

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

FATMA ÖNKOL'UN MASAL ANLATICILIĞI
VE MASALLARIN ANLATICI-DİNLEYİCİ
VE ANLATIM ORTAMI AÇISINDAN
İNCELENMESİ

ABDULKADİR ÖNKOL

TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI

MAYIS 2015

**FATMA ÖNKOL'UN MASAL ANLATICILIĞI VE MASALLARIN
ANLATICI-DİNLEYİCİ VE ANLATIM ORTAMI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Abdulkadir ÖNKOL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

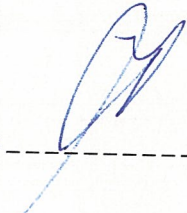
MAYIS 2015

Abdulkadir ÖNKOL tarafından hazırlanan "Fatma Önkol'un Masal Anlatıcılığı ve Masalların Anlatıcı-Dinleyici ve Anlatım Ortamı Açısından İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL

Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

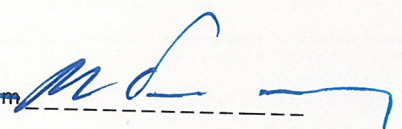
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ

Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Yrd. Doç. Dr. Melike KAPLAN

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Etnoloji Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 08 / 05/ 2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Suna BAŞAK
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Abdulkadir ÖNKOL

08.05.2015

FATMA ÖNKOL'UN MASAL ANLATICILIĞI VE MASALLARIN ANLATICI-DİNLEYİCİ VE ANLATIM ORTAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Abdulkadir ÖNKOL

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2015

ÖZET

Masallar tozlu raflarda bekletilmeyi ya da yaşlanan belleklerde unutulmayı hak etmeyecek kadar canlı metinlerdir. Masallar sadece anlatıcıları, dinleyicileri ve anlatı ortamları içinde varlıklarını sürdürebilmektedirler. Bu bağlamda tez, Fatma Önkol'dan farklı ortamlarda derlenen masalların, anlatıcı-icracı, dinleyici-anlatı ortamı-derleyici ve anlatının özellikleri bağlamında bütüncül ve çok yönlü bir şekilde incelenmesine dayanmaktadır. Bu yöntemle masalı anlatan kişi, anlatı ortamı, dinleyici kitlesi, derlemeci ve derleme araçları gibi unsurların masal metnine etkilerinin görülmesi amaçlanmaktadır. Anlatıcının kişisel ve fiziksel özellikleri, yetiştiği kültürel ortam ile dinleyici kitlesinin özelliklerinin masal metinlerine hangi yönden etkilerinin olduğu ortaya konulacaktır. Araştırmanın kapsamını, kaynak kişinin farklı dinleyici kitlesinden oluşan beş gruba masal anlatması ve bu masalların anlatıcı-dinleyici ve anlatı ortamı açısından incelenmesi oluşturmaktadır. Tezde, bağlamsal kuramın ortaya çıkışı, gelişimi, halk bilimi çalışmalarındaki yeri ve bağlamsal kurama göre halk bilimi ürünlerini inceleme modelleri kısaca tanıtılmış ve bu modellerden yola çıkarak çalışmaya uygun bir model oluşturulmuştur. Oluşturulan modele göre önce anlatıcının dini inancı, eğitimi ve mesleği gibi kişisel özellikleri, anlatım ortamlarındaki kılık kıyafet seçimi, oturuşu ve beden dili gibi fiziksel özellikleri ile yetiştiği kültürel ortamın anlatımına etkisi ele alınarak incelenmiş; kaynak kişiyle doğal ortamda yapılan yönlendirilmiş görüşme sonucundan çıkarımlar yapılmıştır. Daha sonra dinleyicilerin-izleyicilerin, icra ortamının, icranın zamanının ve süresinin, derlemecinin ve derleme araçlarının anlatıcı ve anlatıya olan etkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca, anlatıcının, dinleyicilerin ve diğer unsurların masalların yapı, dil ve içerik özelliklerine ne gibi etkileri olduğu araştırılmıştır. Değerlendirmeler sırasında anket ve görüşme yöntemi dışında pasif katılımcı gözlemci olarak gözlem yöntemi uygulanmış ve gözlemler stüdyo tipi yapay ortam ve doğal ortamda hazırlanmış yapay ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda anlatıcı, dinleyici-anlatı ortamı ve anlatıdan oluşan bu sosyal olayın birbiriyle olan etkileşiminin sürekli ve dinamik bir yapı oluşturduğu tespit edilmiş ve masalların uygulamalı halk bilim çalışmalarıyla canlandırılmasının önemi vurgulanarak daha sonra yapılacak olan çalışmalara örnek oluşturması öngörülmüştür.

Bilim Kodu : 4.041

Anahtar Sözcükler : Masal, Masal Anası, Bağlamsal Kuram, Anlatım Ortamı

Sayfa Adedi :339

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL

STORY TELLING OF FATMA ONKOL AND EVALUATION OF THE STORIES
FROM THE POINT OF TELLER-LISTENER AND NARRATIVE MEDIA

(M.Sc. Thesis)

Abdulkadir ÖNKOL

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

May 2015

ABSTRACT

Story tales are so lively that they don't deserve to be at the corner. They keep on living with narrator, listener and ambiance. The thesis withstands with the story tales, from Fatma Önkol, which are totalitarian and multidirectional with this method, it is aimed that people should see the impact of narrator, ambiance and listener. It will mention about not only the impact of narrator's physical appearance but also the environment it was raised. The research consists of the narrator's telling story tales to five groups and the examination of them according to the narrator-listener on this thesis. On the thesis, the appearance and the development of contextual theory, the importance of folklore and also the samples, analysing of folklore, are introduced briefly according to the contextual theory. Besides, a sample which is acceptable to the research, is done. The narrator's religion, education job and her style of wearing, body gestures and physical appearance are examined and also some conclusions have been done according to the interview. Also it is stated about the impacts of listeners, ambiance, time and duration on narrator. It is also researched, the impacts of narrator, listener on the form, language and structure of story tales. When evaluated, observation is done and the observation is done in an artificial and natural ambiance. At the end of this research, it is concluded that the ambiance of narrator is dynamic and it is foreseen that the story tales should be aroused and they should be examples for the next researches.

Science Code : 4.041

Key Words : Story, Story Teller, Contextual Theory, Context.

Number of Page :339

Thesis Advisor : Assist. Prof. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL

TEŞEKKÜR

Çocukluğumda masallarıyla Türk halk biliminin tohumlarını yüreğime eken ve aynı zamanda tezimde kaynak kişi olarak çalışmamda bana her türlü desteği sağlayan annem Fatma Önkol'a, halk bilimi alanında yaptığım ilk çalışmalarda beni cesaretlendiren ve benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Nilgün ÇIBLAK ÇOŞKUN'a, halk biliminin kuram ve yöntemlerini öğreterek bizleri bu yolda aydınlatan değerli hocam Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ'a, tezimin her aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL'e, maddi ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan babam Mehmet ÖNKOL'a, tezime katkı sağlayan ablam Emine OKUMUŞ ve kız kardeşim Ayşe ÖNKOL'a, tez dönemimde Ankara'da beni yalnız bırakmayan dostlarım Ayşe UĞURELİ ile Bekir SAYGI'ya, her zaman yanımda olup bana her anlamda yardımcı olan fedakâr eşim Özge ÖNKOL'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1.GİRİŞ.....	1
2. İCRACI-ANLATICI: MASAL ANASI FATMA ÖNKOL	17
2.1. Anlatıcının Kişisel Özellikleri.....	20
2.2. Anlatıcının Fiziksel Özellikleri	31
2.3. Anlatıcının Yetiştği Kültürel Ortam	35
3. ANLATIM ORTAMI.....	45
3.1. İcra Yeri ve Zamanının Anlatıma Etkisi	48
3.2. Dinleyicilerin Yaş ve Cinsiyet Özelliklerinin Anlatıma Etkisi.....	50
3.3. Dinleyicilere Göre Masal Anlatımının Önemi ve İşlevi	55
3.4. Derlemecinin ve Derleme Araçlarının Anlatıma Etkisi.....	56
4. FATMA ÖNKOL'UN MASALLARININ YAPI, DİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ.....	59
4.1. Masalların Şekil Özellikleri	59
4.1.1. Formeller	60
4.1.2. Ara Sözler.....	77
4.2. Masalların Dil ve Üslup Özellikleri	84
4.3. Masalların İçerik Özellikleri	87
5. MASAL METİNLERİ	89
5.1. Can Çıkmadan Huy Çıkmaz.....	89
5.2. Güneş ile Rüzgâr	89
5.3. Devlet Kuşu.....	90

Sayfa

5.4. Ayağını Yorganına Göre Uzat	91
5.5. Garının Öğüdü.....	92
5.6. Altın Yere Düşse de Yine Altındır.....	93
5.7. Baba Öğüdü	94
5.8. Hayatın Tadı Tuz.....	96
5.9. Dokurruk Dokurruk.....	97
5.10. Topal Keçi.....	98
5.11. Dul Kadın ve İftira	100
5.12. Bertizli.....	102
5.13. Ayağına Diken Batan Cücük.....	104
5.14. Kaderini Devletini Arayan Adam	106
5.15. Yedi Senelik Emeğe Bir Altın.....	108
5.16. Yalanın Doğruluğu.....	111
5.17. Padişah ile Azrail	111
5.18. Ali ve Hasan.....	113
5.19. Dilek.....	115
5.20. Kara Böcük.....	118
5.21. Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı.....	121
5.22. Bir Hocanın Üç Oğlu	125
5.23. Çerkez Beyi.....	132
5.24. Tembeller	132
5.25. Babasının Suçu.....	133
5.26. Ağanın Eşeği de Varmış Desinler	133
5.27. Merakın Sonu	134
5.28. Utanirem Doktor Bey	135
5.29. Doktor ve Hasta.....	135

Sayfa

5.30. Bilmediğin İşe Karışma.....	136
5.31. Hz. Ömer ve Kölesi.....	137
5.32. Keloğlan ile Dayısı.....	137
5.33. Vali.....	142
5.34. Cebrail ile Kör.....	143
5.35. Hz. Musa ile Çoban.....	143
5.36. Bal Ekmeğin Yoksa Bal Dilin de mi Yok.....	144
5.37. Talebe.....	145
5.38. Misafiri Dövenler.....	146
5.39. Neyine Güvenin.....	147
5.40. Evvelden Gerekli Tımar, Öldü Eşek Kaldı Semer.....	148
5.41. Lokman Hekim ve Ölümsüzlük Otu.....	148
5.42. İlmin Başı Ne?.....	150
5.43. Adamın Sırrı.....	151
5.44. Saygı.....	152
5.45. Püf Noktası.....	153
5.46. Cimri.....	154
5.47. Kuru Kafaların Manası.....	155
5.48. Eşek Susuz Kalınca.....	156
5.49. Ana Ciğeri.....	157
5.50. Misafirden Korkan Adam.....	157
5.51. Hanım ile Azap.....	158
5.52. Davarlarımız.....	160
5.53. Köylünün Saflığı.....	161
5.54. Kengerler Şahidim Olsun.....	163
5.55. Süt Satan Adamlar.....	164

	Sayfa
5.56. Yalan	165
5.57. Sinek ile Pire	166
5.58. Uyanık Kadın	169
5.59. Kör Kurdun Rızkı.....	171
5.60. Azrail.....	173
5.61. Haram Lokma.....	175
5.62. Garı ile Gelini.....	177
5.63. Kınalı Parmak (Gınalı Barmak)	179
5.64. Demir Çarık (Arap Kocası).....	183
5.65. Sırma Saçlı Kız İle Sırma Saçlı Oğlan.....	191
5.66. Balıkçı	198
5.67. İlle Ali Kız Ana.....	205
5.68. İfrit.....	214
5.69. Keloğlan ile Köse	224
5.70. Çimerçin Padişahı	234
5.71. Allah'a İbadet.....	248
5.72. Anlarsın Ya	249
5.73. Papağan Guşu.....	250
5.74. Söylemem Komutanım.....	251
5.75. Portakal	251
5.76. İyilik Yapmak.....	252
5.77. Fıstık.....	252
5.78. Ekmek Parası.....	253
5.79. Dışarı Çıkmak	253
5.80. Uyku.....	253
5.81. Sanane-Banane-Terbiye	254

	Sayfa
5.82. Para.....	254
5.83. Şah İsmail ile Gülizar.....	254
5.84. Aç Gözlülüğün Sonu.....	264
5.85. Sandığın Sırrı	266
5.86. Bir Sepet Yumurtayla.....	267
5.87. Misafire Hizmet	268
5.88. Ayrık Otu	269
5.89. Elliye Altmışı Bilmem Kırkta Aşağı İnmem	270
5.90. Bedava Olsun da	270
5.91. Yılan ile Kız	271
5.92. Padişah ile Vezir	271
5.93. Magrup ile Maşrup.....	272
5.94. Kısmet	273
5.95. Vaaz.....	274
5.96. Nasreddin	274
5.97. Nasreddin'in Gençliği	275
5.98. Memetçik.....	276
5.99. Ahçı Sinan.....	278
5.100. Bebek.....	284
5.101. Karpuz.....	284
5.102. Padişahın Üç Oğlu Dokuz Eşegi	285
5.103. Tilkiden Korkan Adam	288
6. SONUÇ	291
EKLER.....	301
EK-1. Anlatıcının Masal Dışındaki Anlatı Metinleri.....	302
EK-2. Anket Metni (Dinleyiciler)	324

	Sayfa
EK-3. Yönlendirilmiş Görüşme Soruları (Kaynak Kişi).....	326
EK-4. Derleme Bilgileri	328
EK-5. Sözlük.....	329
ÖZGEÇMİŞ	338

1.GİRİŞ

Masallar üzerine hem dünyada hem de Türkiye’de çok sayıda araştırma ve inceleme yapılmıştır. Halk bilimi çalışmalarında, masal incelemelerinin çoğu metin merkeze alan kuramlardan “Tarihi-Coğrafi Fin Okulu ve Morfolojik (Yapısal) Yöntem¹” ile gerçekleştirilmiştir. Masal metin neşri ve metin incelemesi olarak önemli bilimsel çalışmalar yapılmasına rağmen masalların anlatıldığı ortamı, anlatıcılığı ve dinleyiciliği kapsayan çalışmaların sayısı azdır. Roger D. Abrahams, Geleneksel ya da diğer türden bir sanat çalışmasına yaklaşmanın dört yolu olduğunu söyler. Bunlardan İlki; ‘sanatçının şekil veren elinin önemi üzerinde durur, sanat işinin ve onun seyirci üzerindeki etkisini, işi yapmanın veya yorumlayanın elle yapılan enerjilerinin yan ürünü olarak görür.’ İkincisi; ‘nesne olarak sanat çalışmasını merkeze alır, onun sanatçısını konu dışına iter. Üçüncü yaklaşım; ‘ilk olarak performansın dinleyiciliği nasıl etkilediği ile ilgilenir.’ Dördüncüsü ise ‘dinleyicinin performansı etkilemiş şeklinde odaklanır. İcra eden sanatçı (performer) halk değerleri ve zevklerinden onların yükselişine ve destekleniş şekline odaklanarak toplulukların nasıl etkilendiğini analiz eder (Abrahams, 2010: 97-98). Çalışmada bu dört yolun kesiştiği noktalar olan metin, anlatıcı, dinleyiciler ve anlatı ortamı arasındaki ilişki ele alınacaktır. Tez konusu olarak belirlenen masallar,“Bağlamsal Kurama” göre incelenecektir. Metnin doğru değerlendirilebilmesi için yaratıldığı sosyal bağlamı da bilmek gerekir, düşüncesinden hareketle masal metinlerinin yaratıldığı ortam ve bağlamı çalışmanın temel noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda tez, kaynak kişi Fatma Önkol’dan farklı ortamlarda derlenen masalların anlatıcı-dinleyici ve anlatı ortamı açısından incelenmesine dayanmaktadır. Bu yöntemle masalı anlatan kişi, dinleyici kitlesi ve anlatı ortamının masal metnine etkilerinin görülmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu tezde, bağlamsal kuramın ilkelerine uygun olarak Dan Ben-Amos’un² ve Roman Jakobson³’un iletişim tahlil modelleri temel alınarak hazırlanan modele göre incelenecektir. Dan Ben-Amos,Nijerya’nın Benin kentinde bağlam merkezli bir hikaye anlatımı incelemesi yapmıştır. Çalışma sonucunda bağlam merkezli halk bilimi araştırmaları için bireysel, sosyal ve sözel boyutları içeren üç boyutlu kuramsal bir model

¹ Yapısal yöntem ile ilgili ülkemizde yapılan bir çalışma bakınız: Günay, U. (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*. (İkinci Baskı). Ankara: Akçağ Yayınevi.

² Model için bakınız: Ben-Amos, B. (2009). Halk Bilgisinin (Folklorun) Bağlamı: İmlar ve Beklentiler (çev. M. Ekici). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* 3, 235-248. (Orijinal makalenin Yayın tarihi, 1977).

³ Model için bakınız: Başgöz, İ.(2002). “Giriş”,*Sibirya’dan Bir Masal Anası* içinde (Genişletilmiş İkinci Baskı), Mark Azadovski, Ankara: Kültür Bak. Yay.

önermiştir. Bireysel boyut, toplum içinde büyüyen kişinin halk bilgisini kullanırken değişen kimliğini temsil eder; sosyal boyut iletişim olgularındaki ve her birey tarafından bilinen ve her bireye açık olan halk bilgisi yaratmalarındaki farklılığı temsil eder; bu seviyelerden her birinde kişiselliğin artışı söz konusudur. Sözel boyut ise hayali gerçeklik de dahil olmak üzere herhangi bir gerçeklik olgusu özelliğinin sözel türlere dönüştürülmesini anlatır (Ben-Amos, 2010: 238-242). İncelenecek olan masal metinlerine anlatıcının hayat hikâyesi, kişilik özellikleri ve dini inancı gibi unsurların etkileri olduğu kadar dinleyici kitlesinin özelliklerinin de etkisinin olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Araştırmanın kapsamını, kaynak kişinin farklı dinleyici kitesinden oluşan beş gruba masal anlatması ve bu masalların anlatıcı-dinleyici ve anlatı ortamı açısından incelenmesi oluşturmaktadır. Öcal Oğuz, bağlamsal kuramın “metni anlayabilmek için metni doğal ortamında izlemek gerekir” şeklindeki yaklaşımının icra ortamında yaratılan halk bilimi metinleri için ne derece uygulanabilir olduğunun sorgulanması gerektiğini belirtir. Bu çerçevede, dünyada bağlamsal kurama göre yapılan çalışmaların hiçbirinin doğal ortamda yapılmadığı ve bunun asla gerçekleşmeyeceği şeklindeki itirazları içeren görüşlerin de değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Halk bilim olaylarında icra ortamının ve dolayısıyla dinleyicilerin varlığı dikkate alındığında, birçok halk bilim olayının “sanat eseri” ortaya koymak üzere sergilendiği görülür. Oğuz, özü itibarıyla böyle bir ortamın kendiliğinden doğal olmadığını ve buna bir de derlemecinin ortamdaki varlığı eklendiğinde icranın doğallığını kaybedeceğinin dikkate alınması gerektiğini vurgular. Dolayısıyla derleyici ve araştırmacı için doğal ortam kavramı her halk bilimi olayında kullanılabilir bir ölçüt ve zorunluluk olmadığını ve doğal ortam arayışıyla sanatsal halk bilimi metinlerini toplama ve çözümleme çalışmalarının zora sokulmaması gerektiğini söyler (Oğuz, 2000a: 35). Bu görüşten yola çıkarak, çalışmada kullanılacak ortam ‘doğal ortamda hazırlanmış yapay ortam’ şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda kaynak kişi, öncelikle İstanbul’da kadın, erkek ve çocukların bulunduğu aile ortamında masal anlatmıştır. Daha sonra bu masaları dinlediği Kahramanmaraş’ın Hartlap Köyü’nde masal anlatması sağlanmıştır. Burada ise kaynak kişinin kadın, erkek ve çocuk akrabalarından oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Kaynak kişi üçüncü olarak Kahramanmaraş’ta sadece erkeklerden oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Bu gruptaki bireyler kaynak kişinin akrabalarından oluşmaktadır. Dördüncü olarak Kahramanmaraş’ta sadece çocuklardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Beşinci olarak İkamet ettiği Gaziantep’te sadece

kadınlardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Bu grupta yer alan bireyler, kaynak kişinin komşularından oluşmaktadır.

Masal metinlerinde anlatılan grubun özelliklerine göre meydana gelen değişikliklerin tespiti için her gruba anlatılacak masallardan iki tanesi “pilot masal” olarak seçilmiştir. Pilot masal olarak seçilen “Hayatın Tadı Tuz” ve “Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı” masalları tüm gruplara anlatılmıştır. Bunun dışında anlatıcı repertuarındaki masallardan kendisinin belirlediği dört masal daha anlatarak her gruba toplamda altı masal anlatmıştır. Kaynak kişinin her gruba anlatacağı altı masalın dördünü kendisinin belirlemesi istenerek farklı gruplara anlatmak için seçtiği masallardaki değişimlerin görülmesi amaçlanmıştır.

Tezde, veri toplama tekniği olarak derleme yöntemlerinden; anket, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bu yöntemlerle elde edilen veriler öncelikle yazıya geçirilmiş ve daha sonra anlatıcı, dinleyici ve icra ortamı bağlamında incelenmiştir. Anlatı sonunda dinleyicilere uygulanan anket sonuçları bir istatistik analiz programı (SPSS) kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilerden tablolar oluşturularak, sonuçlar yorumlanmıştır.

Çalışmada kaynak kişinin anlatımını, jest ve mimiklerini kullanışımı ve dinleyicilerle olan iletişimini, ayrıca dinleyicilerin icra sırasındaki durumlarını daha detaylı incelemek amacıyla video kamera kullanılmıştır.

Tez “Giriş”, “İcracı: Masal Anası Fatma Önkol”, “İcra Ortamı: Dinleyici-İzleyici / Derleyici”, “Fatma Önkol’un Masallarının Yapı, Dil ve İçerik Özellikleri”, “Masal Metinleri” olmak üzere dört bölüm ve “Sonuç” tan oluşmaktadır.

Robert Georges, 1969 yılında yayınladığı “Öykü Anlatıcılığını Anlamak Üzerine” adlı makalesinde, öykü anlatımı sırasındaki davranış kurallarını araştırmıştır. Metin ve davranış arasındaki farkın yapılabilmesi için anlatıcının hem dil ve beden dili hem de kişilik özelliklerinin araştırmaya dahil edilmesinin önemini vurgulamıştır (Gabbert, 2014: 111). Buradan yola çıkarak, birinci bölümde, anlatıcının kişisel ve fiziksel özelliklerin ve yetiştiği kültürel ortamın anlatımına etkisi ele alınarak incelenmiş; kaynak kişiyle doğal

ortamda yapılan yönlendirilmiş görüşme sonucundan çıkarımlar yapılmıştır. Ayrıca anlatıcının anlatı ortamlarındaki performansı gözlemlenerek değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde, dinleyicilerin-izleyicilerin, icra ortamının, icranın zamanının ve süresinin etkileri ayrıca Metin Ekici'nin, kaynak kişi, kendi doğal ortamında bir halk bilgisi ürününü icra ederken gayet doğaldır. Ancak, bir derlemecinin doğal ortamdaki varlığı ve kaynak kişinin bunun farkında olması, icra edilen ürünün belli ölçülerde farklılaşmasına sebep olmaktadır (Ekici, 2011a: 81). Ekici'nin bu görüşünden hareketle derlemecinin ve derleme araçlarının anlatıcı ve anlatıya olan etkileri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, anlatıcının, dinleyicilerin ve diğer unsurların masalların yapı, dil ve içerik özelliklerine ne gibi etkileri olduğu araştırılmıştır. Anlatıcının hem doğup büyüdüğü hem de yaşadığı yerlerin ağız özellikleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, sadece anlatıcı ve derleyicinin bulunduğu stüdyo tipi yapay ortam kayıtlarından yola çıkılarak oluşturulmuş masal metinlerine yer verilmiştir.

Sonuçta ise, araştırmamız sonucundaki bulgulardan yola çıkarak anlatı, anlatıcı, dinleyici, derlemeci gibi unsurlar arasındaki iletişimin boyutu tartışılarak yorumlanmıştır. Bu yorumlar elde edilen veriler doğrultusunda analitik bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonunda ekler bölümü hazırlanmış bu bölümde, anlatıcının masal dışındaki anlatıları, metinlerde karşılaşılan ve anlatıcıya özgü olan kelimeleri kapsayan bir sözlük, bundan sonra bu tarz yapılacak olan çalışmalara kaynaklık etmesi için hazırladığımız masalla ilgili derleme soruları ve anket metni yer almaktadır. Masal metinleri ve anlatıcının masal dışındaki anlatıları yazıya aktarılırken ağız özellikleri dikkate alınarak aktarılmıştır.

Performans terimi antropoloji, psikoloji, sosyoloji, dilbilim, sahne sanatları gibi pek çok alanda kullanılmaktadır⁴. Roger Abrahams 1968 yılında Kenneth Burke'nin teorilerinden yararlanarak "form ve işlevin analizini birleştirmek için halk bilimini söz

⁴Bu konuda daha detaylı bilgi için bakınız: Carlson, M. (2013). *Performans(Eleştirel Bir Giriş)* (Çev: Beliz Güçbilmez) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

biliminin bir formu olarak ele almayı önermiştir ve halk bilim öğelerini ‘hayata geldiği’ şekliyle tanımlamak için ‘performans’ terimini kullanmıştır.” (Gabbert 2014: 111). Böylelikle performans terimi 1960’lardan itibaren halk bilimi çalışmalarında etkisini göstermeye başlamıştır.

Bağlamsal kuramın halk bilimi çalışmalarında nasıl gelişme gösterdiğine geçmeden önce bu kuram içerisinde yer alan “performans” teriminin ne anlama geldiği üzerine araştırmacıların görüşlerine başvurmak gerekmektedir. Deborah A. Kapchan “performance” adlı makalesinde;

“Perform etmek; geçişli bir fiildir. Gramatik olarak bunun anlamı perform fiili bir nesne gerektirmekte, bir nesneye ihtiyaç duymaktadır. Bir kişi bir şeyleri perform (icra) edebilir. Performans (icra) bir metin, veya daha önemlisi sadece bir metin değildir. Performans ses, tat, şekil, renk ve ağırlık gibi, sözlü olmayan unsurlarla çevrelenmiş ve onlarla da ilişkilidir ki, sadece söz ile onu çerçevelemek mümkün değildir.” (aktaran Ekici 2011a: 29).

Deborah, tanımlamasında performansın nesne olamadan oluşamayacağını ama bu nesnenin performansın oluşmasında yeterli olmadığını ve birçok unsura ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. Performans üzerine daha çok tiyatro alanında çalışmalar yapan Richard Schechner’e göre ise “icra etmek; olmak, yapmak, yaptığını göstermek ve yaptığını göstermeyi açıklamak ile bağlantılı olarak düşünülebilir. Olmak var olmanın kendisidir, yapmak ise var olan her şeyin yaptığı her şey olarak tanımlanır. Yaptığını göstermek, yapılanın altını çizmek ve vurgulamaktır, ve böylece icra oluşur.” (Gümüş ve Gündoğan, 2010: 17-18). Schechner, performansı gerçekleştiren kişinin yaptığı işten yola çıkarak yapılan işin gösterilip, açıklanması şeklinde ifade etmektedir.

Bağlamsal kuramın içerisinde yer alan ‘performans’ terimine Türk halk bilimciler ise şu şekilde açıklama getirmektedir. Özkul Çobanoğlu, performansın ikili bir anlama sahip olduğunu söyler. Birincisi, halk biliminin gerçekleştirilişi anlamıyla sanatsal bir eylemdir. İkincisi ise performansın icracısı, sanatın formu, dinleyici veya izleyiciyle birlikte icranın gerçekleştiği çevre bütünü olarak sanatsal olaydır (Çobanoğlu 2005: 272). İlhan Başgöz ise performansı anlatıcı, dinleyici, anlatı ortamı ve anlatının oluşturduğu sosyal olay olarak tanımlamaktadır (Başgöz, 2002: 1). Başgöz tanımlamasında üç öğeden

bahsetse de performansın bu üç ögeden oluşmadığını bu sosyal olayı çevreleyen etmenler olduğunu söyler. Başgöz, bu sosyal olayı çevreleyen etmenleri ‘yakın ve uzak toplumsal çevre’ kavramıyla açıklamaktadır. Yakın toplumsal çevreyi, dinleyiciler oluştururken, uzak toplumsal çevreyi ise bir ülkenin politik rejiminin doğası, medya, anlatımın yapıldığı zaman ve mekân gibi unsurlar oluşturmaktadır (Başgöz, 2012:104, Öztürk 2006: 49). Bu tanımlardan yola çıkarak performansın canlı, sanatsal ve iletişimsel boyutta bir terim olduğu ve içerisinde birçok unsuru barındırdığı söylenebilir.

Bağlam içinde birçok unsuru barındıran kapsamlı bir olaydır. Honko’ya göre bağlamın kapsamı, kaynak kişinin sosyo-kültürel yapısını ve ortaya koyduğu icraların geçmişini, ürünün anlamı üzerinde kaynak kişinin yorumlarını, seyirci ve icracıların davranışlarının görsel ve işitsel dokümanlarını ve otantik icralar hakkında uzman kişinin gözlemlerini içerir. Ayrıca Honko, bağlama ait bilgileri araştırılan toplumların sosyo-ekonomik yapıları, fiziksel ortamı yöresel tarihi, kültür coğrafyası ve öğrenim yöntemi hakkında esas bilgilerin bağlamsal bir çalışmanın içerisinde olması gerektiğini ifade eder (Honko, 2006: 270). Görüldüğü üzere bağlam sınırlandırılması güç bir kavramdır. Çalışma hazırlanırken bağlama ait gerekli görülen başlıklar üzerinde durulmuştur.

Yüz altmış yılı aşkın halk bilimi çalışmalarında birçok kuram ortaya çıkmıştır. Dorson, “Günümüz Folklor Kuramları” adlı çalışmasında halk bilim kuramlarını on iki başlık altında sınıflandırmıştır. (Dorson, 2011: 3). Dorson, çalışmanın inceleme yöntemi olan kuramı “Bağlamsal Kuram” olarak adlandırmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından “Performans Teori”⁵ gibi isimler önerilse de bağlamsal kuramın daha kapsamlı olduğu düşüncesiyle çalışmada bu ifade tercih edilmiştir.

Bazı araştırmacılar halk bilim kuramlarını Metin merkezli ve bağlam merkezli kuramlar olmak üzere iki ana başlık altında ele almaktadır. Bu konuda Metin Ekici, Bağlam merkezli kuramların, metin merkezli kuramlardan farklı olduğunu vurgulamıştır. Ekici, metin merkezli kuramlar karşılaştıkları her problemi sadece metnin biçim, yapı ve içerik özelliklerini dikkate alarak çözmeye çalışırken, bağlam merkezli kuramlar metnin şekil, yapı ve içerik özelliklerinin yanında yaratım, icra ve işlev özelliklerini de dikkate alarak halk bilgisi ürünleri üzerinde çalıştıklarını söyler (Ekici, 2011a: 101). Günümüzde

⁵ Bu konuda daha detaylı bilgi için bakınız: Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları Ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş* (Üçüncü Baskı). Ankara: Akçağ Yayınevi.

halk bilimi ürünleri, metni merkeze alarak dar bir çerçevede inceleme yapan metin merkezli kuramlardan, metinle birlikte onu etkileyen diğer unsurları da içine alan bağlam merkezli kuramların geniş bakış açısı altında incelenmeye başlanmıştır. Burada Dorson'un görüşlerine de yer vermek gerekir. Dorson, halk bilimi çalışmalarında sadece metnin temel alınmaması gerektiğini, araştırmalara çok yönlü yaklaşılarak bir performansın icrası sırasında performansı etkileyen her şeyin kayıt altına alınmasının önemini vurgulayarak, metnin performansın sadece bir parçası olduğunu belirtir (Dorson, 2011: 78). Günümüzde özellikle icra olayının gerçekleşebildiği çalışmalarda birden fazla unsur göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmalıdır.

Metin odaklı çalışmalara ilk tepki Rusya'dan Azadovski ile İsveç'ten Von Soydow'dan gelmiştir (Başgöz, 2012: 104). Sydow, Metin merkezli kuramlardan 'Tarihi-Coğrafi-Fin Kuramı'nın teorisyenlerinden olan Kaarle Krohn'un yakın çalışma arkadaşlarından birisidir. Bunu rağmen Kaarle Krohn'un görüşlerine ilk tepkiyi verenlerden birisidir. Sydow tepkisini şu şekilde ifade eder: "Araştırmalarımızı geleneğin kanunları ve ömrü üzerine kurmalıyız, kuru cansız metinler üzerine değil. Araştırmanın bu tarz kuru ve cansız iskelet üzerine koyduğu vücut, yaşayan bir gerçeklik ile bir bağı olmaksızın ve dolayısıyla bir kıymeti olmaksızın ölüdür ve ölü kalacaktır." şeklinde ifade eder (Sydow, 2010: 70). Sydow, sadece metinden oluşan ur-form çalışmalarının halk bilim çalışmaları için yetersiz olduğuna dikkati çekmiştir. Daha sonra metin odaklı çalışmalara bir eleştiri de Alan Dundes'dan gelmiştir. Dundes, halk masallarının kökeninin çoğunlukla, anlatıcı ve dinleyicilerin dikkate alınmadan araştırıldığını söyler. Ayrıca incelenen masalın binlerce versiyonunun incelenmiş bile olsa olası kökeninin doğru bir biçimde saptanamayacağını ve bu yüzden 19. yüzyılın romantizmiyle hareket eden 'Tarihi- Coğrafi Metod'un geçmişi bu bağlamda yeniden kurgulayan bir yöntem olarak yerini, yeni bir analiz biçimine bırakması gerektiğini ifade eder (Dundes, 2010a: 58). Burada Dundes'ın kastettiği yeni analiz biçimi metni, anlatıcı ve dinleyicileriyle birlikte ele alan performans teoridir. Evrim Ölçer Özünel 'Masal Mekânında Kadın Olmak' adlı çalışmasında masallarla ilgili yapılan çalışmaların motif ve tip incelemesine dayandığını, bunların alana katkısı olduğunu ancak sadece bu yöntemlerle araştırma yapmanın çağdaş halk bilimi yöntemlerinden faydalanmamanın doğru olmadığını ifade eder (Ölçer Özünel, 2006: 30). Dünyada ve Türkiye'de bir dönem çok yaygın olan motif ve tip incelemeleri varlığını devam ettirmekle birlikte son dönemde popülerliğini yitirmiştir.

Ben-Amos halk bilim çalışmalarında yeni bakış açılarından bahseder. Halk bilimi araştırmalarında yeni bakış açılarının ‘tarihsel ve karşılaştırmalı yaklaşım’dan, ‘tanımlayıcı bakış açısı’na geçişi temsil ettiğini ifade eder. Tarihsel bakış açısıyla yapılan çalışmalar dönemler arası benzerlikler üzerinde yoğunlaşırken, karşılaştırmalı bakış açısıyla yapılan incelemeler ise kültürel sınırları aşan benzerlikleri incelemiştir. Bağlama dayalı tanımlayıcı araştırmalar ise belli bir toplumda sanatsal tarzda bir iletişim kabul ettikleri halk bilgisi icralarını bir bütün olarak ele alıp incelemeyi tercih etmiştir (Ben-Amos, 2010: 236). Bağlamı merkeze alarak yapılan çalışmalar 1960'lardan sonra önplana çıkmıştır. Bağlamı merkeze ele alarak yapılan çalışmalar sayesinde halkbilimi metinleri yorumlanır hale gelerek, anlamsal derinlik kazanmıştır. Anlatının yeri, tarihi, nedeni, biçimi; anlatıcının kimliği, dinleyicinin kimliği vb. gibi unsurların sorgulandığı bu kuramlar, halkbiliminin inceleme alanını “arkaik”ten “güncel”e doğru genişletmiş hem de halkbilimi olayının neden sonuç ilişkisi içinde incelenmesi katkı sağlamıştır (Oğuz, 2000b: 551). Bu şekilde halk bilim çalışmaları hem çok yönlü bir bakış açısı kazanmış hem de çalışmaların inceleme alanı genişlemiştir.

Bağlamsal kuramı oluşturan zemine bakıldığında, kuramın yüzyıllık bir zaman dilimi sonucunda oluştuğu görülür. Kuramın başlamasına ön ayak olan dört etmeni sıralarsak ilk olarak E. Sapir’ in 1910’ larda dilin sosyal kullanımına ve icrasına dikkat çekmesini; ikinci olarak Malinowski’nin 1926 yılında “Şüphesiz metin çok önemlidir fakat bağlamsız metin ölüdür” diyerek “bağlam” (context) fikirlerinin olgunlaşmasını ön plana çıkaran görüşünü; üçüncü olarak sözlü performans teorisinin özellikle A. Lord’un “The Singer Of Tales” adlı çalışmasında sözlü destanların doğası, yapısı ve icra özelliklerinin birçoğunu ortaya koymasını; son olarak bağlamsal kuramın kavramsal başlangıç noktası diyebileceğimiz Prag dilbilim okulunun çalışmalarının teorisinin ilk adımlarını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Saussure’un eş zamanlı dil çalışmaları, ‘langua’ (dil) ve ‘parole’(dilin bireysel uygulaması) kategorizasyonuna dayalı sistematığı dilbilim çalışmalarında etkili olmuş bu görüşler daha sonra performans teori kavramının zemininin oluşmasında rol oynamıştır. Roman Jakobson, Karl Bühner ve Jan Mukarovski gibi sosyal dilbilimcilerin dilin kullanımını için düşündükleri icra fikri, halkbiliminin yapısına uygun olduğu için bağlamsal kuram halkbilimi çalışmalarında kullanılmaya başlanmıştır (Çobanoğlu, 2005: 265- 266).

Prag dilbilim okulunun mensubu aynı zamanda bir halkbilimci olan Petr Bogatrev 1938 yılında yayınladığı bir çalışmada “folklorun aşağı yukarı tiyatroyla aynı” olduğunu düşünmekte ve günümüzde kullandığı gibi “folklorun bu teatral” özelliğinden hareketle de “bir masalın nasıl anlatıldığını göz önünde bulundurmadan masal metni”nden hareketin yanlışlığına dikkati çekerek icranın önemini vurgular (Çobanoğlu 2002:267). Bir masalın icrasının, bir tiyatro gösteriminin incelendiği şekliyle incelenmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Nasıl ki tiyatro oyuncularını, sahnelerinden ve izleyicilerinden bağımsız değerlendiremezsek aynı şekilde bir masalın anlatıcısını da anlatım ortamı ve dinleyicilerinden -izleyicilerinden- bağımsız değerlendiremeyiz. Bu konuda Dundes, Herhangi bir halk bilgisi ürünü incelenirken o ürünün, dokusunun(texture), metninin(text) ve anlatı ortamının (context) birlikte ele alınması gerektiğini savunur. Bir halk bilgisi ürününün sadece bunlardan birinin temel alınarak tarif edilmesinin mümkün olmadığını söyler (Dundes, 2006a: 61). Bu üç unsurdan birinin ihmal edilmesi yapılan incelemeyi eksik bırakır. Eksik yapılmış bir çalışma ise bize o ürün ve ürüne ait diğer bilgiler hakkında net bir bilgi vermeyeceği için çalışma önemini kaybedecektir. Yöresel koleksiyonlara bakıldığında bu koleksiyonların metinlerin kayıtlarıyla sınırlı olmadığı görülür. Ayrıca metinlerin başındaki ve sonundaki kültürel yazılar anlatıcıların performanslarının ve seyircinin cevabının tamamını kapsamaktadır (Degh, 2006: 209). Günümüzde halk bilim çalışmalarının sonunda oluşturulan koleksiyonlarda değişikliğe uğrayarak çok yönlü bir görünüm kazanmıştır.

Bağlamsal kuramı oluşturan halk bilimcileri harekete geçiren diğer bir etmen ise, Herhangi bir düşünce okulu içinde olmayan” Sosyal Düşüncenin Yeniden Biçimlendirilişi” hareketi içinde yer alan ve ‘disiplinler arası’ çalışmalar yapan Clifford Geertz, Kenneth Burke, Erving Goffman, Victor Turner ve Gregory Bateson gibi araştırmacıların çalışmaları olmuştur (Çobanoğlu, 2005: 268). Bu çalışmalar sonucunda 1974 yılında, Indiana Üniversitesi’ndeki Folklor Enstitüsünün başkanı Richard Dorson, “Bağlamsalcılar” diye tanımladığı Roger Abrahams, Dan Ben Amos, Alan Dundes, Robert Georges ve Kenneth Goldstein, Alan Lomax ve Richard Bauman gibi halkbilimcilerin; dilbilimcilerden “sözel davranış”, antropolojiden “işlevsellik”, sosyolojiden “rol yapma”, psikolojiden “ego mekanizması” kavramını alarak bu görüşleri halk bilimi içinde yeniden yorumladıklarını ve bağlamsal kuram ile ilgili düşüncelerini bu görüşler etrafında şekillendirdiklerini ifade eder. Bu araştırmacılar daha çok kuram üzerine çalışmalar yapmış ama kurama ait kapsamlı büyük bir çalışma ortaya koyamamışlardır (Başgöz, 2002: 23-25, Dorson, 2011:

77-78, Çobanoğlu, 2005: 269). Başgöz, bağlamsal kuramı 1960'larda Amerika'nın Avrupalı sanat ve halkbilimi kavramına karşı gerçekleştirdiği toplumsal protestoyla ilişkili bir başkaldırı olarak görmektedir. Avrupalı bir grup entelektüelin halk bilimi ürünlerini ve bu ürünlerin değerlendirilmesini ellerinde bulundurmaları sebebiyle bu anlayışa karşı çıkan Amerikalı araştırmacılar performans teoriyle birlikte yerel toplulukların önemine dikkat çekmiştir (Başgöz, 2012: 105). Bu görüşün kuramın ortaya çıkmasında az da olsa etkili olduğu söylenebilir. Çünkü sanatta, edebiyatta, tarihte birçok alanda bir kuramın doğuşu bir karşı çıkışın ürünüdür.

Günümüz halk bilimi çalışmalarında kullanılan bağlamsal kuramın amaçlarına bakıldığında bu konuda şunlar sıralanabilir: Toplumlara ve onlara ait kültürel ürünleri eşit olarak tam anlamıyla anlayabileceğimiz anlatı ortamları oluşturmak. Belirli performans olayına ait gösterime ve bu gösterimin metin olarak nasıl sunulduğuna dikkat etmek. Kültürün sosyal ve sanatsal nedenlerinin bir araya getirilmesi ve kültür hakkında olumlu bir fikir sunmaya izin vermek (Magoulıck, 2014: 31). Buradan yola çıkarak performans teorisinin amaçları arasında anlatı ortamlarını, gösterimi ve metni; sosyal, sanatsal ve kültürel yönden ele aldığı söylenebilir.

Türkiye'de yapılan halk bilimi çalışmalarına baktığımızda, geçmiş dönemlerde halk bilimi çalışmaları kaybolmakta olan kültür değerlerinin derlenmesi ve arşivlenmesi temeli üzerine kurulmuş ve bu çalışmalarda genel olarak Tarihi Coğrafi Fin Metodu kullanılmıştır. Metin, motif ve tür ağırlıklı olarak yazmalara ve halk bilimini yaşatan grup olarak görülen köylülerin sözlü aktarımlarına dayanan bu çalışmalarda "varyant araştırması", âşıkların ve tekke şairlerinin "biyografilerinin ortaya konulması", "metin kurma" ve "motif mukayesesi" gibi yaklaşımlar öne çıkmıştır. Fin Metodu'nun "ur-form" anlayışına bağlı kalınarak bu çalışmalarda en eski metin en önemli ve güvenilir metin olarak kabul edilmiş ve bu anlayışa uygun "edisyon-kritik" çalışmaları yapılmıştır. Türkiye'den derlenen halk bilimi ürünleri üzerine Psikanalitik Teori'ye uygun yorumlarla katılan araştırmacılar da olmuştur (Oğuz, 2000a: 16). Türkiye'de geçmişte yapılan halk bilimi çalışmalarına bakıldığında icra kavramı üzerinde pek durulmadığı daha çok metin merkezli çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Öcal Oğuz "Metin ve Anlatım Ortamı Merkezli Kuramların Türk Halk Bilimi Çalışmalarına Uygulanması Üzerine Bazı Dikkatler" adlı makalesinde Türk halk bilimi

çalışmalarında elde edilen metin ile anlatı ortamının aynı anda dikkate alınmamasının halk bilimi çalışmalarının değerlendirilmesinde yanlış sonuçlara neden olduğunu ifade eder (Oğuz, 2000b: 551). Bu nokta da halkbilimi çalışmalarında bağlamsal kuramın önemi daha belirgin hale gelmiş ve bağlamsal kuramın dinamik ve bütüncül yapısı Türk halk bilimi çalışmalarında da kendini göstermeye başlamıştır.

Günümüzde halk bilimcilerin esas uğraş alanı; ‘halk anlatılarının bağlamı’, ‘kültürel geleneğin sözlü olarak nakledilen belli başlı şekilleri ve bir sosyal olay olarak denetlenmesi’yle ilgili hususlar olmuştur (Honko, 2006: 251).Günümüzde hem dünyada hem de Türkiye’de halk bilimi çalışmalarında önem kazanmaya başlayan bağlamsal kuram ekseninde bazı çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalara her geçen gün yenileri eklenmektedir. Bağlamsal kuramla ilgili Türkiye’de yapılan çalışmaları tek tek ele alıp açıklamak çalışmamızın sınırını aşacağından dolayı ulaşabilinen kaynakların künyelerine⁶ çalışmada yer verilmesi uygun görülmüştür. Ancak, İlhan Başgöz’ün “Türkülü Aşk Hikayeleri (Bir Gösterim Olarak)”, Özkul Çobanoğlu’nun “Aşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü” , ve son olarak 2014 yılında yayımlanan Nilgün Çıblak Coşkun’un ‘Alevi Cemlerinde Nefesler’ adlı çalışması bağlamsal kuramla yapılmış kapsamlı çalışmalar olması bakımından önem taşımaktadır.

⁶ Bu çalışmalardan bir kısmı şunlardır: Aydemir, U. (2007). Meclis kürsüsünden temel fıkraları: bağlam merkezli halkbilimi kuramlarıyla bir kültürel analiz denemesi, *Milli Folklor*, (75), 76-87. Değer, M.B. (2014). Hatay efsanelerinin bağlam merkezli halk bilimi yöntemleri açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin. Karataş, P. (2005).Performans teori doğrultusunda bir türkünün incelenmesi: elimi sundum astara”, *Folklor- Edebiyat Dergisi(Türk Halk Müziği Özel Sayısı)*,11(42), 205-215. Yolcu, M.A. (2012). Kadın icracılar bağlamında Balıkesir düğün törenlerinde mani icrası. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (22), 113-132. Fıratlıgil, Z.İ. (2012). Performans teoriye göre Mersin fıkralarının icrasında anlatıcı, dinleyici ve bağlamın önemi. *International Journal of Social Science* 5(1), 115-130. Aslan F. (2011). İstanbul’da bir sene birinci ay tandırbaşı adlı kitapta yer alan masalın performans teoriye göre incelenmesi üzerine bir deneme. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 44(44), 83-140.Dündar H. (2002). Aşık ali cemali repertuarından parçaların performans teorisi kapsamında değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, (55), 81-94.Taşdemir H. (2007).Hacı Murat Utar’ın Anlatılarının Performans Teoriye Göre Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. Ersoy R. (2004).Performans teori” bağlamında sözlü kültür ürünleri’nin müzelenmesi sorunu üzerine bazı görüş ve düşünceler. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi Thbmer Yayını, Ankara, ss. 84-90.Fidan, S. (2008). Anadolu folklorunda askerlik (Adana, Gaziantep, Kayseri örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.Ersoy, R.(2011) Anlatıcı ve Dinleyici Arasında, Anlatım Ortamı İçinde, İletişim Araçları ve Yolları Baraklı Aşık Mahgül Örneği.Somut Yaşayan Aşık Sanatı Sempozyumu Bildirileri, Gazi Üniversitesi Thbmer Yayını, Ankara, ss. 345-351. Saçkesen, A. (2003). İzmir’de Yaşayan âşıklardan derlenen halk hikâyeleri üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. Akpınar, B. (2007). Sivas fıkraları (yapı, işlev, bağlam).Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Türkiye’den bağlamsal kurama yönelik bazı eleştiriler de yapılmıştır. Bu çalışma hazırlanırken bu eleştiriler dikkate alınarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Mustafa Arslan ve Milay Köktürk’ün birlikte hazırladığı “Halk Biliminde Teori Ve Yöntem Arayışları”⁷ adlı çalışmada bağlamsal kuram birçok yönden ele alınıp incelenmiş ve bazı eleştiriler yapılmıştır. Bunlardan birisi bağlamsal kuramın halkbilimi ürünlerinin kendine özgü olmasını “yeniden yaratılmış olmasına” bağlamasını eleştirerek bu eylemin tarihsel arka planı ve içselliğine dikkat çekmişler ve yapılan her icranın “yeniden yaratma” değil, “Kültürel Yeniden Üretim” olarak kabul etmenin daha doğru olduğunu savunmuşlardır (Arslan ve Köktürk 1999: 19). Tarihsel arka planı ve içselliği dikkate alarak yapılan bu eleştiri “yeniden yaratma” kavramına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır.

Oğuz, halkbilimi çalışmalarında son dönemde önem kazanan anlatım ortamı merkezli kuramlarının önemine karşılık, bu kuramların Türk halk bilimi çalışmalarına uygulanırken bazı noktalara dikkat edilmesi gerektiğini belirtir. Oğuz’a göre dikkat edilmesi gereken hususlardan bir tanesini şu şekilde ifade etmektedir:

“Gösterimci Kuram (Performans Teori) hiçbir anlatının diğerinin varyantı olmadığını her anlatının kendi başına bir gösterim olduğunu kabul ederek açık veya gizli bir ifade biçimiyle “varyant” kavramını reddetmektedir. Türk halk bilimi çalışmaları açısından bu yaklaşımın doğru olmadığı görüşünü taşıyoruz. Her anlatının kendi başına bir gösterim olması elbette reddedilemez. Ancak o anlatım ile bir başka anlatım gerek anlatım ortamı gerekse metin bakımından” eş metin” veya” benzer metin” terimiyle karşılayabileceğimiz paralellikler gösteriyorsa bunları karşılaştırmalı olarak incelemek durumundayız” (Oğuz, 2000a: 32-34).

Oğuz, bağlamsal kuramın eş metin ve benzer metin kavramlarını olduğu gibi yok saymasını eleştirerek Türk dünyası çalışmaları için “eş metin” ve “benzer metin” kavramlarını yeniden ele alıp tanımlamıştır. Oğuz’un bu kurama yönelik diğer bir eleştirisi ise; bağlamsal kuramın izleyebildiğimiz olaylar için kullanılabilinecek bir kuram olduğunu ve bu kuramın, arkaik metinler üzerinde yapılan çalışmaları ‘geçmişin tortularının analizi’ gibi bir yaklaşımla ele aldığını ifade eder. Geçmiş dönemlerden günümüze kalan divan, cönk gibi halk bilimi için önem taşıyan çalışmalara “geçmişin tortusu” şeklinde

⁷ Daha detaylı bilgi için bakınız: Arslan, M. , M. Köktürk, (1999). “Halk Biliminde Teori Ve Yöntem Arayışları”, *Milli Folklor Dergisi*. S.41 s. 14-28.

yaklaşmanın doğru olmadığını belirtir. (Oğuz, 2000a: 34). Bu konuyla ilgili Ekici'nin de görüşlerine yer vermek gerekir. Ekici, bağlamsal yöntemin yazılı halk edebiyatı ürünlerine uygulanmasının olanaksız olduğunu belirtmiştir. Eğer bu metinleri yazıya geçirildikleri ortamlarla ilgili bilgi varsa ancak o zaman inceleme yapılabileceğini ifade etmiştir. Dede Korkut Kitabı ve Oğuz Kağan Destanı gibi sadece elimizde metinleri bulunan ama anlatım ortamı hakkında bilgi sahibi olamadığımız eserleri bağlamsal kuramla inceleme imkanımız yoktur (Ekici, 2011b: 90). Ayrıca bu konuda halk bilimci D.K. Wilgus'unda temel kaygısı bağlamsal kuramın bakış açısının halk bilimi arşivlerini nasıl etkileyeceği olmuştur. Wilgus, bağlamsal kuramın ilkelerinin geçmişte yapılan halk bilim çalışmalarının sonucunda oluşturulmuş materyallere uygulanmasının imkansız olduğunu vurgulayarak, bundan dolayı hem metin merkezli hem bağlam merkezli yaklaşımların halk bilimi çalışmaları için önemli olduğunu belirtmiştir (Gabbert, 2014: 113). Yapılan üç eleştirinin de ortak noktası geçmişte yapılan çalışmalara nasıl uygulanacağı konusu olmuştur. Anlatı ortamı hakkında bilgi sahibi olamadığımız eserlere uygulanamayacağı aşikârdır. Ancak her çalışmanın bağlamsal kuramla yapılması gerekmemektedir. Metin merkezli yöntemlerin güncellenmiş şekilleri ya da ortaya yeniden çıkabilecek kuramsal çalışmalarla geçmişte yapılmış çalışmalar incelenebilir.

Metni ya da bağlamı merkeze alarak yapılan çalışmaların eksiklerini ve hatalarını ele alan Oğuz; halk bilimi çalışmalarında, hem metin merkezli kuramların yeniden tanımlanmış eş metin ve tür terimleriyle, yaratıldığı “tarihi” anlatım ortamı ile hem de anlatım ortamı merkezli kuramların ortaya koyduğu yeni açılımları da dikkate alan yaklaşımların birlikte ele alınmasının etkili bir çalışma yöntemi olacağını ifade eder (Oğuz, 2000a: 35-36). Halk bilim çalışmalarında hem metin merkezli kuramlar ve hem de bağlam merkezli kuramlar olarak adlandırılan kuramlara ihtiyaç vardır. Ancak bunları kullanırken dikkat edilmesi gereken bazı noktaları göz ardı etmemek gerekir.

Bağlamsal kuramla birlikte halk kavramının tanımında da bir takım değişiklikler olmuştur. Halk bilim çalışmalarının başlangıcı kabul edilen on dokuzuncu yüzyıldan günümüze kadar halk kavramı üzerine birçok tanım yapılmıştır. Halk, her zaman bir grubun karşısı şeklinde ele alınmış daha çok köylü-taşralı kesimi içine alan okuma-yazma bilmeyen kitle hedef alınarak tanımlanmıştır. Ancak bağlamsal kuramın önemli teorisyenlerinden olan Alan Dundes, “Halk kimdir?” sorusuna şu şekilde cevap vermektedir:

“Halk terimi en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün ortak bir meslek, dil veya din olabilir ne olduğu önemli değildir. Bundan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır.” (Dundes, 2006b: 19).

Bağlamsal kuramın halk anlayışıyla birlikte, halk artık günümüzde bağımlı bir grubun karşıtı ya da belirli özelliklere sahip dar anlamından kurtulmuştur. Ayrıca halk biliminin tanımında da bazı değişiklikler olmuştur. Ben-Amos, şu ana kadar yapılan halk bilim tanımlarının çoğunun, halk biliminin bazı ürünlerin derlenmesi gibi gördüklerini ve derlemenin folklorun başlangıcından beri folklor araştırmalarının büyük bir kısmını oluşturduğunu ifade eder. Halk bilim çalışmalarında derlemenin önemli olduğunu ama derleme yaparken ürün ile birlikte var olan diğer unsurların da ihmal edilmemesi gerektiğini vurgular. Ben-Amos, halk bilimini şu şekilde tarif eder: “Kendi kültürel çevresinde folklor, bir şeylerin derlenmesi değil, proses (işlem), tam olarak da nakletme esasına dayalı bir prosestir (işlemdir).” der (Ben-Amos, 2006: 46). Halk ve halk bilimi tanımlarının değişmesi ile birlikte halk bilim çalışmaları canlılık kazanmıştır.

Bağlamsal kuram çalışmalarında Roman Jacobson’un, Alan Dundes’in, Dan Ben-Amos’un, Karl Bühler’in, Thomas Sebeok’un, N. Würzbach oluşturduğu iletişim modelleri ⁸ araştırmacılar için önem taşımaktadır. Türkiye’den ise bu iletişim modellerinden yola çıkılarak oluşturulmuş iki model bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Özkul Çobanoğlu’nun “ Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü” adlı eserinde âşık tarzı destanları sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamının icrası bağlamında altı ana unsur etrafında tahlil etmiştir. Diğer iletişim modeli ise Nilgün Çıblak Coşkun’un “Alevi Cemlerinde Nefesler” adlı eserinde kullandığı model⁹dir. Bu çalışmada Çıblak Nefesleri beş ana başlık altında incelemiştir.

Hem dünyada hem de Türkiye’de yapılan iletişim tahlil modelleri inceledikten sonra Fatma Önkol’un masallarında anlatıcı, dinleyici ve anlatı ortamı gibi unsurlar dikkate alınarak inceleneceği çalışmada kullanılacak tahlil modelinin ana başlıkları şu şekildedir: İcracı-Anlatıcı: Masal Anası Fatma Önkol, Anlatım Ortamı ve Fatma Önkol’un

⁸ Bu modeller için bakınız: Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği Ve Destan Türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

⁹ Model için bakınız: Çıblak Coşkun, N.(2014). *Alevi Cemlerinde Nefesler*, İstanbul: Otorite Yayınları.

Masallarının Yapı, Dil ve İçerik Özellikleri olmak üzere üç ana başlık altında incelenecektir. Bu üç ana başlık altında incelenecek masallar, anlatıcı-dinleyici ve anlatının oluşturduğu sosyal olay bağlamında ele alınacaktır. Bu şekilde masalların sosyal ve iletişimsel boyutları ortaya konulacaktır. Bir anlatıcıdan derlenen halk masallarıyla ilgili çok sayıda çalışma vardır. Fakat aynı kaynak kişinin diğer halk bilgisi ile ilgili anlatıları hiçbir şekilde kaydedilmemiştir (Dundes, 2006b: 29). Buradan yola çıkarak çalışmanın sınırları çerçevesinde masal metinlerine ek olarak anlatıcının masal dışındaki anlatıları da çalışmaya eklenecektir.

2. İCRACI-ANLATICI: MASAL ANASI FATMA ÖNKOL

“Çömlekçinin parmak izleri çanağa nasıl yapışıp kalırsa, anlatıcı da hikâyesinde öyle iz bırakır.”

Walter Benjamin

Halk anlatılarında biyografik bağlam oldukça önem taşımaktadır. Dünyada yapılan halk bilimi çalışmalarına bakıldığında anlatıcıların yaşam öyküleriyle anlatıları arasında doğrudan ilgi olduğunu göstermektedir. Dünyada yapılan çalışmalara baktığımızda, Rus halk bilimcilerden Gilferding, Ribnikof, Onçukof ve Azadovski'nin yaptığı araştırmalar anlatıcının hayat hikâyesiyle anlatısı arasındaki ilişkiyi ön plana çıkarmıştır (Başgöz, 2002: 41-49). Daha sonra Pamela Jones'in Meksikalı göçmenler arasında yaptığı çalışma, Finlandiyalı halk bilimci Juna Pentikainan'ın Marina Takola adlı bir anlatıcı üzerine yaptığı inceleme ve Linda Degh'in Macaristan'da yaşayan Kaskad adındaki topluluk üzerine yaptığı araştırmalar da anlatıcının hayat hikâyesinin önemini ortaya çıkarmıştır (Sarıtaş, 2009: 172-174). Türkiye'de bu bağlamda yapılmış çok kapsamlı çalışma olmamakla birlikte Ali Berat Alptekin, Özkul Çobanoğlu, İlhan Başgöz, Pertev Naili Boratav, Saim Sakaoğlu ve Esmâ Şimşek gibi araştırmacılar anlatıcılar ve hayat hikâyeleri arasında bağlar kuran çalışmalar yapmışlardır. Türk halk biliminde anlatıcılara yönelik çalışmalar daha çok masal ve halk hikâyesi anlatıcıları üzerine yapılmıştır. Âşıklar ve masal anlatıcıları üzerine yapılan bu çalışmalar önemli olmakla birlikte biyografik bağlam açısından çok kapsamlı değildir. Her anlatıcının hayat tecrübesi, dünya görüşü, dini inancı, eğitimi gibi özellikleri birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar her anlatıda yeni bir anlatının ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Sarıtaş, 2009: 172). Oluşturulan her yeni metin anlatıcının hayat hikâyesinden önemli izler taşımaktadır. Bundan dolayı anlatıcının hayat hikâyesi kapsamlı bir biçimde ele alınarak incelenmelidir.

Mark Azadovski 'Sibirya'dan Bir Masal Anası' adlı çalışmasında anlatıcının anlatıları ile hayat hikâyesi arasındaki bağa dikkat çekerek biyografik bağlamı halk bilimi çalışmalarında ön plana çıkarmıştır. İlhan Başgöz, Azadovski'nin bu kitabına yazdığı giriş bölümünde, bu çalışmanın bağlamsal kurama sağlam bir destek verdiğini belirtir. Bu çalışmayla birlikte masal anlatıcısı halk bilimi çalışmalarında hak ettiği yere kavuşmuştur. Böylelikle antropoloji de beliren “hayat hikâyesi yöntemi” halkbiliminde kendini göstermiştir (Başgöz 2002: 34). Bu çalışmayla halk bilimi çalışmalarında önem kazanan

anlatıcının hayat hikâyesi, bağlamsal kuramcılar tarafından ortaya atılan ‘kişisel boyut’ kavramına zemin oluşturmuştur.

Bağlamsal çalışmalarda anlatıcının önemli bir yere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Alan Dundes, anlatı ortamı hakkındaki bilginin metin ve dokudaki eş metinleri açıklayabileceğinin ispat edildiğini ifade etmiştir. Bunun için anlatıcının kimliğinin dinleyicilerin kimliği kadar hayati olduğunu söyler. Halk bilimciler sadece metni kaydederek bu şekilde ihtiyaç duyulan bütün incelemeleri yapabileceklerini farzetmekle yanılığa düşmüşlerdir. Kaynak kişiden derlenen malzeme hakkındaki düşüncelerini belirtmesi ise çok nadir olarak teşvik edilmiştir. Dundes, aslında bu hususun en çok teşvik edilmesi gereken özellik olduğunu ve kaynak kişilere anlattıkları malzemenin önemi hakkında ne düşündüklerinin sorulması gerektiğini vurgular (Dundes, 2006: 68-72). Bu bağlamda kaynak kişi Fatma Önkol’a anlattığı malzemelerle ilgili çeşitli sorular sorulmuş ve alınan cevaplar çalışmada gerekli görülen yerlerde kullanılmıştır.

Sydow, halk biliminin bir bireyden diğerine aktarıldığını düşünerek “aktif geleneksel taşıyıcılar” “pasif geleneksel taşıyıcılar” diye bir ayrım yapmıştır. “Aktif geleneksel taşıyıcılar”, bir toplumda yer alan anlatıcılardır. Dinleyiciler ise “pasif gelenek taşıyıcıları”dır. Aktif taşıyıcılar öldüğünde veya toplumdaki ayrılığında pasiflerin onların yerini alıp aktif olması mümkündür. Von Sydow’un bu ayrımı, daha çok belli sanatsal uzmanlık gerektiren halk masalları gibi halk bilimi türlerine uygulanabilir. Diğer türler için daha az kullanışlıdır (Sydow, 2010: 62-63). Bu çalışmanın temelini masal oluşturduğu için böyle bir ayrım burada da gidilebilir. Fatma Önkol, usta bir masal anlatıcısı olarak “aktif geleneksel taşıyıcı”dır. Ancak ne köyünde ne de ailesinde bu geleneksel taşıyıcılığını şuan için sürdürebilecek kimse bulunmamaktadır. “Pasif geleneksel taşıyıcılar”da ilerleyen zamanlarda ortaya çıkabilecek aktif taşıyıcı olma potansiyeli olmadığı tespit edilmiştir.

Anlatıcının kişiliği üzerine çalışma yapan Rus halk bilimciler, anlatıcıyı çeşitlere ayırmayıp sadece anlatıcı kişiliklerinin özelliklerini belirtmişlerdir. Leza uffer ise anlatıcıların özelliklerine göre anlatıcıları üçe ayırır: birinci grup ‘Masalları bilen fakat anlatmayan pasif anlatıcı. Çocukluğundan beri dinledikleri hatırlamasına rağmen masallarla ilgilenmeyen istediği zaman anlatan kişi’, ikinci grup ‘ara sıra anlatan hikâye anlatıcısı hikâyeleri masalları bilir ve yeri geldiğinde anlatan. Duyduğunu not eder; fakat yeni bir şey yaratmaz. Sadece gençliğinde duyduğunu tekrar eder. Şaka ve hatıra bilirler.’

Üçüncü grup ise ‘Bilinçli hikâye anlatıcısı. Bilinçli bir yaratıcıdır ve toplum tarafından fark edilmiştir. Hikaye anlatmaya bayılır, hafızasıyla övünür. Genelde belli çeşit hikaye anlatırlar.’ (Degh, 2010: 216). Bu çalışma bir anlatıcıyı kapsadığı için yeni bir sınıflandırma yapmaya elverişli değildir. Ancak Uffer’in yaptığı ayrıma bakacak olursak Fatma Önkol ile ilgili bir çıkarımda bulunabiliriz. Fatma Önkol, bilinçli bir masal anlatıcısıdır. Aynı zamanda masal anlatmaktan keyif almakta, hafızasıyla bazen övünmekte ve çocukluğunda öğrendiği masallara kendisi de yeni şeyler katmaktadır. Bu özellikleri göz önünde alındığında Uffer’in sınıflandırmasında üçüncü grup anlatıcılar arasında yer almaktadır.

Masal anlatıcısı sıradan bir kişi değil, anlatımını sanatsal şekilde icra eden usta bir sanatçısıdır. Bu konuda öncelikle sanat eyleminin ne olduğuna bakılması gerekir. Tolstoy, sanat eyleminin ne olduğunu şu şekilde açıklar: “ İnsan bir zaman duymuş olduğu bir duyguyu kendinde canlandırdıktan sonra, bu duyguyu başkalarında aynen duyabilmesi için hareket, çizgi, renk, ses ya da sözcükler aracılığı ile onlara aktarmasıdır.” (aktaran Moran, 2012: 115). Berna Moran, bu tanımdan yola çıkarak sanatçının bu aktarımı yapabilen kişi olduğunu söyler (Moran, 2012: 116). Buradan yola çıkarak Fatma Önkol’un, kullandığı sözcükler ve beden diliyle masallarına hayat veren usta bir sanatçı olduğu söylenebilir. Zaten Azadovski de ‘Sibiryadan Bir Masal Anası’ adlı çalışmasıyla masal anlatıcısının bir sanatçı olduğunu ortaya çıkarmıştır (Azadovski, 2002: 43).

Randall, hikâye çeşitlerini dış, iç, iç-dış ve dış-iç hikâye olmak üzere dört gruba ayırır. Dış hikâye, kişinin kendisinin başına gelenlerdir. İç hikâye de kişinin başına gelenlerden kendisinin çıkarttıkları sonuçlar ve kendisine anlattıklarıdır. İç-dış hikâye kişinin başına gelenlerden çıkardıkları sonuçlar hakkında başkalarına anlattıklarıdır. Dış-iç hikâye ise kişinin rızası ile ya da rızası olmadan başkalarının o kişi hakkında vardıkları yargılardır (Randall, 1999: 66). Buradan yola çıkarak çalışmada genelde iç-dış hikâyenin belirgin olduğunu görürüz. Çünkü bu bilgilerin geneli kişinin kendisinin anlattıklarıdır. Ama bazen rızası alınarak kaynak kişi hakkında varılan yargılar da olmuştur bu da dış-iç hikâyenin bir parçasıdır.

2.1. Anlatıcının Kişisel Özellikleri

Fatma Önkol'un nüfus kaydına göre kimliğinde 01.01.1949 tarihinde dünyaya geldiği yazmaktadır. Fakat anlatıcının verdiği bilgilere göre yörede kız çocuklarını erken evlendirebilmek için yaşını büyük, erkek çocuklarını ise askere geç göndermek için yaşını küçük kayıda geçirildiğinden dolayı, kendisinin de kimlikte dört yaş büyük yazdırıldığını belirtmiştir. Aynı zamanda doğduğu ay ile ilgili ise “zemheri¹⁰ de doğdum.” şeklinde ifade etmektedir. Kahramanmaraş'ın merkez ilçesine bağlı olan Hartlap¹¹ Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Önkol'un oldukça geniş ve çeşitli olan bu repertuarının büyük bölümünü 13 yaşına kadar kaldığı Hartlap köyü'nde edinmiştir. Çocukluğu köy yaşantısı içinde bazen çobanlık yaparak bazen babasının bakkal dükkânında çalışarak ya da annesine ev işlerine yardım ederek geçmiştir. Ama onun hayatında büyük bir yer edinen masal anlatma geceleri onun büyük bir masal anası olmasını sağlamıştır. 13 yaşında Kahramanmaraş'a gelin olarak gönderilmesinin ardından zor bir evlilik süreci yaşamıştır. Bu zorlu geçen süreç onun masallarına da yansımıştır. Masalları onun çocukluğuyla arasındaki bir bağ olmuş ve bu bağ hiç koparmayarak masallarını günümüze kadar belleğinde taşımıştır.

Fatma Önkol'un eğitim hayatına bakacak olursak okuma-yazmaya küçük yaştan heves etmiş, yedi kız kardeş oldukları için babası hiç birini okula göndermemiştir. Ancak her evden bir çocuğun okula gönderiminin zorunlu olduğu yıllarda bir haftalığına okula gönderilmiş ama kız çocuğu okumaz mantığıyla okulla ilişkisi kısa sürede kesilmiştir. Önkol, okumaktan hiç umudunu kaybetmeyerek 2010 yılında Gaziantep'te Ali Tutkun İlköğretim Okulu'nda okuma-yazma kursuna katılarak okur-yazar belgesi almıştır. Anlatıcı, okumayı sevmekte ve belleğini canlı tutmak için hafta da birkaç hikâyeye kitabı okumaktadır. Doğuştan gelen anlatı yeteneği okuduğu kitaplarda da kendini hissettirmekte ve okuduğu hikâyeleri de anlatabilmektedir. Yine benzer bir durum televizyonda izlediği programlarda da kendini göstermektedir. Anlatıcı televizyonda izlediği kıssadan hisse tarzındaki programları da hikâyeleştirerek anlatabilmektedir. Ama bu tarz anlatımlar

¹⁰ Zemheri: Kara kış anlamına gelmektedir. Buradan da yola çıkarak anlatıcımızın aralık ya da ocak ayında doğduğu tahmin edilmektedir.

¹¹ Köy adını kurulduğu alandaki Hartlap ağaçlarından alarak adı 1960 yılına kadar Hartlap olarak anılır. Hartlap kelime anlamıyla halk dilinde bir ağaç ismidir. Kelime 'H' harfi ile başlaması ve üç sessiz harfin 'r,t,l' yan yana gelmesi nedeniyle Türkçe bir kelime olmadığı anlaşılmaktadır. 1960 yılında Hartlap isminin Türkçe olmadığı gerekçesiyle 'Elmacık' olarak değiştirilir. Fakat bu isim halk tarafından benimsenmez ve bazı sebepler gösterilerek 1997 yılında tekrar 'Hartlap' olarak değiştirilir (Türk, 2001: 1-7).

çalışmanın sınırları içerisinde yer almadığı için kapsam dışı bırakılmış ve anlatıcının sadece geleneksel anlatıları üzerinde çalışılmıştır.

Anlatıcılar kendi yaratmalarıyla yeni ürünlerin ortaya çıkmasını ve kendi sanat eserlerinin doğmasını sağlamaktadırlar. Şüphesiz ki icra esnasında anlatıcının hafıza ve ezber yeteneği de oldukça önemli rol oynamaktadır (Sarıtaş, 2009: 172). Bu konuda Degh, anlatıcının en önemli özelliklerinden birisinin canlı ve mükemmel bir hafızaya sahip olması olduğunu belirtir. Hafıza, sözlü kültür ürünlerinin yayılması için önemli bir unsurdur. Degh, hafızanın hikaye anlatımı için şu noktalarda önemli olduğunu söyler: ‘Öykücüyü pek çok hikayeyi hafızasında muhafaza edebilmeli’ ve ‘Repertuarının kişisel bölümlerini uzun bir zaman diliminde sunabilmelidir.’ (Degh, 2010: 211). Fatma Önkol, ‘Hz. Musa ve Kuru Kafaların Manası’adlı masalında hafızanın dikkatle alakalı olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: “Bir insan, dikkat edip de kendini gonuşulana verirse her insan akıllıdır, deli değildir, amma önemsemeyen insanlar vardır. Akıllı insan; sessizce, bütün dikkatini oraya verdiği zaman, nerde olursa olsun, zekâsında bir noksanlık yoksa onu, aynısını, ordan teyip gibi çeker ve alır.”Fatma Önkol’un performansı sırasında sağlam bir hafızaya ve anlatma yeteneğine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca anlatılarının hem niteliği hem de niceliği bakımından halk edebiyatı yaratmaları arasında önemli bir yer tutar. Ama Önkol’un geçmişte yaşadığı hayatın zorluklarından dolayı az da olsa zaman zaman anlatısında karıştırdığı ya da unuttuğu yerler olmaktadır. Önkol, yer yer anlatısında bir takım değişiklikler yapmakta zaman zaman metnini uzatıp kısaltmaktadır. Sokolov’un da belirttiği gibi bir zamanlar oluşturulan bir metin, anlatıcının belleğinde muhafaza edilmiştir. Halkbilimcilerin çok sayıdaki araştırması, bir metnin hiçbir zaman aynı kişide bile sabit bir şekilde kalmadığıdır. Anlatıcının hafızası ne kadar kuvvetli olursa olsun masalı tekrar anlatışta mutlaka değişiklik yapar, metni genişletebilir veya kısaltabilir. Bu duruma anlatıcının psikolojik durumu, dinleyicinin yapısı, ruh hali ve zevkleri önemlidir (Sokolov, 2009: 19). Bu durumda her anlatım, anlatıda yapılan değişiklikleri tespit etmek için önemli bir yere sahiptir.

Bir toplumda masal anlatıcıların sayısı azdır. Usta anlatıcılar bir masal bile bilseler o masalı canlı ve zevkle anlatırlar. Bir toplumda geniş repertuarlı anlatıcıların sayısı daha da azdır. Masalı dinleyen kişiler sayıca fazla olmakla birlikte masal anlatma yeteneğine sahip dinleyici nadirdir (Sydow, 2010: 66). Degh, kusursuz bir anlatıcının repertuarının en önemli özelliğinin hacimli olması olduğunu söyler. Yapılan araştırmalara göre bazı

masalcıların 4 ya da 6 arası hikaye bildikleri, bazılarının ise gerektiğinde 20 hikayenin içeriğini özetledikleri görülmektedir. Usta hikayecilerin ise genellikle en az 40 ve daha fazla hikaye bildikleri tespit edilmiştir. (Degh, 2010: 211). Bu konuda Fatma Önkol, hem masal anlatma yeteneğiyle hem geniş repertuarıyla nadir anlatıcılar arasındadır. Toplamda 103 masal anlatan Önkol, bu geniş repertuarının bazısını babasından, annesinden ve genelini ise annesinin teyzesinden öğrenmiştir. Aynı zamanda zaman içerisinde repertuarına kendisi de yeni masallar eklemiştir. Asıl masallar dışında bu 103 masalın bir kısmı fıkra ya da kısa dini hikaye tarzı metinlerden oluşmaktadır. Ayrıca Wilhelm Radloff ve Ignaz Kunos “Proben (Der Volksliteratur Der Türkischen Stämme VIII)” adlı eserlerinde derledikleri “Şah İsmail” adlı halk hikâyesi, anlatıcımızın belleğinde yeniden oluşturularak masal kimliği kazanmıştır (Radloff ve Kunos, 1988: 52). Bundan dolayı bu çalışma içerisinde anlatıcının masal olarak anlattığı anlatıların tamamı ele alınmıştır.

Bütün hikâye anlatıcılarının beslendiği kaynak, nesilden nesile aktarılan deneyimdir (Benjamin 2006: 78). Anlatıcılar tüm masalları bir kere de öğrenmemişler, hayat akışı içerisinde çeşitli masal unsurlarını zaman içerisinde bir araya getirmişlerdir. Genelde çoğu gençliklerinde masalları duymuş, ancak uzun zaman geçtikten sonra asıl anlatıcı kimliğini kazanmışlardır. Anlatıcıların gençliklerinde duydukları masallara gerçek şekline vermek için büyük bir anlatı yeteneğine ihtiyaç vardır. Anlatma yeteneğine sahip olan usta anlatıcılar nerede olursa olsunlar anlatılanları öğrenir ve genellikle öğrendiklerini hayatının sonuna kadar elinde bulundurlar. Hatta çoğu anlatıcı anlatısını kimden, ne zaman ve nerede duyduğunu hatırlamaktadır (Degh, 2010: 213-214). Usta bir anlatı yeteneğine sahip olan Fatma Önkol’da da bu özellik kendini gösterir. Bazen masalın girişinde masalı kimden ve nerede, ne zaman öğrendiğini de belirtir. Örneğin; “Kaderini Devletini Arayan Adam” adlı masalın giriş kısmında anlatıcı: “bunu rahmetlik babam anlatırdı. Bu onun hikâyesiydi.” yine aynı şekilde Aşçı Sinan ya da Helvacı Güzeli olarak adlandırılan masalının girişinde ise “bunu da anam rahmetlik anlatırdı.” diyerek masalı kimlerden öğrendiğini belirtmiştir. Ne zaman öğrendiği konusunda ‘çocukluğunda’ olarak belirtirken nerede öğrendiği konusunda ise genellikle ‘Hartlap Köyü’nde öğrendiğini ifade etmektedir.

Azadovski, dindar bir anlatıcının masalında sık sık dini terimler kullandığını ifade etmektedir (Azadovski, 2002: 55). Bu özellik Fatma Önkol’un masallarında da kendini gösterir. Anlatıcı İslam dininin içerisinde yer alan Sünnilik inancının Hanefî mezhebine bağlıdır. Dindar bir ailede yetişen anlatıcı, ilk dini eğitimini çok küçük yaşlarda annesinden

almıştır. Temelde bu inanç ve değerlerle büyüyen anlatıcının bu yönü anlatılarına da yansımıştır. Masallarında kullandığı dini inanışına dair terimleri şu şekilde sıralayabiliriz: Allah rızası için(Can Çıkmadan Huy Çıkmaz), Cenâb-ı Allah(Devlet Kuşu), Cuma günleri cami de vaaz mı vericin(Topal Keçi), Ezan, camiye(Bertizli),Ezrail(Padişah ile Azrail, Padişahın Oğlu ile Çoban Kızı, Azrail, Keloğlan ile Köse),Tangrı(Kara Böcük),Namazlaanın, Gur'an-ı Kerim (Padişahın Oğlu ile Çoban Kızı),Ya Rab(Bir Hocanın Üç Oğlu),Guran(Babasının Suçu),Hz. Ömer, beş vakit abdest al- (Hz Ömer ve Kölesi), namaz olmuş, Hoca dua edmiş. amin, demiş(Vali),Cebrail aleyhis selam, gılbeye, Cenab-ı Allah'tan, Ya Rabbi!(Cebrail (A.S.) İle Kör),Cebrail, namaz gıl-, Dua(Hz. Musa ile Çoban),Cehennem, Müslüman, sabah namazı, Cömaatin(Talebe), “Allah, Allah.”, hayır mı şer (Balıkçı),Allah(Cebrail (A.S.) İle Kör, Hz. Musa İle Çoban, Neyine Güvenin Adamın Sırrı, Kör Kurdun Rızkı, Azrail, Keloğlan İle Köse, Şah İsmail, Sandığın Sırrı),Cenab-ı Allah, Cebrail, Hızır aleyhis selam(Lokman Hekim ve Ölümsüzlük Otu),abdest aliimiş, Gur'an'ı hadmetmiş(İlmin Başı Ne),yatsın namazı, sabah namazını, Ayet'el-Kürsi, İman (Adamın Sırrı),Cennet-i Âlâ (Cimri),Peygamber, Asa(Hz. Musa ve Kuru Kafaların Manası),Harem, Halel(Süt Satan Adamlar),peygamber efendimiz (Süt Satan Adamlar, Yalan) Namazı kılıyor(Azrail),Gavur, Harem lokma, Allah Allaah, Müslüman, hanel ediyor (Haram Lokma),cennet, beş vakit, ezan ohunurkaan, “Allah! Allah!”(Demir Çarık (Arap Kocası)), Selâmün aleyküüm, Namazdan(İlle Ali Kız Ana), Beddua, Amin (İfrit)Hâşâ (Keloğlan ile Köse), Ya Allah! Ya Bismillah!” (Çimerçin Padişahı, Sandığın Sırrı),Günah, Allah, İbadet(Allah'a İbadet),“ Bismillah.” (Şah İsmail), Allah razı olsun (Misafire Hizmet), “Ya rabbi şükür el hamdülillah.” (Misafirden Korkan Adam), Allah rızası için,Günah, yazık! (Bedava Olsun da).Anlatıcı genelde yaratıcı için “Allah” terimini kullanırken bir masalda hep “Tangrı (Kara Böcük)” olarak kullanmıştır. Bu Türkçe ifadenin anlatıcı tarafından kullanımı anlatıcının dini terimlerde saf Türkçenin etkisini kaybetmediğinin göstergesidir. Ayrıca anlatıcının doğrudan içeriği dini olan masal olarak anlattığı ürünler de bulunmaktadır. Bu anlatıların bazıları şunlardır: Hz Ömer ile Kölesi, Padişah ile Azrail, Babasının Suçu, Cebrail (a.s.) ile Kör, Hz Musa ile Çoban, Hz. Musa ve Kuru Kafaların Manası, Yalan gibi bunlar daha çok kısa dini hikâye tarzında anlatılmaktadır.

Fatma Önkol'un kader inancının izlerini de masallarında görmekteyiz. ‘Kaderini Devletini Arayan Adam’ masalında kaderine razı olan ve kaderinin farkında olan bir adamın amacına ulaşacağını anlatmıştır. Ayrıca Önkol, dini hikâyeler şeklinde olan

masallarında; dünya hayatının geçiciliği ve ölümü, Allah'ın hikmetinden sual olunmayacağı, önemli olanın Allah sevgisi olduğunu buna benzer konulara da değinmektedir. Bu masallar şunlardır; 'Padişah ile Azrail', 'Hz. Ömer ve Kölesi' Cebrail (A.S.) ile Kör, Hz. Musa ile Çoban. Anlatıcı bu düşüncelerini masallarında şu ifadelerle dile getirmektedir:

“Allahım beni nasıl gönderirse insanların yanına öyle gelirim” diyor.(Azrail)

Bir gün de peygamber efendimiz adamın birine demiş kine:

“Bütün kötülüklerin anası, yalandır. Bütün kötülüklerin başı, yalandır” demiş.

Yalan

“Ben Allah'a güvenim” dermiş. (Neyine Güvenin)

“Allahın ibadetini unutmaa. Bir daha avcının duzağına düşme” der. Geri suyin içine atarmış. (Allah'a İbadet)

“Bizler de ölümü hatırlıyelim. Birbirimizi incitmeyelim. Birbirimizi gırmeyelim. Dünyanın malı dünyada galır.” (Hz. Ömer ve Kölesi).

“Sev de nasıl seversen sev. Yeter ki Allah'ı sev. Akliin yettiği kadar sev. Ama bilmiisen öğrenmeye çalış.” (Hz. Musa ile Çoban).

Burda yaparsak orda da iyilik yaparsak iyilik buluruz. Kötülük yaparsak kötülük buluruz (Cimri).

Anlatıcı her gece yedi defa Ayet'el-Kürsi'yi okumakta ve bu uygulamanın kendisini ve ailesini bütün kötülüklerden koruyacağına inanmaktadır. Bu uygulamayı 'Adamın Sırrı' adlı masalda görmekteyiz. Önkol, masalda hırsızdan zarar görmeyen bir adamın nasıl korunduğunu adamın diliyle şu şekilde ifade etmektedir: “Ben” dii “yatsın namazımı gıldım. Yedi defa da Ayet'el-Kürsi'yi ohudum” dii, “malımı, canımı Allah'a amanet eddim, yaddım” dii.”

Dini hassasiyeti yüksek olan Fatma Önkol, helal ve haram konusunda günlük hayatında çok titiz davranmakta ve helal olanın önemini her daim vurgulamaktadır. Bu özelliği masallarında da kendini göstermekte yeri geldikçe bu konuya değinmektedir. Bu ifadelerden bazıları şunlardır:

Oğlan da demiş kine:

“Sen niye elini boynuma atıin. Ben senin halelin miyim?” demiş. “Cehennemde nasıl yanıcın, buncağız ateşe dayanmiisen” demiş. (Talebe)

“Küçük oğlan ise hallel süt emmiş biriyle evlenmek istediği için kazanan o olmuş.”(Dilek)

“Büyük yumurta getiren güccük götürdü. Güccük getiren büyük götürdü. Hepinizin gursacağına harem düştü. Duanız kabul olmaz oldu. Boşa çabalaman” demiş. (Vali)

Peygamber efendimiz demiş kine:

“Sen hâlis sūd satıyorsun. O da sūdüne su gatiyor. Harem para gazananlar akşama gadar ona geliyor. Hallel para gazananlar da sana geliyor. Ance o gadar kişi hallel para gazanabiliyor. O da sana geliyor. Hallel para; hallel mala hallel para gazanan gelir. Harem mala da harem para gazanan gelir” demiş, peygamber efendimiz. (Süt Satan Adamlar)

“Tamam” dii “bu” dii, “işte, gomşumuz olan gavır. Onun narı, bizim evin üstüne geliyor. Ben de dikiş dikerken çok canım istedi. Çok canım çekti işte, iğnenin ucunu onun nar hetifine batırdım, dilime değdirdim. Ben, başka harem yemedim” diyor. Eşyayı da geri gönderiyor. Gendi de Müslüman oluyor. Onu da hallel ediyor. Öylece bir aile Müslüman olmuş oluyor. (Haram lokma)

Helal lokmanın “Oğlum, benim gızımın ayağı topal; kötü yere gedmez. Golu çolak; harame elini sürmez. Gulağı sağır; kötü söz işitmez. Dili yok, arhaz; kötü söz söylemez. Gözü kör; hareme bakmaz.” (İlmin Başı Ne?)

Boratav ‘Az Gittik Uz Gittik’ adlı eserinde Türk masal anlatıcısının masalındaki kahramanlar ve kişiler çeşitli tabaka ve işten her türlü yerli kültürün insanı olduğunu ve

kahramanların bu yerli kültürden birer izler taşıdığını ifade eder. Bu özelliğiyle de Türk masalları diğer milletlerin masallarından ayrılmaktadır (Boratav, 1997: 15). Çalışmaya konu olan masal kahramanlarına bakıldığında kahramanların anlatıcının yetiştiği kültüre ait olduğu görülür. Keloğlan, padişah, köle, çoban, öğretmen, anne, oduncu, karpuzcu gibi olağan kahramanların yanında dev, ifrit gibi olağanüstü kahramanlar da vardır. Bunların dışında Hz. Musa, Cebrail, Azrail gibi dini kahramanlar ve kara böcük, keçi, cüçük, papağan, tilki gibi hayvanların kahraman olarak yer aldığı masalarda bulunmaktadır. Fatma Önkol'un masallarında görülen kahramanlar şu şekildedir: Padişahın oğlu (Can Çıkmadan Huy Çıkma, Altın Yere Düşse de Yine Altındır, Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı, Kınalı Parmak, Demir Çarık (Arap Kocası), İle Ali Kız Ana, Kınalı Parmak), dilençinin gızı (Can Çıkmadan Huy Çıkma), adamın biri (Güneş ile Rüzgar, Baba Öğüdü, Ali ile Hasan, Dilek, Ağanın Eşeği de Varmış Desiler, Doktor ve Hasta, Bal Ekmeğin Yoksa Bal Dilin de mi Yok, Adamın Sırrı, Püf Noktası, Cimri, Ana Ciğeri, Davarlarımız, Köylünün Saflığı, Uyanık Kadın, Kör Kurdu Rızkı, Azrail, Haram Lokma, Anlarsın Ya/, Bir Sepet Yumurtayla), Padişahın biri (Devlet Kuşu, Altın Yere Düşse de Yine Altındır, Hayatın Tadı Tuzu, Sırma Saçlı Kız ile Sırma Saçlı Oğlan), Padişah, (Ayağını Yorganına Göre Uzat, Yalanının Doğruluğu, Padişah ile Azrail, Tembeller, Babasının Suçu, Merakın Sonu, Saygı, Kınalı Parmak, İfrit, Kelolan ile Köse, Çimerçin Padişahı, Şah İsmail, Aç Gözlülüğün Sonu,), Gadının biri (Garının Öğüdü, Eşek Susuz Kalınca), Avrad (Baba Öğüdü), üç gızı (Hayatın Tadı Tuzu), Bit tene garı (Dokurruk Dokurruk, Ayağına Diken Batan Cüçük), topal geçi, gurt, inege, At, Goyuun (Topal Keçi), dul kadın (Dul Kadın ve İftira), cüçük, Çoban, guş (Ayağına Diken Batan Cüçük), fakir bir adam (Kaderini Devletini Arayan Adam, Demir Çarık (Arap Kocası)), Ali, Hasan, Patron (Ali ve Hasan), çobanın gızı (Dilek), Gara böcük, Çoban, Oduncu, Fare(Kara Böcük), Çoban (Padişahın Oğlu İle Çobanın Kızı, Saygı), Deveci, Hoca Efendi (Bir Hocanın Üç Oğlu), Garının biri (Çerkez Beyi, Yılan ile Kız), Nene (Çerkez Beyi), Gızın biri (Utanirem Doktor Bey), yaşlı bir kadın (Bilmediğin İşe Karışma), köle (Hz. Ömer ve Kölesi), Keloğlan (Keloğlan İle Dayısı, Keloğlan İle Köse), Vali (Vali), Cebrail aleyhis selam, Köre (Cebrail (a.s.) ile Kör) zengin bir adam (Misafiri Dövenler, Haram Lokma), iki gardeş (Neyine Güveniin, Evvelen Gerekli Tımar, Öldü Eşek Kaldı Semer), Lokman Hakim (Lokman Hekim ve Ölümsüzlük Otu), Gencin Birisi (İlmin Başı Ne?), Hırsız (Adamın Sırrı), Vezir (Saygı, Kınalı Parmak, Şah İsmail), cimrinin biri (Cimri), Musa peygamber (Hz. Musa ile Kuru Kafaların Manası), ağanın biri (Hanım İle Azap), peygamber efendimiz (Yalan), bire(Sinek İle Pire, Balıkçı), Sinek, Garga, Gavak (Sinek ile Pire), Arap goca (Demir Çarık (Arap

Kocası)), Bostancı, Eşe Fatma (Sırma Saçlı Kız İle Sırma Saçlı Oğlan), fakir bir balıkçı, Vezir (İlle Ali Kız Ana), Ali (İlle Ali Kız Ana), İfrit, Dev, Aygır (İfrit.), Keloğlan'ın anası (Keloğlan ile Köse), Asger, Padişahın gızı (Keloğlan ile Köse), Guş, Aygır (Çimerçin Padişahı), ihtiyarın biri, avcı (Allah'a İbadet, Sandığın Sırrı), bir bekarın (Papağan Guşu), gumutan (Söylemem Komutanım), asgerleri (Söylemem Gomutanım, Portakal), Öğretmen (İyilik Yapmak) Ali (Fıstık, Ekmek Parası), Anne (Dışarı Çıkmak, Uyku), Şah İsmail, Gülizar, Arab (Şah İsmail) Garpuzcu (Aç Gözlülüğün Sonu) Ayrık otu, güle, nergize (Ayrık otu), kör (Bedava Olsun da). Boratav, ülkemizde masalı şekillendiren kadın anlatıcılar olduğu için masalarda kadın kahramanların ön planda olduğunu söylemektedir (Boratav, 1997: 15). Ancak Fatma Önkol'un masallarında bunun tersi bir durum söz konusudur. Önkol'un masallarındaki kahramanları genellikle erkeklerdir.

Masal seçimini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. İlhan Başgöz, anlatının seçiminde kesin ve belirlenmiş bir kural olmadığını ama bu seçimin anlatıcı ile dinleyici arasında bir uzlaşma sonucu belirlendiğini söyler (Başgöz, 2012: 109). Fatma Önkol, icra zamanında masal seçimini genellikle kendisi belirler. Dinleyicilerin isteği olduğu zaman kendi belirlediği masal ile dinleyicilerin istediğini karşılaştırıp kendince hangisi daha güzelse onu anlatır. Yani sonuç olarak anlatıcı, dinleyicilerin fikirlerini alsa da son kararı kendisi vermektedir.

Degh, anlatıcının seçici olduğunu söyler. Anlatıcı, çocukluğundan beri hikâyeleri duyarak, kendi zevkine göre topluluğundan geleneksel şekilde bilinçli ve bilinçsiz seçer, tercihi ruhsal ihtiyacına bağlıdır. Diğerlerini düşünmeksizin repertuarına kesin hikâyeler ekler. Sonra hikâye anlatmanın zamanı geldiğinde durumdaki soruya uygun repertuarında hikâye seçer. Bu prosedür, çeşitli zamanlarda tekrar edilmiş ve toplumdan bağlı büyük bir oranda sonuçlanmıştır. Anlatıcı kendisi hangi dinleyici hangi hikâyeyi isteyeceğini gayet iyi bilir. Anlatıcı her seferinde kendisinden ne beklendiğini bilir. Anlatıcının zevkini ve bilgisini kazanması için, hikâyeyi anlatma sırası, hangi hikâyeyi en güzel düşündüğü, hangisini daha az değerli bulduğu önemlidir (Degh, 2010: 217). Fatma Önkol, hem repertuarını oluştururken hem de anlatı ortamlarında masal anlatırken seçici bir özelliğe sahiptir. Masallarının çoğunu çocukluğunda kendi zevkine ve ruhsal durumuna göre seçerek öğrenmiştir. Ama zaman içerisinde yeni masallar eklemeyi de ihmal etmemiştir. Anlatım ortamlarında ise dinleyicileri de dikkate alarak genelde masallarını kendisi belirlemektedir.

Bu çalışma için pilot masal olarak seçilen “Hayatın Tadı Tuz” ve “Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı” masalları tüm gruplara anlatılmıştır. Bunun dışında anlatıcı repertuarındaki masallardan kendisinin belirlediği dört masal daha anlatarak her gruba toplamda altı masal anlatmıştır. İstanbul’da kadın, erkek ve çocukların bulunduğu aile ortamında anlattığı masallar, ‘İfrit’, ‘Ayağına Diken Batan Cücük’, ‘Ağanın Eşeği de Varmış Desinler’, ‘Kaderini Devletini Arayan Adam’. Daha sonra doğup büyüdüğü yer olan Kahramanmaraş’ın Hartlap Köyü’nde masal anlatması sağlanmıştır. Burada ise kaynak kişinin kadın, erkek ve çocuk akrabalarından oluşan bir gruba anlattığı masallar, ‘Dokurruk Dokurruk’, ‘Kaderini Devletini Arayan Adam’, ‘Yedi Senelik Emeğe Bir Altın’, ‘Bir Hocanın Üç Oğlu’. Kaynak kişi üçüncü olarak Kahramanmaraş’ta sadece erkeklerden oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Bu gruptaki bireyler kaynak kişinin akrabalarından oluşmaktadır. Burada anlattığı masallar, ‘Kınalı Parmak’, ‘Yedi Senelik Emeğe Bir Altın’, ‘Aşçı Sinan (Helvacı Güzeli)’, ‘Kengerler Şahidim Olsun’.Dördüncü olarak Kahramanmaraş’ta sadece çocuklardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Burada anlattığı masallar, ‘Topal Keçi’, ‘Kara Böcük’, ‘Ayağına Diken Batan Cücük’, ‘Bebek ile Eşşek’. Beşinci olarak İkamet ettiği Gaziantep’te sadece kadınlardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Bu grupta yer alan bireyler, kaynak kişinin komşularından oluşmaktadır. Burada anlattığı masallar, ‘Demir Çarık’, ‘Dilek’, ‘Padişahın Üç Oğlu Dokuz Eşşegi’. Anlatıcı, erkek ortamında dinleyicilerin ilgisi ve dikkatinin yoğun olmasından dolayı anlatmayı en çok sevdiği masal olan ‘Kınalı Parmak’ masalını anlatmıştır. Anlatıcı ‘Kınalı Parmak’ masalının en çok sevdiği masal olmasının sebebini şu şekilde açıklar: “ya ben şimdik ‘Gınalı Barmağı’ anlatmayı çok seviyorum neden dersin bi yandan sevdinin peşine gedi bir yandan da korku insanın kendi içinde korku diye bir şey yoktur. Hepsini yeniyodur yani.” Fatma Önkol’un, hayatında sevgi ve cesaret önemli unsurlar arasındadır. ‘Kınalı Parmak’ masalı dışında, ‘Demir Çarık (Arap Kocası)’, ‘Sırma Saçlı Kız İle Sırma Saçlı Oğlan’, ‘Şah İsmail ile Gülizar’ gibi masalları da sevgi ve cesaret üzerine kuruludur. Hayatındaki bu özellik onun anlatılarına yansımış hatta anlatmayı en çok sevdiği masal ile bütünleşmiştir. Bu konuda Degh, bir anlatıyı öğrenmek için ilk mekanın ev olduğunu, daha sonra bir insanın eğer eğilimi ve yeteneği varsa her yerde öğrenebileceğini belirtir. Materyallerini her yerden toplayan anlatıcının şartların elverişli olduğu durumda kendine özgü anlatısını oluşturduğunu ve oluşturulan anlatıyla anlatıcının ilk duyduğunun orijinalinden farklı olduğunu belirtir (Degh, 2010: 214). Fatma Önkol, belleğinden ve kişilik özelliklerinden yola çıkarak ilk duyduğu masallara yeni şeyler eklemiş, bazen de var olan şeyleri kendi düşüncesine göre yeniden şekillendirmiştir.

Ömrü boyunca dürüst bir hayat yaşamaya çalışan, dürüstlüğe önem veren ve çocuklarını bu düşünceyle yetiştiren anlatıcı, masallarına bu özelliğini yansıtmıştır. Bazı masallarında bu düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

“Heç kimsenin arkasından kötülük konuşmak iyi değil imiş. Belki duyulur belki yani ne bilim işte her zaman iyi olup, dürüst olup, doğru konuşmak gerekmiş. Onun için. Belki yerlerin gulağı var, derler. Gizli bir ses, gizli bir görüntü insanı ele verebilir. Onun için daima dürüst ve doğru olmak gerekmiş.” (Ali İle Hasan)

“Yani, dürüst olduğu için ölmemiş o da.” (Talebe)

Anlatıcı, çocukların düşüncelerine önem vermekte ve bazı konularda onların görüşlerinin alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu düşüncesini hayatına yansıtan anlatıcı aynı zamanda masallarında da dile getirmektedir. ‘Dul Kadın ve İftira’ ile ‘Babasının Suçu’ gibi masallarında bu konuyu doğrudan ele almıştır. Hatta bu masallarda çocuklardan ders alanların kadı ve padişah gibi devlet büyükleri olmasında dikkat çekicidir.

Fatma Önkol, misafire önem veren bir yapıya sahiptir. Misafirin Allah tarafından gönderildiğini ve bereketiyle birlikte geldiğine inanmaktadır. Bu özelliğinin anlattığı masallara yansıdığını şu ifadelerde görmekteyiz:

“Oğlum” demiş, “biz zengin demek, fakir demek, biz misafiri severik. Aynı hürmetimizi yaparık. Aynı ikramımızı yaparık. ‘Dursun, dursun. Galsın, galsın. Yemem, yemem. Yapma, yapma. Etme, etme. Dutma, dutma.’ Eee, bunun ne ikramı galii? Ne hayrı galii? Ben de garşılığını dövüp aliim” demiş. (Misafiri Dövenler)

“Missafir” demiş “bu gadar yemek yiise. Bu köye gelen missafirin hepsi benim evime gelsin” demiş. Adam, missafir deyişin heç doymaz sanarmış. Gorhusundan öyle sivri bir daş goymuş. (Misafirden Korkan Adam)

“Ev sahibi izin vermezse, misafir gidemez. Misafir, ev sahibinin kuzusudur.” demiş.” (Misafire Hizmet)

Anlatıcı, artık yaşlanmakta hem yaşlılığın getirdiği hassasiyet hem de yetiştiği gelenek bakımından yaşlı kadınlara, anneye ve babaya önem verilmesi gerektiği ve onlara

her zaman ihtiyaç olduğu masallarında ara ara dile getirmektedir. Anlatıcının bu özelliğini masallarındaki Şu ifadelerden gormekteyiz:

“Bir eve bir garı gerek. Bahele eşek sabah beri başımızı ağridii. Bar bar bağrii de. Bir su verme aklımıza gelmedi” diye garıyı guyudan çıkartmışlar. (EŞek Susuz Kalınca)

“Afeden, hangi evlaaat aniye, babiye mal için bakarsa; bu buynuzlar kıına gitsin. Aniye, babiye mal için bakılmaz. Allah için bakılır. Ana, baba olduğu için bakılır.” demiş. (Sandığın Sırrı)

Fatma nkol’un altı tane kız kardeşi vardır. nkol’un amcalarının da oğulları bulunmaktadır. Amcaları, nkol’un babasına ‘senin kızları kimse almaz yine bizim oğlanlara kalır’ diyerek her defasında önkol’un babasını sinirlendirilermiŐ. Bunun üzerine Fatma nkol’un babası onlara kızlarını vermemek için ‘kim isterse vereceğim kızlarımı’ diyerek. Kızlarının çoğunun kötü evlilikler yapmasına sebep olmuştur. ‘İlla Ali Kız Ana’ adlı masaldaki Şu ifadeler anlatıcının yaŐamının bazı yönlerini yansıtmaktadır:

“Bir varmış, bir yokmuuş. İki gardeş varmış. Birinin yedi tane gızı varmış. Birinin de yedi tane oğlu varmış.

Her gün sabaanan, namazdan ıharlarmıŐ. Yedi tane oğlu olan, yedi tane gızı olana:

“Selâmün aleyküm, yedi gancık babası” der imiş.

Oda seslenmezmiş fukare, canı sıhılırmış. Allah’ın vergisidir oğlan da gız da” (İlle Ali Kız Ana)

Fatma nkol’un yaŐamında yer alan eğitim, dini ve dünya görüşü gibi birçok kişisel unsurun masallarını nasıl etkilediği örneklerle desteklenerek aıklanmıŐtur. nkol’un kişisel özelliklerinden özellikle dini yönünün masallarında yoğun bir Şekilde yansıdığı gözlemlenmiştir. Halk bilim çalışmalarında anlatıcının kişisel özelliklerinin anlatımına etkisi her zaman gz önünde bulundurulması gereken bir unsurdur.

2.2. Anlatıcının Fiziksel Özellikleri

İnsanlar belirli giysileri giyerek hangi tür sosyal olaylara katıldıklarını dolaylı olarak belirtebilirler. Giysi, aynı zamanda giyen kişinin sosyal kimliği hakkında bilgi verebilir. Giyim, aynı zamanda, giyene karşı nasıl davranılması gerektiğini de belirtebilir (Enninger, 2006: 423). Yapılan gözlemler sonucunda masal anlatımı öncesinde Fatma Önkol'un kıyafet seçimine dikkat ettiği görülmektedir. Kıyafetini seçerken hem dinleyicilerin varlığını dikkate almakta hem de kendisini rahat ifade edebileceği kıyafetler tercih etmektedir. Ayrıca ortamda kameranın varlığı da kıyafet seçiminde etkili unsurlar arasında yer almaktadır.

İlhan Başgöz, hikâye anlatan anlatıcının sesini alçaltıp yükseltmesi, jest ve mimikleri gibi özelliklerin anlatımın önemli elemanları arasında yer aldığını ifade eder (Başgöz, 2002: 26). Ayrıca, beden hareketlerinin, bir toplumda, dil gibi görerek öğrenilen davranış olduğunu ve beden hareketlerinin bir toplumun değerler yargılarını, gelenek ve göreneklerini yansıttığını ifade eder. Anlatıcının dili ile birlikte beden dilini de iyi kullanması anlatımın gücünü artırır. Beden dilindeki bir kısıtlama, anlatımı güçlüğü sokabilmektedir (Başgöz, 2012: 115). Anlatıcının masal anlatımı sırasında farklı ortamlarda beden dilini nasıl kullandığı ve beden dilini kullanıp kullanmamasının nelerden etkilendiği ve neleri etkilediği bakılması gereken bir noktadır. Anlatıcının anlatımını gerçekleştirdiği ortamlardaki beden dili özellikleri anlatı ortamlarına göre sırayla ele alınacaktır.

Fatma Önkol, Gaziantep'te kendi evinde sadece kadın dinleyicilerin bulunduğu ortamda beden dilini nasıl kullandığına bakacak olursak; 'Demir Çarık (Arap kocası)' adlı masalda anlatıcı önce kameraya bakıp çekimin başlayıp başlamadığını kontrol etmektedir. Anlatım sırasında başını, elini ve kolunu sık sık kullanmaktadır. Masalda büyü ile ilgili yerden bahsederken omuzlarını yukarı kaldırarak tüylerinin diken diken oluşunu göstermiş, "İnsan bir tuhaf oluyor." demiştir. 'Bir Adamın Üç Oğlu (Dilek)' adlı masalda, anlatıcı olayları anlatırken yer yer kafasını sağa sola çevirerek olayları anlatmaktadır. "Yatılır mı" derken başıyla, "mal da mülk de kalmamış derken" eliyle göstermektedir. "Yatağı toplamış altında altın dolu" derken ve "toplar köşeye atarmış" derken iki elini birleştirip toplayıp atıyor gibi yapmaktadır. "Padişahın Üç Oğlu Dokuz Eşşegi" adlı masalda ise anlatıcı, el- kol- baş hareketlerini anlatımını etkili kılmak için çokça kullanmıştır. "Kızın

kafasına deymiş.” derken kafasını göstermektedir. “Abasını kafasına çeker eşikliğe yatarmış. “Al senin olsun.” “Öteye getmiş.” “Yatmış böyle bakarmış” “hepçiriğinin (hapşirmek).”derken de mutlaka jestlere başvurmaktadır. Buradan yola çıkarak anlatıcının, Gaziantep’te kendi evinde sadece kadın dinleyicilerin bulunduğu ortamda masal anlatımı sırasında beden dilini etkili kullandığı söylenebilir. Bunda ortamın kendi evi olması dolayısıyla onun verdiği özgüven ve rahatlık, ayrıca dinleyicilerden bazılarının anlatıcıyı göz teması ve başıyla teşvik etmesi, dinleyicilerin tamamının kadın olması beden dilini etkili kullanmasını sağlamıştır.

İkinci olarak İstanbul’da kadın, erkek ve çocukların bulunduğu aile ortamında anlattığı masalarda beden dilini nasıl kullandığına bakalım. ‘İfrit’ adlı masalda anlatıcı konuyu somutlaştırmak için zaman zaman el hareketleri kullanmaktadır. Örneğin “İleride lavabo varmış.”derken ileriye gösteriyor, “yüzünü gözünü sarmış.”derken de eşarbyyla yüzünü örtüyor, ayrıca “ Yutacaksın.” dediğinde de elini ağzına götürmekte ve nasıl olduğunu göstermektedir. Anlatıcı dinleyicilerle göz teması kurmakta ancak kameranın varlığı anlatıcının dikkatini ara ara o yöne çekmektedir. ‘Ağanın Eşeği De Varmış Desinler’ adlı masalda anlatıcı “Aga geçti derler.”, “Karpuz kesmiş.”, “ İçini oymuş.” derken yer yer el-kol hareketlerinden faydalanmıştır. ‘Kaderini Devletini Arayan Adam’ adlı masalda ise anlatıcı, “Bir kuş inmiş almış kaçmış” derken el hareketleriyle olayın nasıl gerçekleştiğini ifade ederken aynı anda kafasını yukarıya doğru kaldırmaktadır. “Dağa git, odun kes, sırtınla da çek.”, “Koltuğun altına koymuş” derken yine el-kol hareketleriyle anlatmaktadır. “Balığın biri ağır, ağır.” derken de eliyle ağırlığını gösteriyor. Anlatıcının bu ortamda da beden dilini etkin kullandığını görüyoruz. Burada hem dinleyicilerin çeşitli yaş gruplarından olması hem de anlatıcının seçtiği masalardaki olayların anlatımı sırasında beden dilini kullanmasını gerektirmesi anlatıcının beden dilini etkin kullanmasını sağlamıştır.

Fatma Önkol, üçüncü olarak Kahramanmaraş’ta sadece çocuklardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır ‘Topal Keçi’ adlı masalda anlatıcı anlatıma başlamak için derlemciden onay beklemektedir. Anlatı esnasında anlatıcı jest mimiklerini kullanarak olaya gerçekçilik katmaya çalışmıştır. Örneğin: “Oyana bu yana kaçmış”, “Kurt oraya düşmüş” derken eliyle; “Kafasını bir sallamış” ve “vurmuş kafasını duvara” derken başıyla göstermiştir. Ayrıca bu masal anlatıcıya komik geldiği için masalı bitirirken gülümsemektedir. ‘Kara Böcük’ adlı masal da ise “Bir kara böcük varmış” der ve el kol

hareketleriyle söylediğini destekler. “ Elini ver eşeliş” derken de elini uzatmaktadır. ‘Ayağına Diken Batan Cücük’ adlı masalda “Diken ile çıkarım.” derken eliyle göstermektedir. “Yedik galmadı.” derken de başıyla bunu göstermiştir. Son olarak anlattığı ‘Bebek ile Eşşek’ adlı masalda ise “Benim adım eşşek.” derken anlatıcı kafasına vurmaktadır. Anlatıcı çocuk ortamında masalların içeriği beden dilinin kullanımına çok elverişli olmasına rağmen çocukların kendisinin dikkatini dağıtması ve zaman zaman gürültü yapmalarından dolayı rahatsız olmuş bunlardan dolayı beden dilini çok etkili kullanamamıştır.

Kaynak kişi dördüncü ortam olarak Kahramanmaraş’ta sadece erkeklerden oluşan bir gruba masal anlatmıştır. ‘Kınalı Parmak’ adlı masalında anlatıcı “Güççük oğlan rastgele atmış.” , “Gurbağa gubuğundan gız çıhii.” , “Bir pençe pilav almış bir cebine koymuş.”, “Bir güvercin olmuş, uçmuş, getmiş.” ve “Kılıncınan vurmuş.” derken ellerini söylediği kelimeleri destekler nitelikte hareket ettirmektedir. Yine “ Gemik düşmüş pilav dökülmüş.” , “Pirinçler dökülmüş inci olmuş. Gemik de hançer olmuş.” ve “Arabı da yenmiş.” derken de yine anlattıklarını jest ve mimikleriyle daha gerçekçi kılmış ve dinleyicinin dikkatini üzerinde toplamıştır. ‘Yedi Senelik Emeğe Bir Altın’ adlı masalda “Dışarıya çalışmaya getmiş.” ve “Ne dartin, ne satiin?” derken el kol hareketleriyle söylediklerini desteklemiştir. Yine “Yedi sene çalışmış bir altın kazanmış.” ve “Canlı girip cadı çıkan ilk defa seni görüim.” derken mimiklerini kullanarak anlatımını canlı kılmıştır. ‘Aşçı Sinan (Helvacı Güzeli)’ adlı masalda ise anlatıcı, “Emmisigile bırakarak oğlu var.”, “Dayısıgile bırakarak oğlu var.” ve “Bıyık saç gas gavlak olmuş.” derken el kol hareketleriyle anlattıklarını desteklemiştir. Ayrıca “Pusa pusa geçi gedii.” ve “Çekiyki ırbık gelii yanına.” derken de başını eğmekte veya eliyle bir şeyi çekiyormuş gibi yaparak jest ve mimikleriyle anlatımını daha gerçekçi kılmıştır. Ayrıca anlatıcı masalını tebessümle bitirmiştir. Bu anlatıcının anlatımından ve anlatı ortamından keyif aldığı bir göstergesidir. ‘Kengerler Şahidim Olsun’ adlı masalda ise anlatıcı anlatıma başlamak için kameranın kayıta olup olmadığı bekleyerek, derlemeciden onay için göz teması kurmaktadır. Daha sonra yine hem el-kol hareketleriyle hem de dinleyicilerle kurduğu göz temasıyla anlatımını etkili kılmaya çalışmıştır. Anlatıcı erkek ortamında masallarına beden dilini katarak keyifli bir anlatım gerçekleştirmiştir. Burada dinleyicilerin anlatıcıya değer vermesi, ortamda sükuneti sağlayarak anlatım sırasında yer yer başlarıyla anlatımı onaylamaları ve anlatıcının bu durumdan hoşnut kalarak seçtiği masalların uzun ve

anlatımı beden dili gerektiren masallar olması ortamda beden dilini etkin kullanmasını sağlamıştır.

Anlatıcı son olarak Kahramanmaraş'ın Hartlap Köyü'nde masal anlatmıştır. Burada dinleyiciler kaynak kişinin kadın, erkek ve çocuk akrabalarından oluşmaktadır. Anlatıcı 'Dokurruk Dokurruk' adlı masalda "Yün getirirmiş, pambık getirirmiş, gız da iplik yaparmış." derken elini, "Dohurruk diler, dohimiiler." Derken de başını söylediklerini destekler nitelikte hareket ettirmiştir. 'Kaderini Devletini Arayan Adam' adlı masal da ise anlatıcı "Aha sana yüz tene altın.", "Bir guş almış, yaşmış." ve "Kötü, güççük bir sandığı varmış." derken baş, el, kol hareketleri yaparak anlatımını etkili kılmaya çalışmaktadır. 'Yedi Senelik Emeğe Bir Altın' ve Bir Hocanın Üç Oğlu' adlı masallar da ise anlatıcı anlatımını gerçekçi kılmak için jest ve mimiklerini kullanmıştır. Anlatıcı bu ortamda genel olarak beden dilini kullanmakla birlikte çok fazla kullandığı söylenemez. Ortamın dar ve kalabalık olması zaman zaman ortamda yer alan çocukların gürültü yapması anlatıcının beden dilini kullanırken kısıtlamasına yol açmıştır.

Pilot masal olarak belirlenen iki masal da anlatıcının beden dilini nasıl kullandığına bakıldığında şunlar söylenebilir: 'Hayatın Tadı Tuz' adlı pilot masal'da anlatıcının ses tonu ve beden diline baktığımızda, Gaziantep'te kadınların bulunduğu ortamda anlatıcı, "Hiç tuz attırmamış." derken eliyle göstermekte ve ayrıca masalın bazı yerlerinde onaylar tarzda başını sallamaktadır. İstanbul'da aile ortamında ise daha çok el ve kol hareketleriyle anlatımını daha anlaşılır kılmıştır. Kahramanmaraş'ta çocukların bulunduğu ortamda, çocukların dikkatini dağıtması ve yeterince ilgili olmayışlarından dolayı anlatıcı masalını anlatırken beden dilini pek kullanmamıştır. Kahramanmaraş erkek ortamında "Gızı, bir çobana vermiş." ve "bana küstün" gibi buna benzer ifadeler kullanırken hem el-kol hareketleriyle anlatısını desteklemekte hem de başını sağa sola çevirerek dinleyicilerle sürekli göz teması kurmaktadır. Kahramanmaraş'ta Hartlap Köyü'ndeki aile ortamındaki anlatımı sırasında da yer yer anlatımını beden diliyle desteklemiştir.

Diğer pilot masal olan 'Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı' adlı masal da ise anlatıcı beden dilini Gaziantep kadın ortamında "Yağmur yağar ot biter" derken mimiklerinin yanında jestlerini de bir hayli kullanmaktadır. "Gözüm şaş amma iyi görürüm." derken başıyla sağa sola çevirmekte ve "Padişahın oğluna selam söyle." derken başını selam veriyor gibi hareket ettirmektedir. İstanbul aile ortamında anlatıcı, anlatıcı yer yer olayları

anlatırken el kol hareketlerini kullanmaktadır. Başını da zaman zaman sallayarak olayları onaylamaktadır. Masalın komik yerinde anlatıcı gülmüş ve anlatıcıyla birlikte dinleyiciler de gülmüşlerdir. Ayrıca anlatıcı masal başlarken ve biterken kameraya bakarak masalın başlayıp bittiğini derleyiciye hissettirmektedir. Kahramanmaraş çocuk ortamında anlatıcı, sürekli iki elini birleştirerek ‘güç elması’ denilen duruşu sergilemekte yeni konuya hâkimiyetini göstermektedir. Anlatıcı çocuklarla ara ara göz temasını kaybedip kameraya bakmaktadır. Kahramanmaraş erkek ortamında anlatıcı sağa- sola dönerek dinleyicilerle göz teması kurmaktadır. Ayrıca “Şu otuz tane altın.” , “Altının birini siz almışsınız; verin bahim.” ve “Koltuğa oturuşun koltuk tersi dönmüş. Eliyle vezirin oğlunu kesmişler.” derken ellerini söylediklerini destekler nitelikte hareket ettirmektedir. “Padişahın oğluna selam söyle.” derken de başını aşağı doğru eğerek selam verir şeklinde bir hareketle anlatımını somutlaştırmıştır. Kahramanmaraş Hartlap Köyü aile ortamı, anlatıcı üslubunu etkileyici kılmak için genellikle baş ve el hareketlerinden faydalandığı gözlemlenmiştir.

Başgöz, dinleyicilerin her an anlatıcı ile yüz yüze gelmesinin ve göz teması kurmasının önemine de değinir (Başgöz 2012: 115). Dinleyicilerle göz temasına önem veren Fatma Önkol, masal anlatımı sırasında oturuşunu tüm dinleyicilerle göz teması kuracak şekilde olmasına özen gösterir. Önkol’un anlatı ortamlarında her zaman başköşeye ve yüksek bir yere herkesi tam anlamıyla görecektir şekilde oturduğu gözlemlenmiştir. Bu oturuş anlatıcının dinleyicilerle daha iyi iletişim kurmasını sağlamıştır.

Fiziksel özelliklerin masal anlatımına olan etkisi yadsınamaz. Bundan dolayı anlatıcının kişisel özelliklerinin yanında giyimi, oturuş şekli, beden dili gibi fiziksel özellikleri de dikkate alınmalıdır.

2.3. Anlatıcının Yetiştirdiği Kültürel Ortam

Masallar her ne kadar içinde olağanüstülükler barındırsa da anlatıcının yaşadığı coğrafi özelliğin etkisi altında kalmaktadır. Bundan dolayı anlatıcının yaşadığı coğrafi özellik ile anlatıcının hayat hikâyesinin yanında, anlatıcının yaşadığı toplumun özelliklerini de masala yansımaktadır (Halıcı, 1985: 81-82).Anlatıcının yetiştiği sosyo-kültürel ortam anlatıcının dünya görüşünün oluşmasındaki en önemli etkenlerden birisidir.

Halbwachs, belleği biyolojik açıdan ele almaz, bunun yerine kişisel bir belleğin oluşması ve korunması için sosyal çerçevenin şart olduğunu belirtir. Bellek insanın sosyalleşme sürecinde oluşur ve her zaman bir bireye aittir, ama bu bellek toplumsal olarak belirlenir. Toplumlar ait bir bellek yoktur, ama toplumlar üyelerinin belleğini belirler. Sadece başkalarından öğrendiklerimizi hatırlamayız, aynı zamanda onların anlattıklarını anlamlı diye vurguladıklarını ve yansıttıklarını da hatırlarız. Her şeyden önce başkaları tarafından sosyal açıdan belirlenmiş anlamları bağlamında algılarız. Çünkü “ farkındalık olmadan hatırlamak mümkün değildir.” (Aktaran Asmann, 1997: 39-40). Bu konu da Degh ise öncelikle anlatıcılığı kendi doğup, büyüdüğü toprakların geleneğinin etkilediğini söyler (Degh, 2010: 215). Fatma Önkol’un toplumsal belleği doğduğu ve çocukluk yıllarının geçtiği Hartlap Köyü’nde oluşmuştur. Anlatıcılık yeteneğinde küçük yaşlarda farkındalık sahibi ve iyi bir dinleyici olmasının etkisi vardır.

Fatma Önkol’un doğduğu köy geçmiş değerlerine bağlı ve geniş sosyo-kültürel bir kimliğe sahiptir. Köyde aşıtlılar, şairler, masal anlatıcıları, güreşçiler¹², halk hekimleri¹³ vb. gelenek taşıyıcıları eskiden yaygın olmakla birlikte günümüzde pek rastlanmamaktadır. Abdulkadir Önkol’un 2011 yılında “Kahramanmaraş İli Hartlap Köyü Anlatı Geleneği” adlı lisans bitirme tez çalışmasında yapılan araştırmalar sonucu Fatma Önkol’un yöre halkı içerisinde masal analığını devam ettiren tek kişi olduğu tespit edilmiştir. Hem geleneği sürdüren tek kişi olması hem de anlatıcımızın repertuarının oldukça geniş olması çalışmaya ayrı bir önem katmıştır.

Hartlap’ın köklü bir geçmişe sahip olması, köyün sosyokültürel yapısını da etkilemiştir. Ayrıca, köylüler duygu ve düşüncelerini şiir yoluyla anlatma yeteneğine sahiptirler. Bu özelliklerinden dolayı, kendi içlerinde tanınan birçok şair çıkmıştır (Kısa, 2001: 47).

¹²Birkaç insanın bir araya gelmesiyle, gündelik giysi olan şalvarın paçalarını yukarı doğru kıvrarak kısaltıp, çimenlik bir alanda saatlerce güreşmeleriyle başlayan süreç sonraları düğünlere de yansımıştır. Köy ahalisi ve davet edilmemiş dahi olsa davul-zurnanın sesini duyan komşu köylerinde katılımıyla, kadın ve kızların bile yüksek damlardan seyrettikleri meydanlarda kıyasıya mücadelelerin başladığı görülmüştür. Yine davullu düğünlerde odun kütüklerin yakılmasıyla oluşan ateş etrafında grup ya da köyler arasında çocuklardan başlayarak, ağır kiloya kadar kızışarak giden "Sin Sin" güreşi yapılmıştır. Günümüz de bu gelenek az da olsa yaşatılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca; ödülü çoğunlukla tosun (erkek dana) olan köyler arası "Şalvar Alma" güreşleri yapılmıştır. Hartlap’ta yer alan güreş sahasında, her yıl olmasa da bu güne kadar ‘Hartlap Karakucak Güreş Festivalleri’ adında dokuz kez güreş festivali düzenlemiştir. 2001 yılında düzenlenen güreş festivali, birincisi düzenlenen “bıçak festivaliyle” birleştirilmiş ve yörede geçim kaynaklarının başında gelen bıçakçılık artık sosyokültürel bir boyut kazanmıştır (İşler, 2001: 55).

¹³ Halk hekimliğiyle ilgili yörede yapılan uygulamalar için Ali Bakırcıoğlu’nun “Bizim Köylerde” şiirine bkznz: <http://www.angelfire.com/oz/andirinli/albkrcgl.htm>

Hartlaplı bir şair olan Ali Bakırcıoğlu, 1985 yılında “Andırın Postası” gazetesinde yayımlanan şiiri için Şu açıklamayı yapar: “İstanbullu Şair AŞık Enis’le Andırın Postası gazetesinde yazıŐıyorduk. AŞık Enis İstanbul hanımlarının zerafetinden, endamından, güzelliğinden bahsediyordu. Bende bizim köy kadınlarını tarif ettim: (*aktaran Kısa 2001: 52*)

*“Enis bey duydum adını,
Sen tat İstanbul’un tadını
Hele gör, ne yaparmış
Bizim burada köy kadını*

*Gece saat üçte kalkar
Çorba için ocak yakar
Ezan vakti eŐin yollar
Tekrar başlar ekmek yapar
Yayık yayar, iş bitirir
Kocaya azık yetirir
Gündüz çalıŐmakla kalmaz
Akşama odun götür*

*Koca ile ekin biçer
Ekmek kuru, ayran içer
El yaylaya göçer iken
O Çukurova’ya göçer*

*Gün olur harman savurur
Tarlada çocuk doğurur
Eve gelir yine yatmaz
Un eler hamur yoğurur*

*Akşam olur aş bulursa
Başına ŐeŐ bulursa
Hamarattır köylü bacım
Hiç boş durmaz iş bulursa*

*Kar yağar da olursa kış
Dokur kilim, işler nakış
Vefakardır köylü bacım
İyi ana, sadık bir eş*

*Giysi için moda demez
Dudak için, boya demez
Kına ile yetinir de
Tırnağına oje demez*

*İstisnalar binde biri
İyidir kalan diğeri
Yedikleri helal ekmek
Göz nurudur alın teri*

*Sayın Enis, işte böyle
Hilafım yok, kabul eyle
Sözlerimde yalan var mı?
Köylü bacım sen de söyle*

*Kuşlar gibi yuva yapar
Dine bağlı, Hak'ka tapar
Bakırcıoğlu ben bunlara
Saygı duyar, elin öper.*

Şair yukarıdaki dizelerde hartlap kadınının özelliklerini tek tek sıralamıştır. Ancak şairin şiirinde unuttuğu bir bölüm vardır. Bu da hartlaptaki kadınların geleneksel anlatıcılık özelliğidir. Şiirden yola çıkarak köydeki kadınların yaşam tarzları hakkında fikir edinmekteyiz. Anlatı geleneğinin nasıl bir ortamda ne zorluklarla oluştuğunu görmekteyiz. Bu kadar yoğun bir hayatın içinde yer alan kadınlar geleneksel anlatılara da zaman ayırmayı ihmal etmemişlerdir.

Abdulkadir Önkol, lisans bitirme tezi çalışmasında Hartlap Köyü'nden 6 adet efsane, 33 adet memorat, 10 adet masal, 2 adet halk hikâyesi, 12 adet günlük hikâye, 41

adet fıkrâ olmak üzere toplamda 104 metin derlemiştir. Anlatı geleneğinin eski şekliyle varlığını devam ettirmediğini; ama az da olsa varlığını hissettirdiği tespit edilmiştir.

Önkol, çalışmasında masal anlatma geleneğine dair şu bilgileri verir: Hartlap Köyü'nde, masal anlatıcılığını meslek olarak yapan birisi yoktur. Masal anlatanlara para veya hediye verilmez; ama daha nezaketli daha saygılı davranılmakta ve masal anlatana kişilere özel bir isim verilmemektedir. Hartlap'ta anlatılan masalların sabit bir şekli yoktur. Masallar kısa olabileceği gibi uzun olanları da vardır. Yörede masallara; mesel, kıssa, hikâye de denilmektedir. Masal anlatımı için 'Masal anlatmak' ve 'Masal vermek' tabiri kullanılmaktadır (Önkol, 2011: 38).

Masal anlatıcılarının cinsiyeti konusunda Ziya Gökalp, şunları söyler: "Masalcılar, eski ozanlığın kadınlardan devam eden kısmıdır. Ozanlık babadan oğla kaldığı gibi masalcılık da anadan kıza geçer. Erkek masalcılar varsa da genellikle masalcılar kadındır. Masalçı, kendi alanında bir çeşit sanatçıdır" (Aktaran Artun, 2009: 108). Buradan yola çıkarak eskiden Hartlap Köyü'nde kimlerin masal anlattığına bakacak olursak; Mehmet Çelik, Mustafa Bakır ve Hatice Bakır'ın iyi masal anlattığı ve ayrıca Hartlap Köyü'ne, Dereboğazı Köyü'nden, Fehmi Kanadıkırık, Karadere Köyü'nden Mehmet Ali Us'un masal anlatımı için gelmekte olduğu ve anlatıcımızın adını hatırlamadığı birkaç kadın anlatıcının varlığından söz edilmektedir. Hartlap Köyü'nde kadın anlatıcıların yanında erkek anlatıcılar da mevcuttur. Ama günümüzde bu geleneği gerçek anlamda yaşatan erkek anlatıcıya rastlanılmamıştır (Önkol, 2011: 38).

Hartlap'ta anlatıcı, masal anlatırken yaş grubu ve cinsiyeti göz önünde bulundurmamakta ve genellikle anlatı zamanı çocuklar ve büyükler bir arada bulunarak; herkes kendine göre masaldan payını almaktadır. Anlatı bittikten sonra eskiden çay pek olmadığı için yaz mevsimiye o mevsimin meyveleri, kış mevsiminde o meyvelerin kurutulmuşu ve Kahramanmaraş'a özgü tarhana, samsa, sucuk, muska, kuru üzüm, ceviz gibi yiyecekler yenilmekte ve bu yenilenlere "Yatsılık" adı verilmektedir. Yani dinleyicilere, 'bunları yiyip yatacaz artık' mesajı verilmektedir. Dinleyicilerden birisi 'sizin eller bizim eller yatsılığa ne yerler' demektedir. Buna karşılık olarak ev sahibi eğer herhangi bir ikramda bulunacaksa bu sözden sonra ikramını yapmaktadır. Ama ikram yapılmayacaksa ev sahibi cevap olarak: 'sizin elden bizim ele bir yel esti. Bu adeti bizden kesti' diyerek ikram yapılmayacağını ve herkesin artık eve gitmesi gerektiğini veciz bir

şekilde ifade eder. Hartlap Köyü'nde anlatıcılar ve dinleyicilerin masalların anlatımı için özel olarak bir araya geldikleri belirli bir zaman ve mekân yoktur. Ancak genelde iyi anlatıcıların buldukları evlerde toplanılmakta ve anlatım sırasında, ihtiyacı olan ortama girip, çıkabilmektedir. Ama bu duruma kızan anlatıcılar da vardır. Ayrıca masalın arasında dinlemeyip, gürültü yapanlar, kendi aralarında konuşanlar eleştirilmektedir. Bu durum devam ettirdiğinde ise ortamdaki uzaklaştırılmaktadır (Önkol, 2011: 38).

Hartlap' ta masal türüne ait anlatılar azda olsa varlığını sürdürdüğünü, hatta Fatma Önkol'un Hartlap Köyü'nde yetişen masal anlatıcılığının son temsilci olduğu belirtilmiştir. Artun'a göre yüzyıllardır süregelen masal anlatma geleneğinin yok olmasının temel nedeni kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıdır. Günümüzde artık her evde bulunan radyo televizyon vb. gibi araçlar insanların sözlü halk edebiyatı ürünlerinden uzaklaşmasına ve bu ürünleri unutmalarına neden olmuştur (Artun 2009: 108). Tabii ki de bunun tek sebebi kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler değildir. Teknolojik gelişmeler, göç gibi unsurlar geleneğin yok olmasına zemin hazırlamıştır. Dundes 'Halk Kimdir' adlı makalesinde halk tanımından yola çıkarak teknolojinin kültürü yok ettiği anlayışına karşı çıkmaktadır. Günümüzdeki gelişmeler sonucunda köylülerin sayısında bir azalma olduğunu, fakat bu sadece halkı oluşturan bir grubun azalması şeklinde algılanması gerektiğini belirtmiştir. Endüstrileşmenin yeni gruplar ve bu gruplara ait yeni halk bilgisi ürünleri ortaya çıkarttığını, ayrıca teknolojinin halk bilgisini yok etmediği gibi, halk bilgisini yayılmasında ve aktarılmasında hayati bir öneme sahip olduğunu savunmuştur (Dundes, 2006b: 20-33). Bağlamsal kuramın halk anlayışıyla birlikte, halk artık günümüzde bağımlı bir grubun karşısı ya da belirli özelliklere sahip dar anlamından kurtulmuş ve bu tanımla birlikte halkbilimi çalışmalarına da canlılık gelmiştir. Ancak her ne kadar bağlamsal kuramın savunucuları endüstrileşmenin geleneği yok etmediğini hatta yeni bir gelenek oluşturduğunu savunsalar da bazı gelenekler yerine teknolojik aletlerin oluşturduğu sanal alemlere bırakmıştır. Bağlamsal kuramcılarının savunduğu gibi belki o kaybolan sadece bir grubun kültürüdür. Yeni gruplar yeni kültürler üretmekte ve bu halkbiliminin inceleme alanını genişletmektedir. Ama kaybolan bazı geleneklerin yerini doldurabilecek yeni bir gelenek yoktur. Bu konuda yapılması gerekeni Evrim Ölçer Özünel, "Yazının İzinde Masal Haritalarını Okuma Denemesi: Masal Tarihine Yeniden Bakmak" adlı çalışmasında şu şekilde ifade etmiştir:

“Masalın yazılı bir tür olarak evrimleşme sürecine uygulamalı halkbilimi yöntemleriyle yaklaşılmasının masalı yeniden okunabilir, dinlenebilir, izlenebilir, anlatılabilir bir türe dönüştürebileceği hatırlanmalıdır. Bu nedenle Türk masallarının uygulama, gösterim ve sürdürülebilir olma gibi farklı eksenlerde de değerlendirilmesi elzemdir. Çünkü bu tür esnek ve farklı bakış açıları, artık neredeyse hiç anlatılmayan ve okunmayan masallara dönüşen Türk masallarının ve masal çalışmalarının ufkunu aydınlatacak ve kaderini değiştirecek güce sahiptir.” (Ölçer Özünel, 2011: 70).

Ölçer Özünel’in belirttiği gibi masal anlatımını canlandırmak için uygulamalı halk bilim yöntemleriyle masalların yeniden ele alınması ve değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca bu konuda Mary Magoulick ‘Halk Bilim Tarihi’ adlı çalışmasında şunları söyler: “Geleneklerin korunmasının nedeni bozulmamış gelenekleri sürdürme değildir, başarılı insanlar ve nesiller tarafından ve kişisel girişimlerle yeniden inşa edilmesidir. Halk bilimi ve gelenek durumu, yaratıcılık ve performans kavramlarına dayalıdır.” (Magoulick, 2014: 35). Her iki görüşten de yola çıkarak masalların yeniden inşası konusunda yeni halk bilimi yaklaşımlarıyla konuya yaklaşılması ve bu bağlamda kapsamlı çalışmaların yapılması gerektiği görülmektedir.

Hartlap Köyü’nde masal dışında fıkra anlatma geleneğinden de bahsedebiliriz. Bölge ve yöre tiplerini incelediğimizde; İmirballılar ve Hartlaplılar olmak üzere iki tip ile karşılaşmaktayız. İmirballılar eskiden Hartlap Köyü’ne bağlı bir aileyken, daha sonra yaşadıkları bölge Kale Kasabası’nın sınırları içerisine dâhil edilmiştir. Şu an yaşadıkları bölge Hartlap Köyü’ne 1.5 km. uzaklıktadır. Eskiden saflıklarıyla meşhur olan bu aile, bu saflıklarından dolayı birçok fıkraya konu olmuşlardır. Hartlaplılar ise Hartlap Köyü’nde yaşayan köylülerdir. Uyanık ve açığız olma özellikleriyle tanınırlar. Bunlar dışında yörede Nasreddin Hoca, Behlül Dane, İncilli Çavuş gibi tipler üzerine de fıkralar anlatılmaktadır (Önkol 2011: 109).

Hartlap’ta çeşitli inanışlara dair efsane anlatımı sözlü olarak hâlâ varlığını sürdürür. İnanmayanlar olmakla birlikte anlatılanlara inanlar çoğunluktadır. Hartlap Köyü’nde derlenen efsaneler, bize o halkın inanç sistemiyle ve sosyokültürel yaşamıyla ilgili bilgiler vermektedir (Önkol, 2011: 15).

Anlatıcının doğduğu ve çocukluğunun geçtiği Hartlap'ta güreş önemli bir spor dalıdır. Bu özellik anlatıcının masallarına da yansımıştır. Anlatıcı, 'Kınalı Parmak' masalında 'dövüşmek' yerine 'güreşmek' tabirini kullanmıştır.

“Tertemiz yıhanmış, geyinmiş. Çıharken gapiye, bir Arap garşışına çıkmış. Arab'ınan güleşmiş, Arab'ı yenmiş.”

Fatma Önkol, masallarında çocukluğunun geçtiği Hartlap'ta eskiden yaşanan olaylara da değinmektedir. 'Bilmediğin İşe Karışma' isimli masalda eskiden köyde yaşlı kadınların, iş bilmeyen genç kız ve gelinlere iş öğretmesi ele alınmıştır. 'Evvelden Gerekti Tımar, Öldü Eşek Kaldı Semer' adlı masalda ise eskiden köyde yeni evlenen bir erkeğin ilk gece eşini korkutmak için yaptığı bir uygulama anlatılmaktadır. 'Saygı' adlı masal da ise Sofrada yemeğe büyükler başlamadan başlanılmaması gerektiği ve bunun bir saygı göstergesi olduğu anlatılmaktadır. Anlatıcı, masalların birçok yerinde Hartlap'ta eskiden yaşatılan şimdi ise az da olsa yaşatılmaya çalışılan geleneklere yer vermiştir.

Masallarda Hartlap'ın yemek kültürünün izleri de zaman zaman görülmektedir. “Köfte, sulu, pilav...” (Kınalı Parmak).

“Burgul (bulgur) pilavı bişirmiş. “Teşt altında içli köfte var, dii” demiş. “Teşt altında küle kömbe (çörek) var, dii” demiş. (Keloğlan ile Dayısı).

“Bahıyı ki yollarda dolma, sarma, içli köfte, börek... çeşit çeşit” (Şah İsmail ile Gülizar).

“Üzüm-pekmez...” (Balıkçı).

Ayrıca, Fatma Önkol'un yetiştiği kültürün dışında yaşamını sürdürdüğü kültürün etkisi de zaman zaman masallarında kendisini gösterir. Fatma Önkol'un anlattığı “Hayatın Tadı Tuz” adlı masala baktığımızda padişah ile kızı arasında şu diyalog geçer:

Padişah: Ortancıl gızına demiş ki:

“Beni ne gadar seviin?” demiş.

“Baklava gadar seviim” demiş.

Aslında bu masalın diğere eş ve benzer metinlerinde ‘tatlı’ olarak ifade edilen kısım anlatıcının yaşadığı yer olan Gaziantep’te baklavanın meşhur olmasından dolayı ‘tatlı’ yerini ‘baklava’ya bırakmıştır. Fıkra tarzında anlattığı ‘Fıstık’ adlı masalında ise öğretmen ile öğrencisi arasında şu diyalog geçmektedir:

“Antep’in” demiş “en meşhur yiyecağı ney?” demiş.

“Fıstık!” demiş. Yukarıda yer alan örneklere bakıldığında anlatıcının masallarına şu an yaşadığı yerin özelliklerini de kattığı görülür.

Anlatıcıların doğup büyüdükleri kültürel ortamlar, onların anlatıcı kimliklerinin oluşmasına zemin hazırlayan en önemli etkenlerin başında gelir. Fatma Önkol’un doğduğu ve çocukluğunun geçtiği Hartlap Köyü’nde Önkol’un anlatıcı kişiliğinin temellerinin atıldığını görmekteyiz.

3. ANLATIM ORTAMI

Bağlamsal kuram çalışmalarında yer alan “context” terimine karşılık Türkçe’de “bağlam”, Sosyal Çevre ve Şartlar” terimleri de teklif edilir. Ancak Öcal Oğuz, bu terime karşılık olarak “anlatım ortamı”nın daha uygun ve halk bilimsel bir karşılık olduğu ileri sürer (Oğuz, 2000a: 98). Bu görüşten yola çıkarak çalışmada ‘anlatım ortamı’ teriminin kullanılması tercih edilmiştir.

Gelenekten geleceğe hatta anlatıcıdan anlatıcıya anlatım tarzları değişmektedir. Eski Türk gelenekleri içerisinde anlatıcı ve dinleyiciler, özel olarak bir araya gelmektedir. Bu birliktelik sadece fiziki değil, aynı zamanda törene dahil olmanın getirdiği aidiyet duygusudur (Reichl, 2002: 96-105). Türklerin sözlü dönem anlatılarına bakıldığında daha çok av törenleri sırasında söylenen destan metinlerine rastlanmaktadır. Osmanlı dönemine gelindiğinde ise hikâyeye anlatımını meddahlar, âşık-hikâyeciler, masal anaları gibi anlatıcılar gerçekleştirir. Masal anaları dışında yer alan hikâyecilerin repertuarında da masallar bulunmakta ve yer yer anlatımlarında bu masallara yer vermektedirler (Boratav 1997: 303). Anlatım ortamlarının oluşması, anlatıcı ile dinleyicilerin bir araya gelmesi Türk kültüründe eskiden beri var olan bir gelenektir. Ancak bu ortamların kapsamlı bir şekilde ele alınıp değerlendirilmesi son dönem halk bilim çalışmalarında dinleyicinin de araştırmalara dahil edilmesiyle ortaya çıktığı görülür.

Günümüzde halk bilim çalışmalarında anlatım ortamları ön plana çıkmıştır. Her anlatım yeni bir metin olarak kabul görmüş ve bunun sonucunda yorumlanacak standart bir metin yerine metinlerin yaratıldığı anlatım ortamlarının varlığı önem kazanmıştır (Oğuz, 2000a: 97). Dinleyicinin, halk anlatılarının biçimlenmesindeki rolü, bağlamsal kuramın 1960’larda ortaya çıkmasından önce de bilinmektedir. Daha önce Macar anlatıcılar üzerine yapılan çalışmalar dinleyicinin masal seçimindeki etkisini gösterir. Macar anlatıcı masalını seçerken dinleyicinin isteğine göre belirlediği tespit edilmiştir (Başgöz, 2012: 148). Halk bilimi çalışmalarında dinleyici genellikle ihmal edilen bir unsur olmuştur. Anlatıcıyla ilgili çalışmalar bağlamsal kuramdan önce de varlığını gösterirken dinleyicinin etkisi bilinmektedir. Ancak dinleyicinin anlatıma tam anlamıyla etkisi bağlamsal kuramın varlığıyla ortaya çıktığı söylenebilir.

Halk biliminin davranışsal yönüne özgü çalışmaların temelini sosyo-dilbilimci Dell Hymes'in araştırmaları oluşturur. Hymes, dili bir iletişim modeli olarak ele alarak halk anlatılarının bireydeki yaratma ve geliştirilme süreçlerinin yanında bireyler arası iletişimi sağlama özelliğine de dikkatleri çekmiştir. Bağlamsal kuramın teorisyenlerinden olan halk bilimci Dan Ben-Amos, Hymes'in bu görüşlerinden yola çıkarak halk bilimi ürünlerinin davranışsal yönüne dikkati çekmiştir. Ben-Amos folkloru sanatsal bir davranış olarak tanımlamakta ve davranış için iki sosyal şartın gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu şart, hem anlatıcıların hem dinleyicilerin aynı ortamda yer almaları ve aynı sosyal grubun bir parçası olmalarıdır (Saritaş, 2009: 174-175). Buradan yola çıkarak anlatım ortamlarında anlatıcı kadar dinleyicinin de önemli olduğu görülür.

Performans olayını etkileyen birçok unsur vardır. Dan Ben-Amos, halk biliminin kültürün içinde yerleşmiş bir bölüm olarak göz önüne alındığında tamamen kendi kendine oluşan bir görünüş olduğunu ifade eder. Ben-Amos, dinleyicilerin yaş, cinsiyet, ne amaçla bir araya geldikleri vb. gibi nedenlerin halk bilim ürününün şekli ve sunuluş tarzını etkilediğini ifade eder. Halk bilimi ürünlerinin anlatıcılar tarafından çeşitli sebeplerden dolayı tekrar tekrar icra edildiğini bundan dolayı analiz için icra durumunun, çevre ve mevcut metin için hayati önemde olduğunu vurgular. Ayrıca Ben-Amos, usta bir sanatçının becerisi, icra sırasındaki hevesi ve dinleyicinin ona tepkisinin o sanatçının masal veya türküsünün metnini etkileyebileceğini belirtir (Ben-Amos, 2006: 39-40). Bu görüş dikkate alınarak çalışmada dinleyicilerin yaşı, cinsiyeti gibi durumlar göz önünde bulundurularak inceleme yapılmıştır.

Bağlamsal kuram çalışmalarında anlatıcı ile dinleyiciler arasında kurulan iletişim önemli bir yer tutar. Bu konuda Walter Ong, anlatıcının dinleyicilerle birebir iletişim kurmasının, sözel kalıcılığın veya geçiciliğin kaderini belirleyebileceğini, dinleyicinin beklentilerinin ise konu ve kalıpların değişmemesini sağlayabileceğini belirtir. Ayrıca Ong, sözlü iletişimin insanları birleştirdiğini, yazı ve okumanın ise kişinin tek başına yaptığı ve kendi iç dünyasına döndüğü dolayısıyla insanları bireyselleştiren eylemler olduğunu ifade eder (Ong, 2010: 85-87). Ong, sözlü iletişimin insanı bireysellikten toplumsallığı yönelttiğini, ayrıca dinleyicilerle iletişim kurmanın bu bağlamda önemli olduğunu ve dinleyicilerinde beklentilerinin anlatıma etkisi olduğunu vurgulamıştır.

Derlemeci halk bilim çalışmalarında önem taşımaktadır. Elektronik cihazlarla kaydedilenler dışında ortamda var olanları gözlemleyerek tespit edebilecek tek kişi derlemecidir. Alan Dundes, bir derleyicinin kaydettiği metnin anlatım ortamını kendisi gözlemlemesi gerektiğini ifade eder. Pratikte bir kaynak kişinin bir derleyicinin teybine konuştuğu ortamda çoğunlukla yapay bir anlatı ortamının var olduğunu böylece usta bir halk bilimcinin deneysel olarak direkt bir şekilde gözlemlemeyeceği durumlardaki anlatım ortamının özelliklerini de göz önünde bulundurması gerektiğini belirtir. Halk bilimcilerin “nerede, ne zaman ve kim tarafından bir söyleyişin kullanıldığını belirten tamamlayıcı bilgiyle kendilerini sınırlandırdıklarını söyler. Bir kaynak kişinin adını, adresini, derleme yerini ve zamanını kaydetmenin bir yanlışlık olmadığını; fakat bir kişi bunları kaydetmekle anlatım ortamını kaydettiğini düşünmemesi gerektiğini vurgular. Dilin, metnin ve anlatım ortamının hepsinin kaydedilmesi gerektiğini ve dil, metin ve anlatım ortamının her birinin tahlil edilmesi gerektiğini belirtir (Dundes, 2006a: 72-73).

Dinleyiciler anlatım sırasında önemli bir rol oynamaktadır. Hatta İlhan Başgöz, dinleyiciler arasında, bazen anlatılan ürünü iyi bilen insanların bulunduğunu ve bu kişilerin anlatıcının yanlışları varsa onları düzeltici bir rol oynadıklarını ifade eder (Başgöz, 2012, 153). Çalışmada anlatım esnasında böyle durumla karşılaşılmamıştır. Bu durum iki sebebe bağlanabilir. Birincisi, anlatıcının konuya hâkim olduğu dinleyiciler tarafından bilinmektedir. İkincisi ise böyle bir durumda anlatıcının dinleyicilere nasıl bir tepki vereceği dinleyiciler tarafından tahmin edilmektedir. Daha önceki gözlemlerimizden yola çıkarak anlatıcının masalına müdahale edilmesinden hoşlanmadığı bilinmekte ve müdahale edenleri ‘çok biliyorsan gel sen anlat’ diyerek. Anlatıyı yarıda bıraktığı gözlemlenmiştir. Başgöz, usta bir anlatıcının, dinleyicilerini kontrol edebileceğini, dinleyicilerinin sessiz olmasını sağlayabileceğini ve kimsenin onu eleştirmeye, düzeltmeye veya söze karışmaya cesaret edemeyeceğini belirtir (Başgöz, 2012: 153). Fatma Önkol bu konudaki ustalığını, hem duruşu hem de anlatıya olan hâkimiyetiyle dinleyicileri etkisi altına alarak gösterir.

Dinleyiciler bazen anlatımın sınırlandırılmasına neden olmaktadır. İlhan Başgöz, anlatıcının anlatımını sınırlandıran unsurlar arasında bir yandan dinleyicinin yapısı, beklentisi arzuları ve değerleri; diğer yandan dinleyicinin geleneksel olana ve anlatıcının kişisel sanat yaratıcılığına duyduğu saygıyı gösterir (Başgöz, 2012: 102). Bu noktada dinleyiciler hem anlatıcı hem de anlatılan ürün üzerinde etkili bir rol oynamaktadır. Ancak, dinleyicilerin her zaman sınırlamalara sebep olduğu söylenemez. Dinleyiciler, bazen

anlatıcının kendisini iyi hissetmesini sağlayarak anlatımın daha etkili hale gelmesini de sağlamaktadır.

Bağlam çalışmaları içinde birçok unsuru barındırdığı için çalışmayı etkileyen her şeyi ele alıp değerlendirmek zordur. Bu konuda İlhan Başgöz, anlatım ortamını tam anlamıyla kavrayamayacağımızı söyler. Dinleyici kitlesindeki insanları tek tek tanımının zorluğuna da değinen Başgöz, bu durumda araştırmacının karşısına anlaşılması kolay olmayan bir sosyal olay çıkacağını belirtir. Bunun için bir gösterimde her zaman araştırmacının ulaşmayacağı ve keşfedilmeyi bekleyen bir karanlık taraf kalacağını söyler (Başgöz, 2012: 104). Başgöz'ün ifade ettiği gibi dinleyicileri tek tek tanımının zorluğu ortadadır. Bundan dolayı dinleyicileri daha yakından tanımak için dinleyici kitlesine anlatı bitiminde bir anket çalışması uygulanmıştır. Bu anket çalışması bize bazı konularda fikir verse de illa ki çalışmada ulaşılamayacak bilgiler olacaktır. Burada amaç dinleyiciye bir adım daha yaklaşarak dinleyicilerin düşüncelerini doğrudan ele almaktır. Anket sonuçları analiz edilirken yalnızca Kahramanmaraş'ta erkeklerden oluşan bir gruba uygulanan anket ile Gaziantep'te kadınlardan oluşan gruba uygulanan anket metinleri dikkate alınmıştır. Çünkü diğerler anket metinleri incelemeye değer bulunmamıştır. Çocuklar anketi uygulama konusunda pek başarılı olamamışlardır. Onun dışındaki diğer iki ortamda ise uyarılara rağmen gelişmiş güzel bütün seçenekler 'Çok iyi' şeklinde işaretlendiği tespit edilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini düşüreceği düşünülerek o anket metinlerine analiz ve yorumlama da yer verilmemiştir. Ama kadın ve erkek ortamında yapılan anketler çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülerek değerlendirilmiştir. Bu anketler cinsiyete göre bir değerlendirmeye yapmaya sevk etmiştir. Bu bakımdan dinleyicilerin anket çalışmasına verdiği cevaplar 'Dinleyicilerin Yaş ve Cinsiyet Özelliklerinin Anlatıma Etkisi' kısmında ele alınmıştır.

3.1. İcra Yeri ve Zamanının Anlatıma Etkisi

Bağlam çalışmaları icranın yeri ve zamanı hakkında önemli bilgiler içermektedir. Lutz Röhrich, "anlatım ortamı anlamadan yapılan halk bilim çalışmaları, sardalye konservesini inceleyerek, sardalye balıklarının deniz yaşamlarını anlamaya çalışmak gibidir." diyerek anlatım ortamı kavramının önemine vurgu yapmıştır (Aktaran Oğuz 2000a: 98). Bu bakımdan özellikle günümüzde yapılan halk bilimi çalışmalarında anlatım yapıldığı mekân ve zaman önem kazanmıştır.

İcra yeri ve zamanının anlatıma etkisi yadsınamaz. Anlatıcının ve dinleyicilerin ne zaman nerede bir araya geldikleri anlatım olayını her açıdan etkilemektedir. Metin Ekici, derleme amaçlı yapılan çoğu icraların ya yer ya da zaman bakımından farklı olduğunu ifade eder. İcra yeri ve zamanının halk bilimi ürünlerinin özelliklerini pek çok yönden etkilediklerini belirtir. Bu yüzden halk biliminde yapılan çalışmalarda icranın gerçekleştiği yer ve zaman hakkında da bilgilerin kaydedilmesi gerektiğinin önemini vurgular (Ekici, 2011a: 83). Çalışma beş farklı ortamda ve zamanda oluşturulmuştur. Bu ortamlar hazırlanırken Öcal Oğuz'un görüşlerinden yararlanılmıştır. Oğuz, bağlamsal kuramın "metni anlayabilmek için metni doğal ortamında izlemek gerekir" şeklindeki yaklaşımının icra ortamında yaratılan halk bilimi metinleri için ne derece uygulanabilir olduğunun sorgulanması gerektiğini belirtir. Bu çerçevede, dünyada bağlamsal kurama göre yapılan çalışmaların hiçbirinin doğal ortamda yapılmadığı ve bunun asla gerçekleşmeyeceği şeklindeki itirazları içeren görüşlerin de değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Halk bilim olaylarında icra ortamının ve dolayısıyla dinleyicilerin varlığı dikkate alındığında, birçok halk bilim olayının "sanat eseri" ortaya koymak üzere sergilendiği görülür. Oğuz, özü itibarıyla böyle bir ortamın kendiliğinden doğal olmadığını ve buna bir de derlemecinin ortamdaki varlığı eklendiğinde icranın doğallığını kaybedeceğinin dikkate alınması gerektiğini vurgular. Dolayısıyla derleyici ve araştırmacı için doğal ortam kavramı her halk bilimi olayında kullanılacak bir ölçüt ve zorunluluk olmadığını ve doğal ortam arayışıyla sanatsal halk bilimi metinlerini toplama ve çözümleme çalışmalarının zora sokulmaması gerektiğini söyler (Oğuz, 2000a: 35). Bu görüşten yola çıkılarak, çalışmada kullanılacak ortam 'doğal ortamda hazırlanmış yapay ortam' şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda kaynak kişi, öncelikle İstanbul'da kadın, erkek ve çocukların bulunduğu aile ortamında masal anlatmıştır. Daha sonra bu masalları dinlediği Kahramanmaraş'ın Hartlap Köyü'nde masal anlatması sağlanmıştır. Burada ise kaynak kişinin kadın, erkek ve çocuk akrabalarından oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Kaynak kişi üçüncü olarak Kahramanmaraş'ta sadece erkeklerden oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Bu gruptaki bireyler kaynak kişinin akrabalarından oluşmaktadır. Dördüncü olarak Kahramanmaraş'ta sadece çocuklardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Beşinci olarak İkamet ettiği Gaziantep'te sadece kadınlardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Bu grupta yer alan bireyler, kaynak kişinin komşularından oluşmaktadır.

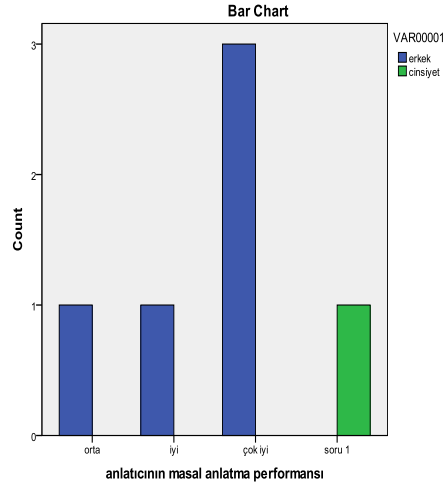
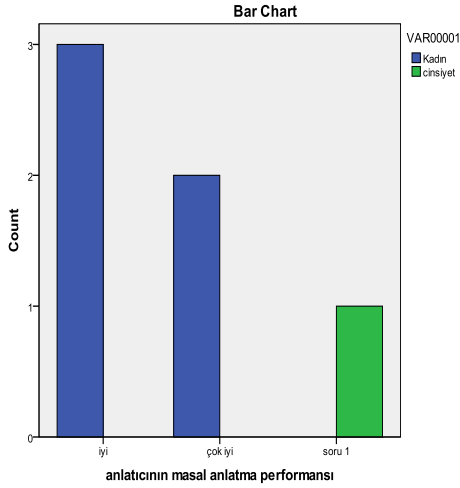
Fatma Önkol, akrabalarının bulunduğu mekânda daha çok annesinden ve babasından öğrendiği masalları tercih etmiştir. Dinleyicilerin anlatıcıyla akraba olması

anlatıcının masal seçimi üzerinde etkili olmuştur. Hayatın Tadı Tuz' adlı pilot masal beş ortamda da ortalama iki dakika süre kullanılarak anlatılmıştır. Padişahın Oğlu İle Çobanın Kızı adlı masal ise tüm ortamlarda normalde dört ile beş dakika arasında sürerken Kahramanmaraş Hartlap Köyü aile ortamında 2 dakika 50 saniye sürmüştür. Bunun temel sebebi diğer ortamlarda bu masalı ilk sıralarda anlatırken Hartlap Köyü'nde bu masalı enson anlatmıştır. Son anlatılan masal olması bakımından dinleyicileri fazla sıkmamak için ve aynı zamanda kendisi de yorulduğu için masalı kısaltmıştır.

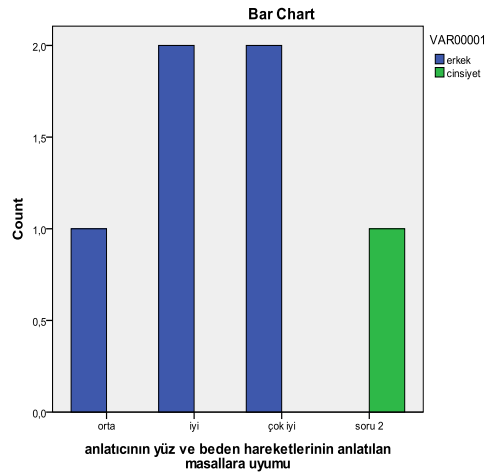
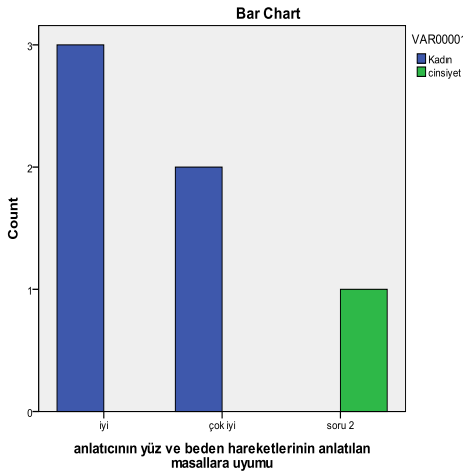
Kahramanmaraş çocuk ortamında mekânın dar ve kalabalık olması biraz olumsuzluklara yol açmıştır. Diğer odaya toplanan yetişkinlerin sesleri masalın anlatıldığı odaya gelmektedir. Bu durum hem anlatıcının hem de dinleyicilerin dikkatlerinin dağılmasına sebep olmuştur.

3.2. Dinleyicilerin Yaş ve Cinsiyet Özelliklerinin Anlatıma Etkisi

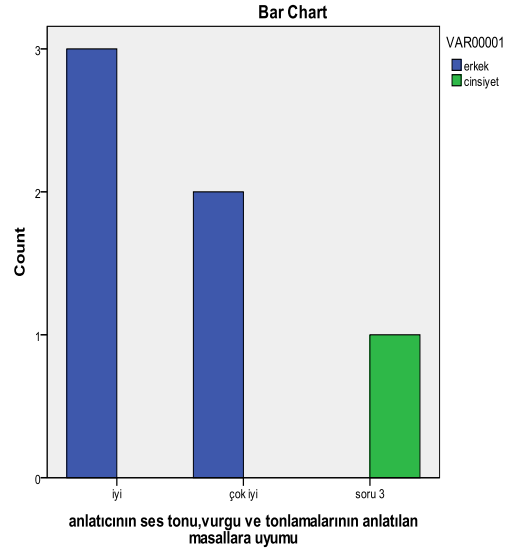
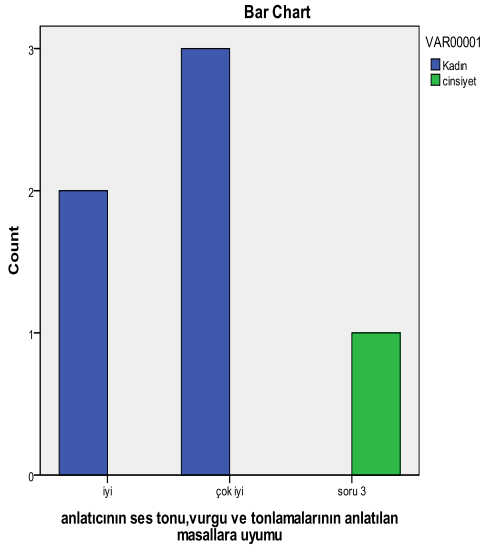
Anlatım ortamını etkileyen unsurlardan birisi de dinleyicilerin yaş ve cinsiyet özellikleridir. Metin Ekici, bir dinleyici veya seyirci grubunun genel özelliklerinin yaş ve cinsiyetle ilgili olduğunu söyler. Dinleyici veya seyirci grubunun anlatıcı üzerindeki etkisi, bu grubun anlatıcıya ya da anlatıya göstereceği tepkiyle yakından ilgili olduğunu belirtir. Dinleyiciler, anlatıcıyı anlatıma teşvik edici ifadeler kullanarak veya mizahi durumlarda gülerek icra aktarımına katıldıklarında icranın daha iyi olmasını sağlayabilmektedir. Ancak, isteksiz, yorgun ve icracıya karşı iştahsız davranan bir dinleyici kitlesi, icracı olumsuz etkileyecek, dolayısıyla icrası veya aktarımı yapılan halk bilimi ürününü pek çok açıdan etkileyebilmektedir. Bundan dolayı Ekici, Dinleyici veya seyirci hakkındaki bilginin halk bilimi çalışmalarında mutlaka eklenmesi gerektiğini vurgular (Ekici, 2011: 82-83). Anket çalışmasından yola çıkarak dinleyicilerle ilgili Kahramanmaraş erkek ortamıyla Gaziantep kadın ortamı karşılıklı değerlendirilmiştir.

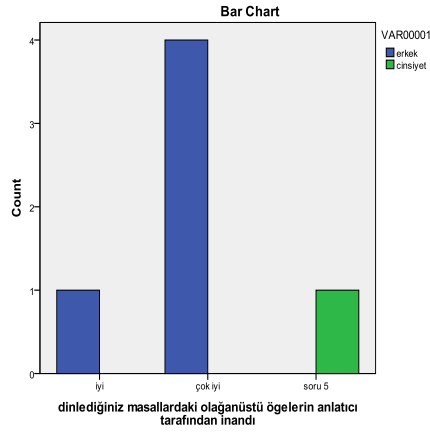
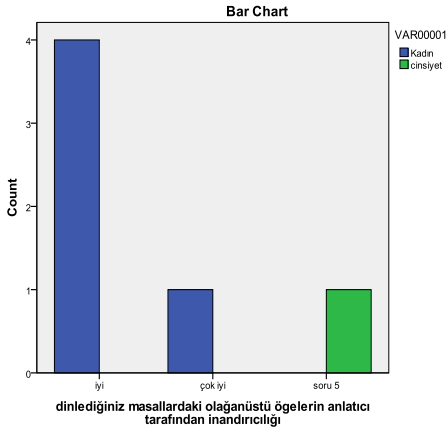
Yukarıda yer alan grafikler incelendiğinde anlatıcının masal performansını kadın dinleyiciler genellikle 'iyi' , erkek dinleyiciler ise genelde 'çok iyi' olarak değerlendirmiştir. Erkek ortamında bir dinleyici anlatıcının performansını orta bulmuştur. Anlatımı orta bulan Bu dinleyici işten yorgun bir şekilde gelerek masal anlatımına dâhil edilmiştir.

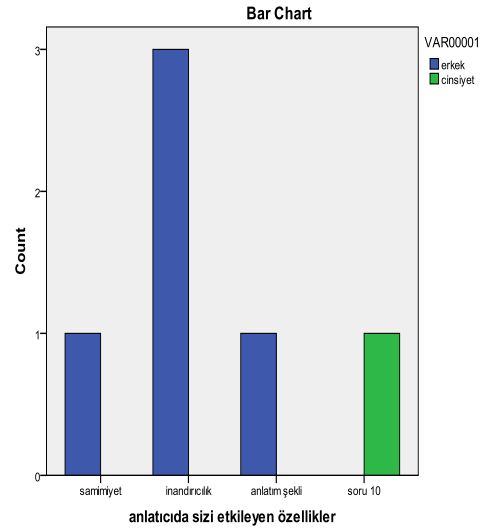
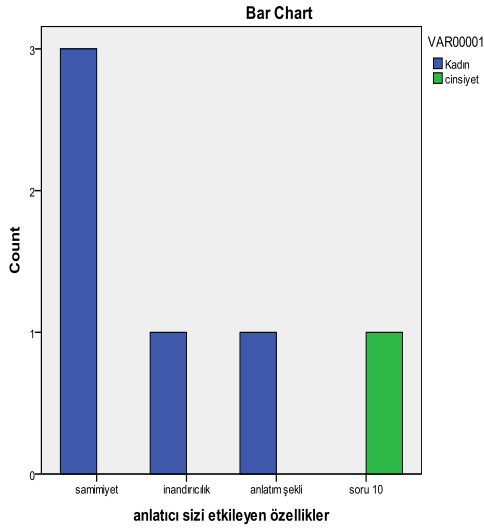
Daha önce anlatıcının beden dilini nasıl kullandığına dair detaylı bilgiler diğer bölümlerde yer verilmiştir. Yukarıda yer alan grafikler incelendiğinde ise anlatıcının yüz ve beden hareketlerinin masallarla uyumunu kadın dinleyiciler genellikle 'iyi' , erkek dinleyiciler ise genelde 'iyi ve 'çok iyi' olarak değerlendirmiştir. Yapılan gözlemler sonucunda da anlatıcının yüz ve beden hareketlerinin masallarla uyum içerisinde olduğu görülmüştür.

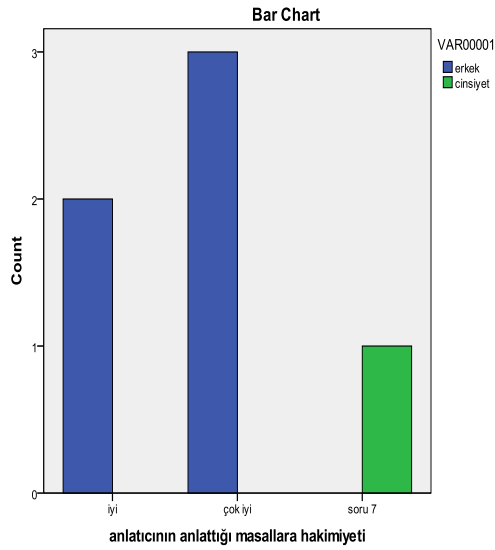
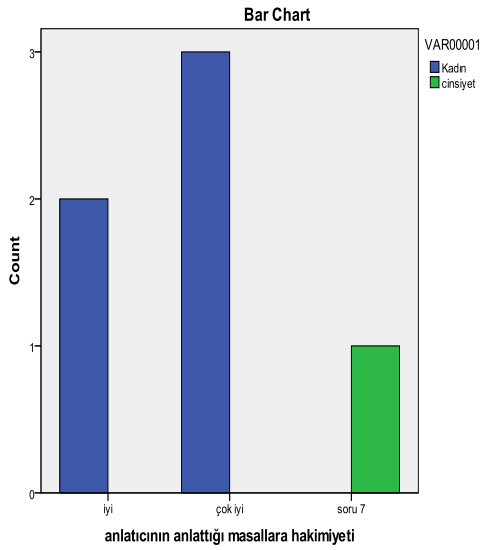
Yukarıda yer alan grafikler incelendiğinde anlatıcının ses tonu, vurgu ve tonlamalarının masallarla uyumunu kadın dinleyiciler genellikle 'çok iyi', erkek dinleyiciler ise genelde 'iyi' olarak değerlendirmiştir. Anlatıcının erkek ortamında kadın ortamına göre daha fazla zamanı olduğu için hızlı bir anlatımı tercih etmemiş ve bundan dolayı da ses tonunu iyi kullandığı gözlemlenmiştir.

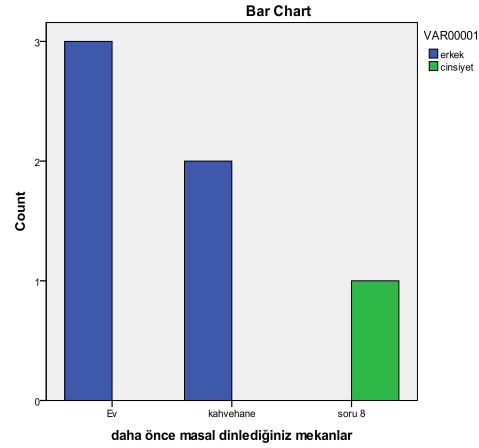
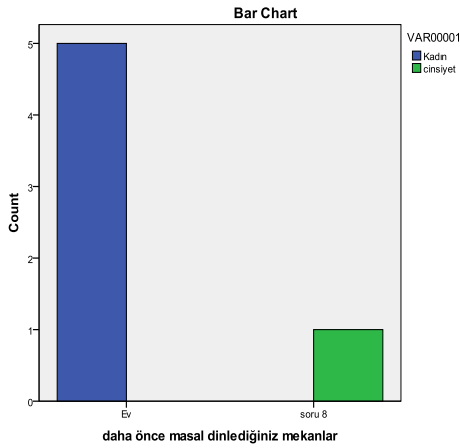
Yukarıda yer alan grafikler incelendiğinde masalların dinleyiciler tarafından ne derece inanıldığını görülmektedir. Kadın dinleyiciler genellikle 'iyi', erkek dinleyiciler ise genelde 'çok iyi' olarak değerlendirmiştir. Bunu temel sebebi anlatıcının her iki ortamda da seçtiği masalların içeriğiyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

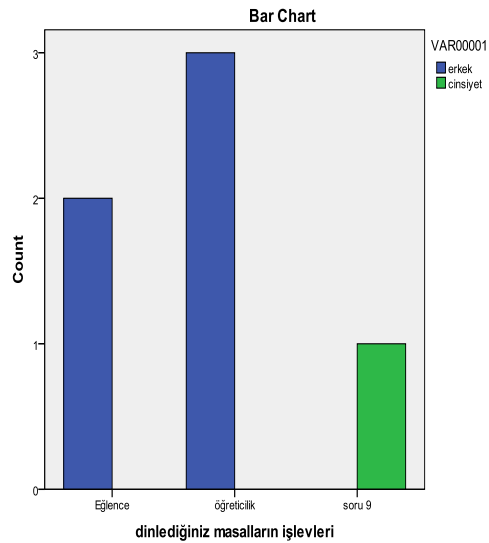
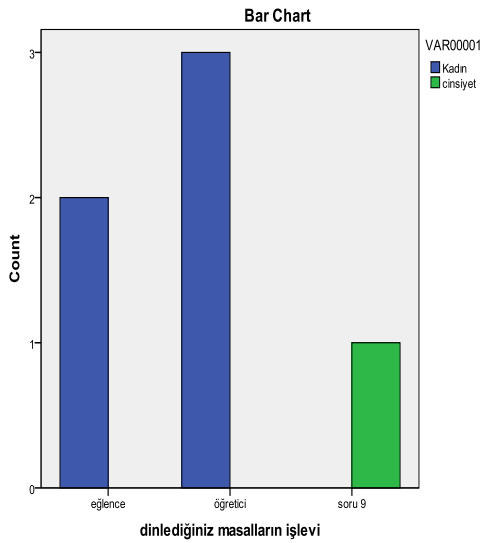
Yukarıda yer alan grafikler incelendiğinde anlatıcının dinleyicileri etkileyen özelliği dinleyiciler tarafından şu şekilde değerlendirilmiştir: Anlatıcı hem cinslerinin bulunduğu ortamda kendisini daha rahat ifade ettiği için kadın dinleyiciler genellikle ‘samimiyet’ olarak değerlendirirken; erkek dinleyiciler ise anlatıcının seçtiği masallardan etkilendikleri için genelde ‘inandırıcılık’ olarak değerlendirmiştir.

Yukarıda yer alan grafikler incelendiğinde anlatıcının masallara hakimiyetini her iki grupta ‘iyi’ ve ‘çok iyi’ şeklinde değerlendirmişlerdir. Yapılan gözlemler sonucunda anlatıcının masal anlatımına hakim olduğu ve dinleyicilerinde anlatımı beğendiği tespit edilmiştir.

Yukarıda yer alan grafikler incelendiğinde kadın dinleyiciler daha önce masal dinledikleri mekânları ‘evler’ olarak belirtirken, erkek dinleyiciler ise hem ‘ev’ hem de ‘kahvehane’ olarak belirtmişlerdir. Bunun temel sebebi yaşadıkları yörenin etkisidir. Hartlap Köyü’nde kadınlar için tek anlatım ortamı evlerdir. Ama erkeklerin ev dışında kahvehanede de bir anlatım ortamları bulunmaktadır.

Yukarıda yer alan grafikler incelendiğinde dinleyicilere göre masalların işlevi her iki grupta da ‘eğlence’nin yanında daha çok ‘öğreticilik’tir. Burada hem anlatıcının seçtiği masalların içeriğinin etkisi olduğu düşünülmekte hem de anlatıcının kullandığı ara sözlerle yer yer öğüt vermesinin etkisi olduğu söylenebilir.

3.3. Dinleyicilere Göre Masal Anlatımının Önemi ve İşlevi

Her masal kendi içerisinde bir önem ve işlev barındırır. Bu konuda dinleyicilerin görüşlerine başvurmak gerekir. Bu konuda C.W.V. Sydow, pasif taşıyıcılar olarak adlandırdığı dinleyicilerle ilgili anlatılan ürünler hakkında bilgi alınabileceğini belirtir (Sydow, 2010: 63). Bu çalışma kapsamında dinleyicilerden anlatılan masalların önemi ve işlevleri hakkında da bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Anlatım ortamları anlatılan ürün bağlamında birçok işlevi içinde taşır. William Bascom'a göre halk biliminde dört işlev bulunur. Bu işlevler; eğlendirmek, toplumsal kurumları, normları ve değerleri onaylamak, kültürü yeni kuşaklara aktararak yeni kuşakları eğitmek, insanları ve toplumu gerilim ve baskıdan kurtarmak. Thomas R. Williams, bu sayıyı beşe çıkarır. Etnomüzikolog Alan Merriam ise bu işlevlerin sayısını ona çıkarır (Aktaran Başgöz, 2012: 140-141). Başgöz, ustaca yapılan bir gösterim de bu işlevlerin hepsinin eğlence olarak adlandırabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca, her işlevin, kendine has bir etki alanı olduğunu varsaymanın kafa karışıklığına neden olacağını belirtir. Bundan dolayı işlevlerin tamamını tek bir kategori altında toplayarak halk biliminin işlevini mevcut 'toplum düzenini korumak' olarak ifade eder (Başgöz, 2012: 140-141). Halk bilimine siyasi ve toplumsal açıdan tutucu ve düzen koruyucu bir rol yükleyen tek işlev kuramı, psikologlardan ve antropologlardan gelen güçlü bir destek kadar, güçlü bir karşı çıkışla da karşılaşmıştır. Bağlamsal kuramcılardan Alan Dundes ve Richard Bauman halk bilimi çalışmalarının tek bir işleve bağlanması doğru bulmazlar. Başgöz, halk bilimine genel işlevler yüklemektense her gösterimin işlevini araştırmanın daha doğru olacağını ifade ederek anlatıcının, çeşitli teknikler kullanarak gösterimine yeni ve değişik işlevler yükleyebileceğini belirtir (Başgöz, 2012: 142-145). Hem anlatıcı hem dinleyiciler ve aynı zamanda derleyici anlatının işlevi üzerinde etkili olmaktadır. Bu çalışma içerisinde birden fazla işlevi barındırmaktadır. Anlatıcı ve dinleyicilerin bir araya gelme sebebi bilimsel bir çalışmaya malzeme oluşturmaktır. Bu bilimsel malzeme oluşturulurken hoşça vakitte geçirilmiş, eğlenilmiş yer yer anlatıma eğitici bir işlevde yüklenilmiştir. Anket sonuçlarından yola çıkarak dinleyicilerin anlatılan masalların daha çok eğitici işlev taşıdığını ifade etmişlerdir.

3.4. Derlemecinin ve Derleme Araçlarının Anlatıma Etkisi

Derlemecinin ve derleme araçlarının dinleyiciler ve anlatıcılar üzerindeki etkisi yadsınamaz. Metin Ekici, Türkiye’de, derlemecinin cinsiyet durumunun, kaynak kişi seçiminde etkili olduğunu söyler. Özellikle kırsal kesimde derleme yapan bir erkek derlemecinin kadın anlatıcılardan derleme yapabilmesi için akrabalık, yakın dostluk ve arkadaşlık veya komşuluk gibi durumların söz konusu olması gerektiğini vurgulamıştır (Ekici, 2011a: 32). Çalışmada yer alan kaynak kişi bir kadın olmakla birlikte derlemecinin onun oğlu olması çalışmayı birçok açıdan kolaylaştırmıştır. Derleyici, anlatıcının oğlu olduğu için kaynak kişinin anlatımını daha rahat gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir. Ama özellikle ortamdaki kameranın varlığı anlatıcının anlatımını zaman zaman etkilemiştir. Anlatıcı anlatım ortamında bazen dinleyicilerle göz temasını kaybederek kameraya yönelmiştir. Bazen de anlatıcı kameranın varlığından dolayı bazı argo ve küfür şeklindeki ifadeleri değiştirmeye ya da kullanmamaya özen gösterdiği gözlemlenmiştir.

Gözlem ve görüşme yöntemlerinin bir arada kullanıldığı derleme çalışmalarında gözlemleri kaydetmenin bir yolu da video kamera kullanılmasıdır. Metin Ekici, günümüzde video kameranın derleme çalışmalarında kullanımının yaygınlaştığını; ama yapılan birçok derleme çalışmasında bazı sınırlılıklara yol açtığını söyler. Bu sınırlılıklardan birisinin her kaynak kişinin video kamera karşısında belli seviye de olsa, doğallığını kaybettiğini, bir televizyon muhabiri ya da televizyon stüdyosundaki bir konuk gibi davranmaya çalıştığını ifade eder. Ancak ortamın bütün özelliklerini ve aynı zamanda metni kaydetmenin en iyi yönteminin yine video kamera kullanımı olduğunu belirtir. Ekici, ayrıca anlatım ortamında dinleyici kitlesinin özelliklerinin, ortamın fiziksel özelliklerinin yanında, kaynak kişinin kullandığı çeşitli araç ve gereçlerle, halk bilimi ürünlerinin icrası sırasında anlatıcının beden dilini nasıl kullandığının, kaynak kişilerle dinleyici arasındaki karşılıklı etkileşim ve iletişim gibi durumların da tespitine imkan vermesi bakımından video kameraların çok işlevli araçlar olduğunu ifade eder (Ekici, 2011a: 49-75). Bu çalışma hazırlanırken ortam kayıtlarında video kamera kullanılmıştır. Ekici’nin dediği gibi bazı sınırlılıklara yol açmakla birlikte anlatı ortamındaki birçok şeyi aynı anda kayıt altına alınması bakımından önem taşımaktadır.

Ekici, bir derlemecinin çoğu zaman bir anlatıcının anlatımında değişiklik yapıp yapmadığını sorabileceği gibi, farklı ortamda aynı anlatmanın eş metnini kaydetmek

yoluyla aralarında ne tür farklar olduğunu çözümlenemeyeceğini belirtir (Ekici, 2011a: 80). Bu bağlamda çalışmada seçilen pilot masallar bu konuda anlatıcının beş farklı ortamda yaptığı değişiklikleri gözler önüne sermektedir. Her değişiklik ayrı başlıklar altında değerlendirildiği için burada sadece derlemeci ve derleme araçlarının ne gibi değişikliklere yol açtığı ele alınacaktır. Anlatı ortamlarında yapılan kayıt ve gözlemler sonucunda anlatıcının derlemeci ve derleme araçlarının etkisiyle anlatımında şu değişiklikleri yaptığı tespit edilmiştir:

Kahramanmaraş'ta çocuk ortamında, çocukların anlatımı bozabilecekleri düşüncesiyle çekim başlamadan önce hem anlatıcı hem de çocukların aileleri tarafından çocuklara gerekli uyarılar yapılmıştır. İstanbul aile ortamında, anlatıcı 'İfrit' adlı masalının girişinde uyarısını şu şekilde yapmaktadır: “Şimdi seslenmiyiz, konuşmanız, dışarı çıkmıyorsunuz, hikâyeme karışmıyorsunuz, seslenmeden dinliyorsunuz.” Kameranın varlığı anlatıcının uyarı şeklini biraz sansürlemiştir. Daha önceki gözlemlere dayanarak anlatıcının şu şekilde uyarı yaptığı bilinmektedir: “Hikâyemi anlatırken kimse gonaşmasın, hikâyeme garişmasın, osurmak, sıçmak, dışarı çıkmak yok varsa böyle ihtiyacınız hikâyeye başlamadan önce gidin gelin hemen.” Anlatıcı uyarısını genelde ilk masal da yapmakta daha sonraki masalarda uyarı yapmamaktadır. Daha çok çocukların bulunduğu ortamda uyarı yapan Fatma Önkol, diğer ortamlarda genellikle yaşça büyükler olduğu için uyarı yapma gereği duymamıştır. Ayrıca derlemeciye anlatısına başlamadan önce bazen “Başlattın mı?” diyerek kameranın çekimde olup olmadığını sormaktadır.

Kameranın ortamdaki varlığı anlatıcının dinleyicileri uyarış şeklini de biraz yumuşatmıştır. Kahramanmaraş çocuk ortamında çocuklardan birisi sürekli sallanmaktadır. Anlatıcı önce göz teması kurmakta, sonra hala devam ettiği için sözlü şekilde eliyle işaret ederek uyarmaktadır. “Öyle etme oğlum dikkatimi dağıtıyorsun sallanma, rahat otur.” deyip kameraya ve çocuğa bakarak çocuğu uyarmaktadır.

Gaziantep'te kadınların bulunduğu ortamda dinleyiciler kameranın varlığından rahatsız olmuşlardır. Bu hem davranışlarına hem de duruşlarına yansımıştır. Ama yine de anlatımı zaman zaman başlarıyla onaylayanlar olmuştur. Anlatıcı genelde anlatımı onaylayanlara bakarak anlatımını sürdürmüştür. Bu tespitlerden yola çıkılarak kameranın ortamdaki varlığının masalların icrasını birçok yönden etkilediği söylenebilir.

Geçmiş halk bilimi çalışmalarına bakıldığında derlemecilerin bazen anlatı ortamlarına doğrudan katılmadığı mektup vb. gibi iletişim araçları aracılığıyla bazı yetkili kişilerden yardım istenildiği görülmektedir. Ancak daha iyi bir derleme çalışması yapılması için derlemecinin icra ortamında bulunması gereklidir. Lauri Honko'da icra sırasında derlemecinin derleme yapılan yerde olmasının gerekliliği vurgular. Derlemecinin anlatı ortamında olmasının önemini Bu konuda İlhan Başgöz ise orada bulunan araştırmacının, icrayı yakından tanıyacağını, anlatıcıyla ve dinleyicilerle söyleşebileceğini, onların toplumsal ve sınıfsal geçmişlerini kaydedebileceğini, gösterimin gerçekleştiği ortamı inceleyeceğini belirtir. Başgöz, ortamda bulunan derlemecinin avantajlı olduğunu ancak anlatıcının ve dinleyicilerin her zaman derlemeciyi doğru yönlendirmediklerini ifade eder (Başgöz, 2012: 134). Derlemecinin anlatı ortamındaki varlığı derleme açısından bazen olumlu bazen de olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Ama olumlu da olumsuz da olsa derleme esnasında derlemenin sağlıklı yürütülebilmesi için derleyicinin mutlaka ortamda bulunması gerekir.

4. FATMA ÖNKOL'UN MASALLARININ YAPI, DİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ

4.1. Masalların Şekil Özellikleri

Fatma Önkol'un masallarında yapı çeşitlilik gösterir. Başlangıç, geçiş ve bitiş formellerine sahip geleneksel masallarla birlikte, bu formellerin yer almadığı kısa fıkra ya da dini tarzda metinler de yer almaktadır. Halk hikayesi olan “Şah İsmail” anlatıcımızın belleğinde yeniden şekillenerek masal kimliği kazanmıştır.

Masallarda daima mensur ürünler olarak ortaya konulmuşlar ve günümüze kadar da öylece gelmişlerdir. Hatta masalların içinde, belirli kurallara bağlı kalınarak eklenenlerin dışında şiir şeklinde olan bölümler yoktur (Sakaoğlu, 2007: 56). Fatma Önkol masallarını genellikle nesir şeklinde anlatmakta ama yer yer tekerlemeler dışında masalların içinde manzum bölümlere de yer vermektedir. Manzum bölümler diyalog, şiir, öğüt gibi şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Yüklettim üzümünen,
Gör döyüş (dövüş) gözügünen,
Bertiz de alacası admışa it eniinin,
Garacası yedmişe...” (Bertizli).

“Dikenle lamba değiştim.
Lambayla inek değiştim.
İnekle gelin değiştim.
Gelinle de gaval değiştim. Düt düdü düdü düdü! Düt düdü düdü düdü!”
(Ayağına Diken Batan Cücük).

“Athlaar athlaar, tıprırsı datlılaar!
Kaayenin evine varasız!
Pendirekemek yiyesiiz!
Bizim ağaya Sercan Mercan,
Teş de altında galdı diyesiiz,(Kara Bökük).

“Ne deyim de ne söyleyim,
Ölü benim olmayınca.
Çerkez Beyler tükenir mi
Beşer beşer ölmeyince” (Çerkez Beyi).

Mecliste ârif ol kelemi (kelâmı) dinlee,
El iki söylerse sen biri söyle.
Bilirsen güzel bir şey söyle ibret alsınlaar,
Bilmezsen sus da seslenme, seni bir adam sansınlar. (Cebrail
A.S. ile Kör)

Gurt kalkmış:
“Gördün bir geçii,
Nediciin üçü mücü?” demiş...
“Gördün bir goyuun,
Neyniicin (ne yapacaksın) oyun moyun?” demiş...
“Gördün bir inek,
Neyniicin binek?” demiş...
“Gördün bir aat,
Neyniicin barat?” demiş. (Topal Geçi).

“Bire gimi yiğit öldü,
Sinek vızılıye galdı,
Garga galiye galdı,
Gavak yaprağını döktü,
Ben de bulanık aktım” (Sinek ile Pire).

4.1.1. Formeller

Masalların başından sonuna kadar belirli yerlerinde kullanılan birtakım kalıp sözler yer alır. Bu sözleri hemen her usta anlatıcı kullanmak ister. Bu sözlere “formel” yani “kalıp sözler” adı verilmektedir. Kalıp sözlerin belirli görevleri ve şekilleri vardır. Formeller olmadan da masal olabilir, ancak bu tür anlatmalar her zaman eksik kalacaktır. Usta bir anlatıcının, mutlaka dağarcığında bu formellerden bulunur ve en gerekli yerlerde kullanılır.

Yerinde kullanılmayan bir formel, masalların düzenini bozabilir (Sakaoğlu, 2007: 57). Şimşek “Malatyalı Bir Masal Anası: Suzan Geniş” adlı çalışmasında usta bir anlatıcının genellikle, anlattığı her masalda benzer formelleri kullandığını ifade etmiştir. Ancak bu çalışmada Şimşek, farklı formeller kullanan bir anlatıcıyı tespit ettiğini belirtmiştir (Şimşek, 2002: 111). Sakaoğlu ise usta bir anlatıcının her masalın başında ve sonunda formel kullanmayı ustalık olarak kabul ettiğini ve her masalın başında ve sonunda farklı bir formel kullanmaya çalıştığını belirtmiştir (Sakaoğlu, 2007: 150). Görüldüğü üzere bu konuda araştırmacılar arasında bir uzlaşma söz konusu değildir. Anlatıcının ustalığını belirleyen aynı ya da farklı formeller kullanması değil, belirli formellere sahip olması ve bu formelleri yerinde ve zamanında kullanmasıdır. Bu bağlamda Fatma Önkol masallarında bazen aynı bazen farklı formelleri yerinde ve zamanında kullanarak ustalığını burada da ortaya çıkarmıştır. Fatma Önkol’un masal anlatımı sırasında farklı ortamlarda formelleri nasıl kullandığına bakmak gerekir. Anlatıcının anlatımını gerçekleştirdiği ortamlardaki kullandığı formeller anlatı ortamlarına göre sırayla ele alınacaktır. Bascom, bazı toplumlarda masaları tanıtan geleneksel başlangıç formellerinin, dinleyiciyi bu anlatımın bir kurmaca olduğuna dair uyardığını ve inanması için bir istekte bulunmadığını ifade eder (Bascom, 2006: 178). Fatma Önkol’da hem başlangıçta kullandığı formellerle hem de bazen doğrudan girişte ‘bunlar yalan şeyler’ diyerek dinleyiciyi inandırmak gibi bir kaygısı olmadığını en baştan ifade etmektedir.

Anlatıcı, Gaziantep’te kendi evinde sadece kadın dinleyicilerin bulunduğu ortamda formelleri şu şekilde kullanmıştır: ‘Demir Çarık (Arap Kocası)’ adlı masalda anlatıcı formel kullanmamıştır. ‘Bir Adamın Üç Oğlu (Dilek)’ adlı masalda dinleyiciler, anlatıcıya “Sen hiç masal tekerlemesi biliyor musun? Eskiden masal anlatıcıları uzun tekerlemeler söylerlerdi.” demişler. Anlatıcı ise bunun üzerine “ben akşam yemek vaktidir. Evlerinize gidip daha yemek hazırlayacaksınız diye kısa tutuyordum.” diyerek bu masala uzun bir giriş tekerlemesiyle başlamıştır. “Bir varmış, bir yoomuş. Yok demesii günah ımış. Allah’ın gulu çoğumuş. O yalaan bu yalaan, deveyi yuttu bi yılan, ya bu da mı yalan? Az geddiik, uz geddiik, Altı ay bir güz geddik, döndük baktık ki, bir arpa boyu yol gedmişik, ya bu da mı yalan? Top gülesini ağzımızı attık, darı dii (diye), minareyi belimize soktuk, boru dii, denizi depeledik guru dii, geçtik öte tarafa ki koca bir garpuz tarlası kestik garpuzun gafasını girdik içine baktık ki bir ihtiyar üçte oğlu var.” diyerek masala giriş yapıyor bu esnada dinleyiciler bakıp gülümseyip kafa sallamakta, anlatıcı da aynı şekilde tepki vermektedir. Yani anlatıcı giriş formeli yeterli mi demek isterken dinleyici de yeterli

olduğunu ifade etmiştir. Geçişlerde ise sayı formeli olarak “Üç gün”, “40 hizmetçi” gibi formeller kullanırken bitiş formeli olarak da hem şahsi bitiş formeli hem de muradına ermeyle ilgili bitiş formeli kullanmıştır. “Onlar muradına ermiş darısı ermeyenlere. Gökten üç elma düşmüş biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikaye sahibine.” “Padişahın Üç Oğlu Dokuz Eşşegi” adlı masal da ise “Bir varmış bir yokmuş yok demesi günahmış Allah’ın kulu çokmuş.” diyerek tekerlemeli başlangıç formelini kullanmıştır. Ayrıca sayı formellerinden “üç oğlu” ve “kırk gün” ü kullan anlatıcı bitiş formeli olarak “Onlar muradına ermiş darısı ermeyenlere.” “Gökden üç elma düşmüş biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikaye sahibine.” diyerek iki bitiş formelini bir arada kullanmıştır. Buradan yola çıkarak kaynak kişinin, Gaziantep’te kendi evinde sadece kadın dinleyicilerin bulunduğu ortamda masal anlatımı sırasında formelleri ustalıkla kullandığı görülmüştür. Ancak zamanın kısıtlı olması ilk masalda formel kullanılmamasına yol açmış ancak dinleyicilerin isteği üzerine anlatıcı bir sonraki masalda uzun bir başlangıç formeliyle başlamıştır.

İkinci olarak anlatıcının İstanbul’da kadın, erkek ve çocukların bulunduğu aile ortamında anlattığı masalarda formelleri nasıl kullandığına baktığımızda; ‘İfrit’ adlı masalda anlatıcı başlangıç formeli olarak, “Bir varmış, bir yokmuş yok demesi günahmış. Allahın gulu çokmuş; o yalan bu yalan deveyi yuttu bi yılan ya bu da mı yalan. Az gittik uz gittik; dere depe düz gettik, altı ay bir güz gettik, döndük baktık ki bir arpa boyu yol gitmiştir; ya bu da mı yalan. Top güllisini ağzımıza attık darı diye ya bu da mı yalan, harda hurda eşşa yedirdik; gunda altmış iki tarla firik buyday yedik doymadık ya bu da mı yalan. Niyse bunların hepsi yalan hikayedir.” Geçiş formeli olarak ise sayı formellerinin kullanıldığını görmekteyiz. Buna örnek olarak, padişahın kırk oğlu, devin kırk kızı, kırk katlı konak, kırk gün’ü verebiliriz. Bitiş formeli olarak ise “Hikaye de burada bitiyor.” şeklinde ani bitiş formelinden yararlandığını görmekteyiz. ‘Ayağına Diken Batan Cücük’ adlı masalda formel kullanmamıştır. ‘Ağanın Eşşegi de Varmış Desinler’ adlı masalda anlatıcı sadece “Bir varmış, bir yokmuş bir köylü varmış.” diyerek başlangıç formeli kullanmıştır. ‘Kaderini Devletini Arayan Adam’ adlı masalda ise anlatıcı yine formel kullanmadığı gözlemlenmiştir. Anlatıcı ilk masalında formelleri uzun seçip ustalıkla kullanırken sonraki masalarında pek formel kullanmamaya başlamıştır. Bunun temel sebebi dinleyicilerin dikkatinin dağılması olmuştur. Bundan dolayı anlatıcı masallarını kısaltmayı tercih etmiş ve işe formelleri atmakla başlamıştır.

Anlatıcı, üçüncü olarak Kahramanmaraş'ta sadece çocuklardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır 'Topal Keçi' adlı masalda anlatıcı başlangıç formeli olarak "Bir varmış bir yokmuş..." u kullanmış ve bitiş formeli olarak da "Gökten üç elma düşmüş, biri anlatana biri dinleyene biri hikaye sahibine." diyerek şahsi bitiş formeli kullanmıştır. Bunun dışında geçiş formelleri kullanmamıştır. 'Kara Böcek' adlı masalda ise başlangıç formeli olarak "Bir varmış, bir yokmuş, yok demesi günahmış..." tekerlemeli başlangıç formelini kullanmıştır. Bitiş formeli olarak ise "Hikaye de bitmiş. Gökten üç elma düşmüş, biri anlatana, biri dinleyene, biri hikaye sahibine." diyerek hem ani bitiş hem de şahsi bitiş formelini bir arada kullanmıştır. 'Ayağına Diken Batan Cücük' adlı masalda başlangıç formeli olarak "Bir varmış, bir yokmuş..." formelini kullanmıştır. Bitiş formeli olarak ise "Hikaye de bitmiş." ve "Gökden üç elma düşmüş biri anlatana, biri dinleyene, biri hikaye sahibine." diyerek yine hem ani bitiş hem de şahsi bitiş formelini kullanmıştır. Son olarak anlattığı 'Bebek ile Eşşek' adlı masalda ise başlangıç formeli olarak uzun bir formel olan "Bir varmış, bir yoomuş. Yok demesii günah ımış. Allah'ın gulu çoğumuş. O yalaan bu yalaan, deveyi yuttu bi yılan, ya bu da mı yalan? Az geddiik, uz geddiik, Altı ay bir güz geddik, döndük baktık ki, bir arpa boyu yol gedmişik, ya bu da mı yalan? Top gülesini ağzımızı attık, darı dii (diye), minareyi belimize saktuk, boru dii, denizi depeledik guru dii, geçtik öte tarafa ki koca bir garpuz tarlası kestik garpuzun gafasını girdik içine baktık ki orada bir ev var. Orada misafir olduk." diyerek masala tekerlemeli başlangıç formeliyle giriş yapmıştır. Bu esnada anlatıcı kendisi de masalın içindeymiş gibi davranmaktadır. Masalın bitiminde ise "Hikaye de bitti." ve "Gökden üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri hikaye sahibine." deyip hemen oturduğu yerden kalkmıştır. Anlatıcının bu masalda da yine ani bitiş ve şahsi bitiş formelini bir arada kullandığını görmekteyiz. Anlatıcı her masalında formel kullanmakla birlikte kısa olanları seçmiş ve genellikle hep aynı formelleri kullanmıştır. Bunun temel sebebi çocuk ortamında çocukların anlatıcının dikkatini dağıtması ve zaman zaman gürültü yapmalarından dolayı anlatıcının rahatsız olmasıdır. Ancak anlatıcı son masalına ise uzun bir formelle giriş yapmıştır. Bunun sebebi ise anlatıcı ortamdaki sıkıldığı için ve artık anlatması gereken masal sayısını tamamlamak için son masalını kısa seçmiştir. Ama kısa fıkra tarzı olan bu masalı çocukları da dikkate alarak uzun bir formelle süslemiştir.

Anlatıcı dördüncü ortam olarak Kahramanmaraş'ta sadece erkeklerden oluşan bir gruba masal anlatmıştır. 'Kınalı Parmak' adlı masalında anlatıcı başlangıç formeli olarak "Bir varmış, bir yokmuş." formelini kullanmıştır. Masal esnasında sayı formeli olarak da

“kırk gün kırk gece düğün etmişler.” diyerek kırk sayısını kullanmıştır. Bitiş formeli olarak da “Onlar muradına ermiş, darısı ermeyenlere.”, “Gökden üç elma düşmüş, biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikâye sahibine.” diyerek hem muradına ermekle ilgili bitiş formelini hem de şahsi bitiş formelini kullanmıştır. ‘Yedi Senelik Emeğe Bir Altın’ adlı masalda başlangıç formeli olarak “bir varmış, bir yokmuş.” formelini kullanmıştır. Masalda sayı formeli olarak da “yedi sene” diyerek yedi sayısını kullanmıştır. Bitiş formeli olarak da ““Onlar muradına ermiş, darısı ermeyenlere.”, “Gökden üç elma düşmüş, biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikaye sahibine.” diyerek yine hem muradına ermekle ilgili bitiş formelini ve hem de şahsi bitiş formelini kullanmıştır. ‘Aşçı Sinan (Helvacı Güzeli)’ adlı masalda ise anlatıcı, başlangıç formeli olarak “Bir varmış, bir yokmuş.” formelini kullanmıştır. Masalda sayı formeli olarak da “Kırk gece kırk gündüz düğün ediiler” diyerek kırk sayısını kullanmıştır. Bitiş formeli olarak da “Onlar muradına ermiş, darısı ermeyenlere.”, “Gökden üç elma düşmüş, biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikaye sahibine.” diyerek yine bu masalda da muradına ermekle ilgili bitiş formelini ve şahsi bitiş formelini kullanmıştır. ‘Kengerler Şahidim Olsun’ adlı masalda ise anlatıcı sadece “Bir varmış, bir yokmuş.” diyerek başlangıç formeli kullanmıştır. Anlatıcı ortamdan memnun kalmasına rağmen genelde kısa ve aynı ya da benzer formelleri kullanmayı tercih etmiştir. Bunun temel sebebi dinleyicilerin işten gelmesi ve yorgun oluşlarıdır. Anlatıcı masalının içeriğinde kısaltma yapmak yerine formeller de kısaltma yapmayı tercih etmiştir. Ama her masalda kısa da olsa formel kullanmaya özen göstermiştir.

Fatma Önkol son olarak Kahramanmaraş’ın Hartlap Köyü’nde masal anlatmıştır. Burada dinleyiciler kaynak kişinin kadın, erkek ve çocuk akrabalarından oluşmaktadır. Anlatıcı ‘Dokurruk Dokurruk’ adlı masalda başlangıç formeli olarak “Bir varmış, bir yokmuş, yok demesi günahmış.” diyerek tekerlemeli başlangıç formeli kullanmıştır. Bitiş formeli olarak “Onlar ermiş muradına darısı ermeyenlere.” ve “Gökden üç elma düşmüş, biri dinleyene, biri anlatana, biri de hikaye sahibine.” diyerek de hem muradına ermekle ilgili hem de şahsi bitiş formelini kullanmıştır. ‘Kaderini Devletini Arayan Adam’ adlı masalda anlatıcı, başlangıç formeli olarak “ Bir varmış, bir yokmuş.” formelini kullanmıştır. Geçiş formeli olarak da “ Getmiş, getmiş.” diyerek uzun zamanı kısa göstermek için kullanılan formele başvurmuştur. Bu masalda bitiş formeli kullanmamıştır. ‘Yedi Senelik Emeğe Bir Altın’ adlı masalda anlatıcı, başlangıç formeli olarak “ Bir varmış, bir yokmuş, yok demesi günahmış.” diyerek tekerlemeli başlangıç formeli kullanmıştır. Anlatıcı masal içerisinde sayı formeli olarak da “yedi sene” diyerek yedi

formelini kullanmıştır. Bu masalda da yine bitiş formeli yoktur. “Bir Hocanın Üç Oğlu” adlı masalda ise anlatıcı Başlangıç formeli olarak “ Bir varmış, bir yokmuş, yok demesi günahmış.” diyerek tekerlemeli başlangıç formeli kullanmıştır. Ayrıca “Onlar hocaya gededursun” diyerek, anlatıcı geçiş formeli de kullanmıştır. Bu masalda da yine bitiş formeli yoktur. Anlatıcı bu ortamda genel olarak formel kullanmakla birlikte çok uzun formelleri kullanmayı tercih etmemiş ve genellikle aynı tarzda formeller kullanmıştır. Aynı zamanda bitiş formellerini fazla kullanmamıştır. Bunun temel sebebi ise daha çok anlatıcıdan kaynaklanmaktadır. Anlatıcı anlatımın yapıldığı gün biraz yorgun ve rahatsızdır. Bundan dolayı anlatımı kısaltmak için işe yine formellerden başlamıştır.

Anlatıcının pilot masalarda kullandığı formellere bakıldığında şunlar söylenebilir: ‘Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı’ adlı masal da Gaziantep kadın ortamında anlatıcı, başlangıç formeli olarak “Bir varmış, bir yokmuş.” Formelini kullanmıştır. Bitiş formeli olarak da “ Gökten üç elma düşmüş biri anlatana, biri dinleyene, biri hikaye sahibine.” Diyerek şahsi bitiş formelini kullanmıştır. İstanbul aile ortamında anlatıcı, Başlangıç formeli olarak anlatıcımız “ Bir varmış bir yokmuş.” formelini kullanmış. Anlatıcı bitiş formeli olarak da şahsi bitiş formeli olan, “Gökten üç elma düşmüş biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikaye sahibine.” “karı olduğu için kurtulmuş. Hikaye de bitmiş.” formelini kullanmıştır. Kahramanmaraş çocuk ortamında Başlangıç formeli olarak “Bir varmış bir yokmuş.” formeli kullanılmıştır. “Hikaye de bitmiş. Gökden üç elma düşmüş biri anlatana biri dinleyene, hikaye sahibine.” Diyerek hem ani bitiş formeli hem de şahsi bitiş formelini kullanmıştır. Kahramanmaraş erkek ortamında kullanılan formeller, Başlangıç formeli olarak “ Bir varmış, bir yokmuş, yok demesi günahmış.” diyerek tekerlemeli başlangıç formeli kullanmıştır. Bu masalda ayrıca sayı formeli de kullanılmıştır. “ üç gün” Anlatıcı, “ Hikaye de bitmiş. Gökden üç elma düşmüş, biri dinleyene, biri anlatana, biri de hikaye sahibine.” diyerek de ani bitiş ve şahsi bitiş formeli kullanmıştır. Kahramanmaraş Hartlap Köyü aile ortamı, Başlangıç formeli olarak “ Bir varmış, bir yokmuş, yok demesi günahmış.” diyerek tekerlemeli başlangıç formeli kullanmıştır. Bu masalda bitiş formeli yoktur.

Diğer pilot masal olan ‘Hayatın Tadı Tuz’ adlı masal da ise Gaziantep kadın ortamında anlatıcı, başlangıç formeli olarak “ Bir varmış, bir yokmuş.” formelini kullanmıştır. Arada sayı formeli olarak “Padişahın üç kızı...” demiştir. Bu masalda bitiş formeli kullanılmamıştır. Kadın ortamında akşam yemek vakti olduğu için anlatıcı

formeller kullanmayla zaman kaybetmemeye çalışmıştır. İstanbul aile ortamında anlatıcı, başlangıç formeli olarak padişahın üç kızı varmış formelini kullanan anlatıcı bitiş formeli olarak da ani bitiş formeli kullanmış ve “ Hikaye de bitmiş.” demiştir. Kahramanmaraş çocuk ortamında anlatıcı, “Bir varmış, bir yokmuş. Yok demesi günahmış. Allah’ın gulu çokmuş.” Tekerlemeli başlangıç formelini kullanmıştır. “Gökden üç elma düşmüş biri hikaye sahibine, biri anlatana, biri dinleyene...” diyerek şahsi bitiş formeline başlangıç yapan anlatıcı kameraya baktığı için formeli karıştırmış ve tamamlayamamıştır. Bu formellerle çocukların dikkatini çekmeyi ve ilgisini artırmayı amaçlamıştır. Kahramanmaraş erkek ortamında anlatıcı, başlangıç formeli olarak “ bir varmış, bir yokmuş...” formelini kullanmıştır. Ayrıca masalda sayı formeli de kullanılmıştır. “üç kız” Bitiş formeli olarak da “ Hikaye de bitmiş işte.” , “Onlar muradına ermiş, darısı ermeyenlere.” , “Gökden üç elma düşmüş, biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikaye sahibine.” diyerek hem ani bitiş formelini hem muradına ermekle ilgili bitiş formelini hem de şahsi bitiş formelini kullanmıştır. Burada dinleyicilerin ilgi ve dikkatinden dolayı anlatıcı ustalığını göstermek için birden fazla bitiş formeli kullanmıştır. Kahramanmaraş Hartlap Köyü aile ortamında anlatıcı, başlangıç formeli olarak “Bir varmış bir yokmuş.” formeli kullanılmıştır. “Hikaye de bitmiş. Gökden üç elma düşmüş biri anlatana biri dinleyene, hikaye sahibine.” diyerek hem ani bitiş formeli hem de şahsi bitiş formelini kullanmıştır. Anlatıcının, pilot masallarda beş farklı ortamda da genellikle aynı ya da benzer formelleri kullandığı gözlemlenmiştir.

Saim Sakaoğlu ‘Masal Araştırmaları’ adlı çalışmasında formelleri beş ana bölüme ve alt bölümlere ayırarak incelemiştir (Sakaoğlu, 2007: 58). Bu çalışmadan yola çıkarak çalışmaya konu olan formeller dört ana başlık ve alt başlıklara ayrılarak incelenmiştir.

1.BAŞLANGIÇ (GİRİŞ) FORMELLERİ

1.1.’nın/nin biri bir gün’lü başlangıç formelleri

- “ Bir gün adamın biri...”(Güneş ile Rüzgâr)
- “Padişahın biri bir gün...” (Devlet Kuşu)
- “Bir gün padişahın biri...”(Ayağını Yorganına Göre Uzat)
- “Bir gün adamın birisi...” (Bal Ekmeğin Yoksa Bal Dilin de mi Yok)
- “Padişah bir gün fakir adamın birine...” (Merakın Sonu)
- “Bir gün bir köyde iki gardeş varmış...” (Neye Güvenin)
- “Bir gün, bir padişah dağa çıkmış veziriinen... (Saygı)

- “Bir gün gadının biri iyice yaşlanmış...”(Eşek Susuz Kalınca)
- “Bir gün de adamın birisi evlenmiş...” (Ana Ciğeri)
- “Bir gün ağanın biri ölmüş...” (Hanım ile Azap)
- “Bir gün adamın biri oğlunu evermiş...” (Davarlarımız)
- “Adamın biri bir gün eşşeğine binmiş...” (Köylünün Saflığı)
- “Köyün birinden iki adam...” (Kengerler Şahidim Olsun)
- “Bir gün adamın, iki tane adam süd satarmış...” (Süt Satan Adamlar)
- “Bir gün de peygamber efendimiz adamın birine demiş kine...” (Yalan)
- “Bir gün adamın bit tanesi...” (Azrail)
- “Bir gün ihtiyarın biri...” (Allah’a İbadet)
- “Bir gün adamın birinin...” (Anlarsın Ya)
- “Bir gün gumutan...” (Söylemem Komutanım)
- Garpuzcunun birinin, bir gün (Aç Gözlülüğün Sonu)
- “Bir gün, bir kız varmış...”(Yılan ile Kız)
- “Bir gün, ihtiyar bir adam varmış...”(Sandığın Sırrı)
- “Bir gün, köyün birinden...” (Misafire Hizmet)
- “Bir gün bir köyde...” (Misafirden Korkan Adam)
- “Bir gün köyün birinden garının birisi...”(Elliye Altmışı Bilmem Kırktan Aşağı İnmem)

1.2. Bir Varmış’lı Başlangıç Formelleri

- “Bir varmış, bir yokmuş, Bit topal geçi varmış...”(Topal Keçi (Fabl)
- “Bir varmış bir yokmuş, bir cüçük varmış...”(Ayağına Diken Batan Cüçük)
- “Bir varmış, bir yokmuş. Bir fakiir, fakir, çok fakir bir adam var ımış...”(Kaderini Devletini Arayan Adam)
- “Bir varmış, bir youumuş. Bir adam varmış. Adamın bir oğlu varmış...”(Yedi Senelik Emeğe Bir Altın)
- Bir varmış, bir yokmuş. (Ali ve Hasan (Fakir Çocukları Yer...))
- “Bir varmış, bir yokmuş, bir hoca varmış...”(Bir Hocanın Üç Oğlu)
- “Bir var ımış bir yokmuş. Bi Keloğlan varmış...” (Keloğlan ile Dayısı)
- “Bir varmış, bir yokmuş...” (Sinek ile Pire)
- “Bir varmış, bir yokmuş. Bir padişahın üç tane oğlu varmış...” (Kınalı Parmak)

- “Bir varmış bir yokmuuŖ. Esgi zamaan içindee, köyün birinde...” (Demir arık (Arap Kocası)
- “Bir varmıŖ, bir yooğumuuŖ. Yok demesi gnahımıŖ...”(Sırma Saçlı Kız ile Sırma Saçlı Oğlan)
- Bir varmıŖ, bir yokmuuŖ. İki gardeŖ varmıŖ...” (İlle Ali Kız Ana)

1.3. Tekerlemeli BaŖlangı (GiriŖ) Formelleri

- “Bir varmıŖ, bir yoomuuŖ. Yok demesii günah ımıŖ. Allah’ın gulu oğumuŖ. Evvel zamaan içinde. Halbur (kalbur) samaan içindee. Bire (pire) berber ikeen, deve dellal (tellal) ikeen. Ben anamın beŖiğini tıngır mıngır sallaar iken.

O yalaan bu yalaan,
Deveyi yuttu bi yılan,
Ya bu da mı yalan?

Az geddiik, uz geddiik,
Altı ay bir gz geddik,
Döndük baktık ki,
Bir arpa boyu yol gedmiŖik,
Ya bu da mı yalan?

Top güllesini ağızımızı attık, darı dii (diye),
Minareyi belimize soktuk, boru dii,
Denizi depeledik guru dii,

Ya bu da mı yalan?” (Kaderini Devletini Arayan Adam)

- “Bir varmıŖ bir yokmuŖ. Evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde. Bire berbeer iken, deve dellal ikeen. Ben anamın beŖiğini tıngır mıngır sallaar ikeen. Bir tane gara böcük varmıŖ...”(Kara Böcük)
- “Bir varmıŖ, bir yokmuuŖ. Evel zaman içinde. Kalbur zaman içindee. Bire (Pire), berber iken deve, dellal iken. Ben anamın...”

- “Bir varmış, bir yoğmuş. Yok demesi günahmış. Allah’ın gulu çokmuş. Bir padişahın gırg tane oğlu varmış.” (İfrit)
- “Bir varmış, bir yokmuş. Yok demesi günahmış. Allah’ın gulu çokmuş. O yalaan, bu yalaan devii yuddu bi yılaan. Hardaa, hurdaa, eşşaa yedirdik gurda. Altmış iki tarla firik buyday yedik doymadık. Ya bu da mı yalan?

Az geddiik, uz geddiik. Dere depe düz geddiik. Altı ay, bir güz geddik. Döndük baktık ki bir arpa boyu yol gedmişik. Ya bu da mı yalan?

Top güllesini ağzımıza addık darı diyee. Minareyi belimize sokduk boru dii. Denizi depeledik guru dii. Ya bu da mı yalan?

Niise, biz alalım, hikâyemize başleyeliim...” (Keloğlan ile Köse)

- “Bir varmış, bir yoğumuş. Yok demesi günahmış. Allah’ın gulu çokmuş. Harda, hurda, eşşaa yedirdik gurdaa. Atmış iki tarla firik buydaa (buğday). Yedik doymadık, bu da mı yalan?

Az gettik, uz gettik. Dere depe düz gettik. Altı ay, bir güz gettik. Döndük baktık kii, bir arpa boyu yol getmişik. Ya bu da mı yalan?

Top güllesini ağzımıza attık darı dii. Minareyi belimize saktuk boru dii. Ya bu da mı yalan?

Denizi depeledik guru dii. Neyse, neyse biz hikâyemize bakalım. Bunları boş verelim....” (Çimerçin Padişahı)

- “Bir varmış. Bir yokmuş. Yok demesi günahmış. Allahın kulu çokmuş. Bir padişah varımış.” (Şah İsmail)

1.4. Diğer Formeller

- “Gadının birisinin üç tane gızı varımış...”(Garının Öğüdü)
- “Bir padişahın üç gızı varmış...”(Hayatın Tadı Tuzu)

- “Bit tene garı varmış, bi de gızı varmış...”(Dokurruk Dokurruk)
- “Köyün birinde bir dul kadın varmış...” (Dul Kadın ve İftira)
- “Bir evin önünde bir tut (dut ağacı) varmış...”(Bertizli)
- “Köyün birinde zengin bir adam varmış. Adamın da yedi tene oğlu varmış...” (Annem - Yedirip İçirip Döven)
- “Adamın birisi...” (Uyanık Kadın)
- “Adamın biri...” (KÖr Kurdun Rızkı)
- “Bir tane zengin bir adam varmış...”(Haram Lokma)
- “Adamın biri de...” (Garı ile Gelini)
- Adamın birisi, vahtı zamanında çok fakirmiş.(Bir Sepet Yumurtaıyla)

2. GEÇİŞ FORMELLERİ

2.1. Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Bağlayış Formelleri

- “Yedi sene çobanlık yaptıktan sonra...” (Devlet Kuşu, Padişahlıktan Çobanlığa)
- “Gırk gece gırk gündüz düğün çalmış...”(Altın Yere Düşse de Yine Altındır)
- “...yedi sene çalışmış...” (Yedi Senelik Emeğe Bir Altın)
- “Depeden aşşa inerken bir yağmır, bir fırtana. Yerler çamır. Göl olmuş her taraf...”(Yedi Senelik Emeğe Bir Altın)
- “Biraz sonra bir rüzgar çıkmış, bir güneş çıkmış. Yerler çekilmiiş...”(Yedi Senelik Emeğe Bir Altın)
- “O dii ki şöyledir, o dii ki böyledir...”(Yalanının Doğruluğu, Padişah ile Azrail)
- “Bunların, yangın gelmiş, sel gelmiş, gıran girmiş canlı mallarına...”(Dilek)
- “E, bir gün, iki gün, üç gün, beş gün derken...” (Çoban Kızı İle Padişahın Oğlu)
- “Dokuz ay sonra demişler ki...” (Bir Hocanın Üç Oğlu)
- “Niise, sabahtan namaz olmuş. Akşam namazı olmuş. Üç gün, beş gün...” (Vali)
- “Böyle derken heer gün, her gün. Bir gün o yedi tene oğlu olanın, oğlunun birisi nasıl oldiise gazaynan guyuya düşmüş. O ölmüş. Öbürü onun acısına dayanamamış. Öbürü onun acısına dayanamamış derken iki ayın içinde yedi oğlanın yedisi de ölmüş...” (Neye Güvenin)
- “Çocuk yedi sene çalışmış bunun yanında, ücretsiz...” (İlmin Başı Ne?)
- “Oğlan yedi yaşamış...” (İlmin Başı Ne?)
- “Adamcağız bir gün iki gün, bir gün iki gün...” (Ana Ciğeri)

- “...üç günlük oluşun...” (Davarlarımız)
- “Aradan da bir sene felen geçişin...” (Kengerler Şahidim Olsun)
- “Ordan, aha böyle, aha şöyle derken...” (Uyanık Kadın)
- “Yedi, sekiz sene gedmiiş. ...”(Uyanık Kadın)
- “Geddikçe bunun avradı erirmiş, geddikçe eririmiş. Sararısır, solaar, iyiice hassta gibi böyle ayakda durur hâli yok...” (Garı ile Gelini)
- “Bir gün, iki gün...” (Kınalı Parmak)
- “Gırg gün sonra bahii ...”(Sırma Saçlı Kız İle Sırma Saçlı Oğlan)
- “Bir gün iki gün, bir gün iki gün bu künde...” (Balıkçı)
- “Ama, tabii bu arada galan bir sene...” (İlle Ali Kız Ana)
- Köy köy, köy köy, köy kööy(İlle Ali Kız Ana)
- “Areye, areye, areye; sora, sora, sora...” (İfrit)
- “Birgün, her gün bu ava gedip gelirken, ava gedip gelirkeen...” (İfrit)
- “Bir gün iki gün, bir gün iki gün...” (Anlarsın Ya)
- “Gezerken, gezerken...”(Şah İsmail)
- “Ceylan getmiş. Şah İsmail getmiş. Ceylan getmiş. Şah İsmail getmiş.” (Şah İsmail)
- “ Bu gediği amma git, git... Acıkıyı, susuyi Şah İsmail.” (Şah İsmail)

2.2. Masalın Kahramanlarından Birinin Konuştuğu Formeller

- “Ya lambayı ya diken! Ya lambayı ya diken!”
- “Hani benim lambam! hani benim lambam!”
- Ya inegi ya lambayı! Ya inegi ya lambayı!” (Ayağına Diken Batan Cüçük)

2. 3. Bir Hareketin Tasviri İle İlgili Formeller

- “Oğlan gedmiiş. Gedmiş, gedmiş, gedmiş, gedmiş...”(Kınalı Parmak)
- “Gedmişler, gedmişler, gedmişler...” (Demir Çarık (Arap Kocası)
- “Bunlar gederken, gederkeen...” (İfrit)
- “Getmiş, getmiş, getmiş...” (Çimerçin Padişahı)
- “Gedmiş, gedmiş, gedmiş...” (Kör Kurdun Rızk1)

2.4. Masal Ortasında Geçiş Sağlayan Diğer Formeller

- “Olur, olmaz. Olur, olmaz...” (Kengerler Şahidim Olsun)

- “Gelirdin, gelmezdin; gederdin, getmezdin derken...” (Bir Sepet Yumurtayla)

2. 5. Bağlanılan Şahsın Hemen Söylendiği Formeller

- “Bu arada daa bunlar burda dura dursun. Çimerçin padişahından alalım haberi...” (Çimerçin Padişahı)
- “Eh, o öyle dursun helee...” (İlle Ali Kız Ana)
- “Bu orda dura dursun...” (İlle Ali Kız Ana)

2.6. Soru Cevap Şeklinde Formeller

- “Oldu mu?”
- “Bu da oldu.”
- “Ne yapak? Ne yapak?” (Balıkçı)
- “Onda varıdı da bunda da var mı? Bunda da yok, bunda da var...” (Balıkçı)

2.7. Normal Konuşma Şeklinde Olan Formeller

- “Gülüşün kızlar gülüşün!
Yılışın kızlar yılışın!” der der gezermiş. (İlle Ali Kız Ana)

2. 8. Diğer geçiş formelleri

- “Artık neyse, hikâye ya bu...” (İfrit)

3. BİTİŞ FORMELLERİ

3.1. Murada Ermekle İlgili Bitiş Formeli

- “Onlar muradına ermiiş. Darısı ermeyenlere.” (Devlet Kuşu)
- “Onlar muradına ermiiş. Darısı ermeyenler.”(Hayatın Tadı Tuzu)
- “Onlar muradına ermiiş. Darısı ermeyenlere.” (Kaderini Devletini Arayan Adam)
- “Onlar muradına eriiler. Darısı ermeyenlere.” (Hanım ile Azap)
- “Onlar muradına ermiiş. Darısı ermeyenlere.” (Kınalı Parmak)
- “Bunlar muradına erii. Darısı ermeyenlere.” (Demir Çarık (Arap Kocası))
- “Onlar da evlenii, gurtulii. Muradına erii.” (Sırma Saçlı Kız İle Sırma Saçlı Oğlan)
- “Onlar muradına ermiiş. Darısı ermeyenlere.” (Balıkçı)
- “Onlar muradına erii. Darısı ermeyenlere.” (İfrit)

- “Onlar muradına erii. Darısı ermeyenlere.”(Keloğlan ile Köse)
- “Onlar hep beraber muradına erii. Darısı ermeyenlere.” (Çimerçin Padişahı)
- “Onlar muradına eriyi. Darısı ermeyenlere.” (Şah İsmail)

3.2. Ani bitiş formeli

- “Bitti.” (Baba Öğüdü)
- “Hikâye de bitmiş.” (Topal Keçi)
- “Gapattı.”(Yedi Senelik Emeğe Bir Altın)
- “Hikâye de bitmiş.”(Kara Böcük)
- “Bitti.” (Çoban Kızı İle Padişahın Oğlu)
- “Onların işini de öyle halletmiş olii. Hikâye de burda bitii.” (Bir Hocanın Üç Oğlu)
- “Bitti.” (Vali)
- “İşte, bitti. Yani, dürüst olduğu için ölmemiş o da.” (Talebe)
- Bitti. (Misafiri Dövenler)
- “Bu da bitmiş.” (Saygı)
- “İşte bu da bitmiş.” (Davarlarımız)
- “Ondan sonra, bitmiş işte.” (Sinek ile Pire)
- “Bitti.” (Kınalı Parmak)
- “Bu da böyle bitii.” (Sırma Saçlı Kız ile Sırma Saçlı Oğlan)
- “Hikâye de burda bitmiş.” (Balıkçı)
- “Bu da burda bitmiş.” (İfrit)

3.3. Özetleyen Bitiş Formelleri

- Heç kimsenin arkasından kötülük konuşmak iyi değil imiş. Belki duyulur belki yani ne bilim işte her zaman iyi olup, dürüst olup, doğru konuşmak gerekirmiş. Onun için. Belki yerlerin gulağı var, derler. Gizli bir ses, gizli bir görüntü insanı ele verebilir. Onun için daima dürüst ve doğru olmak gerekirmiş. (Ali ve Hasan)
- “Onlar yani açgözlülüğünün cezasını çekmiş. Öbürü de hanel süt yani hanel istediği için gününü görmüş.” (Dilek)
- “Bizler de ölümü hatırlıyelim. Birbirimizi incitmeyelim. Birbirimizi gırmeyelim. Dünyanın malı dünyada galır.” (Hz. Ömer ve Kölesi)
- “Mecliste ârif ol kelemi (kelâmı) dinlee,

El iki söylerse sen biri söyle.

Bilirsen güzel bir şey söyle ibret alsınlaar,

Bilmezsen sus da seslenme, seni bir adam sansınlar.” (Cebrail A.S. ile Kör)

- “Sev de nasıl seversen sev. Yeter ki Allah’ı sev. Akliin yettiği kadar sev. Ama bilmiisen öğrenmeye çalış.” (Kürküm Börküm)
- “İşte, bitti. Yani, dürüst olduğu için ölmemiş o da.” (Talebe)
- “Sabreden insan muradına erer.” (İlmin Başı Ne?)
- “Demek ki” dii, “Ne eden elinle. O geder seninle.” (Cimri)
- “Burda yaparsak orda da iyilik yaparsak iyilik buluruz. Kötülük yaparsak kötülük buluruz.” (Cimri)
- “Bir insan, dikkat edip de gendini gonuşulana verirse her insan akıllıdır, deli değildir, amma önemsemeyen insanlar vardır. Akıllı insan; sessizce, bütün dikkatini oraya verdiği zaman, nerde olursa olsun, zekâsında bir noksanlık yoksa onu, aynısını, ordan teyip gibi çeker ve alır.
- Amma gafası başka yerde olup da oreye hiç gafa vermiip heç önemsemezse ondan zaten de hayır gelmez.”(Kafaların Manası)
- “Yani, nerde olursan ol, issiz yerde de olsan; gan yerde galmaz.” (Kengerler Şahidim Olsun)
- “Halel para; halel mala halel para gazanan gelir. Harem mala da harem para gazanan gelir” demiş, peygamber efendimiz.” (Süt Satan Adamlar)
- “Büttün kötülüklerin anası, yalandır. Büttün kötülüklerin başı, yalandır” demiş.” (Yalan)
- “Dinimizin gıymatını bilmemiz lazım.”(Haram Lokma)
- “Bu padişahın oğlunun da vaadi yerine gelmiş olii. O, öylece yani vaadini yerine getirmiş olii.” (İlle Ali Kız Ana)
- “Yani, güya eyelik edmiş olmuş çocuklar.”(İyilik Yapmak)

3.4. Şahsi Bitiş Formelleri

- “Gökden üç elma düşmüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri hikâye sahibine.” (Kınalı Parmak)
- “Gökden üç elma düşmüüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikâye sahibine.” (Demir Çarık (Arap Kocası))

- “Gökden üç elma düşii; biri annatana, biri dinneyene, biri de hikâye sahibine.” (Sırma Saçlı Kız İle Sırma Saçlı Oğlan)
- “Gökden üç elma düşmüüş. Biri annatana, biri dinneyene, biri hikâye sahibine.” (Balıkçı)
- “ Gökden üç elma düşmüş. Biri annatana, biri dinneyene, biri hikâye sahibine.”(İlle Ali Kız Ana)
- “Gökden üç elma düşmüş. Biri annatana. Biri dinneyene. Biri hikâye sahibine.” (İfrit)
- “Gökden üç elma düşii. Biri anlatana, biri dinleyene, biri hikâye sahibine.”(Keloğlan ile Köse)
- “Gökden üç elma düşmüüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri hikâye sahibine.” (Çimerçin Padişahı)
- “Gökten üç elma düşmüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikâye sahibine.” (Şah İsmail ile Gülizar)

3.5. Yiyip İçmekle İlgili Bitiş Formelleri

- “Yiyip içiip, keyiflerine bakmışlar.” (Uyanık Kadın)

3.6. Ktır Satır Seçimiyle İlgili Bitiş Formelleri

- “Gatır mı istersiiiz, satır mı?”
- “E, satırını nedek?” diler “Gatır ver de baari binek de gedek” diiler. (Sırma Saçlı Kız ile Sırma Saçlı Oğlan)

3.7. Kırk Gün Kırk Gece Düğün Yapmakla İlgili Bitiş Formelleri

- “Geri yeniden kırk gece kırk günüz düğün edii. Onlar evlenii, muradına erii. Darısı muradına ermeyenlere.” (İlle Ali Kız Ana)
- Kırk gün, kırk gece düğün ediyiler. (Şah İsmail)

3.8. Diğer bitiş formelleri

- “O gündür bu gündür çikirder dururumuş.” (Ayağına Diken Batan Cücük)
- “Geçinir gedellemiş.” (Ali ve Hasan)
- “Dilin tatlı olursa her işin görülür.” (Bal Ekmeğın Yoksa Bal Dilin de mi Yok)

4. SAYI FORMELLERİ

- “Bir varmış, bir yokmuuş. Bir padişahın üç tane oğlu varmış...” (Kınalı Parmak)
- “Bir varmış, bir yoğmuuş. Yok demesi günahmış. Allah’ın gulu çokmuş. Bir padişahın gırg tane oğlu varmış.” (İfrit)
- “Bir varmış, bir yokmuuş. Yok demesi günahmış. Allah’ın gulu çokmuş. O yalaan, bu yalaan devii yuddu bi yılaan. Hardaa, hurdaa, eşşaa yedirdik gurda. Altmış iki tarla firik buyday yedik doymadık. Ya bu da mı yalan?

Az geddiik, uz geddiik. Dere depe düz geddiik. Altı ay, bir güz geddik. Döndük baktık ki bir arpa boyu yol gedmişik. Ya bu da mı yalan?

Top güllesini ağzımıza addık darı diyee. Minareyi belimize sokduk boru dii. Denizi depeledik guru dii. Ya bu da mı yalan?

Niise, biz alalım, hikâyemize başleyeliim...” (Keloğlan ile Köse)

- “Gadının birisinin üç tane gızı varmış...”(Garının Öğüdü)
- ““Köyün birinde zengin bir adam varmış. Adamın da yedi tane oğlu varmış...” (Misafiri Dövenler)
- Bir padişahın üç gızı varmış...”(Hayatın Tadı Tuzu)
- “Yedi sene çobanlık yaptıktan sonra...” (Devlet Kuşu)
- “Gırk gece gırk gündüz düğün çalmış...”(Altın Yere Düşse de Yine Altındır)
- “...yedi sene çalışmış...” (Yedi Senelik Emeğe Bir Altın)
- “E, bir gün, iki gün, üç gün, beş gün derken...” (Padişahın Oğlu ile Çoban Kızı)
- “Dokuz ay sonra demişler ki...” (Bir Hocanın Üç Oğlu)
- “Niise, sabahtan namaz olmuş. Akşam namazı olmuş. Üç gün, beş gün...” (Vali)
- “Böyle derken heer gün, her gün. Bir gün o yedi tane oğlu olanın, oğlunun birisi nasıl oldiise gazaynan guyuya düşmüş. O ölmüş. Öbürü onun acısına dayanamamış. Öbürü onun acısına dayanamamış derken iki ayın içinde yedi oğlanın yedisi de ölmüş...” (Neye Güvenin)
- “Çocuk yedi sene çalışmış bunun yanında, ücretsiz...” (İlmin Başı Ne?)
- “Oğlan yedi yaşmış...” (İlmin Başı Ne?)
- “...üç günlük oluşun...” (Davarlarımız)

- “Yedi, sekiz sene gedmiş. ...”(Uyanık Kadın)
- “Gırg gün sonra bahii ...”(Sırma Saçlı Kız ile Sırma Saçlı Oğlan)
- “Gökden üç elma düşmüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri hikâye sahibine.” (Kınalı Parmak)
- “Gökden üç elma düşmüüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikâye sahibine.” (Demir Çarık (Arap Kocası), Sırma Saçlı Kız ile Sırma Saçlı Oğlan, Balıkçı, İlle Ali Kız Ana, İfrit, Keloğlan ile Köse, Çimerçin Padişahı, Şah İsmail)
- “Geri yeniden gırk gece gırk günüz düğün edii. Onlar evlenii, muradına erii. Darısı muradına ermeyenlere.” (İlle Ali Kız Ana)
- Gırk gün, gırk gece düğün ediyiler. (Şah İsmail)

4.1.2. Ara Sözlere

Sözlüklerde ara söz "ana temadan sapan pasaj; ana konudan ayrılma uzaklaşma" şeklinde tarif edilmiştir. Ekici, Özellikle nesir şeklindeki halk anlatılarında sıkça karşılaşılan, kültürlerarası özellikte olan "ara söz" (digression) adı verilen ilavelerin, tamamen metnin anlatı ortamının kaydedilmesiyle anlam kazandığını ve metni tamamlayan ifadeler olduğunu belirtmiştir. Ekici, ayrıca bir anlatım sırasında geçen çeşitli sözcükleri açıklamak, anlatmadaki bir olayı dinleyicilere yorumlamak ya da kişisel serzenişte bulunmak amacıyla anlatıcının anlatmayı belli bir noktada kesip yaptığı kişisel değerlendirmelerin tamamının ara söz olarak ele alınması gerektiğini ifade etmiştir (Ekici, 1998: 29, Başgöz, 2006: 322). Fuzuli Bayat, Sözlü iletişim ortamlarında ara sözler önemli bir yer tutmaktadır. Arasözlerin kullanımını etkileyen unsurlara baktığımızda anlatıcının yaşı, toplum içindeki yeri, dünya görüşü, yetiştiği kültürel ortam, dinleyicilerle kurduğu iletişim, dinleyicilerin kimler olduğu, anlatımın hangi ortamlarda gerçekleştiği gibi birçok unsur etkilemektedir (Bayat 2011: 8). Fatma Önkol'un masallarına bakıldığında yer yer ara sözlere rastlanılmaktadır. Beş farklı ortamda yaptığımız inceleme sonucunda anlatıcının şu ara sözleri kullandığını görmekteyiz:

Anlatıcının kadın ortamında anlattığı masalarda kullandığı ara sözler şunlardır:“Uzatmıyak ortancıl da öyle olmuş.” (Bir Adamın Üç Oğlu) derken masal arasında geçişi hızlı sağlamak için kullanmıştır. Anlatıcı “Ölmemiş zaten kadın öyle zannediyor.” (Bir Adamın Üç Oğlu) derken de açıklama yapmak amacıyla bir ara söz kullanmıştır. Kafasını sallayarak “Zenginlik boş.” diyerek de masalın bitiminde öğüt

veriyor. Masalın sonuna da ise “Zenginlik boş.” (Bir Adamın Üç Oğlu) diyerek dinleyicilere öğüt verme niteliğinde bir ara söz kullanmıştır. “Padişahın Üç Oğlu Dokuz Eşşegi” adlı masalda ise anlatıcı “Eskiden aba olurmuş.” diyerek eskiye dair açıklama yapmak için bir ara söz kullanılmıştır.

Anlatıcının erkek ortamında anlattığı masalarda kullandığı ara sözler ise şunlardır: “Yedi Senelik Emeğe Bir Altın” adlı masalda anlatıcı “Eskiden pencere olmaz ufak tahtalar olurmuş.” şeklinde eski ile yeniye karşılaştıran bir ara söz kullanmıştır. “Aşçı Sinan” masalında da benzer amaçla “Eskiden harmanda olurmuş” şeklinde bir ara söz kullanmıştır.

Kahramanmaraş Hartlap Köyü’nde aile ortamında masallarında şu ara sözleri kullanmıştır: Dokurruk Dokurruk adlı masalda “Karı safmış.” diyerek bir açıklama yapmak için ara söze başvurmuştur.

Fatma Önkol, İstanbul aile ortamında ise “İfrit” adlı masalda “Yalan, niyse bunların hepsi yalan hikâyledir.” diyerek masalların gerçeği yansıtmadığını ifade eden bir ara söz kullanmıştır. Ayrıca aynı masalda “Eskiden kar keseceği olurmuş, hikâye ya bu.” ve “Eskiden konak derlermiş şimdi bina diler.” diyerek eski ile yeniye karşılaştırmacı ara sözler kullanmıştır.

Kahramanmaraş çocuk ortamında ise hiç ara söz kullanmamıştır. Görüldüğü üzere anlatıcı ortamlarda pek ara söz kullanmamıştır. Hatta çocuk ortamının da hiç kullanmamıştır. Bunun temel sebebi her masal ara söz kullanımına uygun değildir. Fatma Önkol’un anlatım için seçtiği masalların ara söz kullanımına elverişli olmadığı tespit edilmiştir.

Anlatıcı ve dinleyiciler arasında iletişimi sağlayan önemli unsurlardan birisi ara söz ve cümlelerdir. Ara sözler anlatımı daha canlı bir hale getirmektedir. Ara sözler üzerine ülkemizde çok fazla sayıda araştırma yapılmamıştır. Asıl anlatı metinlerinin dışında anlatıcının araya girdiği yerlerdir. Asıl metinle alakası olmayan dinleyici ile ilişki düzeyinde izah edici, alaka kurucu, bilgi verici roller üstlenmektedirler. Anlatıcının ara söz kullanmasında hatırlama, dinleyicilerle alaka kurma ve bilgilendirme, karşılaştırma, örnek verme ve ortamı canlı tutma gibi vasıtaları vardır. Arasözler sadece inen tonlarla değil, aynı zamanda yükselen bir tonla da anlatılır (Bayat, 2011: 6-7). Fatma Önkol’ genelde ara

söz kullanımında yüksek tonda bir anlatımı tercih ederken yer yer ara söz kullanımında ses tonunu düşürdüğü de olmuştur.

Anlatıcı hikâyeyi kimden öğrendiğini ifade etmesi de bir ara sözdür (Bayat, 2011: 13). Fatma Önkol, zaman zaman masallarının girişinde bu masalı “rahmetlik annemden öğrendim”, “bu hikâyeyi rahmetlik babam anlatırdı” veya “ bunu annemin teyzesinden dinlemiştim” gibi ifadeler kullanmaktadır. Bu ara sözler bize anlatıcının masalı kimlerden öğrendiği hakkında bilgi verdiği için önem taşımaktadır. Masal anlatıcıları toplum içinde gördüğü eksiklikleri günümüz ile geçmişi karşılaştırarak eleştiri şeklinde bize sunmaktadırlar (Bayat 2011: 13). İlhan Başgöz, ‘Sözlü Anlatımda Arasöz: Türk Hikâye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi’ adlı çalışmasında ara sözleri üç başlık altından ele alır (Başgöz, 2006: 326). Buradan yola çıkılarak Fatma Önkol’un kullandığı ara sözlerin dokuz başlık altında ele alınması uygun görülmüştür. Bu arasözler şunlardır:

- 1) Eski ve Yeninin Kıyaslandığı Ara Sözler
- 2) Dinleyiciyi Anlatıya Katmak İçin Kullanılan Ara Sözler
- 3) Anlatıcının Masalın Gidişatını Karıştırdığında Kullanılan Ara Sözler
- 4) Masalda Açıklama Yapmak İçin Kullanılan Ara Sözler
- 5) Anlatıcının Masalda Olan Olaylarla İlgili Yorum Yaptığı Ara Sözler
- 6) Anlatıcının Dinleyicilerin Masalın Gidişatını Kestiği Yerlerde Kullandığı Ara Sözler
- 7) Anlatıcının Öğüt Vermek Amaçlı Kullandığı Ara Sözler
- 8) Masal Arasında Geçiş Sağlamak İçin Kullanılan Ara Sözler
- 9) Anlatıcının Hem Açıklama Yapmak Hem De Eski Yaşayış Hakkında Bilgi Vermek Amaçlı Kullandığı Ara Sözler

1. Eski ve Yeninin Kıyaslandığı Ara Sözler

- “Avrad akli eksik olurmuş. Öyle derler, şindiki avradlar daha erkeklerden akıllı ya. Esgiden öyle dellermiş. Şindi neçe avrad var kii, erkeği parmağında oynatii. Akıl erkekte avradda mı? Akıl baştadır...” (İfrit)
- “Esgiden böyle gadınlara önem vermezlermiş. Gadınlardan büyük adam olmazmış. İşte, gadını bir esir gibi, bir hizmetçi gibi gördükleri için eski zamanlarda. Şimdiyse gadından cumhurbaşkanı da olii. Her şey olii. Kadın, erkek eşittir.” (Çimerçin Padişahı)

- “Esgiden padişahlar mal mülk yemez imiş. Padişahlıktan düştü mü heç bişiyi galmazmış.” (Devlet Kuşu)
- “Esgiden de adam öldüreni asallarmış (asarlarmış).” (Baba Öğüdü)
- “Gadı olurmuş eskiden.” (Dul Kadın ve İftira)
- “Cirit govallarmış eskiden, atın üstünde, düğünlerde.” (Padişah ile Azrail)
- “Eskiden gamışlarnan hasır dohurlarmış.” (Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı)
- “Eskiden dellal olurmuş.” (Vali)
- “Eskiden de at olduğu için atınan varırlarmış. Hemen atdan endirirlermiş. Hemen çorabını çıkarırlarmış. Biri havlu tutar, biri ırbıkla (ibrik) su döker. İşte, ellerinden gelen hörmeti yapar, yemekler, işte eskiden çay da olmazmış fazla da, şire olurmuş, meyve sebze. İşte, ne var ney yok. Bir hörmət, bir hizmet. Artık yani heç, yok yok.” (Misafir Dövenler)
- . “İnsan yaşlandı miidi şimdi huzurevine goyiiler. O zaman da huzurevi yokmuş.” (Eşşek Susuz Kalınca)
- “Avrad akılı eksik olurmuş. Öyle derler, şindiki avradlar daha erkeklerden akıllı ya. Esgiden öyle dellermiş. Şindi neçe avrad var kii, erkeği parmağında oynatii. Akıl erkekte avradda mı? Akıl baştadır.” (İfrit)

2. Dinleyiciyi Anlatıya Katmak İçin Kullanılan Ara Sözcükler

- “Galaycı kız hatın olur mu? Olmaz.” (Can Çıkmadan Huy Çıkamaz)
- “Afedem, köpeğini de almış.” (Saygı)
- “Onu da susturmuş artık. Ne yapsın?” (Para)
- “Ayrık otunu bilirsiniz.” (Ayrık Otu)

3. Anlatıcının Masalın Gidişatını Karıştırdığında Kullanılan Ara Sözcükler

- “Yanıışdım. Çokdan annatmiim. Eskiden televizyon yoktu. Günlük hikâye anlatırdık. Artık annetmiye annetmiye unutmuşuk.” (Çimerçin Padişahı)
- “İyi kibar anlatiik de biraz unutmuşum herhalde.” (Çimerçin Padişahı)
- “Yook, ha gızın yoluna gedii gavakdan önce. Yanıışdım. Çokdan annatmiim. Eskiden televizyon yoktu. Günlük hikâye anlatırdık. Artık annetmiye annetmiye unutmuşuk.” (Çimerçin Padişahı)

4. Masalda Açıklama Yapmak İçin Kullanılan Ara Sözcükler

- “E, saraydır o gadar yiyecek var, o gadar içecek var ama huylu huyunu bırakmaz.” (Can Çıkmadan Huy Çıkamaz)
- “Ne yapısın, irezil edii gendini.” (Can Çıkmadan Huy Çıkamaz)
- “Ordan galmışkine: “Ayağını yorganına göre uzat,” demek ordan galmış, yani.” (Ayağını Yorganına Göre Uzat)
- “Oğlan biliymiş padişah gızı olduğunu.” (Altın Yere Düşse de Yine Altındır)
- “Gurbaalar biriktirdi sanmış.” (Dokurruk Dokurruk)
- “Ha, demek ki bu işde köyün hocasının da barmağı varmış kine o da getmiş, dokuz olmuş, hepsi birden.” (Bertizli)
- “Her gün erken sağıarmış.” (Ayağına Diken Batan Cücük)
- “Gendini tanıtmamış tabi.” (Yedi Senelik Emeğe Bir Altın)
- “Bir terlik (takke) gimi bi şey, işte gafalarına geydikleri, herneyse eskiden bürk dellermiş.” (Ali ve Hasan)
- “Onlar yani açgözlülüğünün cezasını çekmiş. Öbürü de hanel süt yani hanel istediği için gününü görmüş.” (Dilek)
- “Gurtulmuş yani işte orda. Bitti.” (Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı)
- “Deve dediğin pisledi miydi guyrugunan da vurur dağdır.” (Bir Hocanın Üç Oğlu)
- “Onların işini de öyle halletmiş olii. Hikâye de burda bitii.(Bir Hocanın Üç Oğlu)
- “Sohakbaşı derler.” (Bal Ekmeğin Yolsa Bal Dilin de mi Yok)
- “İşte, bitti. Yani, dürüst olduğu için ölmemiş o da.” (Talebe)
- “Bir şey olursa: Püsük paçası mı ayiriin? deller ya, ondan galmış yani.” (Evvelden Gerekti Tımar, Öldü Eşek Kaldı Semer)
- “Şimdiki insanlar, doktorluğu o dalgaların bir iki tane dışında galanların yapraklarından öğrenirlermiş. Ölümsüzlük otu da sarımsağın tohumuymiş. Cenab-ı Allah da onun için sarımsağın tohumunu yok edmiş.” (Lokman Hekim ve Ölümsüzlük Otu)
- “Yani püf noktası demek de ordan galmış.” (Püf Noktası)
- “Bir insan, dikkat edip de gendini gonuşulana verirse her insan akıllıdır, deli değildir, amma önemsemeyen insanlar vardır. Akıllı insan; sessizce, bütün dikkatini oraya verdiği zaman, nerde olursa olsun, zekâsında bir noksanlık yoksa onu, aynısını, ordan

teyip gibi çeker ve alır. Amma gafası başga yerde olup da oreye hiç gafa vermiip heç önemsemezse ondan zaten de hayır gelmez.” (Hz. Musa İle Kurukafaların Manası)

- “Köylerde lov olur. Toprak damları lovlarlar akmasın diini.” (Hanım ile Azap)
- “Köy evleri böyle dağa dayalı olur.” (Kör Kurdun Rızkı)
- “İşte, halk arasında: “Çocuğuun (çocuğunun) gözü şaşu olur, falan” deller. Hamileyken, işte caniin istediğini yemezsen. (Haram Lokma).
- “Hayma derlermiş; dört tene ağaç dikili. Üstünde işte, dallar falan atılı böyle.” (Kınalı Parmak)
- “Yani buzağı derler.” (Keloğlan ile Köse)
- “Nazlanii yaani.” (Keloğlan ile Köse)
- “Şöyle köksüz otlara...” (Ayrık Otu)
- “Böyle herkeşin bir tandırı olurmuş. Her yörenin bir usulü olur ya. Herkeş bir tandır goyar. Bunun üstüne adını yazarmış. Dışarıdan gelen kimin tandırının üstüne oturursa, onu eve misafir alırlarmış.” (Misafirden Korkan Adam)

5. Anlatıcının Masalda Olan Olaylarla İlgili Yorum Yaptığı Ara Sözcükler

- “Gadının şeytanlığına bak.” (Garının Öğüdü)
- “Çocukların akli kadını kurtarmış.” (Dul Kadın Ve İftira)
- “Tabi emek gıymatlıdır.” (Dul Kadın Ve İftira)
- “Adamcağız, goyup gedii geri.” (Keloğlan ile Dayısı)
- “Yani, nerde olursan ol, issiz yerde de olsan; gan yerde galmaz. (Kengerler Şahidim Olsun)
- “Hikâye ya, bu. Olur mu olur. Gırg tuluk suyu götürür mü götürür guş. Zümrüdü Angaa guşu böyük olurmuş. Bi de hikâye oluşun olur işte.” (Çimerçin Padişahı)
- “Yani, güya eyelik edmiş olmuş çocuklar.” (İyilik Yapmak)

6. Anlatıcının Dinleyicilerin Masalın Gidişatını Kestiği Yerlerde Kullandığı Ara Sözcükler

- “Lan gülerseniz anlatmam.” (Kaderini Devletini Arayan Adam)

7. Anlatıcının Öğüt Vermek Amaçlı Kullandığı Ara Sözler

- “Heç kimsenin arkasından kötülük gonuşmak iyi değil imiş. Belki duyulur belki yani ne bilim işte her zaman iyi olup, dürüst olup, doğru gonuşmak gerekirmiş. Onun için. Belki yerlerin gulağı var, derler. Gizli bir ses, gizli bir görüntü insanı ele verebilir. Onun için daima dürüst ve doğru olmak gerekirmiş.” (Ali ve Hasan)
- “Bizler de ölümü hatırlıyelim. Birbirimizi incitmeyelim. Birbirimizi gırmeyelim. Dünyanın malı dünyada galır.” (Hz.Ömer ve Kölesi)
- “Sev de nasıl seversen sev. Yeter ki Allah’ı sev. Akliin yettiği gadar sev. Ama bilmiisen öğrenmeye çalış.” (Hz. Musa ile Çoban)
- “Dilin tatlı olursa her işin görülür.” (Bal Ekmeğin Yoksa Bal Dilin de mi Yok)
- “Burda yaparsak orda da iyilik yaparsak iyilik buluruz. Kötülük yaparsak kötülük buluruz.” (Cimri)
- “Dinimizin gıymatını bilmemiz lazım.” (Haram Lokma)

8. Masal Arasında Geçiş Sağlamak İçin Kullanılan Ara Sözler

- “Böyle derken heer gün, her gün.” (Neyine Güveniin)
- “Niise, biz alalım, hikâyemize başleyeliim.” (Keloğlan ile Köse)
- “Neyse biz hikâyemize bakalım. Bunları boş verelim.” (Çimerçin Padişahı)
- “İşte.” (Şah İsmail)
- “Bu arada da Şah İsmail’den alalım haberi.” (Şah İsmail)
- “İyilikle kötülükle söylemişler.” (Yılan ile Kız)
- “Afedem.” (Sandığın Sırrı)

9. Anlatıcının Hem Açıklama Yapmak Hem De Eski Yaşayış Hakkında Bilgi Vermek Amaçlı Kullandığı Ara Sözler

- “Eskiden çanak çömlek yaparlarmış ya.” (Püf Noktası)
- “Esgi insanlar da saf olurmuş zahar.” (Ana Ciğeri)
- “Esgiden de esgi insanlar, çok her şeyi sınırlarmış.” (Davarlarımız)
- “Esgiden, erkeğe görükmezlermiş. İşte, ayrı bir yere geder, gaçarlar, saklanırlarmış.” (Garı ile Gelini)
- “Köşede, esgiden ocak yaharlarmış köşe olurmuş.” (Demir Çarık(Arap Kocası))
- “Eskiden cirit govallarmış.” (Demir Çarık(Arap Kocası))

- “Tabi kadın olduğunu da bilii ya bir gaaliye almii kadın oluşun. Esgiden böyle kadınlara önem vermezlermiş. Kadınlardan büyük adam olmazmış. İşte, kadını bir esir gibi, bir hizmetçi gibi gördükleri için eski zamanlarda. Şimdiyse kadından cumhurbaşkanı da olii. Her şey olii. Kadın, erkek eşittir.” (Çimerçin Padişahı)

Fatma Önkol, farklı ortamlarda masal anlatımı sırasında yer yer ara sözlere başvurmuştur. Bu ara sözler anlatıcının, anlatımını daha etkili kılmaktadır. Ara sözler ele alınırken çok yönlü değerlendirilmesi gerekir. Hatta ara sözler başlı başına bir araştırma konusunu oluşturabilecek kadar geniş bir içeriğe sahiptir. Çalışmanın sınırları dahilinde burada bu kadar değinilmiştir.

4.2. Masalların Dil ve Üslup Özellikleri

Pertev Naili Boratav bir masalın, masalcısının kullandığı dil ile hangi ülkeye ait olduğunu belirleyebileceğimizi belirtir. Çocuklara temelde dilin inceliklerini gösteren ve öğreten yine masallardır. Boratav, çocukların ve büyüklerin, dili ustaca kullanan anlatıcıları daha iyi dinleyip masallarından daha büyük keyif aldıklarını ifade eder. Her masalcının kendine özgü bir üslubu olduğunu ve bu üslup çeşitliliğinin her milletin kendi masal üslubunu oluşturduğunu söylemektedir (Boratav, 1997: 15). Richard Bauman, anlatıcı ve dinleyiciler arasındaki kurulan iletişime dikkatleri çekerek anlatıcının dili kullanışı ve konuşmasının bu iletişimde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir (aktaran Sarıtaş, 2009: 175). Fatma Önkol’un anlattığı masallar, ağız özellikleri bakımından çeşitlilik gösterir. Masallarında hem doğup büyüdüğü Kahramanmaraş’ın ve Hartlap Köyü’nün hem de otuz yıldır ikâmet ettiği Gaziantep’in ağız özellikleri görülür. Önkol’un masallarda bazen yöresel kelimeler ve deyimler kullanmıştır. Bu kelimelere çalışmanın sözlük bölümünde detaylı bir şekilde yer verileceği için burada ele alınmamıştır.

Anlatıcı dili kullanırken zaman zaman günümüzde kullanılan terimleri de masallarına dâhil etmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: ‘Hökümet’ (Baba Öğüdü, Kör kurdun rızkı) otel (Yei Senelik Emeğe Bir Altın) Aşçı (Ali ve Hasan), ‘Lohanteye’ (Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı, Demir Çarık (Arap Kocası), Çimerçin Padişahı), ‘Goltuk’ (Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı), ‘şapga’, ‘tuvalet’, ‘grem yağı gutusu’ (İfrit), ‘ed makinasi’, ‘candarma’ (Keloğlan ile Köse), ‘parti veriimiş’ (Anlarsın Ya). Kişisel

sanatçılığını dili kullanımında da gösteren anlatıcımız masallarını kendine özgü bir üslup ile anlatmıştır.

Fatma Önkol masallarında yer yer argo sözlere ve küfürlere de yer vermektedir. Bu masallardan bir kısmı şunlardır: ‘Sinek ile Pire’, ‘Kör Kurdun Rızkı’, ‘Balıkçı’, ‘İfrit’, ‘Çimerçin Padişahı’... gibi masallarında yer verir.

Her anlatıcının kendine özgü bir üslubu vardır. Usta masal söyleyicileri masalı her anlatışlarında değiştirmişlerdir. Bundan dolayı masal üslubu söyleyiş üslubudur (Güleç, 2002: 79). Bu bağlamda Fatma Önkol’un anlatı ortamlarında dili nasıl kullandığının değerlendirilmesi gerekir. Önkol, bu çalışma kapsamında beş farklı ortamda masal anlatmıştır. İlk olarak Gaziantep’te kendi evinde sadece kadın dinleyicilerin bulunduğu ortamda dili nasıl kullandığına bakacak olursak; anlatıcının sade, anlaşılır, akıcı ve yöresel bir üslubu vardır. Anlatıcı ortamda sadece kadınların bulunmasından dolayı anlatımında rahat davranmakta ve bundan dolayı anlatım sırasında bazen argo ifadelere ve küfürlere de yer vermektedir. “Siktir edin gitsin...” (Dilek). Ayrıca anlatıcı masal anlatım sırasında dilini zaman zaman hızlı kullanmakta hatta bunu kendisi masalın içinde şu sözleriyle ifade etmektedir: “Acele edim terledim iyice.” (Padişahın Üç Oğlu Dokuz Eşeği). Anlatıcının anlatımını hızlandırmasının temel sebebi zaman darlığıdır. Akşam yemek vakti olması kadın dinleyicilerin bir an önce evlerine gitmesini gerektirmektedir.

İkinci olarak İstanbul’da kadın, erkek ve çocukların bulunduğu aile ortamında anlattığı masalarda dili nasıl kullandığına bakmak uygun olacaktır. ‘İfrit’ adlı masalda anlatıcı, günümüzde var olan kelimelerden de kullanmıştır. Bu masalda kullanılan kelimeler şöyledir: lavabo, sele, krem, yağ kutusu, padişahın konağı... gibi. Ayrıca bu masalda anlatıcı “ananı avradını bilmem nedim.”, “avradın döşlerini yemiş.” gibi bazı argo ifadelere ortamda çocuklarında varlığını düşünerek üstü kapalı yer vermiştir. Yer yer masalın heyecanlı yerlerinde ses tonunu değiştirip ses tonunu yükseltmiştir. ‘Ayağına Diken Batan Cüçük’ adlı masalda anlatıcı bu masalı içeriğinden dolayı daha eğlenceli bir dil kullanarak anlatmıştır. ‘Ağanın Eşeği De Varmış Desinler’ ve ‘Kaderini Devletini Arayan Adam’ adlı masalarda ise anlatıcı sade bir üslup kullanarak herhangi özel bir ifadeye yer vermemiştir.

Fatma Önkol, üçüncü olarak Kahramanmaraş'ta sadece çocuklardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır 'Topal Keçi' adlı masalda anlatıcı canlı bir üslup ile masala giriş yapmıştır. Ancak daha sonra 'Kara Böcük' ve 'Ayağına Diken Batan Cücük' adlı masalarda ise çocukların dikkatini masallara vermemesinden ve gürültü yapmalarından dolayı anlatıcının dikkati dağılarak anlatı esnasında ses tonu ve vurgu zayıflamıştır. Son olarak anlattığı 'Bebek ile Eşşek' adlı masalda ise anlatıcının kendini toparladığını görmekteyiz. Anlatıcının üslubu diğer masallara göre daha canlı ve neşeli bir hal aldığı gözlemlenmiştir.

Kaynak kişi dördüncü ortam olarak Kahramanmaraş'ta sadece erkeklerden oluşan bir gruba masal anlatmıştır. 'Kınalı Parmak' adlı masalında ortam iyi olduğu için anlatıcı en çok sevdiği masalı seçerek dili daha özenli kullanmıştır. Ayrıca bu masalda uzun ve akıcı bir üslubu tercih etmiştir. 'Yedi Senelik Emeğe Bir Altın' adlı masalda ise anlatıcı, erkek ortamında olması nedeniyle masalın argo kısımlarına hiç değinmediği gözlemlenmiştir. Ayrıca günümüz kelimelerinden biri olan "otel" anlatıcının bu masalında yer almıştır. 'Aşçı Sinan (Helvacı Güzeli)' ve 'Kengerler Şahidim Olsun' adlı masalarda ise anlatıcı akıcı ve sade bir dil kullanmıştır. Yine aynı şekilde anlatıcı erkek ortamında masalarda geçen argo ve küfür içeren sözcükleri ya kullanmamış ya da üstü kapalı ifade etmiştir.

Anlatıcı son olarak Kahramanmaraş'ın Hartlap Köyü'nde masal anlatmıştır. Burada dinleyiciler kaynak kişinin kadın, erkek ve çocuk akrabalarından oluşmaktadır. Anlatıcı 'Dokurruk Dokurruk' adlı masalda anlatıcı sade ve akıcı üslup kullanmıştır. Masalın sonuna doğru masalın içeriğinden dolayı anlatıcıda neşeli bir anlatım gözlemlenmiştir. 'Kaderini Devletini Arayan Adam' ve 'Yedi Senelik Emeğe Bir Altın' adlı masalarda anlatıcı bu masalları anlatırken ortamdaki çocuklarında varlığını da dikkate alarak küfür ve argo içeren sözcüklere yer vermemiştir. Bu masalarda sade ve akıcı bir dil kullandığı gözlemlenmiştir. Bir Hocanın Üç Oğlu' adlı masalda ise anlatıcı yine sade ve akıcı bir üslup kullanmıştır. Ancak bazı yerlerde anlatıcı masalı unutmuş ve bir süre durup sonra anlatmaya devam etmiştir. Bunun dışında üsluptaki akıcılığı kesen herhangi bir durumla karşılaşmamıştır.

Bunlar dışında anlatıcının beş ortamda da anlattığı "Hayatın Tadı Tuz" ile "Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı" adlı pilot masalarda dilin nasıl kullanıldığına

bakıldığında şunlar söylenebilir: Anlatıcının bu masalarda dili kullanımı genellikle bütün ortamlarda aynı sadeliktedir. Ancak Kahramanmaraş'ta çocuklara masal anlatırken dilin kullanımına daha çok özen göstermiştir. Yer yer 'seviyo' ya da 'yapıyo' gibi ifadeler kullanırken bunu fark ettiği zamanlarda 'seviyor' ya da 'yapıyor' şeklinde düzeltmektedir. Burada anlatıcı büyüklerin yörenin ağız özelliklerine hakim olduğunu bildiği için daha yöresel bir dil kullanırken çocukların bu yöresel dili bazen anlamakta güçlük çekebilecekleri düşüncesiyle bazı ifadeleri değiştirmiştir.

Başgöz, anlatıcının geçmişteki değerleri ve toplumsal ilişkileri, günümüzdeki kültür içinde sunarken sık sık atasözleri kullandığını ifade eder. Atasözleri günümüz insanına geçmişteki toplumsal kurallara ve değerlere ilişkin mesajlar aktarır, geleneksel kültürün saygınlığını ve anlatıcının bakış açısını katar (Başgöz, 2012: 121-122). Fatma Önkol'da geçmişin bu özlü sözlerine masal anlatımı sırasında yer yer başvurmuştur. Hatta anlatıcının "Huylu Huyunu Bırakmaz" ve "Ayağını Yorganına Göre Uzat" gibi anlattığı masalara bakıldığında bu masallarının isimlerinin de atasözü şeklinde olduğunu görmekteyiz. Fatma Önkol'un anlatımında atasözünün bu kadar önem taşımasının temel sebebi anlatıcının geçmiş değerlere bağlı ve geleneksel bir anlayışla yetişmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Dan Ben- Amos usta bir anlatıcının anlatıcılıktaki bütün ustalığının icra için uygun bir bağlam dışında kendini yeterince gösteremeyeceğini ve anlatının ne derece icra edildiği toplantının niteliğine ve toplantıya katılanlara bağlı olduğunu söyler. Ben-Amos, anlatıcı ve dinleyicinin yetişkin olması icra sırasında kullanılan dilin de ayrıntılı olmasını sağlayacağını ifade eder. (Ben-Amos, 2010: 245). Ben-Amos'un bu ifadelerinde haklılık payı olduğunu çalışmadaki gözlemlerle tespit edildi. Çalışmada Fatma Önkol, dilini en ayrıntılı şekilde Gaziantep kadın ortamında ve Kahramanmaraş erkek ortamında kullanmıştır. Bu iki ortamın ortak özelliği tamamen yetişkinlerden oluşmasıdır.

4.3. Masalların İçerik Özellikleri

Fatma Önkol'un masaları içerik olarak olağan, olağanüstü ve yer yer dini özellikler göstermektedir. Masalarda olaylar genellikle bir bütün içerisinde verilmiştir. Diğer bölümlerde içerik özelliklerine yeri geldikçe değinildiği için burada içerik özellikleri detaylı

şekilde ele alınmayacak sadece masal metinlerinde mekânların nereler olduğuna bakılacaktır.

Masallarda genelde varlığı tam olarak bilinmeyen çeşitli mekânlar bulunmaktadır. Bu konuda Erman Artun, masalların var olmayan bir masal ülkesinde geçtiğini söyler. Bu masal ülkesi masal ülkeleri abartılı yerler olabileceği gibi Yemen, Çin, Mısır vb. gibi yerler gerçekte masaldaki olayla ilgili olmayan yerlerdir. Bazı masallarda ise İstanbul, Halep gibi şehirlerle bir büyük şehir kastedilmektedir. Artun, masallarda yer adı pek az geçmekteğini ve geçen yerin gerçek şehirle pek az ilgisi olduğunu belirtir (Artun, 2009: 118). Bazı anlatıcılar gündelik hayatta yaşadıkları coğrafyayı da masallarında yansıtmaktadır (Oğuz vd. 2011: 150).

Anlatıcının masallarında yer yer mekân olarak memleketini görmekteyiz. Bertizli adlı masal bunlardan birisidir. Bertiz, Kahramanmaraş'ın çok eski köylerinden bir köydür. Bertiz'in üzüm bağları özellikle de kabarcık üzümü meşhurdur. Bu üzüm, Bertiz kabarcığı olarak anılır. Anlatıcı masalda Bertizi ve Bertiz üzümünü ele almıştır. Ayrıca masalda evin önünde dut ağacının yer alması da tesadüfi değildir. Çünkü eskiden Kahramanmaraş'ta her evin önünde bir dut ağacı bulunmaktadır. Aşağıda yer alan masallarında da yine anlatıcının doğup büyüdüğü yerin doğrudan masallarına yansıdığını görmekteyiz.

Kadın, köyden erikleri Maraşa getirmiş. (Elliye Altmış Bilmem Kırktan Aşağı İnmem)

“Maraş'a bir vali gelmiş.” (Vali)

Üç gız bir de Şah İsmail bunlar biniiler ata. Gidiiler. Gel, gel, gel. Maraş Altı'na geliiler. Maraş Altı'na gelişin, ordan köylünün birisi Maraş'a odun satmaya gelirmiş. (Şah İsmail ile Gülizar)

Sohakbaşı derler (Sokakbaşı) bizim Maraş'ta, oreye varmış. (Bal Ekmeğin Yoksa Bal Dilin de mi Yok)

Fatma Önkol'un masallarının yapı, dil ve içerik özelliklerine bakıldığında hem doğup büyüdüğü hem de yaşadığı yerin özelliklerinin etkili olduğu görülür. Ayrıca anlatım ortamında bu unsurlar üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Farklı ortamlarda yapılan kayıtlar sonucunda, kullanılan dilin masalların yapısının değişmesinde de etkili olduğu tespit edilmiştir.

5. MASAL METİNLERİ¹⁴

5.1. Can Çıkmadan Huy Çıkmaz¹⁵

Padişahın oğlu bi dilençinin gızını görmüş ama çok hoşuna gedmiş çok güzelmiş. Bu dilençinin gızıinen evlenmiş, padişahın oğlu. Almış bunu. E, saraydır o gadar yiyecek var, o gadar içecek var ama huylu huyunu bırakmaz.

Dilençinin gızı, hemen kimse galmadı mı ekmekleri pencerenin kenarlarına gormuş az az:

“Allah rızası içiin, Allah rızası içiin” der, pencerenin kenarlarından ekmekleri alır alır yer imiş.

Ya, padişahın oğlu görür ümüştü, buna canı sıkılırmış.

Galaycı kız hatın olur mu? Olmaz. Padişahın oğlu gene geri bırakmış. Ne yapsın, irezil edii gendini.

5.2. Güneş ile Rüzgâr¹⁶

Bir gün adamın biri yolda giderken güneşnen rüzgâr iddaaya girii. Rüzgâr dii ki:

“Ben bu adamı soyarım,” dii.

Rüzgâr vurii vurii vurii, rüzgâr ne gadar esiise, adam iyice sıkı sıkı dutii elbiselerini, rüzgâr soyamii.

Güneş dii ki:

“Dur” dii, “sıra bana geldi” dii.

Güneş, ısıcağını verii adam cekatı çıkarii, güneş ısıcağını verii, adam işte şapgasını çıkarii derken adam iyice soyunii. Adam bir şalvar, bir atlet gali.

¹⁴ Ekte yer alan masal metinleri 03-05 /02/ 2015 tarihleri arasında Gaziantep’te sadece kaynak kişi ve derlemeciden oluşan “Stüdyo Tipi Yapay Ortam” daki anlatılanlar dikkate alınarak hazırlanmıştır.

¹⁵ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

¹⁶ Masalın isimi masal kahramanlarından yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Güneş dii ki:

“Bak nasıl soyallarmış adamı,” dii. “İşte böyle soyallarmış,” dii. “Sen çarptırkça o adam gendi gendine sarılı” dii. “Ben ısıcağı verişin gendi gendine nasıl soyuldu” dii. “Kimse benim ısıcağıma dayanamaz” dii.

5.3. Devlet Kuşu¹⁷

Padışahın biri bir gün, bir rüyasında demişler kine:

“Sana bir yoksulluk, bir fakirlik verecağız. Gençliğinde mi vererek, gocalığında mı?”

Demiş sultan:

“Hanıma soriim de” demiş.

Sabahleyin oluşun sultan hanıma demiş ki:

“Hanım bize bir fakirlik, bir yoksulluk verecek Cenâb-ı Allah. Gençliğimizden mi versin, gocalığımızdan mı?” demiş.

Sultan hanım da demiş ki:

“Gençliğimizde versin” demiş. “Gocalığımızda nasıl çekeceğiz” demiş.

Padışah, padişahlıktan düşmüş. Esgiden padişahlar mal mülk yemez imiş. Padişahlıktan düştü mü heç bişiyi galmazmış. Padişahlıktan düşmüüş. Başga bir şehire gedmiş, orda çobanlık yapmış.

Yedi sene çobanlık yaptıktan sonra oranın padişahı ölmüş. Orda da bir guş uçururlarmış; kimin başına gonarsa onu padişah ederlermiş. Erkeklerin de heppisi otururmuş zengin, fakir, güzel, çirkin demezlermiş.

Oturmuşlar, çobanı da oturtturmuşlar bir köşeye. Guşu uçurmuşlar depeden. Gelmiş, çobanın başına gonmuş.

“Olmadı, olmadı, olmadı” demişler. “Yabancıdır, çobandır.” Halg kabul etmemiş.

¹⁷ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Çobanı öbür kenara oturtmuşlar. Tekrar uçurmuşlar, guş gelmiş, orda da çobanın başına gonmuş.

“Olmadı, olmadı, olmadı.”

Gedmişler, çobanı orta yere oturtmuşlar. Debeden bi daha uçurmuşlar. Guş gelmiş, gene çobanın başına gonmuş.

Demişler:

“Tamam, padişahımız bu olsun.”

Yedi seneden sonra padişah, tekrar geri bir başka ülkenin padişahı olmuuş. Onlar muradına ermiş. Darısı ermeyenlere.

5.4. Ayağını Yorganına Göre Uzat¹⁸

Bir gün padişahın biri demiş ki. Yorgancıları toplamış:

“Baga” demiş “bi yorgan dikeceksiniz.”

Yorgancılar, yorganı dikermiş, yaparmı. Getirir, padişahın üstüne örtellermiş.

Kimini yuharı çeker imiş:

“Ayağım çıktı” dermiş.

Kimini ayağını büzermiş:

“Bu çok uzun olmuş” dermiş. Biir bahane bulurmuş. Bit türlü bir yorgan beğenmezmiş.

Yorgancının biri de gendi her zamankı yaptığı gimi gafasına göre güzeell bir yorgan yapmış. Eninee, boyunaa... tertemiz, her zaman nasıl yapıise. Bir güzel yorgan yapmış, gendi ölçüsüne gibi, aynı, heç.

Getirmişş, padişahın üstüne örtmüş. Padişah bunu gafasına çekmiş yuharıya, ayağı dışında galmış.

Demiş ki:

“Ayağım dışında galdı” demiş. “Bu yorgan gısa oluk” demiş.

¹⁸ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Adam da elinde bittene deynekenen ‘şir’pede vurmuş padişahın ayağına.

“Padişahım,” demiş. “Ayağını yorganına göre uzat” demiş.

Öyle diyişin padişah demiş ki:

“Sen gazandın” demiş. “Ben” demiş, “yorgan aramiidim, yorgancı ariidim” demiş.

Ordan galmışkine: “Ayağını yorganına göre uzat,” demek ordan galmış, yani.

5.5. Garının Öğüdü¹⁹

Gadının birisinin üç tane gızı varmış. Büyük kızını evlendirmiş.

Büyük kızını evlendirişin –gadının şeytanlığına bak- demiş ki:

“Gızım, gızım” demiş. “İlk gece” demiş “barmağını” demiş “herifin gıçına sok” demiş.

Ne bilsin, gız da sokmuş. Herif de gülmüş.

Sabahtan gelmiş anası demiş ki:

“Ne dedi gızım?” demiş.

“Güldü” demiş.

“E gızım, heç gorkma” demiş. “O ne desen güler” demiş. “Her dediğini dutturursun” demiş.

Ortancıl gızını gelin etmiş. Aynı öğüdünü ona da vermiş. O da aynısını yapmış.

Sabahtan gelmiş, soruşun:

“Ne dedi?” demiş.

“Güldü” demiş.

“Ee, gızım” demiş. “Heç gorkma, ne desen güleer, her dediğini yaptırırısın” demiş.

Güccük gıza gelişin. Aynı şeyi güccük gıza da, öğüdünü aynı vermiş. Aynı güccük gız da öyle edmiş.

Sabahtan gelişin:

“Neddin gızım?” demiş.

Gız ağlamış:

¹⁹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Neddim” demiş. “Aha” demiş, “ bana dedi ki” demiş. “Bannayıng ne gadar yeri getdi, dedi” demiş. Ben de: “Şu gadar, diyişin” demiş. “Et keseriinen gesti, aha barnağımı gopartdı” demiş. “Aha barnaksız galdım, bir barnağım getti” demiş.

“Amman gızııııı! Heç seslenme, heç bi şey deme! Ne derse dut!” demiş. “O seni de keser!” demiş.

5.6. Altın Yere Düşse de Yine Altındır²⁰

Padişahın gızııymiş amma annesi, babası ölmüş. Bir başga padişahın oğlu da bunun padişah gızı olduğunu biliymiş.

Bir gün herkes hamama gedmiş, bu gız da gedmiş. Padişahın oğlu evlenecek. Evlenme çağında olan kızların hepsi, dellal (tellal) çağırtmışlar, hamama gedmiş.

Padişahın oğlu bit (bir) tabağın içine demir goymuş, kepek goymuş, altın goymuş, pul goymuş.

Demiş kine:

“Götür” demiş, “ana” demiş, “bunu kim bilirse ben onnan evleneceem” demiş.

Götürmüş garı, padişahın hanımı:

“Bu ney gızım?”

“Ya kepek, demir, işte altın, pul.”

“Oğlum” demiş, “gösteriim, böyle diiler.”

“İyice göster ana” demiş. “Fakir, zengin, güzel, çirkin deme.”

Padişahın hanımı içeri girmiş, iyice dolaşmış ki bakmış bir gurnada (kurna) fakir, yalnız, gendi hâlinde bir gız orda yıhanii (yıkanyor).

Götürmüş tabağı:

“Gızım” demiş, “bu ney?” demiş.

“Demirden ağır ıdım, kepekden yiini (hafif) oldum” demiş.

“Altından gıymatliiydim, pul gadar haysiyetim galmadı” demiş.

“Hele söyle söyle gızım, ne dedin sen? Bi daha de” demiş.

Gız bir daha demiş.

²⁰ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Götürmüş, padişahın oğluna demiş ki:

“Oğlum” demiş. “Demirden ağır ıdım, kepekden yiini oldum. Altından gıymatliiydim, pul gadar değerim galmadı; dii” demiş.

“Ha” demiş “ana, ben o gızınan evleneceem işte” demiş. “O da padişah gızıymış.”

“Olmaz oğlum abdal mı, cingan (çingene) mı? Kimin nesi, nenin nesi?”

“Yok” demiş, “ne olursa olsun ben onnan evleneceem.”

Padişahın oğlu evlenmiş. Gırk gece gırk gündüz düğün çalmış. Onnan evlenmiş. Evlendikten sonra da annesine babasına demiş ki:

“O da” demiş işte “filan ülkenin padişahının gızıiydi” demiş.

Oğlan biliymiş padişah gızı olduğunu.

5.7. Baba Öğüdü ²¹

Adamın biri oğluna demiş ki:

“Oğlum” demiş, “benden sana vasiyet: Hökümet adamından arkadaş dutma; cimriye borç edme; avrada sır verme” demiş.

Oğlan da tam aksine hükümet adamından bir arkadaş dutmuş, içdiği su ayrı gedi. Cimriden de bir kaç defa para almış, vermemiş.

Bir gün gelmiş avrada demiş:

“Avrad, bir adam öldürdüm, elimden bir gaza çıktı. Yardım ed, şunu kömek” demiş.

Deşmişler bodrumu, evin altını, kömmüşler adamı.

Aradan bir yarım saat geçer geçmez, adam bi şey bahane edmiş gadını dövecek.

Gadın hemen getmiş hükümete, haber vermiş:

“Biraz evvel bir adam öldürdü, şimdi de beni öldürecek.”

Çok sevdiği arkadaşı gelmiş:

²¹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Burda arkadaşlık yok. Sen adam öldürmüşün, gatil olmuşun” dii (diye) golunu bağlamış götürmüş.

Esgiden de adam öldüreni asallarmış (asarlarmış). Cimri peşine düşmüş:

“Seni asacaklar, ben paramı nerden alacaam, ver paramı” diini (diye).

Niiyse gedmiş oreye, bakmış adam, pisi pisine ölecek. Adam demiş:

“Benim öldürdüğüm adamı kim gördü?”

Gadın demiş:

“Ben gördüm, beraber kömdük.”

İki tene hükümet adamı yanına almış gelmiş. Deşmişler, çıkarmışlar. Masanın üstüne açmışlar ki bir guzu kızartması.

Demişler:

“Arhadaş, bu nenin nesi?”

Demiş:

“Bu da benim babamın vasiyeti” işte, “sen” demiş “benim arkadaşımın, hükümette başka adam mı yokdu? Geldin, evel benim golumu sen bağladın.”

Cimriye demiş ki:

“Senden aldığım paraları heç ellemedim, aldığım gimi durii. Aha senin paraların” demiş. “Ben asilmeye gediim. Çoluğum çoçuğum arada galacak, sen, yazzık şu adama, demiisin. Ben paramı kimden alacaam sen asılırsan, diin. Sen, pariin derdine düşmüşün.”

Gadına da demiş:

“Sennen kırk senedir bir yastığa baş goyduk. Demekki essehten başıma bir iş gelse beni ilk haber veren sen olacaksın. Sen de dünya ahret bacımsın.”

Avradı da çekmiş, boşamış.

Bitti.

5.8. Hayatın Tadı Tuz²²

Bir padişahın üç gızı varmış. Bir gün sormuş kızlarına. Büyük kızına demiş ki:

“Gızım beni ne kadar seviin?” demiş.

“Altın kadar seviim” demiş.

Ortancıl kızına demiş ki:

“Beni ne kadar seviin?” demiş.

“Baklava kadar seviim” demiş.

Güccük kızına demiş ki:

“Ne kadar seviin gızım?” demiş.

“Tuz kadar seviim” demiş.

“Sen beni tuz kadar mı seviin?” dii kızını evlatlıktan reddetmiş. Bi çobana vermiş.

Böyük gızı bir gün hazinede altınları severken vurulmuş. Güccük (ortancı kastediliyor) gızı da baklava yiye yiye boğulup ölmüş, ortancıl gızı da. Güccük gızı da zengin olmuş. Padişah da padişahlıktan düşmüş, dilençi olmuş.

Bir gün dilenirken gızının gapısına gedmiş. Gız bakmış ki babası. Bunu yukarı almış. Tabi gendi, gızını tanımamış. Bunun sevdiği yemeklerden yaptırmış hizmetcilere ama hiç tuz addırmadan. Bir de tadiinen tuziinen yaptırmış aynı yemeklerden.

Sufrii serip de yemekler ortaya gelişin padişah sevinmiş. Yıllardır özlediği yemekleri garşısında görüşün (görünce).

Çık... Ondan almış, ondan almış, ötekinden almış... Yemeklerin hiç tadı yok.

Demiş:

“Gızım siz bu evde tuz kullanmaz mısınız?” demiş.

O yemekleri galdırmışlar. Tadiiyen tuziinen yapılan aynı yemeklerin, aynısını getirmişler.

Padişah yemiş:

“Ha” demiş, “şöyle ya! Dünyanın tadı tuzdur. Tuzsuz yemek yenir mi gızım?” demiş.

²² Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Öyle diişin gız demiş ki:

“Baba” demiş, “ben senin güccük gızınım. Ben seni tuz gadar seviim dedim diye sen beni evlatlıktan reddettin, bi çobana vermiştin” demiş.

“Gızım” demiş, “gızlarımın en ahıllısı sen imişin, ben bilememişim. Büyük gızım altını severmiş; hazinede vuruldu. Güccük gızım da baklavayı çok severmiş; baklava yiye yiye” demiş, “boğuldu, öldü ortancıl gızım da” demiş.

Gene geri gızı da babasını yanına almış. Onlar muradına ermiş. Darısı ermeyenlere.

5.9. Dokurruk Dokurruk²³

Bit tene garı varmış, bi de gızı varmış. Garı yün getirirmiş gızı da iplik eyirirmiş, anası da satmeye götürürmüş.

Satmaya giderken gölün kenarında, gölde de gurbağalar varmış:

“Dohurruk dohurruk! Dohurruk dohurruk!”

Garı, ibleri suyun içine atar atar gelirmiş dohiciler dii. Gız, yünlerin hepsini dohumuş dohumuş, ip etmiş etmiş. İp alacak para galmamış. Garı götürdüğünü getirmii, parasını.

“Ana” demiş, “götürdiğin iblerin parasını getirmiin, yün alacak paramız galmadı. Biz needicik, get iste” demiş.

Bunlar gene varmış:

“Dohudunuz mu?” demiş.

“Dohurruk, dohurruk, dohurruk! Dohurruk, dohurruk!” gurbaalar öyle ötiimmiş. Bu da dohiciler saniimmiş.

Garı maraklanmış (kızmış). Gazmii eline almış gelmiş:

²³ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Sizin” demiş “evinizi başınıza yihim de görün!” demiş. “Benim paramı nasıl yersiz!” demiş. “Dohurruk dohurruk, diiniz diiniz, paramı vermiiniz” demiş. “Dohiiniz dohiiniz” demiş.

Gölün kenarına bir iki gazma vurmuşmuş, bir küp altın çıkmış.
Almış eve götürmüş:

“Gızım gızım” demiş. “Boşa suçladım onları” demiş. “Dohur dohur satallarmış da” demiş. “paramızı da oreye biriktirillermiş” demiş. “Aha bir küp olmuş paramız” demiş.

Bir küp altını almış gelmiş garı. Gurbaalar biriktirdi sanmış.

5.10. Topal Keçi²⁴

Bir varmış, bir yokmuş, Bit topal geçi varmış. Topal olduğu için sürüye gedemezmiş. Biraz köye yakın bir çalıda yayılırken bir gurt gelmiş:

“Geçi gardeeş, geçi gardeş!” demiş. “Ben seni yiyeceğim” demiş.

“Amman gurt gardeş” demiş, “ben” demiş “topal bir geçiyim zaten. Benden nasıl garının doycak? Eve gedim iki tane de yavrum var. Onları da alım gelim de üçümüzü birden ye” demiş.

Geçi kaçmış gedmiş köye. E, gelir mi bir daha? Gelmez tabi. Geçi gurtulmuş.

Gurt biraz dolaşmış, bi goyuna rastlamış:

“Goyun kardeeş, goyun kardeş!” demiş. “Ben seni yiyeceğim” demiş.

“Amman gurt gardeş” demiş, “ben çok güzel oynarım. Biraz seyret, oyniim bak” demiş. “Soora beni ye” demiş.

Goyun bir o yana kaçmış, bir bu yana kaçmış. Goyun gendini iyice hızlandırışın. Kaçmış, köye gedmiş.

Gurt biraz daha dolaşmış. Bir inege rastlamış:

“İnek gardeeş, inek gardeş! Ben seni yiyeceğim” demiş.

²⁴ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Aman gurt gardeş” demiş. “İki boynuzumun arasına bin de” demiş “seni biraz cirit oynadım de” demiş “ soora ye” demiş.

Gurt, iki buynuzunun arasına oturmuş. Bunu bir sağa götürmüş, bir sola götürmüş. Gafasını bis sallamış. Gurdu yere admış, gendi kaçmış. O da gedmiş köye.

Gurt, biraz daha dolaşmış. Bir ata rastlamış:

“At gardeş, at gardeş! Ben seni yiyeceğim” demiş.

“Amman gurt gardeş” demiş, “arka ayağımın altında barat (berat) yazii” demiş. “Onu bir oku da öyle ye beni” demiş.

Gurt eyilmiş. At, ayağını galdırmış, bunun arnının (alnının) çatına bid depik vurmuş. Gurt orda patırdamış. At kaçmış, gemiş.

Gurt kalkmış:

“Gördün bir geçii,

Nedecin üçü müçü?” demiş. Gafasını yere vurmuş.

“Gördün bir goyuun,

Neyniicin (ne yapacaksın) oyun moyun?” demiş. “Düğünlerde köçeklik mi edicin? Oyun mu oyniicin?” Vurmuş gafasını yere.

“Gördün bir ineeek,

Neyniicin binek?” demiş. “Düğünler de cirit mi govucun (koyalayacaksın)?” Vurmuş gafasını yere.

“Gördün bir aat,

Neyniicin barat?” demiş. “Cuma günleri cami de vaaz mı vericin?” demiş. Vurmuş gafasını yere.

Gurt ölmüş. Köyün hayvanları da hepsi gurtulmuş. Hikâye de bitmiş.

5.11. Dul Kadın ve İftira²⁵

Köyün birinde bir dul kadın varmış. Sahipsiz ve kimsesiz olduğu için köylüler bunu istemiilermiş. İftira atuyorlarmış. Demişler bunu, gadı olurmuş eskiden, gadiya şikâyet edmişler.

İşte:

“Biz bu gadını köpekle görüyoruz. Köpekle ilişkiye girii” dii.

Gadı demiş ki:

“Bu kadın daşa kömülecek.”

Eskiden de böyle bir suç işleyenî taşa kömerlermiş.

“Daşa kömülecek.”

Bu, niise gedmiş. Herkes dağılmış. Gadı eve giderken bakmış kine; çocuklar, köyün ufak çocukları, gendinin bu oyunu oynuyolar. Gadı saklanmış, bu çocukları izlemiş.

Çocuğun bit tanesi gadı olmuş. Bir tanesi kadın olmuş. Bir kaç tanesi de gadına iftira atan adamlar olmuşlar.

Gadı olan çocuk demiş kine:

“Söylen bahim, bu gadını” demiş “köpekle gördünüz mü?”

“Gördük.”

“Sen gördün mü Hasan?”

“Gördüm.”

“Ali, gördün mü?”

“Gördüm.”

“Veli, gördün mü?”

“Gördüm.”

Bu, hepsine sormuş. Hepsi gördüm, demiş.

“Tamam” demiş, “çılın dışarıya bahiim.” Çıkmışlar.

İşte, çağırılmış birini:

“Hasan gel bahim buraya.” Gelmiş.

“Sen” demiş, “bu gadını nasıl bir köpekle gördün?” demiş.

“Beyazıdı” demiş.

²⁵ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Sus!” demiş “Seslenme, seslenirsen seni daşa kömdürürüm.”

Ordan ötekini çağırılmış. Ona sormuş, demiş:

“Sen bu gadını nasıl bir köpekle gördün?”

“İşte, siyahıdı.”

Ötekini çağırılmış.

“İşte, ala bulaydı.”

“Gariydi, beyazıdı, siyahıdı...” derken.

Gadı olan çocuk demiş ki:

“Bu gadın” demiş “kötiiyse, köpekle ilişkiye giriise bir köpekle ilişkiye girii. Bu gadar köpekle mi ilişkiye girii? Bu gadın kimsesizdir, sahihsizdir. Bu gadına iftira atıisiniz. Daşa kömülecek olan sizsiniz. Bundan sonra kim bu gadına garişirsa onu daşa kömdürürüm” demiş.

Ondan sonra gadı gedmiş, geri yeniden mahkeme açmış. Yeniden mahkeme açmış, aynı o çocuğun yaptığı gibi yapmış. Sormuş, işte:

“Bu gadını köpeklerle gördünüz mü?”

“Gördük.”

“Çıhın bahim dışarı.”

Tek tek soruşun, Aynı, çocukdahı olduğu gibi, işte:

“Siyahdı, beyazdı, alaydı, bulaydı...”

Adam demiş kine, gadı:

“Siz” demiş “bu gadına iftira atıyosunuz. Kimsesizdir, sahihsizdir. Bundan sonra daşa kömülecek sizsiniz. Kim bu gadına garişirsa daşa kömdürürüm.”

Çocukların aklı kadını kurtarmış.

5.12. Bertizli²⁶²⁷

Bir evin önünde bir tut (dut ağacı) varmış. Evin gadını tutu kestirmiş gocasına.

“Amman herif” demiş, “bu tuta erkek serçe gonii. Ben günah oliim, beni görüi” demiş. Tutu kestirmiş.

Bir gün de demiş kinee:

“Herif” demiş, “Bertiz’de” demiş “it eniğinin alacası admışa, garacası yedmişeymiş. İt enii aliilermiş” demiş.

Adam it eniği toplamış. Bertiz’e giderken Bertizli’nin biri garşısından gelmiş:

“Nere gediin arhadaş?” demiş.

“Bertiz’e” demiş “it eniği satmeye gediim. Alacası admışa, garacası yedmişiimiş” demiş.

“Kim dedi?” demiş.

“Benim avrad dedi” demiş.

“Senin avradiin oynası var” demiş.

“Yok arhadaş” demiş, “benim avrad evin önündeki tutu kestirdi” demiş. “Üstüne erkek serçe gonii, beni görüi, diye” demiş.

Adam demiş ki:

“Gel şu zembile gir.”

Bertizli de üzüm götürüimiş şehire. Dökmüş, üzümün zembilinin birini boşatmış. Adamı zembilin içine otutturmuş.

“Sen eviinin yolunu tarif et bana” demiş.

Evin yolunu tarif edmiş. Adam gedmiş. Gapii dövmüş.

Bakmışlar. Kadın demiş:

“Erkeemiz evde yok, biz missafir almiik.”

²⁶ Bertiz: Kahramanmaraş’ın çok eski köylerinden bir köydür. Köye, Ağabeyli adı Cumhuriyetten sonra 1928’de, resmi makamlarca verilmiştir. Halk arasında adı hâlâ Bertiz olarak kullanılır. Bertiz’in üzüm bağları özellikle de kabarcık üzümü meşhurdur. Bu üzüm, Bertiz kabarcığı olarak anılır.

²⁷ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Gelsin gelsin” demiş adamlar “Bertizliler iyi türkü söyler” demişler.

Adam, zembilin birini şöyle bir köşeye goymuş:

“Bunu” demiş “ben biy yere hediye götüreceem. Şunu da yen” demiş.

Adam olanı bir köşeye goymuş. Üzüm olanı da gendilere vermiş, yesinler dii.

Bunlar, gadının yedi tane oynaşı varmış. Bir de gadın sekiz tane. İçmişleer, bayılmışlaar.

“De türkü söyle” Bertizli’ye.

Bertizli demiş kine:

“Yüklettim üzümünen,

Gör döyüş (dövüş) gözügünen,

Bertiz de alacası admışa it eniin,

Garacası yedmişe...” derken gadın biraz hilalanmış (kuşkulanmış).

“Getsin” felan demiş.

Adamlar demişler:

“Yok, yok güzel söylii, söylesin.”

Sekizi de bayılmış.

Adamı da çıharmış Bertizli zembilden. Yağı gaynatmışlar. Bunların sekizinin de bağazına ahıtmışlaar, ölmüş.

Köyde de bid deli saf varmış. Ölü götürürmüş. O zaman da suya atallarmış (atarlarmış), ölii kömmezlermiş.

Birini götürmüş, gelip bir batman un alacak. Gapiye gelmiş:

“Sen gelmeden geri geldi” demişler.

Onu da götürmüş, bir batman un alacak. Gelmiş.

“İşte, sen gelmeden geri geldi.”

Sekizini de götürmüş. En sora kı (sonra) sekizincii kesik kesik etmiş çuvala goymuş, suyun orta yerine admış. Sonra bakmış. Eve gelirkene geri arhasına dönmüş bakmış kine, bembayaz gene geri ardı sıra gelii. Gucaklamış, suyun orta yerine atmış.

Gelmiş demiş ki:

“Ben unu da almiim, ölii de götürmiim” demiş. “Kestim çuvala doldurdum, suyun ortasına atım” demiş. “Geliidim, geri arhama baktım ki” demiş “gene gelii ardisıma” demiş.

Köyün hocasını da atmış. Köyün hocası ezan ohumiye (okumaya) geliimmiş camiye.

Ha, demek ki bu işde köyün hocasının da barmağı varmış kine o da getmiş, dokuz olmuş, hepsi birden.

5.13. Ayağına Diken Batan Cücük²⁸

Bir varmış bir yokmuuş, bir cücük varmış. Cücüğün ayağına tiken batmış. Bir garı neneye gedmiş:

“Garı nene, garı nene! Bu dikenı çıkartta sende galsın” demiş.

Garı nene dikenı çıkartmış, almış. Beklemiş, beklemiş guş gelmemiş. Bir gün lambanın fitili içine düşmüş. Garı nene dikennen lambanın fitilini çıharırken –eskiden gaz yağı lambası olurmuş- Onun içine düşmüş fitili. Yanmış. Gaz yağı lambasının içine düşmüş fitil de. Yanmış diken de.

Anca guş gelmiş, cücük gelmiş:

“Hani benim dikenim! Hani benim dikenim!”

Demiş:

“Dikenin yandı. Lambanın fitili içine düştü, çıharidim, ateşte yandı” demiş.

“Ya lambayı ya dikenı! Ya lambayı ya dikenı!”

Lambayı almış gedmiş. Götürmüş bir başka garı nineye vermiş:

“Garı nine, garı nine! Al bu lamba sende galsın” demiş.

Garı nine bir gün ineyi sağyarken –her gün erken sağyarmış- o gün de çok geç galmış. Garanlık olmuş. Lambayı almış ahıra getmiş, inegi sağacak. İnek bir depik vuruşun lamba gırılmış.

Lamba gırılışın guş gene gelmiş:

“Hani benim lambam! hani benim lambam!”

“E, oğlum, -işte- guş gardeş, yavrum get! Bela mısın. İnek vurdu, lamba gırıldı.”

²⁸ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Yok, ya inegi ya lambayı! Ya inegi ya lambayı!”

İnegi almış gedmiş guş. Bir düğüne götürmüş:

“Alın” demiş, “Bu inegi kesin, etini de yeğin. Etinden de bana bırakın” demiş. Gendi geri gedmiş.

“Aman” demişler, “guş” demişler, “et yemez” demişler. “Guş et yemez” demişler. Hepisini yemişler.

Guş gelmiş:

“Hani benim inegim?”

“E, kestik” demişler.

“Hani etinden?”

“Yedik” demişler.

“Hani bana?”

“E, galmadı” demişler.

“Ya inegi ya gelini! Ya inegi ya gelini!”

İnek yok. Gelini almış kaçmış. Dağa götürmüş. Bi çobanın yanına varmış:

“Çoban gardeş” demiş. -Çoban da oturmuş daşın başında gaval çaliymiş.- “Gavalla gelin değişek mi?” demiş.

Çoban da:

“Değişek” demiş.

Gelini çobana vermiş. Gavalı da gendi almış:

“Dikenle lamba değiştim.

Lambayla inek değiştim.

İnekle gelin değiştim.

Gelinle de gaval değiştim. Düt düd düd düd! Düt düd düd düd!”

Ondan sonra çikir çikir çalmaya başlamış. O gündür bu gündür çikirder dururmuş.

5.14. Kaderini Devletini Arayan Adam²⁹

Bir varmış, bir yoomuş. Yok demesii günah ımiş. Allah'ın gulu çoğumuş. Evvel zamaan içinde. Halbur (kalbur) samaan içindee. Bire (pire) berber ikeen, deve dellal (tellal) ikeen. Ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallaar iken.

O yalaan bu yalaan,
 Deveyi yuttu bi yılan,
 Ya bu da mı yalan?
 Az geddiik, uz geddiik,
 Altı ay bir güz geddik,
 Döndük baktık ki,
 Bir arpa boyu yol gedmişik,
 Ya bu da mı yalan?
 Top gülesini ağzımızı attık, darı dii (diye),
 Minareyi belimize soktuk, boru dii,
 Denizi depeledik guru dii,
 Ya bu da mı yalan?

Bir varmış, bir yokmuş. Bir fakiir, fakir, çok fakir bir adam var ımiş. Fakirlikten osanmış. Gaderini, dövletini aramaya gedmiş. Epiy bir yol aldıktan sonra bakmış ki yolun üstünde iki tane adam oturii. Bit tanesi demiş ki.

“Nere gediin” demiş “arhadaş?” demiş.
 “Gaderimi, dövletimi aramaya gediim” demiş.
 “Ne istiicin gaderinden, dövletinden?” demiş.
 “Yüz tane sarı lira” demiş.
 “Al sana yüz tane sarı lira” demiş. Bir mendil çihını (çıkın) vermiş:
 “Amman!” demiş “Yolda açma, bakma, sayma” demiş.

Adam onlardan uzaklaşşın, bir ağacın altına oturmuş. Goynundan yüz tane sarı lirayı çıkarmış. Daha tüyümünü (dügümünü) çözmeden bir guş gelmiş. Almış, kaçmış.

Geri gedmiş.
 “Ne diğın?” demişler.

²⁹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Yüz tane sarı lira daha istiiim” demiş.

“Al” demiş, “yüz tane daha sarı lira” demiş. Bir çılın yüz tane daha sarı lira vermiş.

Adam bu sefer de demiş kine:

“Köprüyü kim dolanıcı, şurdan sudan geçim” derken suyun orta bir yerine varışın, elinden düşmüş. Onu da bir balık yutmuş.

Geri dönmüş. Adamlar demiş bir tanesi gene:

“Ne istiiim?” demiş.

“Yüz tane daha sarı lira” demiş.

Adam seslenmemiş. Yüz tane daha sarı lira vermiş, bir çıkın. Adam almış, bu sefer tuta tuta evine eletmiş (iletmiş-götürmüş). Kötü, ufak bir sandığı varmış. Onun içine goymuş doksan dohuz tanesini. Bir tanesini almış, çarşıya gedmiş. Bozdurmuş. Bi de çocuğu varmış. Hanımıynen çocuğuna et ekmek alıp yiyecek alacak.

Adam da gelmiş kine sandık yok:

“Hanım” demiş, “sandık nerde?” demiş.

“Çocuk simit diye ağladı” demiş. “Simitçiye rehen (rehin) verdim, çocuğa simit aldım” demiş.

“Eyi etmişin” demiş.

Geri getmiş oraye:

“Ne diye geldin?” demişler.

“Bu sefer” demiş “altın istemeye gelmedim.”

“Ya ne diye geldin?”

“Ya” demiş “işte, biriniz gaderimsiniz; biriniz dövletimsiniz. Dövletim verii, gaderim geri alii” demiş.

“E, madem ki bizi bildin” demişler. “Aha sana bit tane sarı lira. Çarşıya ged bozdur. Bir patla (balta) al, bir de ip al. Dağa get, odun kes. Sırtınnan da çek, sat. Çocuklarını besle.”

Adam gedmiş, bozdurmuş bir tane sarı lirayı. Bir patla almış, bir de ip almış. Dağa gedmiş. Öylene (öğle) gadaar bir guru ağaç bulmuş, gırmış. Ağacı kesmiş ki ağacın

govuğunda guşun götürdüğü yüz tane sarı lira orda durii. İpi de atmış, paltayı da atmış. Yüz tane sarı lirayı almış. Gelirken bakmış ki balıkçılar balık dutii.

“Şurdan iki balık da ben alim mi arhadaş?” demiş.

“Al!” demişler.

İki tane de balık da gendiler (lan gülerseniz anlatmam)

“Al!” demişler. Bir büyük, bir güccük iki tane balık almış. Yolda gelirken bakmış, birisi ağır ağır. Kesmiş kine suya düşen yüz tane sarı lira da onun içinde.

Eve gelmiş kine simitçinin çırağı sandığı getirmiş. Simidimizin parasını verin, sandığınızı alın, diini (diye). Bakmış ki doksan dohuz tane sarı lira da onun içinde.

Adam zengin olmuş. Onlar muradına ermiş. Darısı ermeyenlere.

5.15. Yedi Senelik Emeğe Bir Altın³⁰

Bir varmış, bir youumuş. Bir adam varmış. Adamın bir oğlu varmış, bir yaşında.

Adam dışarı çalışmaya gedmiş. Adam gedmiş, yedi sene çalışmış, bir altın kazanmış. Yedi sene daha çalışmış bir altın daha kazanmış. Üç altın kazanmış, yirmibir sene çalışmış.

Dönüp gelirken bakmış. Dağın başında bit tene ihtiyar, bir şeyler satii, bi şeyler dartii (tartıyor), bir şeyler satii. Demiş:

“Emmi! Ne dartiin? Ne sattiin?” Demiş:

“Akıl dartiim, akıl satiim.”

“Her ahıl gaça?” demiş.

“Her ahıl bir altına” demiş.

Adam düşünmüüş. Yedi senelik emeği:

“Bir altınım var” demiş. “Verim de bana bir ahıl ver.”

Ihtiyar demiş ki:

“Dibi görünmeyen sudan geçme.”

³⁰ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Oldu olacak Emmi” demiş, “yedi senelik bir altınım daha var. Bana bir ahıl daha ver” demiş.

“Gerekmiyeni sorma; sorulmayana cevap verme” demiş.

“Emmi!” demiş “Yedi senelik emeağım, bir altınım daha var. Bir akıl daha ver” demiş.

“Gözünnen görmüştün, gulağınnan duymüştün el akliinen iş yapma” demiş.

Adam, yirmibir senelik emeağını vermiş.

Depeden aşşa inerken bir yağmır, bir fırtana. Yerler çamır. Göl olmuş her taraf. Adam bir yüksek daşın başına çıkmış, oturmuş. Öteden halı haabeli (heybeli), adlı (atlı) bir adam gelmiş.

“Kalk gedek” demiş.

“Yok” demiş, “yedi senelik emeam (emeğim) bir altın verdim. Bana ‘dibi görünmeyen sudan geçme’ dedi. Ben gedmem” demiş.

“Siktir lan, bok!” demiş, “Gorhak! (Korkak)” demiş.

Adam, “dah” demiş atına, gedmiş.

Biraz sonra bir rüzgar çıkmış, bir güneş çıkmış. Yerler çekilmiş. Adam gedmiş ki ad da ölmüş irelide, o adam da ölmüş. Bir halı haabe (heybe) iki göz altın dolu. Durii orda. Omuzuna almış gedmiş.

Varmış bir otele. İçeri girerken salona bakmış kine; bir gız ayağından, bir gız saçından, asmışlar. Çıkmış yuhariye.

Otelci demiş ki:

“Aha burda bir düğme var. Basarsan bir şey istersen, bir şey sorarsan, bu düğmeye basarsan biz gelirik.”

Adam yadmış. Durmuş, uyuyememiş “bu gızları buraya niye astılar ola?” dii.

Düğmeye basmış. Otelci gelene gadar fikrini geri değiştirmiş.

“Benim” demiş “yedi senelik emeam. Bir altın verdim ‘gerekmiyeni sorma; sorulmayan cevap verme.’ Bana ne gereği var. Niye asarlarsa assınlar.”

Böyle sabaha gadar bir kaç defa devam etmiş. Otelciyi çağırılmış, işte, gonuşmuşlar. “Canım sıhılii, uyhum gelmii” falan bahane edmiş. Sabahtan haabesini omuzuna almış.

Gedeken dışarda, gapıcı demiş kine:

“Ben burda” demiş, “iki üç aydır çalışiim” demiş, “bu gapıdan canlı girip de canlı çıhan tek seni gördüm” demiş.

“Niye?” diye sormuş adam.

Demiş:

“Salonda iki tane kız asılı. Sormadın mı?” demiş.

“Yook” demiş.

“Sorsaydın, cevabın ölüm olurdu. Boynuğu vururlardı” demiş.

Ordan melmeketine (memleket) varmış.

Bacısı demiş, işte:

“Senin hanımın başgasiinen enip kahii, başgasiinen gonişii.”

“Ödürrüm!” demiş.

“Lan” demiş, “hele bir, yedi senelik emeam, bir altın verdim. Bi görüm hele bi duyım.”

Gedmiş hanımının yanına türkiinen, gendini gabul etmesini söylemiş. Hanımı da gabul edmemiş.

“La” demiş, “belki beni gabul edmedi amma -gendini tanıtmamış tabi- belki başka gonuştugu var” demiş.

Gece yatarken pencereden bakmış kine, yanında bir adam yatıi garısının.

“Ahah” demiş, “bacım haklıdır. Ben bunu vururum, ikisini de. Lan” demiş, “yanında yatanı gözümünen gördüm, hele bir de kim olduğunu sorim. İhtiyar bana” demiş, “gözününen görmiişin, gulağınnan duymiişin, el akliinen iş yapma, dedi.”

Türkiinen sormuş buna, yanında yatanın kim olduğunu. Gocası olduğunu da tanıtmış, yanında yatanın kim olduğunu sormuş.

Gadın da demiş:

“Dokuz ay garnım da götürdüm. İki sene mememde emzirdim. Oğlumdur” demiş.

Adama gapii açmışlar. Oğluna da avradına da gavuşmuş. Oğlu da hanımı da gendi de ölümden gurtulmuş.

Yedi senelik emek, altın gıymatlıdır. Tabi emek gıymatlıdır. Artık bitmiş yani. Gapattı.

5.16. Yalanın Doğruluğu³¹

Padişah bir gün diyorkine:

“Kim” dii “bana bi yalan söyler de yalanına inandırırrsa, yalan söylediğine inandırırssa” dii, “Ona bit teneke altın vereceem” dii.

Eh, bi teneke altın az mı?

Millet goşii. O dii ki şöyledir, o dii ki böyledir. Yalan söyliiler, yalan söylileer.

Padişah dii ki:

“Olabilir” dii, “olabilir,” dii.

Maksad o da altın vermiicek ya.

Adamın biri gelii, sakın sakın otirii:

“Padişahım” dii “Senin dediğin benim dedeme bit teneke altın borcu varmış” dii.

Laa, padişahın sesi çıkmaz olii. “Yok” dese “yalan” dese bir teneke altın verecek yalan söyleyene. Esseh dese, dedesinin borcunu ödeyecek.

“Tamam oğlum” dii, “Sen gazandın” dii.

5.17. Padişah ile Azrail³²

Bir gün padişah demişkinee:

“Yoruludum” demiş. “Ben biraz yatım” demiş. “İstirahat edim” demiş.”Kimseyi saraya goymayın. Yanıma gelmesin” demiş. “Kimse benim odama girmesin” demiş.

³¹ Masalın ismi içeriğinden dolayı derlemeci tarafından verilmiştir.

³² Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Padişah girmiş, yatağına uzanmış, yadmuş. Tam böyle dalacakkinnee. Bir adam gelmiş, yastığının yanına oturmuş.

Padişah sinirlenmiş:

“Ya” demiş “Ben sarayda herkeşe tembeh ettim” demiş. “Kimse” demiş “gapı açmasın, dedim” demiş. “Benim odama kimse gelmesin, dedim” demiş. “Sen nerden geldin? Kim sana gapı açtı?” demiş.

Gülmüş adacağız:

“Ben” demiş “İnsan değilim, ben Ezrail'im, senin canığı almaya geldim” demiş.

Padişah niyse, vasiyet edmiş, ölürlen:

“Benim” demiş “ölüşün, kadınlarınız cümbüş çalıp oynayarak; erkekleriniz at govarak –cirit govallarmış eskiden, atın üstünde, düğünlerde- Sağ golumu da” demiş “tapudun dışında, bu şekilde götürün beni” demiş.

Padişah ölmüş. Erkekler cirit govmuşlar, ata binmişler. Kadınlar cümbüş çalıp oynamışlar. Bunun sağ golu da tapudun dışındaa sallana sallana gedmiş.

Amma, halkın da zoruna gedmiş tabii. Goca ülkenin padişahı bu şekilde gedişin.

Müftüye gedmişler:

“Ya, müftü efendi” demişler. “Bu nenin nesi? Kadınlarımız böyle cümbüş çalıp oynadılar. Biz at govduk, cirit govduk. Sanki tapuda sığmamış gibi sağ golu da dışında geddi. Bunun anlamı nedir?” demiş.

Müftü efendi demiş kine:

“Yani, kadınlarınızın cümbüş çalıp oynaması, sizin cirit govmanız; ben ne dese ydim yeryüzünde herkeşe her dediğimi yaptırırdım, manasına gelir.

Sağ golunun da dışında böyle sallanarak gedmesi; hani elim boş, ne götürüyorum, anlamına gelir” demiş.

5.18. Ali ve Hasan³³

Bir varmış, bir yokmuş. Adamın bir tanesi, köylerden yoksul, fakir çocukları toplatmış, okutacaam, adam edeceem, dii. Kimsesiz çocukları toplatmış.

Bir gün köyün birine de gedmiş. Bir Ali'nen Hasan varmış. Ali'nen Hasan'ı da almış gedmiş. Anası babası yokmuş. Adamlar götürmüşler, okutacaz diini.

Bunları beslermiş. İşte:

“Ye, ye okula gedeceksin. Ye, ye okula gedeceksin.”

Bir gün Ali bakmış. Ali'ye demişler ki:

“Get şarap getir.”

Ali de şarap getirmeye enişin, ordan bakmış. Böyle mağara gibi bir yer var. Oreya doğru gedmiş. Orda bakmış, bir yığın altın vaar. Her şey doluu. Üstünde de böyle bir börk var. Bir terlik gimi bi şey, işte gafalarına geydikleri, herneyse eskiden börk dellermiş. Ali geymiş bunu, hoşuna gedmiş, geymiş. Dışarı çıkmış.

Dışarı çıkmış. Adamlar Ali'yi ariilermiş, bulamiilermiş. Ali yanlarında dineliirmiş. Ali bilmiş, onu geyişin görünmez olduğunu. Hoşuna gedmiş bu sefer.

Onu da geyişin görünmez olurmuş. Ali, aşçının yanına varmış. Aşçı da Hasan'ı yediriirmiş, işte:

“Ye, ye okula gedeceksin.”

Ali de çomçaynan aşçının gafasına vuriirmiş, çomça düşmüş gibi. Hasan güliirmiş. İşte, elini uzattığını gendi düşürüveriirmiş. O, Ali'yi görmii ya. Ha, o, aşçıya oyun ediirmiş, Hasan da güliirmiş.

Hasan gülerkene aşçı da iyice sinirlenmiş:

“Gül, gül!” demiş, “Sabah da seni” demiş “patron, aslanlara atarkan” demiş, “aslanlar yerken” demiş “ben de sana gülecaam” demiş. “Sizi” demiş “okula salmiicek” demiş. “Sizi” demiş “beslii beslii” demiş, “sonra da aslanlara yem edii. Diri diri atii

³³ Masalın ismi masal kahramanlarından yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

aslanların önüne. Aslanlar da sizi yerken” demiş “seyredii, hoşuna gedii” demiş. “Sabah seni aslanların önüne atacak” demiş.

Öyle diişin, Ali de aşçı gedişin Hasan’a görünmüş, börkü çıkarmış. Hasan gorkmuş tabi çocuk:

“Heç gorkma” demiş, “seni sabah” demiş, “aslanların önüne atmeye götürürken” demiş, “o aslanların yanındaki ağaç var ya büyük ağaç” demiş “dışarda. Sen, onun başına çık” demiş. “Ben seni gurtarrım, heç gorkma” demiş.

Hasan tabi biraz cesaretlenmiş.

Şindi sabah olmuş. Aşçı, işçi hepsi patrona yalvarmışlar. Aşçı Hasan’a de kin etmiş ya; ben de bahacağım, diye.

“Biz de seyrederek mi? Biz de bahak mi?” diini.

Patronun da göönü (gönlü) olmuş, demiş:

“Hepiniz de gelin, seyredin” demiş.

Şeyin, çevirmişler teline işte etrafı gapalı her taraf tabi. Etrafa oturmuşlar. Gapı da örtük. Hasan’ı atacaklar. Hasan da ağaçta çıkmış. Ağacın başına çıkmış. Patronun da hoşuna gedmiş:

“Ellemen, ellemen” demiş, “ağacın başına çıksın. Sanki ordan yuhardan öteye yol mu gedii” demiş.

Hasan iyice ağacın başına çıışın tabi Ali de görükmez (görünmez) olii ya. Ali, gedmiş, aslanların gapılarını açmış. Aslanların gapılarını açışın aslanlar saldırmış. Ordakıların hepsini yemiş. Patronları da, işçilerini de, aşçıları da. Hiç kimse galmamış.

Ali’nen Hasan galmış.

Hasan’a demiş ki:

“En!” demiş Ali.

Enmiş.

Ali, oreye padişah olmuş. Tabi o guyuda altın çokmuş ya mağarada. Altınları çıkartmış. Zengin olmuş, padişah edmiş gendi gendini halka. Zengin olmuş, yardım edmiş. Hasan’ı da yanına vezir edmiş.

Ali, Şimdi arada bir o börkü geyermiŐ başına, halkın arasına gariŐirmiŐ: Bahim padişaha ne diiler ne demiiler. Ne konuŐiiler, ne goniŐmiiler.

Padişahın hakkında eyi konuşanlara yardım edermiş. Kötü konuşanlara ceza verirmiŐ. Geçinir gedellemiş.

He kimsenin arkasından kötülük konuşmak iyi değil imiş. Belki duyulur belki yani ne bilim işte her zaman iyi olup, dürüst olup, doğru konuşmak gerekirmiş. Onun için. Belki yerlerin gulağı var, derler. Gizli bir ses, gizli bir görüntü insanı ele verebilir. Onun için daima dürüst ve doğru olmak gerekirmiş.

5.19. Dilek³⁴

Adamın biri ölürken çocuklarına vasiyet edmiş. Üç tane oğlu varmış:

“Filan dağın başına ıhın” demiş. “Erken kahın, güneş aŐmadan” demiş. “Orda bir ihtiyaer göreceksiniz. Ondan isten istaanizi” demiş.

Bir gün sabah erken kalkmışlar, gedmişler. YetiŐememiŐler, güneş aŐmıŐ. Devlikisi günü daha erken kalkmış getmişler, gine yetiŐememiŐler, gine güneş batmış. Daha devlikisi gün daha erken kalkmış yetiŐmiŐler.

Varmışlar ki goca, dağın başında durii.

“Ne istiin oğlum?” demiş büyük oğlana.

Demiş ki:

“Bir köyün beyi olmak, bir Şehre bey olmak istiim” demiş. İŞte “Zengin olmak istiim.”

“A gözünü, yum gözünü.” Bunuda, bir Şehrin beyi lmŐmŐ, götürmüş onu oreye bey edmiş. Adam zengin olmuş.

Devlikisi gün gedmişler. Ortancıl oğlan da aynı öyle istemiş. Onuda bir başka Şehire götürmüş. O da oranın beyi olmuş.

En güccük oğlan gedmiş. En güccük oğlana demiş:

³⁴ Masalın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Oğlum sen ne istii?” demiş.

“Halel (helal) süt emmiş bir aile gızıinen evlenmek istii” demiş.

Ona demiş:

“Sen bugün ged, yaarin gel. Bugün ged, yaarin gel.”

Oğlan üç gün üstüste gedmiş gelmiş.

Ona demiş:

“Yum gözünü.” Yummuş.

“Aç gözünü.” Açmış.

Bir çobanın gızıinen evlendirmiş. Oğlan da çobanlık yapmeye başlamış.

Bir gün büyük oğlanın gapısına bir dilençi gılığında varmış goca. Bi yağmırlıkta, bi garanlık, bis soğuk havada.

Demiş:

“Şurda” demiş, “yolumu gaybettim. Merduvanınız altında yatim. Beni missafir alın.”

“Yok” demiş adam. İçeri goydurmamış bunu, siktir ettirmiş.

Gedmiş.

Ortancıl oğlanın evine gedmiş bir gün. O da öyle edmiş.

“Bir gece şu merduvanınızın altinde yatim. Yolumu gaybettim. Geceohtu (üzeri, vakti) soğukta, firtanada” demiş.

“Yok” demiş. O da siktir edmiş.

Bunların, yangın gelmiş, sel gelmiş, gran girmiş canlı mallarına. Hepsi ölmüş. Büyük oğlan da ortancıl oğlan dilençi olmuşlar. Hiç bi şeyleri galmamış.

Güccük oğlan da çobanlık edermiş. İki tane de çocuğu olmuş. Bir gün de onun evine gedmiş. Onun evine gedmiş, varmış. Gene bir firtanalı gece, garanlıkta.

“Bir, şurda” demiş “merduvanınızın altında yatim.”

“Aman Emmi! Öyle şey olur mu? Çık yuharı.”

Avrat goluna girmiş bunun, yuharı çıkarmış. Köşeye oturtturmuş. Çorba içirmiş. Isıcak olmuş, niise biraz ısınmış.

Akşam, gocası gelecek zaman, büyük olan çocuk güccüğü yitişin (itince) aşşağı düşürmüş. Çocuk ölmüş, boynu gırılmış.

Gadın çocuğu götürmüş, öbür içeri yatırmış. Öteki çocuğu da yatırmış. Gocası gelmiş. Yemek yiyecekler.

Ihtiyar demiş ki:

“O çocuklar da gessin (gelsin), yemağı beraber yiyek.”

“Onlara” demiş “yedirdim, yatırdım” demiş.

“Yok” demiş “galdır, gelsinler” demiş.

“Uyiiler” demiş “çocuk (çocuklar).”

Missafir var. Adam işten geldi, yoruldu diye, öldü, dememiş kadın. Niyyse, diri olan çocuğu uyandırmış kadın el edmiş.

“Öbür çocuğu da getir” demiş.

“O uyii” demiş.

“Uyusun” demiş “gucağına al getir” demiş.

Onu da gucağına alıp getirmiş. Goca, boynunu suvamış (sıvazlamış), o çocuk da gözünü açmış.

Gadın içinden demiş ki:

“Ben de öldü saniidim, bayılmış” demiş. O da oturmuş.

Her gün gocanın yatağını serermiş, sabahtan galdırırılmış. Atında, döşşeğin altı dolusunca altın, beriden öte.

Der imiş kine:

“Zahar” dermiş, “altınları yatağın altına saklii yatarkan” dermiş. Toplar bir köşeye gormuş, yatağını koyduğu yere, şöyle köşeye, gocanın oturduğu yere.

Öyle, öyle, öyle kırk gün gadar durmuş.

Bir gün demiş kine kadın, adama, gederken işe:

“Ben” demiş “bu gocii taniim” demiş. “Bu” demiş “beni sana veren goca” demiş.

Öyle diişin goca gaybolmuş, gedmiş. İçeri girmişler ki goca yok. Bakmışlar, bir torba altın olmuş. Her gün altına, altın biriktirmiş oraye goca.

Bunlar zengin olmuşlar niise.

Bir gün bir dilençi gelmiş gapılarına. Yemek endirmiş, aşağıda yemek yedirirken, gonuşurkan monuşurkan bakmış ki büyük gardeşi. Dilençi olmuş. Onu evine almış.

Bir gün bakmış ortancıl gardeşi. O da dilençi. Yemek vermiş. Bakmış gonuşurkan monuşurkan o da ortancıl gardeşi. Onu da yanına almış.

Adam, iki gardeşini de yanına almış.

Onlar yani açgözlülüğünün cezasını çekmiş. Öbürü de halel süt yani halel istediği için gününü görmüş.

5.20. Kara Böcük³⁵

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde. Bire berbeer iken, deve dellal ikeen. Ben anamın beşigini tıngır mıngır sallaar ikeen. Bir tane gara böcük varmış.

Gara böcük gederken bit tane oduncuya raslamış.

Oduncu demiş ki:

“Nere gediin gara böcük?” demiş.

“Tangrı canıgala! Ben gara böcükmiim” demiş.

“Ya neysing?” demiş.

“Sarı Edikli Sercan Hatın! Mor Belikli Mercan Hatın desene!” demiş.

“Sarı Edikli Sercan Hatın! Mor Belikli Mercan Hatın! Nere gedin?” demiş.

“Gişi arameye” demiş.

“Bana gelir misin?” demiş.

“Neynen döversin?” demiş,

³⁵ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Deyneknen” demiş.

“Ben sana gelemem” demiş.

Gara böcük gedmiş, gedmiş. Bit tene çobana raslamış.

Çoban demiş ki:

“Nere gediin gara böcük?” demiş.

“Gişi arameye” demiş.

Ha, “Nere gediin gara böcük?” demiş.

“Ben gara böcükmiim” demiş.

“Ya neysin?” demiş.

“Sarı Edikli Sercan Hatın! Mor Belikli Mercan Hatın desene!” demiş.

“Sarı Edikli Sercan Hatın! Mor Belikli Mercan Hatın! Nere gediin?” demiş.

“Gişi arameye” demiş.

“Bana gelir misin?” demiş.

“Neynen döven?” demiş.

Çoban demiş ki:

“Elimdeki deyneknen” demiş.

“Ben sana gelemem” demiş.

Gedmiş, gedmiş. Bit tene fareye raslamış.

Fare demiş ki:

“Nere gediin gara böcük?” demiş.

“Tangrı canıgala!” demiş “Ben gara böcükmiim” demiş.

“Ya neysin?” demiş.

“Sarı Edikli Sercan Hatın! Mor Belikli Mercan Hatın desene!” demiş.

“Sarı Edikli Sercan Hatın! Mor Belikli Mercan Hatın! Nere gediin?” demiş.

“Gişi arameye” demiş.

“Bana gelir misin?” demiş.

“Neynen döven” demiş.

“Tıp tıp, guyrugumunan döverim” demiş.

“Ben sana gelirim” demiş.

Fareynen gara böcük evlenmişleer. Gara böcük, ceviz gabuğunu teş (leğen) yapmış çamaşır yihimmiş. Sıçan da buna pendir ekmek getirmeğe gedmiş kaayenin evinee (kahyanın evi).

Kaayenin evine gedmiş. Gara böcük de çamaşır yıharken ceviz gabuğu ters dönmüüş. Bu da ceviz gabuğunun altında galmış, çıkamamış.

Yuhardan da atlılar gediilermiş:

“Atlılaar atlılaar, tıprtsı datlılaar!

Kaayenin evine varasız!

Pendir ekmek yiyesiiz!

Bizim ağaya Sercan Mercan,

Teş de altında galdı diyesiiz!” demiş.

Atlılar da gedmişler, kaayenin evine varmışlar:

“Biz” demişler “gelirken bir ses duyduk” demişler.

“Atlılaar atlılaar, tıprtsı datlılaar!

Kaayenin evine varasız!

Pendir ekmek yiyesiiz!

Bizim ağaya Sercan Mercan,

Teş de altında galdı diyesiiz, dedi” demişler.

Hemmen fare duymuş ordan bu sesi, bunların gonuştuğunu. Fare lik lik, lik lik, hopleyerek, sıçreyerek biç çabuk gelmiş sürünerek amma:

“Elini ver eşeliış!” demiş.

“Ben sana dündeen küseliış!” demiş.

“Elini ver eşeliış!” demiş.

“Ben sana dündeen küseliış!” demiş.

Ceviz gabuğunu doğrutmuş, guyrugunan fare de. Bunu tıpr, tıpr, tıpr guyruynan dövmüş dövmüş dövmüş, üstüne de pislemiş gedmiş.

Hikâye de bitmiş.

5.21. Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı³⁶

Bir gün padişahın oğlu, gezerken dağda biç çobana rastlamış. Çobana demiş ki:

“Sana bis soru soracağım. Üç güne kadar cevabını vermezsen boynunu vururum” demiş.

Demiş ki:

“Sütünen sütlü,
Laftan datlı,
Ezrail’den guvvetli.”

Çoban eve gedmiş. Düşünmüş, düşünmüş bilememiş. Üçüncü gün yaklaşmış. Çobanın canı sıhılmış. Bi de gızı varmış çobanın.

Demiş kine:

“Niye düşüniin baba? Niye canın sıhili?” demiş.
Demiş ki işte:

“Durum böyle, böyle. Padişahın oğlu bana üç tene soru sordu. Üç gün izin verdi. Bugün de son gün. Boynumu vuracak.”

“Ney baba, de bahim?” demiş.

Bu da:

“Sütünen sütlü,
Laftan datlı,
Ezrail’den guvvetli” demiş.

“Sütünen sütlü; yağmur baba” demiş. “Yağmur yağar, yeşillik olur, mallar da yer, süt olur” demiş.

“Latdan datlı da: Gur’an-ı Kerim” demiş.

“Ezrail’den guvvelti de; boyrazdır” demiş. “O da her tarafı yıhar, yapar.”

Adam gedmiş padişahın oğluna devlikisi gün. Çoban söylišin, padişahın oğlu demiş ki:

³⁶ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Sen bunu bilseydin, ilk günden bilirdin. İşte, sen bunu bilmedin. Kim bildiyse söyle?”

Demiş ki:

“Bir kızım var. O söyledi.”

“O gızınnan” demiş “ben evlenecaam” demiş.

“E,” demiş “gızımın” demiş “gözü şaş (şası).”

“Ossun (olsun)” demiş.

Padişahın oğlu, çobanın evine gedmiş. Oturmuş.

Gız:

“Hoş geldin” demiş.

Oğlan, oturmuş demiş ki:

“Pacanız da eğri mi ne?” demiş.

Gız demiş ki:

“Pacamız eğri amma” demiş “dumanı doğru çihar” demiş.

Oğlanın hoşuna gedmiş. Eve gedmiş, buna düğürçü göndermiş.

Düğürçülenen de.

“Gız” demiş, “ne derse bana gelin söylen” demiş.

Gedmişler düğürçüler. Otuz tane de altın göndermiş padişahın oğlu.

Demişler kine:

“Anan nerde gızım?” demişler.

“Anam” demiş, “biri iki edmeye getti” demiş.

“Ablan nerde gızım?” demişler.

“Ablam da çirkini güzel edmeye getti” demiş.

“Haa,” demişler “padişahın oğlunun da sana selamı var. Aha sana altın gönderdi” demişler.

Almış gız, yirmi dokuz tane altını.”

“Benden de” demiş “padişahın oğluna selam söylen” demiş. “El” demiş, “orucu otuz dutii de gendi niye yirmi dohuz dutii” demiş.

Gadınlar demişler ki:

“Ya, bu delidir.” İşte, gendi gendilere gonusmuşlar.

Gedmişler, padişahın oğluna demişler ki:

“Yahu o delidir. İşte, akli eesiktir.”

“Ya, ossun, deli olsun” demiş. “O, ne dediyse siz bana den” demiş.

“Ya, annesini sorduk” demiş, “biri iki etmeye geddi, dedi” demiş. “Bir, iki olur mu?” demiş.

“İyi, o doğum yaptırmaya gedmiş o zaman” demiş.

“Ablasını sorduk” demiş, “işte, çirkini güzel etmeye geddi, dedi” demiş. “Çirkin güzel olur mu?” demiş.

“İyi” demiş, “o da gelin başı bağlameye gedmiş” demiş.

“Haa, bi de sana selamı var” demişler. “Padişahın oğluna benden selam söylen, el orucu otuz dutii de gendi niye yirmi dohuz dutii, dedi” demiş.

“Haa, altının birini siz almışınız. Verin bahim” demiş.

“Haa” demişler, “bir de sana dedi kine, babasının padişahlığına güvenmesin. Padişahın oğlu bir kâr öğrenmezse varmam, dedi” demiş.

Bu da padişahın oğlunun zoruna gedmiş.

“Lan bi çoban gızıdır. Gözü şaş, bi de daha beni bağanmii. Bi de kâr istii.”

Amma gafiye goymuş ya alacak. Gedmiş bir hasırcılık bellemiş. Bir hasır örmesini öğrenmiş. Çobanın gızıinen evlenmiş padişahın oğlu.

E, bir gün, iki gün, üç gün, beş gün derken tabi hâl hareketi hoşuna gedmez olmuş. Bir gün namazı gılmış padişahın oğlu, selam vermiş.

Demiş ki:

“Avrat, ne beğaniisen al da ged” demiş.

Namazlaanın (seccadenin) dört ucunu bir edmiş, padişahın oğlunu gucaklamış.

“E” demiş, “beni götürdükten sonra nere gediik ki?” demiş “Otur burda.”

Oturmuşlar.

Niise, bir gün kalkmış padişahın oğlunun vezirin oğlu şehir dışına gezmeye gitmiş. Oreye, oturmuşlar bir goltuğa, lohanteye (lokanta) varmışlar. Goltuğa oturmuş goltuk ters dönmüş. Bunlar aşşaa düşmüş.

Hemmen lohantacı eline bıçağı almış. Varmış hemen vezirin oğlunu kesmiş. Padişahın oğlunu da kesecekmış.

Padişahın oğlu demiş ki:

“Beni kesersen eline ne geçecek? Ne kazanacaksın? Benim ne güzel kârım var. Ben hasır işlerim, hasır dohurum. Sen satar satar para kazanırsın. Sonra beni kesersin. Ben burdan kaçamam, gedemem.”

Adam, eskiden gamışlarnan hasır dohurlarmış, gamış getirmiş buna. Hasır dohutmuş orda aylarnan. Bu da güzel güzel nahış yaparmış. Aralarına yazı yazarmış. Bu hasırlardan daha isteyin, daha alın, diye işte.

Sonra bakmış ki adam gendini öldürecek, zayıflıin diini.

“Bunu” demiş “takip edin. Gelin beni gurtarın. Beni geçirdi bu. İşte filan yerdeyim.”

Adamı takip etmişler. Padişahın oğlunu bulmuşlar. Gurtarmışlar. Padişahın oğlu varmış. Avradın, o şaşılı olan gözünden öpmüş.

“Sen benden kâr istemeseydin” demiş “ vezirin oğlunu kesti. Beni de keserdi” demiş. “Beni kârım kurtardı” demiş. “Sen gurtardın. Bir adamın” demiş “golunda bir altın bilenzik olmalı, gendini gurtaracak. Hırsız bile her şeyini alsın, kârını alamaz” demiş.

Gurtulmuş yani işte orda.

Bitti.

5.22. Bir Hocanın Üç Oğlu³⁷

Bir varmış, bir yokmuş, bir hoca varmış. Hoca da evlenmemiş.

Demişler:

“Hoca Efendi niye evlenmiisin?”

Demiş ki:

“Benim alacağım kız, senede bir kere yanına varacağım. Kimseye görükiicek.”

Gızın biri demiş ki:

“Tamam” demiş. “Ben o hocaynan” demiş, “evlenirim” demiş.

Bu gız hocaynan evlenmiş, nikah gıymışlar. Hocii güvâ (damat) vermişler. Hoca gızın yanında bir sahat durmuş. Çekmiş, gedmiş.

Dokuz ay sonra demişler ki:

“Hoca Efendi bir oğlun oldu” demişler.

“Adını Memet vurun” demiş.

Gene geri hoca aynı sene, aynı gün bis sene sonra tekrar gene gadının yanına varmış. Bir sehat durmuş, gedmiş.

Dohuz ay sonra gene demişler ki:

“Hoca Efendi, bir oğlun oldu” demişler.

“Adını Memet vurun” demiş.

Bu sefer, üçüncü seneye dönüşün aynı gün, aynı sahat hoca gelmeden bir saat evvel bir başgası gelmiş. Köyün gençlerinden. Hocanın gılığına girmiş, gelmiş.

Gadın ne bilsin, senede bir kere gelii. Gece yüzünü bile görmii ki, hocii tanımıi. Hocanın gılığına girmiş, gelmiş. O köyün gençlerinden biri gedii. Hoca gapıya tak tak vurii.

Gadın dii ki:

“Niye geri geldin Hoca Efendi?” dii.

“Tesbihim yatağın yanında galmış” dii.

“Tesbihim yatağın yanında galmış” dii.

³⁷ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

Gadın bahii sağa sola.

Dii kine:

“Yok” dii, “yatağın yanında yok” dii.

“Haa” dii, “cöbümdeymiş” dii.

“Cöbümdeymiş” diyişin hoca geri gedii.

Bu derdinen, bu marahınan (meraknan) da hoca hasta olii, yatağa düşii. Ama dohuz ay sonra diiler ki:

“Hoca Efendi, bir oğlun daha oldu” diler.

“Adını Memet vurun” dii.

Onun da adını Memet vuriler. Hoca da bu merakla ölii. Ölürken de vasiyet edii:

“Merasımdan (miras)” dii “Memet’e verin, Memet’e verin, Memet’e vermen” dii.

Ortancıl garışmii.

Güccük dii ki:

“Benden başladı.”

Böyük dii ki:

“Benden başladı” derken.

“Kahın (kalkın)” diler “hocaya gedek.”

Başka bir hocaya gediiler. Danışmiye. Miras hangımıza düşecek, diye.

Variiler hocanın yanına. Yolda gederken bir adama rastliiler. Hocanın yanına varmadan önce.

Adam dii kine:

“Arhadaş” dii “devemi gayıbettim. Devemi gördünüz mü?” dii.

Gençlerden biri dii kine:

“Deviin” dii “guyruğu gücük müydü?” dii.

“Ha” dii adam.

Öbürü dii ki:

“Bir yanı bal, bir yanı gatıran mı yükliidi?” dii.

Deveci:

“Ha” dii.

Öteki biri dii ki:

“Bir gözü kör miidi?”

“Ha” dii, “devemi siz alıksınız verin” dii.

“Biz almadık.”

Alın alman, alın alman. Tartışma çihii. Bunlar üç Memet, Memet, Memet, üç Memet gedii. Bu deveçide. Bunlar olii dört tene.

Adamın biri de köyden gelii. Bahii ki yolda bir kör, düşe yhıla gedii. Yüreği acii, atına bindirii. Köyden şehire gadar getirii.

“Şehire geldik, en galan” diişin, kör bir bağarii:

“Atımı elimden alii!” dii.

Millet başına toplanii.

“Sen utanmiin mi” diler, “körün elinden atını almeye.”

Ya at benim idi, senin idi. Bunlar da gedii hoceye.

Bunlar da hocaya gediiler. Bunlar gede dursun. İki neker, beşikte sabahtan kahiiler. Küçük avradın çocuğu ölii. Kendi ölü çocuğunu alii, büyük avradın beşiğine goyii. İkisinin çocuğu da ekiz gibi, aynı doğmuşlar, aynı yaşta küçük. Gendi ölü çocuğunu onun beşiğine goyii, onun çocuğunu da gendi beşiğine.

Sabahtan kahiiler.

Gadın dii kine:

“Ya, beşikteki çocuk benim amma benim değil. Yani ölü çocuk benim beşikde amma benim çocuğum değil.”

Küçük avrad dii ki:

“Ya bizim ki öldü de seninkiinen mi değiştirdik?” dii doğüşiiiler.

Onlar da gediiler hoceye.

Hepsi bir variiler.

Hoca dii ki:

“Şunlar kadın ımış. Önce” dii “bunların ifadesini alak. Söylen bahim gızım” dii “sizin derdiniz ney?”

Büyük gadın dii kine:

“Hoca Efendi, sen sabahleyin kalktın benim beşiğimdeki çocuk ölü, amma ki” dii
“çocuk benim değildir.”

Güccük gadın dii ki:

“Ya” dii “bizim çocuğumuz öldü de seninkiinen mi değiştirdik?” Gine döğüşiiiler.

Hoca Efendi dii ki:

“O diri çocuğu getirin bahim.” Getiriiler.

“Ben” dii “gılıncı verin bahim. Bunu ortadan ikiye böleceğim, ikinize bölüştürecek” dii.

Güccük avrad dii ki:

“Bölüştür Hoca Efendi” dii.

Böyük dii ki:

“Aman Hoca Efendi! Gurbanım, elini ayağını öperim!” dii “Çocuğuma gıyma, elleme, kesme! Bir şey deme, karışma! Çocuk gendinin olsun!” dii.

“Tamam” dii büyük avrada “çocuk senindir” dii.

Çocuğu sahibisine verii.

Köre gelii sıra.

Köylüye dii kine:

“Aç bahim” dii “bacağını” dii.

Köylü bacağını açii. Hayvana bine bine bacağının ön tarafında heç gıl galmamış.

Köre dii ki:

“Aç bahim bacağını” dii.

Kör bacağını açii ki, daha anasından doğdu doğalı heç hayvana binmemiş.
Bacaklarında gıl orman gibi.

Köre dii kine:

“Utanmiin mi sen” dii “adam sana bir eyilik yapmış. Adamı irezil ediisin” dii.
“Hadi siktir ol da ged” dii.

Köylüye de dii:

“Hayvanımı al da ged” dii “ha şe, şurdan.”

O da hayvanımı alii, gedii.

Şimdi deveciye gelii sıra.

Deveci dii kine:

“Benim” dii “devemi bunlar almışlar. İşte, gözünün kör olduğunu biliiler. Guyruğunun gücük olduğunu biliiler. Bir yanı bal, bir yanı gatran biliiler. Devemi bunlar alıklar.”

Sorii, dii:

“Siz bunun devesini” dii “aldınız mı?”

“Almadık.”

“E, almadiiseez, ne biiliniz böyle böyle?”

“E, Hoca Efendi” dii “biz de davarciik, biz de malciik. Mal dilinden anlarık. Deve gederkene yolun bir ağız bir tarafından alır, bir ağız bir tarafından. Bu, orak gimii bit tarafını biçmiş getmiş. Bit tarafını heç görmemiş. Gözü gormiemiş ki yesin.

Deve dediğin pisledi miydi guyruğunun da vurur dağıdır. Bu, pislemiş, olduğu gimii topak topak, yığın yığın galmış. Heç dağıtmamış. Ondan biliik.”

Öteki de dii ki:

“Yolun bir yanı bal, bir yanı gatıran. Akmış gedmiş” dii. “Sinekler yolun bit tarafına varii, gonmadan geri kahii, öbür tarafa da gonan kakmii. Ben yükünün bal gatran olduğunu da ondan bildim.”

“E, tamam oğlum” dii “gedin” dii. “Aran, hayvanınızı bulun. Bu (bunlar) almamış.”

Deveci gedii, hayvanımı bulmeye gedii.

Ivahıt (vakit) da akşam olii.

“Siz” dii “benim” dii “şey yapın, missafirim olun” dii. “Siz benim missafirim olun” dii.

Onun missafiri oliiler.

Hoca bu arada yemek yapii, bunların önüne goyii. Hoca perdenin geri arhasında saklanii. Bunları dinliicek ya.

Hemen, gençlerden biri dii ki:

“Hoca da” dii “pic imiş” dii.

Biri de dii kine:

“Bu ekmağı” dii “hayız gören kız yoğurmuş” dii.

Biri de dii kine:

“Bu guzu” dii “it südü emmiş” dii.

Onları orda yemek yedikleri yerde bırakıii. Perdenin arhasından gedii.

Anasına:

“Ana!”

Ha, çobanın yanına varıii önce.

Çobana dii ki:

“Fılanca guzu” dii “it südü emdi mi?” dii.

Çoban el ayak üveli (ovalıyor):

“İşte, nası doğum yaparkan öldü de, guzu da güzel idi, ölmesin diye gıyamadım. İşte, gancı itimiz vardı, onun südünü emzirdim.” Bilmem ney, felan.

“Tamam” dii “bi şey demeyacaam. Sadece doğruyu söyle? Emdi mi emmedi mi?”

“Emdi” dii.

“İyi” dii.

“Ana” dii “bu ekmağın hamurunu kim yuğurdu?” dii.

“İşte, gomsunun gızı yuğurdu” dii.

“Get sor bahim, o kız hayız görümiş mi?” dii.

Gedii, sorıii:

“Ha” dii “görümiş.”

Ee, o da doğru.

“Şindi” dii anasına “ana” dii “aha dar ağacı, aha da buçak. Seni ya asarım, ya keseriim. Ben piç miyim?” dii. “Doğru söyle bahim” dii.

Anası dii ki:

“Oğlum” dii “babam çok zengin idi. Babiiğin de çocuğu olmazdı. Seni, eve gelen bir missafirden aldım” dii. “Piçsin” dii.

Hoca pic imiş.

Ee, varii Şimdi bu, gençlerin yanına varii.

Dii ki:

“Oğlum” dii “sen” dii “benim pic olduğumu ne bildin?” dii.

“E, Hoca Efendi” dii “yemek ev sahibiinen datlı olur” dii. “Sen yemaa önümüze goydun, ortadan gayıboldun” dii “oturup da biznen barabar yemedin” dii. “Pic olduğunu ondan bildim” dii.

“Sen ne bildin oğlum” dii “guzunun it südü emdiğinden?” dii.

“Guzu” dii “gendi anasının südünü emseydi” dii “yemağın yağı yüzüne donardı” dii. “Bu” dii “kimi yemağın dibine donmuŐ, kimi kemiklerin arasına donmuŐ. Garma garışık donmuŐ. Süt, pozuk olduğundan yağlar da garışık donmuŐ” dii, “ondan bildim” dii.

“Ekmağı sen ne bildin oğlum?” dii.

“Ekmek” dii “sıcak yemeğa vurdun miydi yumuŐar” dii. “Bu” dii “sertleŐii” dii.

Eee, hoca bahii, bu gendilerden daha bilgili durii gençler. Düşinii hoca: “Bunların sorusuna nasıl cevap verim Ya Rab.”

Şimdi, büyük oğlanı çağirii, tek olarakdan:

“Oğlum” dii “sen bir gızınan goniŐiisin” dii “mesela yani. O gızı seviisin. Gız da seni sevii” dii. “Gızı da anası babası sana vermii, bir başgasına verii” dii. “Gız, amma sana söz verii ki” dii “gelinliğimi geyersen, altınlarımı dahınırsam, süslenirsem püslenirsem, gelin getmeden önce gel illem sana teslim olurum. Gız bir fırsatını bulii, geyinmiş, guŐanmiŐ, süslenmiş gelin gedecek, gelin getmeden önce bir fırsat bulii. Senin yanına gelii. Sen bu gıza ne dersin?”

“Ne diyeceğim Hoca Efendi” dii “yüzüne bile bakmam. Ged bacım! Dünya ahiret bacım oldun, derim” dii. “Yüzüne bile bakmam” dii.

Ordan ortancıl oğlanı çağirii. Aynı soruyu ortancıl oğlana da sorii.

Ortancıl öyle de dii. O da öyle dii:

“Ged bacım! Dünya ahiret bacım oldun, derim” dii. “Yüzüne bile bakmam” dii.

En güccüğu çağirii. Tabi, birbirlerinden habersiz sorii, bu soruları sorii. En güccüğu çağirii, aynı soruyu en güccüğe de soruşun.

En güccük dii ki:

“Hoca Efendi, öyle bir fırsat elime geçmiş de heç bırahır mıyım” dii.

“Haa” dii, “oğlum, sen piçsin. Sana meras yok” dii.

Onların işini de öyle halletmiş olii. Hikâye de burda bitii.

5.23. Çerkez Beyi³⁸

Garının birisi, bir ölen oldu mu ağıt yakarmış, çağırılarmış. Bir gün çağırılmışlar:

“Nene gel hele gel” demişler. “Bit tane Çerkezlerin Beyi öldü. Buna bir türkü söyle” demişler.

“Ne deyim de ne söyleyim,

Ölü benim olmayınca.

Çerkez Beyler tükenir mi

Beşer beşer ölmeyince” demiş.

5.24. Tembeller³⁹

Padişah bir gün demiş ki:

“Ne gadar tembel varsa biriksin” demiş. “Aylık bağliicaam” demiş.

“Ben tembelim” diyen gelmiş oturmuş.

Geniş bir ambar yaptırmış.

Padişah demiş ki:

“Tembel adamın bu dünyada ne işi var” demiş. “Dökün etrafına benzini de yansın” demiş.

Benzini dökmüşler, ateşi vuruşun hepsi kaçmış.

Üç tanesi galmış. Bakmış yanacak.

Demiş:

“Onları gurtarın aylık bağliim” demiş.

O üçüne aylık bağlamış.

³⁸ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

³⁹ Masalın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

5.25. Babasının Suçu⁴⁰

Padişah bir gün, okuma bilmeyenleri, Guran (Kur'an) ohuyameyenleri astiriimiş.
Bakmış kine çocuğun biri Guran ohuyup gelii. Goltuğunda Guran'nan, ufak çocuk.

Padişahın hoşuna gedmiş:

“Nerden gelin oğlum?” demiş.

“Guran ohuyup gelim, padişahım” demiş.

Gitmiş, çocuğa bir kese altın vermiş.

Çocuk eve gedmiş, sevinmiş:

“Anne” demiş “padişah bana bir kese altın verdi. Guran okuyorum diye.”

“Sana bir kese altın vermiş Guran ohuyiin diye, babanı da Guran bilmii diye asmaya götürmüş” demiş.

Çocuk, bir kese altını eline almış, padişahın yanına varmış:

“Padişahım” demiş “babam Guran'ı sevmese beni hocaya gönderip Guran okutmazdı” demiş. “Babamın babasını bul da onu as” demiş. “Babamın babası, babamı ohitmadiyse babamın suçu ney de asiisin” demiş.

Padişah düşünmüş ki çocuk haklı. Geri adamı idam etmekten vazgeçmiş.

5.26. Ağanın Eşegi de Varmış Desinler⁴¹

Adamın biri garpız almış. Gederken yolda yiyesi gelmiş. Ağacın kölgesine oturmuş.
Ağacın başında da bir adam varmış. Adam heç görmemiş onu.

Kesmiş, garpuzun orta yerini yemiş.

Demiş ki:

“Şurdan bir ağa geçti, desinler şunun göbağini yiyim de” demiş.

Yuhardağı (Yukardaki) adam da gendini seyredermiş, ağacın başında.

Yemiş, biraz oturmuş, durmuş.

Demiş kine:

⁴⁰ Masalın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

⁴¹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Şunun” demiş “biraz daha yiyim de” demiş “ağanın azabı da varmış, desinler” demiş.

Biraz daha yemiş.

Biraz daha duruşun demiş kine:

“Çekirdeklerini de yiyim de” demiş “ağanın tavukları da varmış, desinler” demiş.

Çekirdağını da yemiş.

Biraz daha durmuş, acıkmış. Hava da sıcak.

Demiş:

“Gabıgını da yiyim de” demiş “ağanın eşşeği de varmış, desinler” demiş.

Gabıgını da yemiş.

Yuhardaki adam sabredememiş:

“Lan, senden iyi eşsek mi olur” demiş. “Hepisini yedin işte” demiş. “Burdan ağa geçtiye (geçti ise) ne bilsinler” demiş.

5.27. Merakın Sonu⁴²

Padişah bir gün fakir adamın birine demiş ki:

“Gel oğlum” demiş. Bir yemek hazırlamış. Bir sufra hazırlamış.

“Şu yemekleri ye, şu tatlıları ye” demiş. “Şu bir kese altını da al ged. Amma şu ortadaki gapalıyı, ağzını açma. Ağzını açarsan bir kese altını vermem” demiş.

Gapıyı çekmiş padişah, dışarı çıkmış.

Fakir adam yemağı yemiş, tatlıyı yemiş, garnı doymuş. Bir kese altına bakmış bir de masanın ortasında ağzı gapalıya bakmış.

“E, lan kimse yok” demiş “ya bir açım bahim. Kim görecek? Geri gapadırım” demiş.

Ağzını açivermiş ki bir fare hoplamış, gedmiş.

Padişah da anaktar deliğinden seyredermiş gendini.

Bu, o yanna bu yanna, takır tukur, gepir güpür fareyi yakaleyecek.

Padişah da içeri girmiş:

⁴² Masalın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Oğlum” demiş “sen, o kaçtı. Onu yakalayemezsin artık” demiş. “Ben sana ‘ye, yediğin halel olsun, bir kese altını da al ged. Ortadaki ağzı gapalıyı açma’ dedim” demiş. “Sen açtın. İnsanoğlu” demiş “çok meraklı olur. Meraklı olduğundan da başına çok iş gelir” demiş.

5.28. Utaniirem Doktor Bey⁴³

Gızım biri doktora gedmiş.

Doktor demiş ki:

“Öksür gızım” demiş.

“Utaniirem doktor bey” demiş.

“Gızım öksür” demiş.

“Utaniirem doktor bey!” demiş.

“E, gızım öksür!” demiş.

“Utaniirem doktor bey” demiş.

Bakmış olacak diyel. Gız, zar zor osurmeye başlamış.

Doktor demiş:

“Gızım ne yaptın? Ayıp.”

“E, ben utaniirem dedim dedim, sen osur dedin” demiş.

“Gızım ben sana osur demedim, öksür dedim” demiş doktor.

5.29. Doktor ve Hasta⁴⁴

Bir gün de adamın biri çocuğunu doktora götürmüş.

Doktor demiş ki:

“Neyi var” demiş, “çocuğun?” demiş.

“Doktor bey” demiş “Valla senin içtiğin kahve gimi içerisi gedii” demiş.

Doktor demiş ki:

“Dur bekle” demiş. “Şu kahvemi içim. Ona bir ilaç yazım. Dışın geçmez bok sıçsın” demiş.

⁴³ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

⁴⁴ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

5.30. Bilmediğin İşe Karışma⁴⁵

Köyde yaşlı bir kadın, iş bilmeyene iş belledirmiş. Adamın birinin evine de missafir gelecekmiş. Hanımına demiş ki:

“Get de” demiş “işte, filan nene” demiş “sana dolma yapmasını belletsin” demiş.

Nene tarif etmiş:

“Gızım işte, böyle böyle yap” demiş.

Gadın demiş ki:

“Ben biliim” demiş.

“Gızım, şöyle şöyle yap.”

“Ben biliim.”

“İşte, şunu yap.”

“Ben biliim.”

“Bunu yap.”

“Ben biliim.”

Gadın demiş ki:

“Gızım, üstüne bir de sığır tezzeği goy” demiş.

“Ben onu da biliim nene” demiş.

“Eh, onu da biliisen bohu yedin” demiş.

Gadın gedmiş. Adam da eve missafir gezdirici. Bir gazan dolma yapmış. Garının dediği gimi, tarif ettiği gimi. Üstüne de bir sığır tezzeği goymuş. Ee, gaynadıkca içi batmış, berbat olmuş.

Adam gelmiş, demiş:

“Bu ney avrad?”

“E” demiş “nene böyle tarif etti. Ben bilmiim.”

Nenenin yanına kaçmış gedmiş adam:

“Aman nene!” demiş, “Sen niye böyle tarif etmişin. Bizim avrada dolmayı.”

“E, ne yapım” demiş “oğlum. Dinlemesini bilmedi. Ne dedimse ‘biliim, biliim, biliim’ dedi. Benim de canım sıhıldı” demiş. “Bahim essehten bilii mi diye; ‘üstüne de bir

⁴⁵ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

sığır tezzeği goy' dedim" demiş. "Onu da biliim, dedi" demiş. "Onu da biliisen boklu yedin, dedim" demiş. "Dolma boh oldu, gendi de yesin" demiş.

5.31. Hz. Ömer ve Kölesi⁴⁶

Hz. Ömer'in bit tane kölesi varmış. Sadece, künde üç defa; "Ölüm var" diye hatırlatmış. "Ölüm var." Başka heç bir vazifesi yok. Künde üç defa; "Ölüm var" diye hatırlatmış.

Bir gün kölesini azat etmiş.

Demişler ki:

"Ya Ömer! Ölümü unuddun mu? Köleyi azat ettin" demişler.

"Saçıma düşen her beyaz tel, bana ölümü hatırlatıyor" demiş. "Parmağımdaki yükzüğün her tarafına 'ölüm' yazdırdım; beş vakit abdest aldıkça onu görüyorum" demiş. "Ölümü hatırlıyorum. Kölenin hatırlatmasına gerek yok. Her gün öleni görüyorum" demiş.

Bizler de ölümü hatırlıyelim. Birbirimizi incitmeyelim. Birbirimizi gırmeyelim. Dünyanın malı dünyada galır.

5.32. Keloğlan ile Dayısı⁴⁷

Bir var ımış bir yokmuş. Bi Keloğlan varmış.

Anası demiş ki:

"Oğlum" demiş "sen de oduna ged" demiş. Bunun eşşeğini dutmuş anası, götürmüş, oduncuların oduna geddiği yere eletmiş:

"Oğlum da" demiş "sizinen oduna gedsin" demiş.

"Gessin (gelsin)" demişler.

Niise, bunu odunculara gadmış. Odun etmeye gediiler.

Oduncular demişler ki:

"Keloğlan eşşeeni sür" demişler.

"Anam beni size gaddı" demiş.

Niiyse, eşşeeni sürmüşler dağa varmışlar.

⁴⁶ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

⁴⁷ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Keloğlan, odunuğu ed” demişler.

“Anam beni size gaddı” demiş.

Odunun da edmişler.

“Keloğlan eşeğini y¼klet.”

“Anam beni size gaddı” demiş.

Eşeğini de y¼kledmiřler.

“Keloğlan, eşeğini s¼r.”

“Anam beni size gaddı.”

Eşeğini de s¼rm¼řler. K¼yl¼lerin hepsinin biriktiği, toplandığı yere gelip de herkes gendi evine dağılırkan:

“Anan seni bize burdan gaddiidi. Burdan öte de sen ged” demişler, k¼ye yaklaşışın.

Keloğlan, herkes bit tarafa gedmiş, Keloğlan’nan eşsek orda galmiş.

Keloğlan eşeğe demişkine:

“Sen şu yoldan geed, ben de şu yoldan gedim” demiş.

Hemen gısa yoldan gendi, uzun yoldan da eşeği yollamış.

“Sen evel varırsan bir urupla arpaa. Ben evel varırsam bir yağ d¼r¼m¼” demiş.

Hemen gendi gaça gaça eve gedmiş.

“Ana” demiş “çabuk çabuk bana bir yağ d¼r¼m¼ ver! şindi eşek gelir! yarışa geddik!” demiş.

Keloğlan bir yağ d¼r¼m¼ yemiş. Merduvanın başında oturmuş.

“Ana” demiş “bir yağ d¼r¼m¼ daha et heeri, acıktım. şindi eşsek gelir” demiş.

Bir yağ d¼r¼m¼ daha edmiş, yemiş.

Hıhk, akşam yaklaşmış, garaamış. Eşeğin geleceği yok.

“Oğlum Keloğlan, ged şu eşeği ara. Nooldu, noolmadı?”

Keloğlan gedmiş ki, e y¼kl¼ hayvan, tek başına uzak yoldan gelir mi? O da k¼t¼ yoldan eşeği g¼ndermiř. İyi yoldan gendi gelmiş çabuk gedim dii. Eşsek devrilmiiş, ölm¼ř. Guşlar da üst¼ne gonmuş, eşeği yiyilermiş.

Guşun birini dudmuş, goynuna goymuş. Doğru dayısının evine gedmiş. Dayısının avradının da oynadı varmış. Keloğlan da bilir imiş. Keloğlan’ın dayısının avradı da burgul (bulgur) pilavı bişirmiş.

“Keloğlan yemek yiyek.”

“Yook” demiş “ben yemem” demiş.

Onlar yemağını yiyişin hemen guşun boğazını sıkmış.

“Guuk!”

“O ne dii Keloğlan?” demiş dayısı.

“Teşt altında içli köfte var, dii” demiş.

Dayısının avradının yaptığı yemekleri görmüş.

“Gız, getirde yiyek varısa” demiş.

Getirmiş avrad, içli köfteyi yemişler.

Biraz daha oturmuş, oturmuş. Gene guşun boğazını sıkmış.

“Guuk!”

“Lan, Keloğlan o ne dii?” demiş.

“Teşt altında küle kömbe (çörek) var, dii” demiş.

“On da getir de yiyek gız.”

Biraz sonra bi deha boğazını sıkmış.

“O ne dii?”

“Teşt altında garpuz var, dii.”

On da yemişler.

Sabanan oluşun, dayısıinen barabar çift sürmeye gedmişler. Avrad da, bit tene topal gaz varmış evde, kesmiş. İçli köfte yapmış, küle kömbe yapmış. Oynaşına götürümiş. Oynaşının da öküzü alaymış. Keloğlan bu tarlada dayısıinen, oynaşı da öbür tarlada şöyle yırak (ırak = uzak) biraz. Arada bir iki tarla var.

Keloğlan başlamış:

“Dayıı, guşağını çıkart, öküzümüzün beline bağlıyek, öküzümüz ala olsun. Dayıı, guşağını çıkar da, öküzümüzün beline bağlıyek, öküzümüz ala olsun.”

Dayısı, niise çıkartmış guşağı, öküzün beline bağlamış. Avrad depeye gelmiş. Ulan bakmış.

Adam demiş ki:

“Orda bir ala öküz var. O da benim” demiş.

Al öküz iki tene.

“Buna mı getsem, buna mı getsem? Gadere gısmete” dii, şuna gedii.

Varii, varii herifinin yanına varii.

“Aman avrad bu ney?” dii.

“Aman” dii, “topal gaz öldü” dii. “Eti de” dii “kokmasın diye sana kömbe yaptım” dii. “İşte, köfte yaptım” dii. “Küle kömbe yaptım” dii.

“İyii” dii “getir yiyek.”

“Aman,” dii “şu adamı da çağırın da” dii “ o da yesin” dii.

“Yörü Keloğlan” dii “get de onu da çağır” dii.

Gederken bu, cöbünde de biraz şeker meker varmış. Dökii bu, yollara. Adama da gedii, dii kine:

“Dayım” dii “avradının yanına vardığını öğrenmiş” dii. “Seni öldürücü” dii.

Gene geri gelii.

“Dayı” dii, “dedim, dedim gelmedi” dii.

Avrad dii ki:

“Yörü ged de” dii “sen de” dii. “Bunun söziinen gelir mi?” dii.

Adam, geddiği yerlerde bahii ki, yollarda şeker dökülük. Şekerleri topliip gedii. Adam gaçii. Daş toplii gelii, beni dövücü diini.

“Lan” dii “bu niye gaçii?” dii. “Dayım ne toplii yerlerden öyle?” dii. “O adam niye gaçii?” dii.

“Valla” dii, “dayım” dii “o adamın” dii “senin yanına geldiğini öğrenik” dii. “Dayım onu dövmeğe govalii. Yerlerden de daş toplii” dii.

Avrad da eve gaçii. Avrad da eve gaçışın Keloğlan da küle kömbeyi de yii, içli köfteyi de yii. Ordan gedii.

Gedii, gedii, yolun kenarından giderken bir adam gelii. Hanımı hamile. Hamile. Bu bir avrad elbisesi geyii Keloğlan, gendini gizlemek için. Bir gadın elbisesi geyii.

Adam da hanımı hamileymiş, doktura götürüi hayvanın üstünde.

“Aman” dii “nere gediin?”

“Hanımımı” dii “doğuma götürüim” dii.

“Amaan, ben ebeyim” dii. “Ben doğum yaptırım” dii.

Yüzünü, gözünü gapatii. Böyle gendini garı gibi yapii.

“Aman yavrım,” dii “ben doğutturum şu çalıların arasında” dii. “Sen nere götürüin” dii “ta” dii “başka köylere” dii.

Adamcağız şöyle irelide beкли. Hanımını götürüi, çalıların arasına doğutturmeye.

Avradı çalıların yanına götürüi. Ben doğum yaptırım dii avrada kötülük edii. Gendi gedii, gaçii.

Avrad dii ki:

“Amanın” dii “avrad dediğın herif imiş. Bana kötülük etti” dii. “Doğum yaptırıcım, diye” dii.

Adam, avradı orda birahii. Bunun peşine düşüi şimdi. Guvalii, guvalii. Bahii garşıdan iki tene asger gelii.

“Bunu yakalan! Bunu yakalan!” dii bağırii adam.

Hemen ordan, mercimek tarlasıimiş, kenarından yolun gedii. İki dal mercimek alii eline.

Asgerler diiler ki:

“Seni niye govalii o adam?” diler.

“Tarlasından” dii “iki dal mercimek aldım diye” dii “beni böyle govalii” dii.

“Lan ged” diiler. “Yörü kaç, canını gurtar” diiler.

Adam kehil kehil gelii:

“Niye yakalamadınız onu?” dii.

“Lan ged” diiler. “İki dal mercimek için adam mı govalanır?” diiler.

“Ee” dii, “bilen biliir, bilmeyen de iki dal mercimek sanar” dii.

Adamcağız, goyup gedii geri.

5.33.Vali⁴⁸

Maraş'a bir vali gelmiş. Üstülerinde büyük istemezlermiş. Gelen valiyi, hocaları dua eder, gendileri de öldürürmüş.

Bir gün vali gelmiş. Gelir gelmez hemen ikindin akşam üstü, bir dellal çağirttırmış. Eskiden dellal olurmuş.

“Herkeş valiye bir yumurta getirsin!”

E, büsbüyük padişah. Bir yumurta istemiş, nolacak. Şey, vali.

Bunlar valiye yumurtii götürmüşler. Valinin bahçesi harman yığını gibi olmuş yumurtiinen.

Biraz sonra bir dellal çağirttırmış ki:

“Herkes” demiş “getirdiği yumurtayı geri götürsün!”

Geri götürmüşler.

Niise, sabahtan namaz olmuş. Akşam namazı olmuş. Üç gün, beş gün. Bu vali ölmemiş. Hoca dua edmiş. Bunlar, amin, demiş. Vali ölmemiş.

Valinin huzuruna çıkmışlar.

“Biz” demişler “buraya gelen valiyi, hoca dua eder, biz de ‘amin’ derdik. Bir vakitte öldü. Biz üç gündür, beş gündür, beş vakit namazda dua ediyoruz, ‘amin’ diyoruz. Sen niye ölmedin?” demişler.

“İlk geldiğim günü hatırlıiniz mi?” demiş.

“Hatırlıik.”

“Birer tane yumurta getirdiniz.”

“E, getirdik.”

“E, geri de götürdünüz.”

“E, götürdük. Bunda ne var?” demiş.

“Bunda çok şey var” demiş.

“Büyük yumurta getiren güccük götürdü. Güccük getiren büyük götürdü. Hepinizin gursağına harem düştü. Duanız kabul olmaz oldu. Boşa çabalaman” demiş.

Bitti.

⁴⁸ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcükten oluşturulmuştur.

5.34. Cebrail ile Kör⁴⁹

Bir gün Cebrail aleyhis selam giderken bir tane köre rastlii. Köre rastlii, yüraa (yüreği) acii. Yönünü gilbeye (kibleye) dönii, elini açii. Allah’a yalvarii:

“Allahım! Bu körün” dii “gözünü aç” dii.

Cenab-ı Allah, körün gözünü açii.

Körün gözü açılır açılmaz, sağına soluna bi bahii ki bir adam gedii. Cebrail’i görri. Yerden daşı alii, Cebrail’e, gafasına atmaya başlii.

Cebrail yönünü gilbeye dönii:

“Hey ilahi! Ya Rabbi! Sen bilirsin, senin işine garişılmaz” dii.

Gene geri körün gözü kör olii.

Cenab-ı Allah’tan bir nidâ geliyor kine Cebrail’e:

“Ben” diyor “o gulumun gözünü kör etmeseydim, öbür gullarıma çok zarar verecekti” diyor. “Onun için onun gözünü kör etmek zorunda galdım” diyor.

Mecliste ârif ol kelemi (kelâmı) dinlee,

El iki söylerse sen biri söyle.

Bilirsen güzel bir şey söyle ibret alsınlaar,

Bilmezsen sus da seslenme, seni bir adam sansınlar.

5.35. Hz. Musa ile Çoban⁵⁰

Çobanın biri dağda, hiç okuma bilmiyomuuş. Namaz gılma bilmiyomuuş. Amma Allah’ını çok seviyomuuş.

Deynaani dikmiış. Üstüne de kürkiinen borkünü goyarmış her zaman:

“Kürküm, borküm. Kürküm borküm” diini namaz gılar. Allah’a ibadet edermiş.

Bir gün Cebrail ordan geçerken bahıyor ki:

“Kürküm, borküm. Kürküm, borküm” diye namaz gılıyor.

Cebrail diyor ki:

⁴⁹ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

⁵⁰ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Öyle namaz gılınmaz” diyor. “Şunu şunu oku” diyor.

Dua, bir kaç tane dua öğretiyor. Cebrail de denizi depeleyip gedii. Tabi batmıyor.

Bir bahıyor ki, denizden kuru, tozlu yol gibi çoban goşa goşa geliyor denizin üstünden. Hiç basmii. Ayağı bile ıslanmii.

“Dediin birini unuttum! Dediğin birini unuttum!” dii.

Cebraail diyor ki:

“Eski bildiğin gimi! Eski bildiğin gimi!”

Bahıyor ki Cenab-ı Allah onu da öyle gabıl etmiş.

Sev de nasıl seversen sev. Yeter ki Allah’ı sev. Akliin yettiği kadar sev. Ama bilmiisen öğrenmeye çalış.

5.36. Bal Ekmeğin Yoksa Bal Dilin de mi Yok⁵¹

Bir gün adamın birisi, bal almak için çıkmış yola. Varmış. Sokakbaşı derler (Sokakbaşı) bizim Maraş’ta, oreye varmış. İki tene adam yan yana. Biri bal satı, biri sirke.

Bal satan adamın yanına varmış, adam.

Demiş:

“Amcam, işte, balın kilosunu kaç arhadaş?”

“İşte, şu fiyat.”

Demiş:

“Balın eyi mi? Kötü mü?”

“Ya gardeşim” demiş “balın eyisi, kötüsü mü olur ya! Bal baldır ya! Aliisen al, almiisen alma ya! Ne sorup duriin?” demiş. “Balın eyisi, kötüsü de mi olur? Bal, baldır!” demiş.

Lan, adam böyle azarlamış gimi, dövecek gibi. Adamın zoruna gedmiş.

O bitişikte oturan da.

“Sirke! Sirke! Sirke! Bal gimi sirke! Bal gimi sirke! Her eve gerek! Her eve gerek!
Bal gimi sirke!”

⁵¹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Lan, adam demiş kine:

“Sirke de gerek diyal amma adam iyice ballandırdı” demiş.

Ordan bir şişe sirke almış, gedmiş.

Ordan galmış ki: Bal ekmeğin yoksa bal dilin de mi yok.

Dilin tatlı olursa her işin görülür.

5.37. Talebe⁵²

Bir cami varmış. Camiinin bir hücresi (hücre = oda) varmış. Orda gelen talebeler yatarmış. Heer yatan talebe ölür ümü. Heer yatan talebe ölür ümü.

Bir gün bir talebe gelmiş gene. Oturmuş ders çalışmış mum ışığında. Eşikten bir kız çıkmış. Oğlan heç aldırış edmemiş. Gelmiş yanına oturmuş. Oğlan gene hiç seslenmemiş. Gine dersine devam edmiş. Kız, elini oğlanın boynuna admış. Oğlan da mumu galdırmış, kızın barmağına tutmuş. Kız, barmağını geri omuzundan elini çekmiş.

Demiş ki:

“Sen” demiş “benim elimi, niye barmağımı yaktın?” demiş oğlana.

Oğlan da demiş kine:

“Sen niye elini boynuma atıin. Ben senin halelin miyim?” demiş. “Cehennemde nasıl yanıcın, buncağız ateşe dayanmıisen” demiş.

Kız da peri gızıymış. Kız demiş kine:

“Ben sennen evlenecaam” demiş. “Ben gerçek bir Müslüman arıidim” demiş, “buldum” demiş. “Ben” demiş “şimdiye kadar buraya gelen talebelere” demiş “gapının eşiğinden çıktım mı hemen bana saldırıiler. Ben de boğyup öldürüim” demiş. “Gerçek bir Müslüman aradımdı, buldum. Ben sennen evlenecaam” demiş.

Oğlan da sabah namazına gadar ders çalışmış. Sabah namazını da gılmış, yatmış. Uyumuş. Biraz geç galışın, bir bakmış ki ses gelii. Tahır tuhur sesler gelii, gapı sesi gelii. Cömaatın sesi gelii. Dışarı çıkmış.

⁵² Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

“Noldu? Ne var?” diini.

Bakmış, su gızdırıiler. İşte, tabut felan hazırlıiler. Cenaze yhiicekler.Demiş:

“Hayır mı? Ne var? Noldu? Cenaze felan mı var?”

“Yok” demişler, “burda yatan ölür. Sen de kalkmiışın biz seni öldün diini hazırlık yapıidik. Sen ölmemişin.”

İşte, bitti. Yani, dürüst olduğu için ölmemiş o da.

5.38. Misafiri Dövenler⁵³

Köyün birinde zengin bir adam varmış. Adamın da yedi tene oğlu varmış. Adam çok missafir severmiş. Çocukları da yani gençler de öyle bir hizmet edermiş ki. Eskiden de at olduğu için atınan varırlarmış. Hemen atdan endirirlermiş. Hemen çorabını çıkarırlarmış. Biri havlu tutar, biri ırbıkla (ibrik) su döker. İşte, ellerinden gelen hörmeti yapar, yemekler, işte eskiden çay da olmazmış fazla da, şire olurmuş, meyve sebze. İşte, ne var ney yok. Bir hörmət, bir hizmet. Artık yani heç, yok yok. Yani öyle bir hörmət ederlermişkine adama; yedirir, içirir bir de döver yollarlarmış.

Bu da, oranın bir beyi varmış, beye duyulmuş.

Demiş:

“Bu” demiş “nasıl” demiş “yanı böyle yedirii, içirii? Bu gadar hörmət, bu gadar hizmet, bir de üstüne de dövii?” demiş. “Bi de ben gedim bahim” demiş.

Bey gedmiş. Beyi de görüşün garşılamişlar. Aynı hizmet, dört dörtlük, beye de yapmişlar.

Bey de ne hizmet yaptılarsa, ne yiyecek getirdilerse hiç seslenmemiş. Yadmış orda. Sabahleyin kahıp gedmiş. Şöyle biraz gedişin, lan, geri dönmüş gelmiş.

Hemmen garşılamişlar.

“Beyefendi bir şey mi unuttun?”

Demiş:

⁵³ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Yok, ben bi şey unutmam da” demiş “siz unuttuuz. Beni dövmediiz” demiş.

Demiş ki, o yedi oğlanın babası olan ev sahibi:

“Oğlum” demiş, “biz zengin demek, fakir demek, biz missafiri severik. Aynı hürmetimizi yaparık. Aynı ikramımızı yaparık. ‘Dursun, dursun. Galsın, galsın. Yemem, yemem. Yapma, yapma. Etme, etme. Dutma, dutma.’ Eee, bunun ne ikramı galii? Ne hayrı galii? Ben de karşılığını dövüp aliim” demiş.

Bitti.

5.39. Neyine Güvenin⁵⁴

Bir gün bir köyde iki gardeş varmış. Tarla yüzünden döğüşmüşler. Birbiriinen eyice düşman olmuşlar. Birinin yedi oğlu varmış. Birinin de bit tene oğlu varmış.

O yedi tene oğlu olan heer gün, gardeşine, o bir tane oğlu olana:

“Sen neyine güveniin? Bu tarlii neder eder elinden alırım. Benim yedi tene oğlum var. Sen bir oğluna mı güveniin?” dermiş.

O da, bir tene oğlu olan da der imiş ki:

“Ben Allah’a güveniim” dermiş.

Böyle derken heer gün, her gün. Bir gün o yedi tene oğlu olanın, oğlunun birisi nasıl oldiise gazaynan guyuya düşmüş. O ölmüş. Öbürü onun acısına dayanamamış. Öbürü onun acısına dayanamamış derken iki ayın içinde yedi oğlanın yedisi de ölmüş.

Ötekinin bir oğlu galmış.

Bu sefer gardeşi gelmiş. Onun eline ayağına gapanmış:

“Aman gardaşım” demiş, “ben en büyük bir hata ettim. Ben her gün geldim, sana dedim ki: ‘Sen neyine güveniin? Bir tek bir oğluna mı güveniin? Benim yedi tene oğlum var. O tarlii neder eder allım elinden’ dedim. İki ayın içinde hepisi öldü geddi. Ben Allah’a büyük söyledim” demiş.

Adam, yola gelmiş, pişman olmuş. Amma yedi evladı da ölmüş.

⁵⁴ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

5.40. Evvelden Gerekti Tımar, Öldü Eşek Kaldı Semer⁵⁵

İki gardeş varmış. Büyüğü evlenmiş. Avradı ondan heeç gorkmazmış, çekinmezmiş.

Güccük de evlenmiş. Güccüğün avradı gorharmış. Herifin başını görse tir tir titirer, eli ayağına dolaşırmiş.

Büyük demiş ki:

“Ya hu gardeşim, sen ne yaptın?” demiş. “Sen benden güccüksün. Senin avradın senden yüraa düşii, gorhii, eli ayağına dolaşii. Benim avrad benden heeç gorkmii. Beni bişey saymii” demiş.

“Abi” demiş, “ben püsük (kedi) paçası ayırdım” demiş. “İlk gün” demiş “beni içeri goyarkan” demiş “ayağıma bir püsük dolandı” demiş. “Ben de püsüğün ayağından dutuşun” demiş “bacağından dutuşun ikiya ayırdım, attım” demiş. “Avrad da benden gorhii” demiş.

Bir şey olursa: Püsük paçası mı ayırıin? deller ya, ondan galmış yani.

Ordan, bir gün bakmış ki şöyle bir püsük gedii. Büyük adam, büyük oğlan, gardeşi dutmuş, püsüğü bacağından dutmuş, ikiye ayırmış.

Avrad demiş kine:

“Evelden geraadi timaar. Öldü eşşek galdı semer” demiş. “On tene püsük öldürsen sene gorkmam senden, gene gorkmam senden. O ilk gün gerekdi” demiş.

5.41. Lokman Hekim ve Ölümsüzlük Otu⁵⁶

Bir gün Lokman Hakim’in üstüne çok ağır gelmiş insanlar:

“Bize” demişler “ölümsüzlük ilacı yapacaksın.”

Lokman Hakim kalkmış gedmiş. Gedmiş. Yazın günüüz sıcaak, rüzgââr yook. Yorulmuş. Bir ağacın dibine oturmuş. Oreye oturmuş bakmış bir ot, gafasını sallii.

⁵⁵ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

⁵⁶ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

Demiş:

“Beni gopar. Ben ölümsüzlük otiyim” demiş.

Otu goparmış.

Gelirken, Cenab-ı Allah Cebrail’e demiş ki:

“Ged, Lokman Hakim ölümsüzlük otunu buldu. İlaç yapacak. İnsanlara gadirlik olacak. Parası olan alacak, parası olmayan almayacak. Çok pahalı olacak.”

Lokman Hakim’in garşısına gelmiş Hızır aleyhis selam. Bak orda şey oldu. Hızır (a.s) gelmiş. Köprüde durmuş. Daşın üstüne yaslanmış. Daşa, büyük bir daşa. Lokman Hakim’e demiş ki:

“Nerden geliin?” demiş.

“Ölümsüzlük otunu buldum” demiş. “İlaç yapıcım” demiş.

“Sen çok mu bilirsin?” demiş. Lokman Hakim’e sormuş.

“Çok bilirim” demiş.

“Sen Cebrail’in nerde olduğunu bilir misin?” demiş.

“Bilirim” demiş.

“Şu anda Cebrail nerde?” demiş.

Lokman Hakim şöyle bir durmuş, düşünmüş.

“Büyük bir suyun üstünde” demiş. “Goca bir gayeye dayanmış” demiş. “Sensin” demiş.

“Sensin” diyene kadar Cebrail, ganadiinen vurmuş. Ot düşmüüş.

“Cebrail sensin” dedi Cebrail ganadiinen vurdu. Kitap döküldüü. Ot yere düştü. Nehire akdı, geddi.

Şimdiki insanlar, doktorluğu o dalgaların bir iki tane dışında galanların yapraklarından öğrenirlermiş.

Ölümsüzlük otu da sarımsağın tohumuymiş. Cenab-ı Allah da onun için sarımsağın tohumunu yok edmiş.

5.42. İlmin Başı Ne?⁵⁷

Gencin birisi gelirkene, okumuş. Gelirken, ırmaktan abdest aliimiş. Abdest alırken bit tane elma gelmiş. Elmayı ısırılmış ama goparmamış, suyu boğazına gedmiş tabi. Elmayı eline almış yuharıya doğru gedmiş. Bahçeyi bulmuş. Bakmış bahçede bir ihtiyar var.

“Amca” demiş, “bu elma herhal senin bahçenden düşmüş. Bunu” demiş “halel et. Isırdım amma suyunu yuddum, gendini goparmadım.”

Nerden geliin oğlum?” demiş.

“Ohiip geliim” demiş.

“İlmin başı ney?” demiş.

Çocuk bilememiş.

“Yedi sene yanımda” demiş, “ücretsiz çalışırsan, ilmin başını söylerim” demiş.

Çocuk:

“Tamam” demiş.

Çocuk yedi sene çalışmış bunun yanında, ücretsiz.

Bi de demiş:

“Gızım var” demiş. “Ayakları total, golu çolak, gözü kör, gulağı sağır. Bunu da alırsan” demiş “söylerim” demiş.

“Alırım” demiş oğlan.

Ihtiyar, gızını gelin edmiş. Oğlannan evlendirmiş. Oğlan, hemen geri dışarı çıkmış.

Demiş ki:

“Amca, bana vaadeddiğin gız bu değil.”

Demiş:

“Oğlum, benim gızımın ayağı total; kötü yere gedmez. Golu çolak; haram e lini sürmez. Gulağı sağır; kötü söz işitmez. Dili yok, arhaz; kötü söz söylemez. Gözü kör; hareme bakmaz.”

İşte, bunlar evlenmişler. Bir oğulları olmuş. Oğlan yedi yaşamış. Hoceye göndermişler. Çocuk iki günde Gur’an’ı hadmetmiş. Sevinmiş, Gur’an’ı aktardım (hatmeddim) diiyi.

⁵⁷ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Demiş ki bu annesi:

“Oğlum” demiş “babağiin gözü kör olmasın. Harem elmanın suyunu yuddu” demiş.
“Bir günde hadmedecektin Gur’an’ı” demiş.

Ihtiyar demiş kine:

“Oğlum” demiş, “ilmin başı sabırdır. Sabreden insan muradına erer.”

5.43. Adamın Sırrı⁵⁸

Adamın biri şehirden gelii. Yazının yüzüne gelii, akşam vahtı. Yükünü çezii (çözüyor). Hayvanını bağlii. Hırsız da bunu depeden izlii.

“Uyusun da” dii “bunun atını, eşyasını, malını çalim” dii.

Adam, yatsın namazını gılii, yatıi.

“İyice” dii “bir derin uyhuya düşsün de” dii “enim” dii.

Gece bi yarısı oluşun hırsız depeden aşşaa enii. Adamın, yazının yüzünde yaddığı yere varii. Bir yüksek bina. Dolanii, dolanii ne gapısı var, ne penceresi var, ne dutup çıkılacak gimii. Bir türlü gapii, pencerii bulup da adam, giremii.

Geri çihii depeye oturii. Sabah kahii ki adam gene namaz gılii sabah namazını, yazının yüzünde. Hayvanı da orda bağli. Eşşaaası da orda durii. Adam da yazının yüzünde namaz gılii.

Hırsız enii adamın yanına gelii.

“Ya” dii “gardeşim” dii “sen, ikindin akşam üstü buraya geldin. Ben depeden seni gözetledim” dii. “Seni soyacaktım. Gece bir yarısı geldim buree” dii. “Burda bir yüksek bina var ıdı” dii. “Ne gapısı var ne penceresi var” dii. “Ne dutup çıkılacak gimiiydi. Bir türlü, dolandım, dolandım giremedim. Sen ne yaptın?” dii.

“Ben” dii “yatsın namazımı gıldım. Yedi defa da Ayet’el-Kürsi’yi ohudum” dii, “malımı, canımı Allah’a amanet eddim, yaddım” dii.

Hırsız da imana gelii orda. Hırsızlığını birahii.

⁵⁸ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

5.44. Saygı⁵⁹

Bir gün, bir padişah dağa çıkmış vezirinin. Acıkmış, bi çobana rastlamış. Çoban teleme çalmış ekmenken bunlara yedirmiş.

Sufrii sermiş, vezir padişahdan önce başlamış. Bu da çobanın zoruna gedmiş. Padişahdan evel vezirin başlaması. Garnılarını doyurmuşlar.

Padişah demiş ki:

“Sen de benim sarayıma davetlisin. Sen de benim sarayıma geleceksin.”

Çoban demiş ki:

“Olmaz. Ben” demiş “nere gidersem –afeden- köpeğimle beraber giderim. Gelemem” demiş.

“Geleceksin” demiş. “Köpeğin de gelsin. Sen de gel.”

“Olmaz padişahım” demiş. “Ben aynı masada yemek yerim” demiş “köpeğimle. Olmaz, gelemem” demiş.

“Geleceksin” demiş. “Aynı masada yesin.”

Padişah bunu davet etmiş. Çoban, afeden, köpeğini de almış. Padişahın sarayına gelmiş.

Ee, bu güne bugün padişah sarayıdır. Hepsi etli yemek, hepsi et. Masayı donatmışlar.

Çoban annattmiye başlamış. Çoban annatiimiş, köpeği sabırsızlandırmış. Köpek de başlamimiş çoban başlamadan. Çoban annatmış şurdan, buradan. Annattmış, annattmış artık e, ne de olsa hayvan, sabırsızlanmış. Ön ayağını yavvaş yavvaş ete doğru uzatmaya başlıışın, çoban bit tane vurmuş ayağına.

“Çek” demiş “elini” demiş. “Padişahın veziri gibi, benden önce başlama!” demiş.

Tabi padişah da orda pozulmuş, hiç seslenmemiş. Vezir de pozulmuş. Yemaa yemişler. Çoban çekmiş gedmiş.

⁵⁹ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Padişah demiş kine:

“Ben” demiş “dağdaki çoban gadar olamadım. Sen de” demiş “çobanın köpeği gadar olamadın” demiş vezire. “Demek ki dağda durmiinen, şehirde durmiinen fark etmez. İnsanlık, dağda veya şehirde değil” demiş. “Dağdaki çoban” demiş “köpeğini terbiyelemiş. Ben seni terbiyeleyememişim” demiş. “Çoban başlamadan, köpek başlamadı” demiş. “Sen dağda benden önce başladın. Saygısızlık eddin” demiş.

Bu da bitmiş.

5.45. Püf Noktası⁶⁰

Adamın bir tanesii çanak çömlek yaparmış. Eskiden çanak çömlek yaparlarmış ya. Çanak çömlek yaparmış, iyice usta olmuş.

Hamuru yoğurmuş, çanağı çömleği yaparmış, fırına atarmış. Fırından çıkarttığında usta götürür şöyle öteye gormuş, soğuması için.

Adam bir gün demiş ki:

“Ya, bunun” demiş “hamurunu ben yoğuriim, çanağını çömleğini ben yapıim, fırına ben atım, fırından ben çıkariim. Niye ele hizmet ediim ki? Gedim gendime bir fırın açım” demiş.

Adam gedmiş, bit tene gendine fırın açmış. Hamurunu yoğurup, çanağını çömleğini yapıp, fırına atıp, fırından çıkarırmış. Şoreye koyduğu, duz gibi dağılır gene geri toprak olurmuş.

Allahım Ya Rabbiiim. Adam bir gün ustasının yanına gedmiş.

“Usta” demiş, “ben burdaykan da” demiş “bunun hamurunu ben yoğuriidim, çanağını çömleğini ben yapıidim, fırına ben atiidim. Fırından ben çıkariidim. Sen, tek götürüp şoreye goyiidin. Ben gene aynı yapıim, şoreye koyduğum duz gimi dağalii, gene geri toprak olii. Ben ne yapım buna? Niye böyle olii?” demiş.

Ustası demiş ki:

⁶⁰ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Oğlum” demiş, “sen onun püf noktasını unuttun” demiş. “Senin fırından çıkarttığını ben üfure üfure yerine” demiş, “soğuga alıştırdım” demiş. “Yerine öyle goyıldım” demiş.

“Amaan usta!” demiş “Ben de, elin yanii de ondan üfürüin, saniidim” demiş.

Adam buyusu (buysa) sıcak fırından çıkan, sıcak sıcak o çanak çömlekleri üfure, üfure, üfure soğuga alıştırdıktan götürür, gormuş.

Yani püf noktası demek de ordan galmış.

5.46. Cimri⁶¹

Bir gün cimrinin birinden adamın birisi bir tas yoğurt parası istiyor.

“Bana” diyor “bir tas yoğurt parası ver. Benim canım bir tas yoğurt istii” dii.

Cimri dii ki:

“Ged başımdan” diyor.

“Ya gardeşim” diyor, “ver işte. Sende para var. Zenginsin. Benim canım yoğurt istii” diyor. “Bir tas yoğurt alacağım” diyor.

Cimri diyor ki:

“Ged başımdan ya kardeşim! Ged!”

Ama adam da öyle ısrar ediyor ki hiç bırakmıyor.

“Bana” diyor “bir tas yoğurt parası ver. Benim canım yoğurt istiyor” diyor.

Artık cimri adam elini cöbüne sohi, çıkarıyoo böyle parayı atıyoo diyor ki:

“Al da ged başımdan” diyor.

Adam da gedii. Bir tas yoğurt alıp yiyoo.

Gece oluşun o cimri adam, gendini rüyasında görüyor, cennette görüyor. Cennet-i Âlâ'da görüyor. Oturuyor.

“Burda” diyor “hiç yiyecek yok mu?” diyoo.

Bit tanesi seselenmeden getirip önüne bir tas yoğurt goyuyor.

⁶¹ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Ya” dii “bu bir tas yoğurttan başka bişey yok mu?” dii “Cennet-i Âlâ’da istediğin her şey önüne gelir, derlerdi” dii. “Bit tas yoğurtdan başka bişey yok mu?” dii.

Bis ses buna diyoo kine:

“Sen” diyor “o dünyadan bu dünyaya” diyor “bir tas yoğurt göndermişin” diyor. “Başga bişey göndermemişin ki” diyor.

“Haa” dii, “yani” dii “burda bişey olmaz da” dii “biz o dünyadan gönderişin mi bu dünyada yeriz?” dii.

“E, tabi ki” dii “sen ordan ne verirsen burda da onu geri alıp yersin.”

Öyle diişin adam bir uyanıyor kine yatağında, ölmemiş.

Haa, ondan sonra adam cimriliği bırakıyor.

“Demek ki” dii, “Ne eden elinle. O geder seninle.”

Burda yaparsak orda da iyilik yaparsak iyilik buluruz. Kötülük yaparsak kötülük buluruz.

5.47. Kuru Kafaların Manası⁶²

Musa peygamber gederken, üç tane guru gafa görüyor. Birine esasını batırıyor; hiç batmıyor. Birine esasını batırıyor; bu taraftan batıp öbür taraftan çıkıyor. Birine de esasını batırışın; batıyor ve ucu öbür taraftan asanın çıkmıyor.

Diyor ki:

“Bana bu gafa gibi gafa getirin. Size ne isterseniz verim” diyor.

“Şu gafa ki” dii “hiç batmadı. Bir meclise, bir topluma girdiği zaman, orda anlatılanları, dışarıya çıktığı zaman, sordukları zaman; ‘gafama hiiç bi şey girmedii’ diyen gafadır” dii.

“Şu gafa ki” dii “burdan battı, şurdan çıktı” dii. “Topluma girdiği zaman, geri tekrar dışarı çıktığı zaman. İşte, birkaç arkadaşı, tanıdığı sorduğu zaman; ‘Ammaann, şu gulağımdan girdii, şu gulağımdan çıktı’ diyen gafadır” dii.

⁶² Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Şu gafaya gelişin” dii “battı ve öbür taraftan çıkmadı” dii. “Bir mecliste, bir toplumda oturduu, dinlenene gulak gafa verdii, ezberledii, hepsini gafasına not ettii, hepsini öğrendi. Dışarıya çıhıp da sorulduğu zaman, aynısını anlattı. İşte, bu gafadan getirin bana” dii. “Size ne isterseniz verim.”

Bir insan, dikkat edip de gendini gonuşulana verirse her insan akıllıdır, deli değildir, amma önemsemeyen insanlar vardır. Akıllı insan; sessizce, bütün dikkatini oraya verdiği zaman, nerde olursa olsun, zekâsında bir noksanlık yoksa onu, aynısını, ordan teyip gibi çeker ve alır.

Amma gafası başka yerde olup da oreye hiç gafa vermiip heç önemsemezse ondan zaten de hayır gelmez.

5.48. Eşek Susuz Kalınca⁶³

Bir gün gadının biri iyice yaşlanmış. Evdeki horanta oğlu, gızı bunu istemez olmuşlar, yaşlanışın. İnsan yaşlandı miidi şimdi huzurevine goyiiler. O zaman da huzurevi yokmuş. Kadın yaşlanışın dutmuşlar, gariyi guyunun içine admışlar. Bir susuz guyu varmış, guru. İçinde su falan yokmuş.

Garii guyunun içine admışlar. Sözüm ona, eşşek de aniriimiş, aniriimiş. Bunlar susturamiilermiş.

Garı guyunun içinden çağırılmış:

“Yavrım! O eşşek susuuz, susuuz! Su verin!” demiş.

Öyle diişin garıyı guyunun içinden gene geri çıkartmışlar.

Demek ki demişler:

“Bir eve bir garı gerek. Bahele eşşek sabah beri başımızı ağridii. Bar bar bağirii de. Bir su verme aklımıza gelmedi” diye garıyı guyudan çıkartmışlar.

⁶³ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

5.49. Ana Ciğeri⁶⁴

Bir gün de adamın birisi evlenmiş. Anası da yaşlıymış. Avradı, anasını istememiş.

“İlle, ananı götürücün. Ciğerini kesicin, bana getiricin. Ben yiyicim. Ananı götürücün dağa. Ananı öldürücün. Ciğerini getiricin, ben yiicim.”

Adamcağız bir gün iki gün, bir gün iki gün, esgi insanlar da saf olurmuş zahar (herhalde), anasını dağa götürmüüş. Anasını öldürmüüş. Ciğerini de eline almış, getiriimiş.

Ciğerini de eline alıp da gelirkene yolda ayağı daşa değışin, adamın ayağı ağrımış. Ayağı daşa çahlıverişin ayağı ağriişin:

“Anam!” demiş.

“Anam!” diyene gadar elindeki ciğer:

“Ciğerim!” demiş.

“Ciğerim!” diişin adam eve gelmiş. Avradı da öldürmüş.

“Sen” demiş “bana ananı öldürtturdün” demiş. “Ayağım daşa değıverişin, ‘anam!’ dedim idi” demiş, “elimdeki ciğer, ‘ciğerim!’ dedi” demiş. “Sen bana ananı öldürtturdün” demiş, avradı da öldürmüş.

5.50. Misafirden Korkan Adam⁶⁵

Köyün birinde, şöyle bir ağaç varmış. Şöyle az köyün kenar tarafında. İşte, köyden dışarıda bir ağaç varmış. Büyük bir ağaç varmış. O ağacın dibine herkeş şöyle bir tandır (yassı), düzgün, güzel bir daş gormuş. Herkeşin daşı belliymiş. Herkeş bir daş gormuş.

Adamın biri de şöyle şipşimşek (sipsirvri) bir daş goymuş. Sivri, şimşek bir daş goymuş, kimse oturmasın dii. O daşın hangısının üstüne gelik de bir yabancı oturursa o, missafiri alır gendi evine götürürmüş. O sivri daş goyan adam da missafirden gorkar ımış. Kimse oturmasın diini sissivri daş goymuş.

E, olacak ya, biri de gelmiş bir gün ona yaslanmış, oturmuş.

⁶⁴ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

⁶⁵ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Senin daşında missafir var! Senin daşında missafir var!” dii seyirtmişler. Goşa goşa gedmişler.

Adam gedmiş, bu missafiri getirmiş ama missafir bit tane ha. Mağsere gazanı deller bizde, dört girat alır. Mağsere gazaniinen yahni bişirmiş. Goca goca teştinen pilav bişirmiş.

Adama yemeği goymuşlar. Bir tabak yemiş.

Demiş ki:

“Geçmişine rahmet arhadaş” demiş. “Allah sana çok versin.”

“Arhadaş” demiş, “missafir bu gadar mı yemek yer?” demiş.

“Ya arhadaş” demiş, “senin de bir garnın vaar, missafirin de bir garnı var. Bu gadar yer ya, ne gadar yiyici?” demiş.

“Sen otur da ben geliim arhadaş” demiş.

Hemmen gedmiş, goccaman bir tandır daş bulmuş. O ağacın dibine goymuş.

“Missafir” demiş “bu gadar yemek yiise. Bu köye gelen missafirin hepsi benim evime gelsin” demiş.

Adam, missafir deyişin heç doymaz sanarmış. Gorhusundan öyle sivri bir daş goymuş.

5.51. Hanım ile Azap⁶⁶

Bir gün ağanın biri ölmüş. Zengin bir ağa, ölmüş. Hanımına düğürcü gelmeye başlamışlar sağdan soldan. E, hanım da evlenmek istemimiş. İllâ rahat goymiiler, evlenecekler.

Azabına demiş kine:

“Benim evimin işini sen biliin. Çiftliğimin işini sen biliin. Beni rahat goymiicekler, yaşım genç. Gel bana bir nikah at” demiş.

Azap demiş:

⁶⁶ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Olur mu hatın yaa? Nasıl olur? El ne der, elâlem ne der?”

Demiş ki:

“Çık” demiş “şu damı lovla” demiş, yazın gününe.

Köylerde lov olur. Toprak damları lovlarlar akmasın diini. Çihii, emir emir. Azap çihii damı lovlıi.

O dii ki:

“Amaan! Adam yaz günü dam lovlıi!”

O dii ki:

“Adam yaz günü dam lovlıi!”

Niise, o gün akşama gadar lovlıi.

Devlikisi gün dii ki.

“Çık, gene damı lovla.”

Gine çihii, lovlıi.

Gine gören dii ki:

“Amaan! Yaz günü yağmur yok, yağ yok şu adam dam lovlıi!” dii.

Yağmırlıkda lovlarlarmış. Delik topraklar, yarılan yerlerin gavuşması için. Aşşaya su akmaması için.

O dii:

“Şu adam dam lovlıi!”

O dii:

“Şu adam dam lovlıi!”

Yine tabi akşam olii, yatıi. Devlikisi gün gene derken. Bu bir hafta devam edii. Her gün dam lovlıi.

Ondan sonra bir gün birisi dii ki:

“Ammaan! Şu adam dam lovlıi!”

Biri dii ki:

“Amaan, o adam her gün dam lovlıi” dii.

Biri görü dii kine:

“Şu adam dam lovlıi!”

Öteki dii:

“Aman o her gün dam lovlıı” dii. Heç kimse bakmaz olii.
Öyle diişin dii ki:

“Sen” dii “bana nikahı gıy. Bir gün derler ki” dii “ağa öldiidi, azaba vardı, derler. İki gün derler ki, ağa öldiidi azaba vardı. Herkeş unutuur, geder” dii. “Herkeş işini gendi bilir. Herkeş hesabını gendi bilir” dii. “Herkesin” dii “gözü benim malımdadır” dii. “Beni” dii “sevdiklerinden diyel. Goca çiftlik sahibi adam, ağa öldü. Ağanın yerini almak istiiler” dii. “Benim işimin, gücümün, emekdarım sensin” dii. “Sen” dii “bana bir nikah at” dii.

Azabnan evleniiler. Onlar muradına eriiler. Darısı ermeyenlere.

5.52. Davarlarımız⁶⁷

Bir gün adamın biri oğlunu evermiş. Oğlunu everişin, esgiden de esgi insanlar, çok her şeyi sınırlarmış.

Gelin üç günlük oluşun, gayınbaba gapıya dinelmiş. Gelini çağarmış.

Demiş:

“Hele gızım bak” demiş “davarlar gelii mi?” demiş.

Gelin bakmış. Şöyle bir daanemiş ireliye doğru.

“Davarlarımız gelii” demiş. Yuhariye çıkmış.

Goca heç seslenmemiş. Aaşam oluşun oğluna demiş ki:

“Oğlum” demiş, “bu avradı boşa da seni bi daha everim” demiş.

Esgi insanlar da anaya, babaya heç garşı gelmezmiş. Soruda sormazmış niye diye, nedenini sormazlarmış.

Oğlan boşamış babası, boşa, diişin.

Babası bunu bi daha evlendirmiş. Gene gelin üç günlük oluşun. Üç gün sonra demiş kine:

“Gızım” demiş, “hele bak davarlar gelii mi?” demiş gine.

Gene o da gapıdan bakmış.

“Davarlarımız gelii” demiş. Yuhariye çıkmış.

⁶⁷ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

Gene akşam oğlan eve gelişin, demiş ki:

“Oğlum, bunu boşa. Seni bi daha everim” demiş.

Oğlan onu da boşamış.

Bi daha evermiş babası. Üçüncü gelini almış. Üçüncü gelini alışın, gene üç günlük oluşun demiş ki:

“Gızım, bak hele davarlar gelii mi?” demiş.

O, üçüncü gelin demiş kine:

“Davarlarımız gelii baba” demiş. “Yem goyim, su goyim” demiş. Ahıra gedmiş. Davarlara yem goymuş, su goymuş.

Akşam oluşun demiş ki:

“Oğlum” demiş, “şindi sen diin ki” demiş, “babam üç günde bir avrad boşadii, diin” demiş. “O, birinci aldığım avradın senin” demiş “dedi ki, davarlarımız gelii, o sana ev bark edmezdi. Avrad olmazdı. Evine, malına sahap çıkmadı, davarlarımız, dedi. İkinci avradın da, davarlarımız, dedi. Onun için boşaddım” demiş. “Amma bu üçüncü avradın” demiş, “davarlarımız gelii, dedi” demiş. “Mala sahip çıktı. Evine sahip çıktı. Malına yem goydu, su goydu. Bu avradığin gıymatını biil. Bu avradın seni ev bark edeer, adam eder. Buna sahip ol” demiş.

İşte bu da bitmiş.

5.53. Köylünün Saflığı⁶⁸

Adamın biri bir gün eşşeğine binmiş. Eşşeğin arkasına da bit teke bağlamış. Üstünde uyuklar gedermiş. Üç tene hırsız da yolun üstünde oturmuş. Bunun böyle geddiğini görüşün.

Birisi demiş ki:

“Ben bunun tekesini çalarım” demiş.

O demiş ki, biri de demiş ki:

“Sen tekeyi çalarsan ben de altındaki eşşeği çalarım” demiş.

⁶⁸ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

Öbürü de demiş ki:

“Sen altındağı eşşegi çalarsan ben de sırtındaki elbiseyi çalarım” demiş.

Bu, tekeyi çalarım diyen, adam uyuklii ya, hemmen tekeyi çekmiş. Almış gedmiş.

Hemen, eşşegi çalarım diyen de, yolun içine enmiş. Gederken.

“Nere gediin emmi?” demiş.

“Teke satıcım oğlum” demiş.

“Hani teke emmi?” demiş.

Adam bir dönmüş bakmış ki teke yok.

“Amaan!” demiş. “Teke kaçık oğlum!” demiş.

“Şu tarafa öte geddi emmi” demiş. Adam şu yana geddiyse, gendi şu yanı göstermiş.

Adam geçarakdan o yana gedişin, gendi de eşşegi çekmiş, götürmüş.

Öteki, elbiseyi çalarım diyen de, bir guyu varmış. Guyunun başına oturmuş. Ağlemeye başlamış.

Adam demiş ki:

“Ne ağliin oğlum?” demiş.

“Aman emmi” demiş, “babamdan galma, gıymatlı bir yüssüğü vardı. Bu guyunun içine düştü. Ben de sudan gorharım” demiş. “Girip de bir çıharan olsa” demiş. “Şu gadar para verrim” demiş.

Eşşeginen tekenin parasından daha çok bir para söylemiş.

Lan, adam şöyle bir düşünmüş:

“Lan” demiş, “şindi eşşek geddi” demiş. “Teke de geddi. Köye gidersem, ‘eşşegi, tekeyi neddin?’ derler, bana gülerler. Bari gedim şu yüssüğü çıharım de” demiş “eşşegi de tekeyi de saddım, derim. Parasını götürürüm” demiş.

Adam soyunmuş, bi kilot galmış. Girmiş guyunun içine. Toprağı pençeliip pençeliip bahiimiş. Toprağı pençeliip pençeliip bahiimiş. Guyuda da su çok azmış, yanı çok bir su diyelmiş. Yani insan boğulacak kadar çok fazla derin guyu da diyelmiş.

“Oğlum, ben bulamadım!” demiş. Yuharı çıkmış ki ne oğlan vaar ne asbab vaar. Bir kilotunan galmış.

Ormanın arasına gedmiş, saklanmış. Gece oluşun da evine gedmiş. Öyle soymuş hırsızlar gendini.

5.54. Kengerler Şahidim Olsun⁶⁹

Köyün birinden iki adam, iki arkadaş, gazanca gedmişler. Gedmişler, bis sene şehirde galmışlar. Para kazanmışlar.

Bi tenesi yememiş, içmemiş, birikdirmiş, idare edmiş. Biri de haylazın tekiymiş. Eline geçen parii humara (kumar) vermiş, avrada vermiş, içgiye vermiş. Beş gurusu kazanmamış. Öteki de yememiş, içmemiş fuhara, biriktirmiş.

Bir sene doluşun, ikisi bir gelirken yüce bir dağın başına gelişin. O, para kazanmeyen, haylaz olan, iri yarı babayiğit biriymiş.

Demiş ki:

“Ben seni öldürürüm” demiş ötekine.

“Ya arhadaş! Edme, dudma! Sen beni nasıl öldürürsün?”

“Yok” demiş, “şimdi köye gedecaz. ‘Bir senedir gedmişiniz. Bu, bu gadar para kazanmış getirmiş, hani sen ne getirdin?’ demezler mi bana?” demiş. “Öldürürüm” demiş.

Olur, olmaz. Olur, olmaz. Bakmış, adamı öldürü çöküp.

“Paranın yarısını sana verim” demiş.

“Yok” demiş, “köye gedişin, ‘paranın yarısını buna verdim’ den” demiş.

Adamı çökmüş, öldürürken, adam demiş kii:

“Şu kengerler de bana şahitlik edsin” demiş. “Suçum yook, sudurum yook. Bu dağın başında, issiz yerde beni öldürüin!” demiş.

Adam bunu öldürmüş. Parasını almış. Köye de varmış.

Demiş ki:

⁶⁹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“İş gazası oldu” demiş. “Herifin öldü” demiş avradına. İki de çocuğu varmış adamın.

Aradan da bir sene felen geçişin adamın avradını da gendi almış. Adamın avradını da gendi almış. Gendinden de iki tene, üç tene çocuğu olmuş avradın.

İki tene, üç tene çocuğu olmuş. Bir gün otururken, şöyle köy evleri dağa dayalı olur, damın arha tarafı. Ordan, pacadan bir kenger yuvarlanmış. Gelmiş pacadan aşşağaa düşmüş.

Kenger aşşa düşüşün adam gülmüş.

Gadın demiş ki:

“Niye güliin?” demiş.

“Heeç” demiş “öyle güldüm.”

“E, öyle gülünür mü” demiş “oturup otururken, durup dururken?” demiş. “Hele söyle neye güldün? Niye güldün?”

“Yav heç” demiş. İşte, galan evlenmiş, iki tene, üç tene çocuğu da gendinden olmuş ya, serbes serbes artık “yav” demiş “senin esgi rahmetliği böyle, böyle, böyle oldu da ben öldürdümümü” demiş.

Hemen avrad demiş kine:

“Sakalına bilmem neddiim!” demiş. “Hemi herifimi öldürdün hemi de beni mi aldıidin!” demiş.

Hemmen candarmeye haber vermiş. Gelmiş adamı dutmuşlar, götürmüşler.

Yanı, nerde olursan ol, issiz yerde de olsun; gan yerde galmaz.

5.55. Süt Satan Adamlar⁷⁰

Bir gün adamın, iki tane adam süt satarmış. Bir köşede otururlarmış. Süt satarlarmış.

Bir gün birine çok müşteri gelirmiş. Birine de çok az müşteri gelirmiş.

⁷⁰ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

Çok az müşteriye gelen adam, peygamber efendimize şikâyete gedmiş.

“Aynı köşede” demiş “süd satıyoruz. Bana” demiş “çok az müşteriye gelii. Bu arhadaşa da çok müşteriye gelii” demiş. “Neden böyle olii?” demiş.

Peygamber efendimiz demiş kine:

“Sen hâlis süd satıyorsun. O da südüne su gatiyor. Harem para gazananlar akşama gadar ona geliyor. Halel para gazananlar da sana geliyor. Ance o gadar kişi halel para gazanabiliyor. O da sana geliyor. Halel para; halel mala halel para gazanan gelir. Harem mala da harem para gazanan gelir” demiş, peygamber efendimiz.

5.56. Yalan⁷¹

Bir gün de peygamber efendimiz adamın birine demiş kine:

“Bana” demiş söz ver. Huyiin birini terge” demiş. “Gel” demiş “yalan söyleme. Söz ver” demiş. “Ne yaparsan da her gün gel, bana annad” demiş. “Ama hiç yalan söyleme” demiş.

“Pekey” demiş adam, peygamber efendimize söz vermiş, yalan söylemiycaane.

Adam, içgi içermiş. Adam, avrada gidermiş. Adam, humar oynarmış. Adam, hırsızlık edermiş.

Ee, peygamber efendimize söz vermiş, yalan söylemiyeceğine. Adam, masii gurarmış, içgi içecek; adam der imiş ki:

“Ya ben nasıl gederim de peygamber efendimize, ‘içgi içtim’ derim. ‘Ben, içgi içtim’ derim. Ayıp olur.” Adam içgiyi içmezmiş. İçgi içmeyi tergemiş.

Adam, gadına gedecek. Gadının gapısına varırmış. Elini zile uzatmazmış, durur umuş.

“Ya, ben nasıl gederim peygamber efendimize, ‘ben, gadına geddim’ derim. Yav, bunu yapamam. Ben diyemem” der imiş. Utanırmış. Geri vazgeçer gelir imiş.

⁷¹ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

İşte, hırsızlık edecek. Hırsızlık edecağı yere vardı mıydı. İş yeri, ev işte her neyse, hırsızlık edemezmiş.

“Yav, ben nasıl giderim de peygamber efendimize, ‘hırsızlık yaptım’ derim. Ya, böyle olur mu? Ayıp olur. Ben yapamam.”

Derken adam, na gadar kötü huyu varısa hepisini tergemiiş. Peygamber efendimizin yanına gelmiş.

“Yav” demiş, “sen ne yaptın? Bütün huylarımı tergeddin. Ben, heç bişey yapamiim. Heç bir kötülük yapamiim” demiş. “Hangısına varsam geri döniim. Elim varmii” demiş.

Peygamber efendimiz demiş ki:

“Büttün kötülüklerin anası, yalandır. Bütün kötülüklerin başı, yalandır” demiş.

5.57. Sinek ile Pire⁷²

Bir varmış, bir yokmuuş. Bit tane bire (pire) varmış. Bit tane de sinek varmış.

Sinek vızılamee başlamış bire ölmüş.

Garga demiş ki:

“Aman sinek gardaş! Ne vızılıisin?” demiş.

“Bire gibi yiğit öldüü,

Ben de vızılıye galdım!” demiş.

Garga da gaalamee başlamış.

Gavak demiş ki:

“Aman garga gardaş! Niye gaaliisin?” demiş.

“Bire gibi yiğit öldüü,

Sinek vızılıye galdı,

Ben de gaaliye galdım!” demiş garga.

Gavak demiş ki:

“Ben de yaprağımı dökerim!” demiş.

Gavak da yapraklarını dökmüş.

Su demiş kine, gavağın dibinden ahan su:

“Aman gavak gardaş! Yapraklarını niye dökdün?” demiş.

⁷² Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Bire gibi yiğit öldü,
Sinek vızılıye galdı,
Garga gaaliye galdı,
Ben de yaprağımı döktüm!” demiş.

Su demiş ki:

“Ben de bulanık akarım!” demiş.

Darılar demişler ki:

“Aman şu gardaş! Niye bulanık ahiisin?” demişler.

Su demiş ki:

“Bire gimi yiğit öldü,
Sinek vızılıye galdı,
Garga galiye galdı,
Gavak yaprağını döktü,
Ben de bulanık aktım” demiş.

Darılar demişler ki:

“Ben de boynumu bükerim!”

Darılar da boynunu bükmeye başlamış.

Darıların sahibi gelmiş.

“Amman darılar!” demiş “Niye boynunuzu büktünüz?” demiş.

“Bire gibi yiğit öldü,
Sinek vızılıye galdı,
Garga gaaliye galdı,
Gavak yaprağını döktü,
Su bulanık aktı,
Biz de boynumuzu büktük!” demişler.

“Ben de” demiş “küreğin sapını gıçıma soharım!” demiş.

O da küreğin sapını gıçına sokmuş.

Gız da babasına su getirmişmiş.

“Amman baba!” demiş “Küreğin sapını niye gıçına soktun?” demiş.

“Bire gimi yiğit öldü,
Sinek vızılıye galdı,
Garga gaaliye galdı,
Gavak yaprağını döktü,
Su bulanık aktı,

“Ben de” demiş “küreğin sapını gıçına sokmuş.

Gız da babasına su getirmişmiş.

“Amman baba!” demiş “Küreğin sapını niye gıçına soktun?” demiş.

“Bire gimi yiğit öldü,
Sinek vızılıye galdı,
Garga gaaliye galdı,
Gavak yaprağını döktü,
Su bulanık aktı,

“Ben de” demiş “küreğin sapını gıçına sokmuş.

Gız da babasına su getirmişmiş.

“Amman baba!” demiş “Küreğin sapını niye gıçına soktun?” demiş.

“Bire gimi yiğit öldü,
Sinek vızılıye galdı,
Garga gaaliye galdı,
Gavak yaprağını döktü,
Su bulanık aktı,

“Ben de” demiş “küreğin sapını gıçına sokmuş.

Bizim darılar boynunu büktüü,
Ben de küreğin sapını gıçıma soktum!” demiş.

Gız da demiş ki:

“Ben de su satırlarını gulağıma küpe ederim!” demiş.

Gız da su satırlarını gulağına küpe etmiş. Eve gedmiş.

Anası demiş ki:

“Aman gızım!” demiş “bu ney? Su satırlarını” demiş “gulağına” demiş “küpe etmişin?” demiş.

O da demiş kine:

“Bire gimi yiğit öldüü,

Sinek vızılıye galdıı,

Garga gaaliye galdıı,

Gavak yaprağını döktüü,

Su bulanık aktıı,

Darılar boynunu büktüü,

Babam, küreğin sapını gıçına soktuu,

Ben de satırları gulağıma küpe ettim!” demiş.

Avrad da ekmek yapıımiş.

“Ben de tumanı çıharır, gızgın sacın üstüne oturum!” demiş.

O da tumanı çıkarmış. Yanan gızgın sacın üstüne oturmuş.

Bi dilençi gelmiş.

“Amman bacım! O gızgın sacın üstünde niye oturiisin?” demiş.

“Bire gimi yiğit öldüü,

Sinek vızılıye galdıı,

Garga gaaliye galdıı,

Gavak yaprağını döktüü,

Su bulanık aktıı,

Darılar boynunu büktüü,

Benim herif, gıçına küreği soktuu,

Gız, satırları küpe ettiı,

Ben de sacın üstüne oturdum!” demiş.

Dilençi demiş ki:

“Ben de” demiş “gapiye mandal olurum!” demiş.

O da o eve bit tane gapı olmuş dilençi de.
Ondan sonra, bitmiş işte.

5.58. Uyanık Kadın⁷³

Adamın birisi iki evliymiş. Gendi de biraz ahlaksızmış. Avradın ikisinin golunu birbirine zencirlemiş, öyle. Afeden, tuvalete bile beraber gidermiş avradlar. Nere giderse beraber. Suya beraber giderlermiş.

Bir gün bir kadın demiş ki, dul bir kadın:

“Bacım, sizin derdiniz ney böyle?” demiş. “Beni” demiş “herifinize alırsanız, sizi bu çileden gurtarırım” demiş.

Herife demişler:

“İşte, filan avrad şöyle eyi, böyle eyi. Bunu sana alak” demişler.

Almışlar. Erkeğin avrada gözü mü doyucu. “Alak” diyişin, “Al.” Onu da almışlar.

Bu avrad da, heeç, illa ki adam bir bahane bulur, dövermiş. Kadın, evde ne varsa hepsinden azcak, azcak, azcak yemek bişirmiş. Afeden, bir gabın içinde de bok goymuş. Ağzını gapatmış, sufranın ortasına goymuş.

Adam bakmış.

“Ben bunu yemem! Ben bunu yemem! Ben bunu yemem!”

Dövücü ya, bahane arii.

“Aman herif, ne yiyicin?” demiş.

“Bok yiyicim!” demiş.

“Aman herif , bok da var” demiş.

Gapağın ağzını açverişin, adam heç bir fırsat bulamamış dövecek.

Ordan, aha böyle, aha şöyle derken bir gün adam hastalanmış. Doktora gedmiş. Doktor da idrar tahlili istemiş adamdan. Gomşunun kadınını da hamileymiş. Hemen adamın, aaşamdan işiyip de şişeye goyduğu sidiği dökmüş. Gomşunun kadınını şişeye işedmiş. Hamile kadınını.

⁷³ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Demiş kine sabahdan, adamın eline vermiş. Doktor muayene edmiş, demiş ki:

“Arhadaş! Sen hamilesin!” demiş doktor.

“Amman!” demiş “Avrad” demiş, “ben hamileymişim. Doktor öyle dedi” demiş. “Kimseye deme!” demiş. Herif, yatağa girmiş, yadmış.

Herif, yatağa girmiş yadmış. Avrad da bunun gününü hesaplamış. İşte, filan gün olucu, fiştahan gün olucu, derken dohuz ayı doldurmuş. Gomşunun avradı gece doğuruşun, çocuğu olduğu gim getirmiş. Adam uyurkana adamın şalvarının içine goymuş.

Bi de davul dutmuş. Mahallenin çocuklarını da dutmuş:

“Filan adam oğlan doğurdu! Filan adam oğlan doğurdu!” diini.

Adam, kalkmış, kaçmış. O köyden gedmiş.

Yedi, sekiz sene gedmiş. Tabii, avradlar da keyf etmiş bu arada yemiş, içmiş. Adam da zengin imiş. Bitii de ‘zenginim’ dii şımarır, aziyet edermiş adam, gadınlara işte.

Yedi sene soora haber salmış:

“Gelsem” demiş, “unuddular mı ola?” demiş.

“Gelsin” demişler.

Adamın geleceği zaman. Geleceği gün haber salmış ya. O, sonrahi gelen avrad, aci (azıcık) gözüne biber çalmış. Gırmızı biber, gözlerine çalmış. Bi de böyle gendini yaşlı gibi edmiş. Çara çabuda bürünmüş. Adamın geleceği yolun içine oturmuş. Yüzünü, gözünü gapatmış. Gözler gıpgırmızı.

Demiş ki:

“Nene” demiş, “gözün mü ağrii?” demiş.

“Gözüm ağrii oğlum. Gözüm ağrii” demiş.

“Na zamandan beri ağrii nene?” demiş.

“Amaaan oğlum” demiş, “İşte, filan adam bir oğlan doğurdiidi ya” demiş, “o zamandan beri ağrıır” demiş.

“Aman dezze!” demiş, “O laf daha unutulmadı mı?” demiş.

“Yook yavrım, yok!” demiş, “Unutulur mu? Unutulur mu? Daha yeni doğanların ağzında sakız olii” demiş.

Adam demiş ki:

“O adam” demiş “benim” demiş. “Aman” demiş “dezze” demiş “nene” demiş, “ben o adamım” demiş. “Aha ben gediim” demiş. “Bir daha da buralara dönmem” demiş.

Adam, yoldan geri dönmüş, gedmiş. Avradlar da malını, mülkünü bölüşmüşler. Yiyip içip, keyiflerine bakmışlar.

5.59. Kör Kurdun Rızkı⁷⁴

Adamın biri çobanlık yaparmış. Heer gün goyunun birisi, sürüden ayrılır, gedermiş.

Heer gün goyunun birisi sürüden ayrılır gedermiş. Ne gadar ederse adam önünü çeviremezmiş. Marah edmiş bir gün. Gene goyunu sürüden ayrılıp giderken adam, goca sürüyü bırakmış. İkiyüz, üçyüz sayıdahi goca, köyün sürüsünü bırakmış. Bu, bir tek goyunun peşine düşmüş, gedmiş.

Gedmiş, gedmiş, gedmiş. Varmış ki goyun, bid dağa gedmiş. Dağda bir mağara. Mağaranın ağzına varmış, dinelmiş. Adam da beriden seyredii. Orda dinelii.

Bir bakmış kine, “mee, mee!” ses çıkarii. “Mee!” ses çıkarii. Bir gör gurd. Kör bir gurd kahii, bunu bulii, yii.

Haa, adam dii kine:

“Ben çalışmam” dii. Eve gelii, oturii.

“Kör gurdun ırzğını veren Allah” dii, “benim rızgımı da versin” dii. “Goyun” dii, “gurdun ağzına gadar vardı” dii. “Mee! Demiişin” dii, “görüp de yiyemedi. Gözleri körüdü” dii. “Allah” dii, “kör gurdun ırzğını verii” dii. “Kör gurdun ırzğını veren Allah, benim rızgımı da versin” dii.

Yiyecek galmii, yahacak galmii. Avrad gedii fuhara, yahacak getirii, şeyapii. Bir gün yahacak gedii, guruyuk odunların kökünü felan sökii. Dohuz küp altın bulii avrad.

⁷⁴ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Aman herif” dii, “evin işte şöyle biraz irelisinde” dii, “dağda” dii “dohuz küp altın buldum” dii. “Gedek de getirek” dii.

“Yok” dii. “Kör gurdun ırızgını veren Allah, benim rızgımı da versin. Gedmem” dii.

“Herif” dii, “verdi işte” dii. “Gedek de getirek” dii.

“Yok” dii “goyun” dii “vardı” dii “ağzının altına dineldi. Mee! Demişin” dii “görüp de yiyemedi. Onun ırızgını veren Allah, beni de verir. Ben yerimden kakmam” dii.

Niise, köylüler bunu duyiler. Köyden birisi, köy evleri böyle dağa dayalı olur. Adam gedii, deşii bunu. Dohuz küp altını çiharii. Başga bir gomşusu duyii. Ağzını açii ki, eşşaarısı. Pacadan aşşa döktüğü cahır cahır altın olii.

Pacadan aşşa döktüğü cahır cahır altın olii. Dohuz küp altın.

Adam dii ki:

“Ben bu gadar altını nedcim. Gedim de” dii “hökümete habar verim” dii.

Adam gedii, şöyle bir işaret edii. Böyle elini yani böyle dohuz küp, iki elini bir böyle garını şeyapii. İşte bi de dohuz gösteri barmağıynan. Bi de elini, barmağını gapadii, altın yani, böyle edii. İşte, seslenmeden işaret verii.

“Tamam otur, bekle” diiler.

Bu bekli. İçerde de adamın birini döviiler, döviiler. Bar bar bağırii adam. Dışarda oturanlara sorii:

“Bu adamı” dii “niye döviiler?” dii.

“Yerde” diler “bit tene altın bulmuş da” diler “onun da tohasını gaybetmiş” diler, iplik dahacak yerini. “Sen, onu neddin? diye dövii” diler.

“Aboov!” dii adam, aklından “Bu” dii “dohuz küp altın için, beni anca asarlar, beni öldürürler” dii.

O adamı dövüp bitirişin şindi adama diler ki:

“Hanı” diler “sen” diler “dohuz kúp altın var, diidin. Nerde?” diler.

“Ne dohuz kúp altını arhadaş” dii. “Ben, size altın var, dedim mi?” dii.

“Ya, işaret edddin ya” diiler.

“Yok gardaşım” dii, “benim avrad dohuz aylık hamile” dii. “Garnı böyle oldu, dedim” dii. “Dohuz aylık da hamile, dedim” dii. “Delik de gücciicek, bu nerden çıhıcı? Dedim” dii.

“Lan! Sikdir şurdan!” diiler. Adamı bir guvaliiler, bir azarliiler.

Adam, bi gaçii amma dohuz kúp altını da yavaş yavaş yii, keyfine bahii.

5.60. Azrail⁷⁵

Bir gün adamın bit tanesi Allah’a yalvarıyor, yalvarıyor. Namazı kılıyor, Allah’a yalvarıyor.

“Allahım, bana Ezrail’i göster. Allahım bana Ezrail’i göster.”

Gece gündüz Allah’a yalvarıyor.

Bir gün adamın gapısı çalınıyor. Gapıyı açii kine, bir genç delikanlı. Beyaz geyinmiş, elinde bir beyaz gül. Diyor kine:

“Ben” diyor, “Allah’a çok yalvarmışın. Beni görmek için. Ben, Ezrailim. Yaarin” diyor “filan komşuna gel. Onun canını alacağım. Beni orda göreceksin. Allah öyle emreddi” diyor.

Ezrail’i ölecek gişiden başka kimse görmezimiş. Sadece ölecek olan kişi görürmüş. Amma bu adam Allah’a çok yalvardığı için orda görecek Ezrail’i.

E, niise, Ezrail gidiyor. Adam yatıyor. Sabahliin oluşun. O, Ezrail’in dediği gomşusunun varıyor, yastığının yanına oturuyor. Geçmiş ossuna gedmiş gibi varıyor.

Biraz sonra bakıyor kine, kapı açılıyor. Ama evin halkından, orda oturanlardan hiç kimse görmüyor gapının açıldığını. Kapı açılıyor. Aynı, bir gün önceki, gendinin gapısına gelen beyaz geyili, elinde bir beyaz galanfır (karanfil) olan genç geliyor. Galanfiri hastanın burnuna tutuyoor, hasta ölüyor.

⁷⁵ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Gederken de o adama diyor ki:

“Yaarin de öbür gomşuna gel. Onun canını alacaam. Beni orda da göreceksin. Allah öyle emreddi” diyor.

Tabi, bunun gonusuğunu, Ezrail’i gördüğünü. Ezrail’nen gonusduğunu hiç kimse görmüyor.

Devlikisi gün de oluşun öbür komşusuna gediıyor. Hasta yoklamaya gedmiş gibi. Onun yastığının yanına oturuyoor. Bahiyor ki, gene biraz sonra kapı açılıyoor. İççeriye bir adam giriyor. Ama bu sefer, bir gün önceki gelen gimi beyaz geyili, elinde galanfır, güzel bir genç değildir. Bir dudağı yerdee, bir dudağı gövdee (gökte). Elinde bir gıllı topuuz. İçeriye giriyor bu.

Bu, hastaya vuruyoor, vuruyoor, vuruyoor, vuruyoor. Artık edlerinin her biri bir yerlere sıcıyor. Ganları ahıyoor. Hasta, paraaam parça oluyor. Amma bunu adamdan başga hiç kimse görmüyor. Sadece adam görüyor. Adam ölüyor, hasta ölüyor.

Hasta ölüşün Ezrail giderken. Bu, Ezrail’i görmek isteyen adam da Ezrail’nen beraber dışarıya çıkıyor.

“Sen” dii, “bu gün ne yaptın” dii “böyle?” dii “Ben, bu gün senden bir gogdum, bir gogdum, bir gogdum” diyor “artık ömrümün galanını hep gorkmakla geçiririm. ‘Ben nasıl öleceğim?’ diye” dii. “Dün ne gadar güzel geldin, ne gadar güzel geldin. Benim hemen ölesim geldi” dii. “Bu gün ben senden çok gogdum” dii. “Neden böyle yaptın?” dii.

Ezrail diyor ki:

“Ben” diyor “Allah’ın bir melegiim. Cenâb-ı Allah, beni gullarının yanına nasıl salarsa ben öyle gederim.

O adam, dünkü geldiğim adam, Cenâb-ı Allah’ın emirlerini yerine getirmiş. Cenâb-ı Allah’a âsı (âsi) olmamış. ‘O gulum beni incidmedi, sen de onu incidme’, dedi. Beni o şekilde saldı. Ben de o şekilde geldim.

Amma bugünkü adamısa, Cenâb-ı Allah dedi kine: ‘O, beni çok inciddi. Bana âsı oldu. Emirlerime karşı geldi. O, beni inciddi, sen de onu incid’, dedi. Beni de bu şekilde saldı. Ben de bu şekilde geldim.

Ben bir Allah'ın melegiim. Allahım beni nasıl gönderirse insanların yanına öyle gelirim” diyor.

5.61. Haram Lokma⁷⁶

Bir tane zengin bir adam varmış. Ama çok fazla zenginmiş. Bi de çok fakir bir adam varmış. Bunlar komşularmış.

Zenginin de bi gomşusu gavırmış. O, gavurun bahçesinde de narlar varmış. Nar ağaçları, böyle dalları o zengin adamın evinin üstüne gelirmiş. Narların böyle ağazları açılmış. Güzel güzel, hetifleri (hetif = tane) iri iri, gırmızı gırmızı.

O zenginin hanımı da aş erermiş, hamileymiş. Canı nar istemiş. Öyle bir güzel narlar ki böyle dallar üstüne gelii. Bu da terziymiş. Dikiş dikermiş. Dutii, nar tanesinin birine iğneyi batirii, böyle diline değdirii.

İşte, halk arasında:

“Çocuğunun (çocuğunun) gözü şaşu olur, falan” deller. Hamileyken, işte caniin istediğini yemezsen.

Gadın dutii, nar tanesine inneyi batirii, diline deydirii.

Niise, bu çocuk doğuyo. Bir oğlu olii. Çocuk böyii beş, altı yaşıi. Çocuk sokaa çihii, bi tane iyne alii, büyük bir iyne, çuvalduz. O fakir şerbetcinin tuluguna iyneyi batirii arkadan, o sattıkça, iyneyi batirii.

E, fakir de gedip de zengine şikâyet edemii, utandığundan.

Bir gün zengin adam gapıda garşılaşii. O fakir adama hal hatır sorii.

“Gomşu” dii, “ne yapıisin? Nasılsın? Halın nasıl? Keyfin nasıl?”

Fakir adam büzülererek, utanarak, sıkılarak, dört büklüm olii dii:

“İşte, beyim” dii, “ne yapim. Şerbet satiiim amma senin çocuk her gün her gün benim tulugumu deli. Elinde bir büyük inneyle. Şerbetimin yarısı ahii, yarısına da anca bir tuluk daha aliim. Çoluk çocuk irezil perişan oliiler” dii.

⁷⁶ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Adam, ıkarii bir mikdar para verii.

“Buna” dii “tuluk falan al” diyor.

Eve geliyor ama çocuğa hiç bişey demii. Hanımına diyor ki:

“Hanım, ben çok dūşündüm. Ben bu eve hiç haram lokma getirmediim. Hiç harem yedirmediim. Ben bir hata yapmadım. Sen kendin dūşün” dii. “Ne gibi bir hata yaptın da” dii “bu ocuk bōyle oldu?” dii.

Gadıncaęız dūşünii, dūşünii.

“Yarabbim, ben” dii “ne yaptım ki, sen ne getirmişsen bun onu yemişim.”

“Eyi dūşün hatın” dii.

Gadıncaęız dūşünii.

“Tamam” dii “bu” dii, “işte, gomşumuz olan gavır. Onun narı, bizim evin üstüne geliyor. Ben de dikiş dikerken çok canım istedi. Çok canım çekti işte, iğnenin ucunu onun nar hetifine batırdım, dilime değdirdim. Ben, başıa harem yemedim” diyor.

Adamcağız bunun üstüne o gavıra bir ili (elçi) gōnderiyor.

“Durum” dii “bōyle bōyle, bundan ibaret. Bunu” dii “halel edsin. Ne istiise garşılığına verim” diyor. Gavır şaşıi.

“Allah Allaah! Bunların” dii “dini bu gadar mı” dii “gıymatlı? Nedir?” dii “Narımı mı yemiş, narımı mı kesmiş, ne yapmış ki?” dii “Bir nara, iğnenin ucunu batırmış da diline değdirmiş de ne istersem verecek. Bōyle şey mi olur?”

Adam, kahii mahsus, baya bir şeyler istii.

“İşte, şü gadar deve” dii. “Şü gadar” dii “inek. Şü gadar işte eşya. Şü gadar şü, bu gadar bu.”

Gelen ili sōyliişin, bu da tutuyor, adam çok zengin ya. Bunların dediklerinin hepisini fazlasiinen bunun gapısına yolluyor.

Gavır diyor kine:

“Bu gadar mı dininiz gıymatlı?” diyor. “Ben” dii, “oluęumnan, ocuęumnan, ailemnen Müslūman oluyorum.”

Eşyayı da geri gönderiyor. Gendi de Müslüman oluyor. Onu da halel ediyor.
Öylece bir aile Müslüman olmuş oluyor. Dinimizin gıymatını bilmemiz lazım.

5.62. Garı ile Gelini⁷⁷

Adamın biri de evlenmiş. Geddikçe bunun avradı erirmiş, geddikçe eririlmiş.
Sarısır, solaar, iyice hassta gibi böyle ayakda durur hâli yok.

Bunun da canı sıkılırmış. Avrad böyle oldukça.

“Nolii (Ne oluyor) de böyle erii de? Nolii de hastalanii?” dii.

Arhadaşı bir gün demiş ki:

“Niye canın sıkilii?” demiş “Niye böyle huzursuzsun?” demiş.

“Ya, heç deme” demiş. “Benim avrad aldığımda ne gözeldi. Edli budliidi” demiş.
“Eridi eridi, sap sarı oldu” demiş. “Yüzüne bahılmaz oldu” demiş. Böyle” demiş, “sanki
bir hastalıklı gimi, veremli gimi” demiş. “Canım sıhılii” demiş.

O da demiş kine:

“Beni” demiş “evinize missafir götürürsen. Benden de kaçırılmazsan” demiş “aç mı,
hasta mı ben billim” demiş.

“Kaçırmam” demiş.

Esgiden, erkeğe görükmezlermiş. İşte, ayrı bir yere geder, gaçarlar, saklanırlarmış.

“Kaçırmam” demiş.

Bunlar şimdi eve varmışlar. Yemaa hazırlamışlar.

Garı demiş ki:

“Biz yedik” demiş.

Garı, “Biz yedik” dermiş. Gendi yemiş, geline yedirmezmiş. Oğlu eve gelişin “Biz
yedek” dermiş.

Missafirnen oğlu da eve gelib de yemaa hazırlıışın. Sufree oturuşun.

“Biz yedik” demiş.

Missafir demiş ki:

“Yok” demiş, “ev saabı oturmazsa ben yemek yemem” demiş.

⁷⁷ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Garı demiş ki:

“Ben oturim de yiyim bari” demiş.

Garı sofraya oturmuş, gelini otuddurmamış.

Adam demiş ki:

“Yok” demiş, “ev sahibinin hepsi oturmazsa ben yemek yemem” demiş.

E, adam zaten geline yemek yedirmeye geddi.

“Gel bari sen de ye” demiş geline.

Gelin de oturmuş sufriye. Garı da gelinin yanına oturmuş. Gelin aziicek yemekden yermiş. Bir iki lokma yedi midi, garı bunu dürtermiş.

“Çok yeme, altına çıçan” derimiş.

Gelin, geri tergermiş.

Adam, dermiş ki:

“Ev sahibi tergerse ben de tergerim. Ben doymadan ev sahibı tergemeyecek” dermiş.

“Ac ac ye o zaman” derimiş. “Az az ye” derimiş.

Gelin, gene yemeye başladı miydi.

“Az ye, altına çıçan” derimiş.

Neyse, gelin doyup da tergeyene gadar adam yavaaş yavaaş yemek yiimiş gibi yapmış. Gelin garnını doyurmuş, yadmış.

Ee, gelin aç. Yemeği de yiyişin gelin yadmış. Aklı başından gedmiş. Bir uyumuş amma. Ama missafir uyumamış. Garii gözetlii.

Garı, küreğe pislemiş. Gelinin tumanının içine goymuş. Adam da yanında bir büyük tüm altın getirmiş. Biliimiş, ‘çok yeme altına çıçan’ dii ya. Adam da ‘sıçarsa ben yurum yesin’ diimiş.

Gece, küreğe pislemiş. Gelinin tumanının içine goymuş. Gelin, iyiice uyumuş ya garnı doyuşun.

Sabahdan oluşun gelini irezil edmiş.

“Kalk” demiş, “ben sana çok yeme altına çıkan, demedim mi” demiş. “Altına çıkmısın” demiş.

Şey de demiş ki adam da gocasına:

“Ged” demiş, “tumanı çıkartsın” demiş. “Sen getir, ben yihiiicaam” demiş. “Ben gördüm” demiş, “gece anan” demiş “küraa pisledi, onun tumanının içine godu” demiş. “Avradın heç utanmazın” demiş. “Bak, ben onu nasıl meydana çıkaracaam” demiş. “Çıkartsın, sen getir tumanı bana” demiş.

Çıkartmış, gelinin tumanını almış. Hemen garı görmeden içine altını goymuş. Şöyle sirkelemiş.

“Aboov!” demiş “Böyle, gelin her gün sıçsın. Gocaman bir altın sıçmış” demiş. Anca garı gıcını dönmüş. Elini gıcına vurmeye başlamış.

“Ben çıktım onu! Ben çıktım onu! Her geç çıkabilir mi! Ben çıktım onu!” demiş.

Ondan sonra demiş ki:

“Bi daha avradını yanına oturturucun. Yemaagi yediricin. Avradin bir hastaligi yok. Avradın aç” demiş.

Ondan sonra artık adam her gün işden geldi miidi, ‘biz yemaa yedik’ dese bile anası.

“Yok, avrad yemezse ben de yemem” derimiş.

Avradını yanına otutdururr, yemeğini yedirirmiş. Avrad geri düzelmiş, güzelleşmiş, yemek yemeye başlişin.

5.63. Kınalı Parmak (Gınalı Barmak)⁷⁸

Bir varmış, bir yokmuş. Bir padişahın üç tane oğlu varmış. Üçü de evlenme çağına gelmiş. Padişah bunlara birer tane elma vermiş.

Demiş kine:

“Nereye atarsaaz, kimin başına atarsanız, işte, onu size alacağım” dii.

⁷⁸ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Büyük oğlan, büyük vezirin gızının başına admış elmayı. Onu, onnan evlendirmiş. Ortancıl oğlan da güccük vezirin gızının başına admış. Onu da onnan evlendirmiş.

En güccük oğlan da elmayı alabildiğine admış, gedmiş. O da gedmiş, bir gölün içine düşmüş. O da gedmiş ordan bit tene gurbağa dudmuş gendine. Eve getirmiş, goymuş.

Gurbağa getirmiş, oraye goymuş. Bir gün, iki gün, o da gurbağayı getirmiş eve goymuş, işe gedermiş, gelirimiş; ev temizlenmiş, yemekler yapılmış. Ev tertemiiz. Padişahın oğlu şüphelenirimiş.

Bir gün merduvanın altına saklanmış işe gediim, diye ki. Gurbağa, gurbağa gabığından çıhii. Dünya güzeli bir gız olii. İşi yapii, yemaa yapii, geri gabığının içine girii.

Haa, oğlan, bunu yakalamış.

Artık gız demiş kine:

“Tamam” demiş.

Gendinin yanında serbes serbes gız oliimiş. Yakaladı ya. Amma gabığını addirmiimiş. Gene giriimiş, gurbağa oliimiş.

Padişah bunları davet etmiş gırg gün sonra, üçünü de. Üçü de gedmişler. Bunlar ayrı odada oturmuşlar. Tabii yemeklerini yemişler, oturmuşlar.

Yemek yerken bu gurbağa olan gız, tudmuş böyle, bir pençesiinen bir pençe pilav almış, bi cöbüne goymuş. Bi de gemik almış, onu da bi cöbüne goymuş. Sulunun içinden bir gemik almış, edli yemaağın içinden tabi. Onu da bir cöbüne gomuş.

O öyle yaptı diini, öbür vezirin gızları da öyle yapmışlar. Cöblerine, bir cöbüne pilav, bir cöbüne gemik goymuşlar.

Padişah demiş:

“Büyük gelin gessin elimi öpsün.”

Gelmişler, demişler:

“Gayınbaban çağirii. Ged elini öp.”

Büyük gelin varmış, padişahın elini öpüm dii eğilişin gemik düşmüş, pilavlar da dökülmüş.

Padişah demiş ki:

“Yedin yedin doymadın, galanını da” demiş “cöbüne mi doldurdun?” demiş.
“Utanmaz!”

Maraklanmış, gızmış. Gadıncağız gedmiş oreye oturmuş.

Demişler:

“Ortancıl gelin gelsin.”

Ortancıl gelin gelmiş. Eğilmiş, elini öpüm diini. Onun da gemik düşmüş, pilav dökülmüş. O da irezil olmuş. Padişah ona da gızmış, maraklanmış. O da gedmiş, şöyle oturmuş bit tarafa.

Demişler:

“Güccük gelin gelsin.”

Güccük gelin gelmiş. Güccük gelin varmış, eğilmiş. Elini öpmeye. Pirinçler inci olmuş, gemik de hançer olmuş. Padişahın hemen oraye önüne çahlmış hançer de.

Ama gız da babasının yanına gedmeden, el öpmeye gedmeden gocasına tembeh edmiş.

“Oreye varışın” demiş “bana” demiş, “anaktarı ve, eve gedicim, dersin. Eve gelirsen. Benim gurbağa gabıgımı yaharsan. Ben bir guş olur, uçarım. Üç gınalı barmak görmezsen; bir hamam da çimmezsen; bir köfteci güzelinde köfte yemezsen beni bulaman” demiş.

Oreye varmışlar. O da elini öpmüş. Oturmuş işte, pilavlar inci olmuş, gemik hançer olmuş. Tabii ötekiler şaşırmış. Gendileri irezil olmuş, o öyle olmamış.

Oğlan başlamış:

“Anaktarı ver, eve gedicim. Anaktarı ver, eve gedicim.”

Anaktarı vermiş. Oğlan, eve gedmiş. Bunun gurbağa gabıgını yakmış. Gurbağa gabıgını yahıp da kohusu burnuna gelişin gız bir güverçin olmuş. Uçmuş, gedmiş camdan.

Padişah da demiş kine:

“Benim gelinimi bul bahim, neddinse?” demiş.

Oğlan gedmiŒ. GedmiŒ, gedmiŒ, gedmiŒ, gedmiŒ. Önünee bir su çıkmıŒ. Mecbur geçecek o suyu. Suyin içine girmiŒ, biraz yüzmüŒ. Bir gınalı bannak çıkmıŒ sudan. Gınalı bannağı vurmuŒ, gılinciinen yaralamıŒ. Orta yerine varmıŒ, bir gınalı bannak daha çıkmıŒ. Onu da yaralamıŒ. Kenara varmıŒ. Bir gınalı bannak daha çıkmıŒ. Onu da yaralamıŒ. GarŒiye geçmiŒ.

GedmiŒ. Tozdaan, çamurdaan, yağmırdaan ıslanmıŒ, toz olmuuŒ, pis olmuuŒ. Ged, ged, ged ireli (ileri) varmıŒ ki bir hamam var. Hamama girmiŒ. Heeç kimse yok. Her tarafın suları buğul buğul ahii. Kimseler yok. SoyunmuŒ, yıhanmeye baŒlamıŒ. Yuhardan üstüne bir adam eli admıŒlar. Heç aldırıŒ edmemiŒ. Biraz yıhanmıŒ. Bir adam ayağı, bir adam gafası, bir adam gövdesi. Heç aldırıŒ edmemiŒ, yıkanmıŒ.

Tertemiz yıhanmıŒ, geyinmiŒ. Çıharken gapiye, bir Arap garŒıŒına çıkmıŒ. Arab’man güleŒmiŒ, bođuŒmuuŒ. Arab’ı yenmiŒ. Ordan, gene geri yoluna devam edmiŒ.

GedmiŒ, gedmiŒ, gedmiŒ. BakmıŒ, bir yazının yüzünde böyle, bir hayma gurulu. Hayma derlermiŒ; dört tene ağaç dikili. Üstünde iŒte, dallar falan atılı böyle. Hayma meydanda. VarmıŒ, haymanın altında bir masa. Masasnın üstünde bit tabak köfte. Kiimseler yok etrafta. Sağa sola bakmıŒ, kimse yok. AcıkmıŒ. Köfteden bit tene almıŒ. Gafasına bir yumruk enmiŒ. Heç aldırıŒ edmemiŒ. Bir köfte daha almıŒ, bir yumruk daha. Bir köfte daha almıŒ bir yumruk daha.

Üç seferde tılası mı biddi? Gız meydana çıkmıŒ. Hemen, köfteci gız buna demiŒ ki: “Gel ben seni bir süpürge edim. Öbür bacılarım gelmeden, seni görmeden” demiŒ.

Hemen oğlanı bir süpürge edmiŒ. Œoraye dayamıŒ. Gınalı barmak gelmiŒ. O da gızın bacisiimiŒ. Hamacı gelmiŒ. O da gızın bacisiimiŒ. Köfteci de gızın bacısı. Gendinin baldızlariimiŒ onlar da.

OturmuŒlar.

“HerkeŒ bugün neler yaptığını anlatsın?” demiŒler.

Gınalı barmak demiŒ kine:

“Ben” demiŒ” “ilk barmağımı gösterdiğimde gorharlardı, bayılırlardı, suye düşer ölürlerdi” demiŒ. “Bugün öyle bir yiğide rastladım ki” demiŒ “üç defa barmağımı gösterdim. Üçünde de vurdu. Üç barmağımı da yaralardı” demiŒ.

Hamamcı demiş ki:

“O yiğide ben de ırastladım” demiş. “Bir adam eli addığımda gorhar bayınırlardı, ölürlerdi” demiş. “Adam eli, adam ayağı, adam gafası, adam gövdesi addım. Heç bana mısın, demedi. Yıhandı, geyindi, çıktı” demiş. “Garşına ben çıktım, beni de yendi” demiş.

Köfteci güzeli demiş ki:

“Aynı yiğide ben de ırastladım” demiş. “Bir tane aldı köfteden, vurdum. Heç bana mısın, demedi” demiş. “Bir daha aldı, bir daha vurdum. Bir daha aldı, bir daha vurdum” demiş.

Öyle, ondan sonra.

“O yiğid” demişler “şimdi burda olsa onnan evlenir miydın?” demişler gıza.

Gız demiş ki:

“O, zaten benim gocam” demiş. “Evlenirdim” demiş “burda olsaydı” demiş.

Ordan öyle diyişin geri süpürgeyi insan edmişler. Gene geri yeniden gırg gece gırg günüz düğün çalıp, evlenmişleer.

Onlar muradına ermiiş. Darısı ermeyenlere.

Gökden üç elma düşmüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri hikâye sahibine.

Bitti.

5.64. Demir Çarık (Arap Kocası)⁷⁹

Bir varmış bir yokmuuş. Esgi zamaan içindee, köyün birinde çook çok fakiir bir adam varmış. Bu adamın da üç tane gızı varmış. Bit tane de zengin, çook zengin bit tane Arap gocası (ihtiyarı) varmış.

Demişler ki:

“Gel bu büyük gızını gelin edek. Bu Arap gocasının evine götürük” demişler köylüler. “Heç olmazsa fakirlikten gurtul” demişler.

Böyük gızı gelin edmişler. Götürmüşler, Arap gocasının evine goymuşlar.

⁷⁹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından iki şekilde adlandırılmaktadır.

Arap gocası gelmiş kii, bit tene gız. Gelin edmişler, getirmişler. Köşede, esgiden ocak yaharlarmış köşe olurmuş, köşede oturuup oturup durii.

Demiş:

“Kak! Kak! Kak! Kak! Kak! (Kalk). Kim seni getirdi?” demiş” Niye geldin sen bu eve?”

Golundan dudmuş, gapiye goymuş, gapiyi örtmüş.

Gız ağliyerek geri gedmiş.

“Baba” demiş, “beni gapı dışarı godu” demiş.

“Ortancıl gızını götürerek, gelin edek” demişler. Ortancıl gızı gelin edmişler. Götürmüşler, Arap gocasının evine goymuşlar.

Arap gocası aaşam gelmiş ki, bir gız; gelin edmişler, evine göymuşlar. Köşede oturuup durii. Golundan dudmuş Arap gocası:

“Yürü! Yürü! Yürü ged!” demiş. “Kak! Seni kim getirdi de buraya godu? Demiş.

O da ağleyerek gedmiş.

Demişler ki:

“Güccük gızını gelin edek. Götürük, goyak” demişler.

Güccük gızı da gelin edmişler. Götürmüşler, Arap gocasının evine gomuşlar.

Güccük gız varmış. Hemen elini eteğini çemremiş. Arap gocasının evini tertemiz edmiş. Arap gocasının yığın yığın altınları varmış. Hepsini bir köşeye yığmış. Evi silmiş süpürmüüş. Ateşi yakmış, yemeği pişirmiş. Evi cıncık, boncuk tertemiz edmiş.

Ooo, Arap gocası gelmiş ki, evde bir gız; evin içi cennet gimi pırıl pırıl. Güzel yemekler yapılmış. İşler tutulmuş. Ev tertemiz olmuş.

“Hoş gelmişin gızım! Hoş gelmişin gızım!”

Arap gocası bir dil, bir taltır. Hemmen Arap gocası gedmiş. Bir genç deliganlı, güzel gelmiş. Arap gocası bunların nikahını gıymış. Bunları evlendirmiş.

Ordan, bu gız bunnan yaşarmış. Amma hiiiç kimse, o gencinen evlendiğini bilmezlermiş gızın. Arap gocasıyla evlendi sanarlarmış.

Bir gün büyük bacısı gelin oliimiş. Haber salmış babasıgil:

“Büyük bacın gelin olii, gel” diye.

Arap gocası göndermemiş bunu.

“Gedme gızım” demiş.

Gedmemiş.

Bir gün ortancıl bacısı gelin oliimiş. Haber salmışlar.

Arap gocası demiş ki:

“Gedme gızım” demiş.

Gedmemiş.

Bir gün erkek gardeşi evleniimiş. Tek bir erkek gardeşi varımış.

“Buna da gelmezse küserik” demişler.

Arap gocası demiş ki:

“Ged amma” demiş, “hiç gocanı haber verme” demiş.

Oğlan demiş ki:

“Geder de beni haber verirsen” demiş, “ben ilk gün” demiş “bir beyaz atnan gelirim” demiş, “düğüne” demiş. “Oynarım, cirit govarım” demiş. Eskiden cirit govallarmış. “Herkes sana der ki: ‘Şöyle bir güzel yiğide varmadın da geddin bir Arap gocasına vardın’ deller” demiş. “Hiç seslenme” demiş. “O benim gocam dersen” demiş, “yer yarılır ben içine girerim” demiş. “Demir çarık delinmişin, demir deynek bükülmişin beni bulaman” demiş. “Heç söyleme” demiş. “Gid amma” demiş “heç bi şey deme” demiş.

Bu gız gedmiş. Birinci gün düğüne varmış. Oğlan gelmiş beyaz bir atnan, beyaz bir elbisiinen. Eskiden ata binerler, cirit govallarmış. Gendi de onların arasına gelmiş.

Oynamışlar, ata binmişler, cirit govmuşlar. Herkes bunu dürtük çomacık edmiş.

O diimiş ki:

“Sen niye şöyle bir güzel yiğide varmadın da geddin bir Arap gocasına vardın? Sen güzelsin, akıllısın.”

O diimiş ki:

“Sen şöyle bir güzel yiğide varmadın da bir Arap gocasına vardın.”

Gız heç seslenmemiş.

İkinci gün gene gelmiş. Gene öyle demişler. Gız gene seslenmemiş.

Üçüncü gün oğlan gene gelmiş. Gene gıza öyle demişler. Gız artık, sabrı taşmış iyice. Nasıl eddiise de unutmuş mu neddiyse, bir kelime ağzından kaçırılmış.

“Benim” demiş “gocam Arap gocası diyel” demiş. “Benim gocam, o yiğit işte” demiş.

Öyle diyene gadar yer hemen ikiye yarılmış. Atiinen beraber oğlan gayıb olmuş. Gız, ağlamış, sızılamış amma oğlan gedmiış.

Gız eve varmış. Arap gocası demiş:

“Sen niye söyledin? Benim oğlumu gayıp eddin. İşte, olmaz öyle. Sen, oğlumu bulacaksın.”

“Nedek?”

Bu bid demir çarık yaptırmış. Bit tene demir deynek yaptırmış. Arap gocası bunnan beraber, gedmiş bunlar.

Gedmişler, gedmişler, gedmişler. Demir çarık delinmiş, demir deynek bükülmüş. Bunlar bir dört yolun çatına varmışlaar. Bi fırın yaptırmışlar. Ekmek fırını. Bi de lohanta yaptırmışlar. Gelenee, gedenee, herkese beleş yemek yediriilermiş.

“Herkes gördüğünü, duyduğunu annatsın” diilermiş. Para pul almiilermiş.

Bunlar, herkeş yiyimiş, içimiş. Garşılığına da ne gördiise, ne duydiise onu annatiilmiş.

Bir gün de bir kör adam gelimiş. Bir de böyle on bir, on iki yaşında biç çocuk işte. Elinden tutarmış, dolandırılmış o körü. Kör gedemii, düşüp yihılmasın dii. Bir yerden bir yere gediilermiş.

Bakmışkine, yolun kenarında bir adam oturii. Bu heç seslenmii. Adam gedmiş. Çocuk da bunun peşinden gedmiş. Adam gedmiş, çocuk da peşinden gedmiş.

Bakmış kine adam, bir gayanın arasına girmiş. Bir mağaraya girmiş. Heç seslenmemiş. Çocuk bunu taakip edmiış. Varmış, gayanın yanına böyle dinelmiş. Ordan, çocuk görmüş bunu. Bakmış, mağaranın içine öte goymuş gedmiş. Bi galabalık, bi düğünün içine gedmiş oğlan, genç.

Çocuk da geri dedesinin yanına gelmiş. Dedesine demiş ki:

“Dede” demiş, “yolun kenarında bir adam oturiidi” demiş. “Beni görüşün adam gedii, gaçtı” demiş. “Ben de adamın peşinden geddim” demiş. “Adam, bir mağaraya girdi” demiş. “Heç seslenmeden” demiş. “Bir düğün, bir galabalık. Adam da onların içine garıştı geddi” demiş.

“Hüs!” demiş “Kimseye deme!” demiş goca.

Bunlar varmışlar, dört yolun çatında o fırın, lohanta yapılı yere. Arap gocasının yeri. Yemişleer, içmişleer.

Ordan adam, niise, gedmişler bunnaar. Dört yolun çatına varmışlar. Yemeklerini yemişler, içmişler.

Arap gocasiiinen gız demiş ki:

“Ne gördünüüz? Ne duydunuuz? Annatın” demiş.

“Benim” demiş “gözüm görmii” demiş goca. “Ben bi şey görmediim, duymadım” demiş. “Çocuk da bi şey gördüyse desin” demiş.

Çocuk demiş ki:

“Ben gelirken yolun kenarda bir adam oturiidi” demiş.

Goca dürtmüş: “Sus” diyeni, yavaşca.

Gene çocuk demiş ki:

“Ben gelirken yolun yanında bir adam oturiidi.”

Goca demiş ki:

“Sus” demiş, dürtmüş.

Gız demiş ki:

“Elleme, annatsın; ne gördü, neddi” demiş.

“Annat oğlum” demiş.

Çocuk demiş ki:

“Yolun” demiş “kenarında bir adam oturiidi” demiş. “Ben vardıkça gendi geddi. Ben vardıkça gendi geddi” demiş. “Bir” demiş “mağaraya girdi” demiş. “Bir düğün” demiş, “bir galabalık. Oraye garışdı, geddi” demiş. “Mağranın da” demiş “ben yanından

seyreddim” demiş. “Geldim, geddin” demiş. “Herkeşler güliidi, oyniidi. O adam da heç seslenmedeen boynu bükük orda oturiidi” demiş.

“Beni” demiş “o mağaranın yanına götür” demiş. “bu fırın daa, işte, lohanta daa, bu evde hepsi sizin olsun” demiş kadın.

Niise, çocuk bunu o mağaraya götürmüüş. Çocuk geri gedmiş körünen. O, işte lohanta, fırın, o bina dört yolun çatında, hepsini o körnen oğlana vermiş kadın.

Gendi gedmiş, oraya varmış. Mağaranın beri yanından. Çağırmiş. Ubeyk’miş gencin adı da. Gocasının adı da Ubeyk’miş. Onu çağırmiş.

İşte, demiş:

“Sen” demiş “insan olmaz mısın?” demiş. “Sen nasıl edicin?” demiş. “Biz nasıl birbirimize gavuşucuk?” demiş. “Bebeğim var” demiş.

O da demiş kine:

“Sen” demiş “ged” demiş. “Ben, padişahın oğluyum” demiş. “Bana” demiş “goca sihir yaptı” demiş. “Ben ondan” demiş “böyliyim” demiş.

“Sen ged de ki” demiş: “Anamgilin” demiş “merduvanının” demiş “dibinde, sohakta” demiş “bir altın punar (pınar) var” demiş. “O punarda” demiş “otur, bekle” demiş. “Benim gız gardeşim var” demiş. “Benim gız gardeşim gelir, o punardan su doldurmeye” demiş. “Benim gardeşim o punardan su doldurmaya gelirse” demiş “al şu yüsügü” demiş. “Bu yüsük” demiş “çocukandan” demiş “babam bana alıkdı” demiş. “Benim bu yüsük” demiş “pannağımdayda küçüüken” demiş. “Onu daha sakliim ben” demiş. “Beni bu yüsügümden bililler” demiş.

“Su içicim, de” demiş. “Bana bir su ver, de” demiş. “Bacım, der ki” demiş “su içisen aha, punardan iç, der” demiş.

“Yok, de” demiş. “Ben senin elindeki altın ırbıkla (İbrik: Sürahi) içicim, de” demiş. “O altın ırbıkla babam abdest alır” demiş. “O gız gardeşimde, beş vakit gelir ordan altın ırbıkla su götürür” demiş.

“Gız gardeşim vermez” demiş. “Sen de de ki” demiş “Ubeyk’diizin başı için. Öldüyse başı için. Duriise canı için, işte, diye” demiş “şey yap sen” demiş, “iste” demiş. “O” demiş, “o zaman verir” demiş. “Ubeyk’diizin başı için. Öldüyse canı için, dersen” demiş.

Gız gedmiş. Oğlanın dediği yere varmış. Suyun başına oturmuş. Bakmış, ezan ohunurkaan, şey gelmiş, gız gelmiş su götürmeye.

“Gızım” demiş “bir su verde içim o altın ırbıkla” demiş.

“Aha” demiş “punardan iç” demiş. “Bu ırbıkla su içirmem, vermem” demiş.

İstemiş üç kere. Gız vermişin demiş ki:

“Ubeyk’diizin başı için

Öldüyse canı için” diişin, gız hemen ırbığınan suyu doldurmuş, vermiş.

Bu da su içerken hemen ırbığın içine yüksüğü atıvermiş. Gız da suyu doldurmuş, gedmiş padişaha.

Padişah abdest alırken yüsük avucunun içine düşüvermiş.

“Aman gızım!” demiş “Bu yüsüğü kim verdi sana?” demiş.

“Punarin başında bir gadın oturiidi” demiş. “Bilmiim baba” demiş, “o su içdiidi ırbıknan” demiş.

“Ubeyk’dinizin başı için

Öldüyse canı için, dedi” demiş. “Ben de verdim” demiş “öyle diişin” demiş. “O addı zahar içine” demiş. “Başga kimseye vermedim ırbığı” demiş. “Öyle diişin ona verdimidi” demiş.

“Ged, o gadını buraya çağır” demiş.

Gız geri gelmiş ki, gadın suyun başında oturii. Bu, gadını çağırmiş. Gadın zaten gendilere gedmek için orda beklii. Varmış oraya gadıncağız. Gadın oraya, eve varmış. Hergün gız bunun yanında yatarmış. Padişahın gızıinen bir odada yatallarmış.

Padişahın gızı uyiişin, oğlan, Ubeyk, bir guş olur, gızın penceresine gonar, gelirmiş. Gızınan gonurşurlarmış, gonuşurlarmış, gonuşurlarmış. Guş gene geri uçar gedermiş. Gelin de sabaha gadar ağlarmış. Padişahın gızı da bunları izlermiş.

Bir gün anasına demiş ki:

“Ana” demiş, “heergün” demiş “yatışın” demiş “ben uyudum saniiler” demiş. “Bir beyaz guş gelii, pencereye gonii” demiiş. “Gonuşiiler, gonuşiiler, gonişiiler” demiş. “Guş uçup gedii” demiiş, “gadıncağız da ağlii, ağlii sabaha gadar heç uyumii” demiş.

“Gızım” demiş, “sen tezzengile ged, gezmeye gediim, diye” demiş. “İki gün, üç gün orda yad” demiş “ben de, gızım yalnız yatma, diim. Ben gendinin yanında yatim. Hele bu hayır mı? Nenin (Neyin) nesi?” demiş, padişahın avradı.

Padişahın gızı tezzesigile gedmiş iki üç günlüğüne.

Gadın demiş ki:

“Gızım, yalnız yatma. Beraber yatak” demiş.

Gadıncağız yatmış bunun yanında. Gadın, uyii gibi yapışın gene bir guş gelmiş pencereye, beyaz guş. Bu gızınan gonuşmuşlar, gonuşmuşlar, gonuşmuşlar, işte:

“Aha, doğumum yaklaştı. Ben nasıl edicim? Senin insan olma imkânın yok mu? Nasıl edicik? Nedicik?”

Bunlar gonuşmuş, gonuşmuş. Gine guş gedmiş. Gız ağlamış.

Gadın demiş ki:

“Gızım” demiş, “sen benim gelinimsin” demiş. “O da benim oğlum” demiş. “Gonuşmalarınızın hepsini duydum” demiş. “Herşeyi annadım” demiş. “Senin baban goca bir padişah, adam olma imkânın yok mu? Nasıl adam olursun, diye sen buna sorsana. Bu, hangi bir böyle, guş olarak gelip de gonuşup, gonuşup gedecek” demiş.

Gene gece guş gelişin bu gız demiş ki:

“Senin baban goca bir padişah” demiiş. “Adam olma imkânın yok mu?” demiiş. “Hangi bir böyle guş olarak gelip gonuşacaksın” diişin.

Oğlan demiş kine:

“Babama” demiş “söylen o zaman” demiş. “Yazının yüzüne” demiiş “çook odun, çalı yığdırsın” demiiş. “Bir ateş yaktırsın” demiiş. “Ben” demiş “bit tane elma olurum” demiş “ateşin ortasına düşerim” demiş. “Boyu uzun adamları da çağırttırsın” demiş. “Ben”

demiş “sağdan soldan gıvranarakdan gelirim” demiş, “ateşin üstüne” demiş. “Beni bir tenesi gaparsa ben insan oluruum. Sihir de bozulur. Bir daha heç bi şey olmam” demiş.

“Yok, beni de” demiş “gapamazlarsa ateşin ortasına düşerseem, artık ömür boyu hiç insan olmam” demiş “guş olarakdan galırım” demiş.

Gız da bunu gaynanasına söyliyşin, padişahın hanımına. Padişahın hanımı da padişaha söylemiş. Padişah bir dellal çağirtirmiş. Ülkede ne gaddar uzun boylu insan varısa hepsini toplatmış. Ateş, odun yığdırmış yazının yüzüne. Yakdırmış.

Ordan, millet, şindi ateşin etrafında gıvraniiler. Elmaya bahiiler. Elma, bir sağa bir sola gıvrana, gıvrana, gıvrana gelii. Ateşin ortasına düşecek ki, uzun boylunun biri sıçreyene gadar, şap! diye dutii. Oğlanı avıcının, elmayı avıcının içine aliverii hemen, sıçriip dutuşun.

Oğlan hemen bid deliganlı olii. Padişah gıg gecee, gıg günüz düğün çalii. Bunları yeniden evlendirii. Bunlar muradına erii. Darısı ermeyenlere.

Gökden üç elma düşmüüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikâye sahibine.

5.65. Sırma Saçlı Kız İle Sırma Saçlı Oğlan⁸⁰

Bir varmış, bir yooğumuuş. Yok demesi günahımış. Günün birinde padişahın biri bir gün, ışıkların kesilmesine emretmiş.

“Üç gün” demiş “herkes ışığını sööndürecek. Ülkede hiç kimse ışık yakmiicek” demiş.

Herkes de, devriye geziimiş adamları padişahın.

“Işık yahan olursa dudun bana getirin.”

Padişahın oğlu da geziimiş. Bunların arasında. Bir eve bakmış ki, bir evden ışık gelii. Evin altına atınan dinelmiş. Bunları dinlemiş.

⁸⁰ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Demiş ki:

“Bunlar ecebaa ne dertleri var? Bu ışığı niye yahiiler?” diye.

Bir dul garının üç tane gızı varımış. Demiş kine büyük gız:

“Padişahın oğlu” demiş “beni alsa” demiş, “bir çadır dohurum, bir çadır dohurum; asgeri, ordusu otursa bir yanı boş galacak” demiş.

Ortancıl gız da demiş ki:

“Padişahın oğlu beni alsa” demiş, “bir kilim işlerim, bir kilim işlerim; asgeri, ordusu otursa bir yanı boş galacak” demiş.

En güccük gız da demiş ki:

“Padişahın oğlu beni alsa” demiş, “bis sırma saçlı gıznan, bir sırma saçlı oğlan doğururdum” demiş.

Padişahın oğlu seslenmeden atını sürmüş, gedmiş. Bu gızların üçünü de almış. Üçiinen de evlenmiş.

Üçiinen de evlenmiş. Bir gün büyük gıza demiş ki:

“Hani” demiş “sen” demiş, “padişahın oğlu beni alsa bir çadır işlerim; asgeri, ordusu otursa bir yanı boş galacak, diin.”

“Amaan” demiş “gosgoca padişah avradı oluk da” demiş “bi de çadır mı işliicim” demiş. O, öyle geçiştirmiş.

Bir gün ortancıla demiş ki:

“Hani” demiş “sen” demiş “kilim işleyecekdin? Asgerim, ordum otursa bir yanı boş galacak.”

“Gosgoca” demiş “padişah hanımı olup da bi de oturup kilim mi işliicim” demiş. O da öyle geçiştirmiş.

En güccüğe demiş kine:

“Hani bir sırma saçlı gıznan, bir sırma saçlı oğlan doğuracaktın?”

“E, Allah verirse ben de doğururum” demiş o da.

Bu kadın hamile olmuş. Güccük. Tam doğumunu yapacağı sırada bir de garı ayarlamış bacıları. Gız, doğumunu yapmış. Bir sırma saçlı gız doğurmuş. Bir sırma saçlı oğlan doğurmuş. Ekiz doğurmuş.

Tabii ki gız doğumu yapmış ama hiç görmemiş. Bu arada onlarda, afeden, iki tene it eniği hazırlamışlar, bir dişi bir erkek. Hemmen gızlara, önceden de sandık yaptırmışlar bit tene su geçmez. Sırma saçlı gıznan, sırma saçlı oğlanı sandığın içine goymuşlar. Bir ahan suye admışlar.

“Aha” demişler “işte avradın bir it eniği doğurdu iki tene. Bir sırma saçlı gız, bir sırma saçlı oğlan yerine.”

Bu, it eniği doğurdu diini padişahın oğlu bunu dört yolun çatını deştirmiş. Bunları götürmüş. O, it eniği doğurdu dii dört yolun çatını deştirmiş, kömdürmüş. Guşağından aşşağıya kömmüş. Künde, gafasından aşşağa bir gazan bulanbaç (bulamaç) döktürürmüş. Kadın onu yalarmış. Orda dururmuş.

Bunlarda, bir bostancı varmış. Bostancının tarlasından çıkmış bostancı. Sandığı açmış ki içinde bir sırma saçlı gız, bir sırma saçlı oğlan. Bi güzel, altın gimi parlii.

Oğlanın barmağı gızın ağzında, gızın barmağı oğlanın ağzında, emip duriiler.

Bunları bostancı büyütümüş. Oğlan on beş, on altı yaşamış. Bunlar on beş, on altı yaşına girişin, bir gün döğüşmüş birisiinen köyde. Döğüşüşün demiş kine:

“Senin anan baban diyel bostancı” demiş. “İşte, seni suda buldular. Senin ne olduğun, kim olduğun belli diyel. Senin anan baban yok.”

Çocuğun zoruna gedmiş. Eve gelmiş, demiş kine:

“Benim” demiş “anam babam yok mu? Beni suda mı buldunuz?”

“Ha, oğlum” demişler. “İkinizi de suda bulduk. Sandığın içinde. Biz de büyüttük. O zaman, gedmek istiiseniz de siz bilirsiniz.”

“Yolumuza biz gedip anamızı babamızı bulacağız.”

Bacısını da almış ata binmiş. Oğlan gedmiş.

Bostancı demiş ki:

“Aha bu at senin olsun” demiş. Bostancı, oğlana bir ad hediye edmiş.

Bu, ata binmiş. Gedmiş, gedmiş. Suyin tabi geldiği tarafa doğru. Orda şehirin kenarına bi çadır gürmüş. Suyin kenarına.

Bakmışlar kinee. Bu yeryüzüne çıkmış. Ee, ne yapsınlar? İki bacısı, bi de doğum yaptıran garı. Bunlar, meydana çıkar açıkları diini, garı bunun yanına gedmiş. Oğlan ava gediimiş. Gızın yanına varmış.

“Amanın gızım hoş gelmişin. Aman çadırınız da ne güzelmiş, ne eyiymiş. İşte, filen yerde yedi gublu (kulplu) bir gazan var. Gediddirseniz eyi olur. Yedi türlü yemek bişer. Bir yandan bişer, bir yandan caşar (taşar), bir yandan soğur.

Oreyede padişah, gaç adam gönderdiyse hepsi ölmüş. Yedi gublu gazanın yanına da geden ölür ümü.

Akşam olmuş. Oğlan eve gelmiş. Gızın canı sıhılii.

“Bacım neye canın sıhılii?” demiş.

“İşte, filan yerde yedi gublu gazan varmış. Onu getireceksin. Yedi türlü yemek bişer. Bir yandan bişer, bir yandan caşar, bir yandan soğarmış.”

Atın yanına varmış.

“Filan yerde yedi gublu gazan varımış. Onu alıp geleceem.

At demiş kine:

“Yedi yerimden golan vur. Sen, seni de üstüme bit top kendirinen (kendir = halat) bağla. Onun işi çok zor amma” demiş “yörü gedek. Amma hiç seslenme, gonusma” demiş. “Oraye vardın mı bir kere, onun içinde çomça var, garışdır. Çomçadan dut. O, ardından sürünür gelir. Arkadan çok sesler gelir amma. Dönüp de bakma haa! Bakma!” demiş.

Oğlannan ad gedmiş. Gazanı almışlar, gelmişler. Oğlan, çomçii bir kere garıştırmış. Dudmuş.

“Variik ha! geliik ha! Gedme ha! Bekle ha!” dedilerse de oğlan dönüp bakmamış, heç. Almış, gelmiş gazanı.

Garı gelmiş bakmış ki gazan gelmiş. Yemekler bişii, caşii. Essehden yedi türlü yemek gendi gendine bişii. Dökülüp caşii, soğyii bir yandan.

“Amman gızım ne gözel olmuş. Ne eyi olmuş. Filan yerde de bir ağaç var. Onu da getirsen, yedi türlü meyva biteer. Bir yandan biter, bir yandan savar” derken, gene gızı gandırmış garı. Oreye de geden ölürümüş.

Gene akşam olmuş. Abisi gelmiş. Gızın canı sıkılii. Demiş:

“Durum böyle böyle. O ağacı da getiricin.”

Ad, gene demiş ki:

“Yedi yerimden golan vur. Sen, seni bir top kendirnen üstüme bağla. Aman ha!” demiş, “Elini bir kere uzat, bir yaprağından da dutsan geri bırakma. O, kökiinen sökülür, gelir” demiş.

Dudmuş oğlan gene aynı, atın dediği gimii.

“Getme ha! Geliik ha! Variik ha!”

Sesler gelmiş amma oğlan, heç dönüp bakmamış. Ağacı da getirmiş çadırın önüne. Essehden yedi çeşid meyva bitii. Bir yandan bitii, biryandan savii.

Ulan, garı gelmiş bakmış ki ağaç da gelmiş. Ee, demiş:

“İşte, gızım, filan yerde bir gız var. Onu da getirsin. Hemi gardeşine alırsın hemi sana yoldaş olur. Onuda getir.”

Orayede geden daş olurmuş. Şindik gene akşam olii. Abisi gelii. Gız dii kinee:

“Böyle, böyle. Filan yerdeki gızı da getiricin.”

Atın yanına varii. Ad dii kine:

“Bunun işi zor. Bunun bennen bir işi yok. Yörü gedek amma geri dönecağını zannetmiim” dii.

Atınan variiler. Dii kine, gızın ismi de Eşe Fatma’yımış. Gız da heç dışarı çıhıp bakmazmış. Aşşaadadan çağırrii:

“Eşe Fatmaa!” dii.

“Gızzık!” dii.

Oğlan, dizine gadar daş olii.

“Eşe Fatmaa!” dii.

“Gızzık!” dii.

Oğlan, göbeğine gadar daş olii.

“Eşe Fatmaa!” dii.

“Gızzık!” dii.

Oğlan, boynuna gadar daş olii.

“Eşe Fatmaa!” dii.

“Gızzık!” dii.

Oğlan, daş olii. Atın üstünden yere patada düşii. At gelii eve tek başına.

Gız, atı önüne gatii.

“Neddinizse gardeşimi bul” dii.

Ad, gendini götürüi daşın yanına.

Gız varii. Daha da padişah ne gadar adam gönderdiyse o gıza, gonağın etrafı daş dolmuş. Gız heç çıkmazmış. Hiç de gadın gedmemiş gızın yanına o zamana gadar.

Gız varii. Buna küfür söyliy. Bağrıi, çağrıi.

“Gardeşimi” dii “neddinizse bul!”

Gız, ordan bahii, pencereden. Dii kine:

“Ad” dii “biliise” dii “hangı daş olduğunu” dii. “Göstersin sana” dii. “Yanın gıyudan bir satır su çek de dök üstüne” dii.

Ad, daşı deşiklemee başliy. Gız, bir satır su çehii. üstüne dökii, oğlan gene geri insan olii.

Gız da bili; dört yolun çatında yatan kadının oğlu, gızı olduğunu, sırma saçlı gız, sırma saçlı oğlan. Bunnarnan binii, gelii. Kralın gızı ya gız da.

Gelirkene, evde bir gutusu varmış. Sihirli bir gutusu varmış. İçi asger doliimiş. Onu unutii.

Oğlana dii ki:

“Ged” dii, “o gutuyu al da gel” dii. Sırma saçlı oğlana. “Aman ha!” dii “Açma ha! Açma ha! Açma ha gutuyi!” dii.

Oğlan gedii. Pencereden, dediği yerden gutuyu alık gelirken:

“Ne varmış bu gutunun içinde?” dii.

Gutunun gapagını açana gadar, asgerler:

“Emred! Emred dutak! Dağı dağa gatak!” Birbirlerine vicir vicir. Oğlan gapadıverii. Kiminin bannağı galii, kiminin golu galii. Gutunun (Kutuyu), getirii.

“Sen” dii, “niye açdın?” dii, gız.

Garı bahii kii, gız da gelmiş. Padişahın yanına varii garı:

“Padişahım” dii, “bu ne demek olur?” dii “Senin getiremediğin ağacı geditdirmiş. Getiremediğin gazanı getirmiş. Getiremediğin gızı getirmiş.”

Padişah haber salii kine:

“Harbim var bunnan. Gırg gün izin gendine” dii. “Gırg gün sonra harbim var” dii.

“Harbi harb” dii gız. O, alıp geldikleri gız.

Gırg gün sonra bahii. Otuz dohuz gün olii. Gırhıncı gün, bu gız padişahın asgerlerine, padişaha asger gönderii. Asgerlerine beşer asger, padişaha on asger gönderii. Ayağını yere değıdirmeden getiriiler.

Gız da bit tane horuzu diri diri, kesmeden, diri diri tüylerini yolii. Hafif de bir tüyünü gızardii. Padişaha getirii, tepsiiinen.

Padişah çatalnan, horuzun böyle beline bir basii, horuz.

“Guğulu guug!” dii ötii.

Padişah dii ki:

“Ecebaa” dii “bişmiş horuz öter miimiş?” dii.

Anca gız dii ki:

“Ecebaa” dii, “insanoğlu it eniği doğurur miimiş?” dii. “Aha” dii “bu senin gızın, bu da oğlun” dii. “Böyle böyle sana oyun eddiler” dii.

Öyle diişin gedii, dört yolun çatındaı (ortasındaki) gadını çhariiiler. Hamama götürüiler. Yıhiiler, arıdiiler (temizliyorlar). Gırg gece, gırg günüz düğün ediileer. Gene geri yeniden evlenii. O gıznan da oğlunu evlendirii. Öbür iki gadınnan, öbür garıya da üçüne dii ki:

“Gatır mı istersiiz, satır mı?”

“E, satırı nedek?” diler “Gatır ver de baari binek de gedek” diiler.

Bunları da deli gatırın guyruguna bağlii. Birer tene vurii. Her biri bit tarafa gedii. Bunlar da ölii, paramparça olii.

Onlar da evlenii, gurtulii. Muradına erii.

Gökden üç elma düşii; biri annatana, biri dinneyene, biri de hikâye sahibine.

Bu da böyle bitii.

5.66. Balıkçı⁸¹

Bir varmış, bir yokmuş. Evel zaman içinde. Kalbur zaman içinde. Bire (Pire), berber iken deve, dellal iken. Ben anamın beşigini tıngır mıngır sallaar iken.

Bir, fakiir, fakir çok fakir bir balıkçı varmış. Küünde bir tane balık dutarmış. Künde bir tane balık dutarmış. Bir gün iki tane balık dudmuş. Balığın biri böylee, gözünün içine bahii. Bir güzel, bir güzel. Balık hoşuna gedmiş. Bit tene naylon ileğen almış. İçine de su goymuş. Balığı içine goymuş. Kesip de yemeğe giyamamış.

Balıkçı gene geri balık dudmeye gedişin sabanan. Akşam gelmiş kine balıkçının evi temizlenmiş. Yemeği yapılmış.

“Allah, Allah.”

Balıkçı gene gedmiş, balık dudmeye. Gene balıkçının evi temizlenmiş, yemeği yapılmış. Balıkçı şaşmış; güzel güzel yemekler yapılii, ev tertemiiz.

Demiş:

“Gomşulardan biri gelii, deseem şimdiye gadar kimse gelmedi. Şimdiye gadar bir tabak yemek kimse bana vermedi. Kim gelii? Kim gedii? Bu hayır mı şer mi?”

Bir kaç gün böyle devam edişin balıkçı, gediim diye gedmiş. Merduvan altına saklanmış. Gedmemiş. Bakmış kine; o, ileğandaki balık çihii, balık gabından çihii. Dünya güzeli bir kadın olii. Yemekleri yapii, işleri dutii. Akşam vahtı oluşun balık gabının içine girip ilaanın içine atlii.

⁸¹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Eyi, balıkçı bunu öğrenmiş. Bu, balık gabından çihışın bunun balık gabısını almış. Niyse, alıp da bunun balık gabından çihıp da insan olduğunu öğrenişin, o balıkçı güzel gız bunnan evlenmiş.

Evlenmişler. Bir gün iki gün, bir gün iki gün bu künde bir balık tutarmış. Günde bir balık tutarmış.

Bir günün, vezir gezerkene bunu görmüş. Padişahınan vezir gezerkene. Buna âşık olmuş padişah.

“Nasıl edek? Ben bunu alsaam ayıp olur. İşte, derler ki: ‘Bak, bak adamın avradını aldı padişah’ derler. Nasıl edek? Nasıl edek?”

Vezir demiş ki:

“Padişahım, bu adamı işte, şehir dışına çalışmaya gönderek. Orda iş gazası olsun, ölsün. İşte, dul galışın da sen alırsın. Kimse bişey demez.”

“Eyi” demiş.

Adamı salmışlar, şehir dışına çalışmiye. Gadıncağız da haberi oluşun, bunu gadına da demişler.

Gadın demiş ki:

“Padişahım” demiş, “öyle olur mu?” demiş. “Ben” demiş “gocamdan memnunum” demiş. “Ben gocamı seviim” demiş.

Öyle diişin, padişah gadına sezdirmeden, gocasını geri getirtirmiş.

“Ayıp olur. Şimdi gocamı öldürdü, beni aldı, der. Rezil eder” demiş. “Ben bir şart goyim buna” demiş. “Yapamazsa, öyle” demiş “öldürtürüm” demiş.

Eyi. Gedmiş bu. Geri getirmişler adamı. İş gazası falan olmamış, geri gelmiş.

Bir gün bakmış, padişah bir emretmiş. İşte, demişler:

“Padişah senden kırk yük balık istii.”

“Onun dutacağı künde bit tene balık. Kırk yük balığı nasıl dutucu? Dudamazsa sen de bahane eden, öldürtürsün” demişler.

Balıkçı gelmiş. Canı sıhılii, düşünii.

Hanımı demiş ki:

“Niye canın sıhılii? Niye düşünii?” demiş.

“Heç deme avrad” demiş. “Padişah beni çağirttırdı ya” demiş “gırk yük balık istii” demiş. “Ben, künde bit tene balığı zor dutiim. Gırk yük balığı ben nasıl dutim” demiş.

“Amaan herif” demiş, “gel sarılak yatak” demiş. “Ay, gün doğmadan neleer doğar” demiş. “Sabah olaa, hayrola” demiş.

Yatmışlar niise, sabah oluşun gız demiş ki:

“Beni duttuğun gölü biliin mi?” demiş.

“Biliim” demiş.

“O beni duttuğun göle ged, de ki” demiş, “bacanak, bacanak, de” demiş, “bana gırk yük balık ad, de” demiş. “Orda” demiş, “benim” demiş, “bacım var” demiş. “Onlar sana” demiş, “balık atallar (atarlar)” demiş. “Eniştengil” demiş.

Bu, balık admışlar, balık admışlar dışariye. Taa guşluk olmuş. Saat dokuz buçuk, on olmuş amma dışariye dünya gadar balığı yığmışlar.

Adam gedmiş haber edmiş.

“Ben” demiş “balıkları duttum” demiş. “Gırk tane hayvan getirin, yükledin götürün” demiş.

“Cık, lan” demişler, “daha öğlen bile olmadı, daha guşluk. Bu adam, nasıl böyle gırk yük balık duttu.”

Vezir demiş ki:

“Padişahım” demiş “onun yarısı boş gelir şindi” demiş. “Yalan söylii o” demiş.

Gırk tane hayvan getirmişler. Yükletmişler, yükletmişler. Hayvanların garnı yere değıci, hayvanlar çatliyici. Zorunan götürüii. Doldurmuşlar balıkları. Hık, daha balığın yarısı yerde durii. Öldürememişler bunu, bahane edip.

“Needek? Needek?”

“Padişahım” demiş “bundan” demiş “bir üzüm istiyek. Bir salhım (salkım) üzüm. Asgerin, ordun yese bitmeyecek. Artaniinen de bekmez yapacaksın. Bunu da yapamaz ya” demiş.

Gene padişah, çağırttırmış adamcağazı. Adam gedmiş.

Demiş ki:

“Bana bir sahlım üzüm getireceksin. Asgerim, ordum yiyicek, bitmiicek. Artanından da bekmez yapacağım.”

Gelmiş, canı sıhılii gene.

Avrad demiş ki:

“Neye canın sıhılii herif?” demiş.

“Heç deme” demiş. “Gene padişah beni çağırttırdı ya” demiş. “Benden bir sahlım üzüm istii” demiş. “Asgerim, ordum yiyicek gene de tükenmiicek. Artanına da bekmez yapacağım, dii” demiş. “Böyle şey olur mu?” demiş.

“Ammaan herif” demiş. “Düşündüğün şeye bak” demiş. “Gel sarılak, yatak” demiş. “Ay, gün doğmadan neleer doğar. Sabah olaa, hayrola” demiş.

Yadmışlar. Sabanan demiş ki:

“Beni duttuğun gölü biliin mi?” demiş.

“Biliim” demiş.

“Oreye ged, de ki” demiş “bacanak, bacanak bana bir sahlım üzüm ad, de” demiş. “Gölün kenarına bir salhım üzüm atarlar. Sen onu aal, gel” demiş.

Adam gedmiş, gene çağırması:

“Bacanaak! Bacanak! Bana bir salhım üzüm ad!” diye. Ordan bir salhım üzüm admışlar.

Adam gelerek yemiş, yemiş, yemiş, yemiş, yemiş. Ne gadar yese, goparttığı yerden bit tene daha bitii. Goparttığı yerden bit tene daha bitii. Götürmüş padişaha.

Padişah yemiş, vezirler yemiş, asgeri yemiş, ordusu yemiş. Üzüm bitmemiş. Bekmez yapmışlar. Bekmezinin de biteceği yok.

“Oldu mu?”

“Bu da oldu.”

“Ne yapak? Ne yapak?”

Demiş kine:

“Padişahım” demiş vezir, “bit tene yumurta iste. Cıncık gülle (cam misket) gadar yumurta. İçinden eşşek çıkacak, dört ayağı nallı, başı yurallı (yularlı), sırtı semerli gocaman bir eşşek çıkacak, de” demiş. “Büsbüyük yumurtadan” demiş “bir tavuk, gocaman tavuğun yumurtasından gücciicek” demiş “cücük (civciv) zor çihii” demiş. “Cıncık gülle gadar” demiş “yumurtadan” demiş “gosgoca eşşek nasıl çihici?” demiş.

Bu, gene canı sıhılmış.

Avrad demiş:

“Niye canın sıhिलii herif?” demiş.

“Heeç deme avrad” demiş. “Padişah bu sefer de böylee böyle dedi. Bu da olmaz ya” demiş.

“Ammaan” demiş avrad. “Düşündüğün şeye bak. Gel sarılak yatak. Ay, gün doğmadan neler doğaar” demiş. “Sabah olaa, hayrola” demiş.

Yadmışlar. Sabanan:

“Ged” demiş, “beni duttuğun gölün kenarına var” demiş. “Bacanak, bacanak bana üç tene yumurta ad, de” demiş.

Bu, şimdi gedmiş, sabanan gene gölün kenarına:

“Bacanaak! Bacanak bana üç tene yumurta ad!” demiş.

Gölün dışına üç tene yumurta admışlar, cıncık gülle gadar. Bu, yumurtaları eline almış. Yarı yola gelişin demiş ki:

“Buncaacık” demiş “güllenin içinde” demiş “yumurtanın içinde” demiş, “cıncık gülle gadar. Eşşek mi çihar?”

Bu, yumurtanın birini gırmış ki, dört ayağı nallı, başı yurallı, sırtı semerli bir eşşek. Bağıra bağıra gaçii.

Ordan da beriye gelmiş, eve yaklaşmış.

“Onda varıdı da bunda da var mı? Bunda da yok, bunda da var” derken birini daha gırmış yumurtanın. Gene dört ayağı nallı, başı yurallı, sırtı semerli bir eşşek. Bağıra bağıra kaçmış.

Avrad duymuş eşşeklerin sesini. Evin yanına gelmiş, yaklaşmış. Birini daha gıracak “bunda yok” diini.

Avrad ordan çağırılmış ki:

“Elini endirdiisen galdırmaa! Galdırdiisen endirme! Onda da var!” demiş. “Gel!” demiş.

Gelmiş.

“Ged, padişahın yanına de ki” demiş “asgerini, ordunu topla. Aha sana cıncık gülle gadar yumurta. Bunun içinden dört ayağı nallı, başı yurallı, sırtı semerli eşşek çıkacak. O kaçacak, siz de dutun, de” demiş. “Orda gır” demiş.

Adamı eletmiş (götürmüş) padişahın yanına. Padişah asgerini, ordusunu çevirmiş. Adam, gırmış yumurtii. Aynı, dört ayağı nallı, başı yurallı, sırtı semerli bir eşşek bağıra bağıra kaçmış. Kimse dutamamış.”

Vezire demiş ki:

“Ya, bu da oldu. Ne yapak biz buna?”

“Padişahım” demiş vezir, “hemmen, şimdi, yeni doğuk bir çocuk. Sahalı iki garış, boyu bir garış. Büyük adam gibi gonusacak biç çocuk istiyek” demiş. “Bunu da yapamaz ya” demiş.

Adam gene varmış. Gene canı sıhılii.

Avrad demiş ki:

“Herif, niye canın sıhılii?” demiş.

“Beni padişah çağırttırdı ya avrad” demiş. “Bu sefer de dedi ki” demiş, “Bir çocuk, hemen şimdi doğacak. Sahalı iki garış, boyu bir garış. Büyük adam gibi gonusacak. E, bu da olmaz ya” demiş.

“Ammaan” demiş avrad, “düşündüğün şeye bak. Gel sarılak yatak. Sabah ola, hayrola. Ay, gün doğmadan neler ola” demiş.

Yadmışlar. Sabanan:

“Ged” demiş, “hemen bacım şimdi doğurdu” demiş. “Enişte, çocuğu ver de sevim, de” demiş. “Çağır” demiş, “dezzesi çocuğu sevic, de” demiş. “Al da gel” demiş.

Varmış gene adam:

“Bacanaak! Bacanak!” demiş. “Çocuğunuzu verin de” demiş “dezzesi sevic!” demiş.

Hemmen, dışarıya bir çocuk goymuşlar. Yeni doğuk. Üstünü örtmüş bu, gucağına almış. Yolda gelirken demiş ki:

“Hele” demiş “bir açım de bahim” demiş. “Bu çocuk nasıl?” demiş. Şöyle çocuğun yüzünü açivermişmiş:

“Açma enişte! Çükümü görün” demiş.

“Amaan!” adam gorgmuş.

Daha yeni doğuk çocuk sahalı iki garış, boyu bir garış.

“Bunu” demiş “padişahın yanına götür” demiş. “Padişahın sorusuna bu cevaplar. Sen hiç gorgma” demiş.

Yüzünü örtmüş, gucağına almış, eletmiş padişahın yanına. Padişahın yanına eletmiş ki, padişah bakmış boyu bir garış, sahalı iki garış.

“Allah! Allah!” Padişah şaşmış.

Padişah, dili dutulmuş. Oncaacık bebağı görüşün. Hemmen yeni doğuk. Sahalı iki garış, boyu bir garış.

Çocuk demiş ki:

“Söyle padişahım” demiş. “Ne söyliisen bana söyle” demiş. “Ben gedişin enişteme sıhıntı edme” demiş.

Padişah hiç seslenememiş. Sanki dilini yudmuş.

“Dizine gadar daş olasin padişahım” demiş.
Padişah dizine gadar daş olmuş.

“Söyle padişahım, ne söyliisen bana söyle. Ben gedişin enişteme sıhntı etme” demiş.

Padişah hiç seslenmemiş.
“Göbeğine gadar daş olasin padişahım” demiş.
Padişah daş olmuş.
Gene demiş:

“Söyle padişahım. Ne söyliisen bana söyle” demiş. “Ben gedişin enişteme sıhntı edme” demiş.

Padişah gene seslenememiş.
“Tümden daş olasin padişahım” demiş.
Tümden daş olmuş.
Bu daşı da yuvarlamış, yuvarlamış. Merduvanın dibine goymuş. Binek daşı edmiş.
“Enişte” demiş, “sen buranın padişahısın. Bu da senin binek daşın” demiiş.
Hikâye de burda bitmiiş. Onlar muradına ermiiş. Darısı ermeyenlere.
Gökden üç elma düşmüüş. Biri annatana, biri dinneyene, biri hikâye sahibine.

5.67. İlle Ali Kız Ana⁸²

Bir varmış, bir yokmuş. İki gardeş varmış. Birinin yedi tane gızı varmış. Birinin de yedi tane oğlu varmış.

Her gün sabaanan, namazdan çıharlarmış. Yedi tane oğlu olan, yedi tane gızı olana:
“Selâmün aleyküüm, yedi gancık babası” der imiş.
Oda seslenmezmiş fukare, canı sıhılırmış.
Heer güün böyle, heer gün böylee.
Böyük gızı bir gün demiş ki:
“Baba” demiş “niye canın sıkılii?” demiş.

⁸² Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Amaan gızım” demiş “emmin böyle böyle dii” demiş. “Emmin” Amca diler şimdi. Emmi derlerdi esgiden.

“Amaan baba” demiş “canının sıkıldığı şeye bak” demiş. “Ben de, beni gişiyeye vericin de onu düşününün saniidim” demiş. O gedmiş.

Aradan bir kaç gün geçmiş. Öbür gızın biri gelmiş, o da öyle. Öbür gızın biri gelmiş, o da öyle. Adamın derdine derman olan yok.

“Beni gişiyeye vericin de onun için düşününün saniidim” diimiş gızlar.

Bir gün en güccük gız gelmiş.

“Baba” demiş, “senin neye canın sıhılii? Niye yüzün asık? Niye üzgünsün?”

“Amaan gızım” demiş “şimdi söylesem, sen de ablaların gimi den” demiş. “Heç annatmiim” demiş.

“Ya, hele annat baba” demiş. “Derdin nedir? Belki derman olurum” demiş.

“Aha, gızım” demiş, “işte, amcan heer gün bana böyle böyle dii. Sabaanan, namazdan çıhışın: ‘Selamü aleyküüm, yedi gancık babası’ dii. Ne yapım. Ben de seslenemiim. Canım sıhılii. Biriniz oğlan olmadınız ki” demiş.

“Aman baba” demiş “gendi” demiş “sabaanan sana: ‘Selamü aleyküüm, yedi gancık babası’ derse” demiş “sen de de ki” demiş: “Aleyküüm selaam, yedi köpek babası. Senin en iyi, en akıllı oğlununan, benim en güccük gızım gazanca gedsin bahim. Bir senede ne gadar gazanç getirecekler?’ de” demiş. “Heeç gogma” demiş.

Adam gedmiş sabaanan gene namaza gedişin, gardeşi gene namazdan çıhışın, alışmış ya hergün ona aziyet edmeye. Öyle başına kakmaye. Allah’ın vergisidir oğlan da gız da.

Gene bu gurullu gurullu (gururlu gururlu):

“Selamü aleyküüm, yedi gancık babası” demiş.

Adam demiş kine:

“Aleyküüm selaam yedi köpek babası” demiş. “Senin” demiş “en ahıllı, en güzel, en yiğid kimise seç” demiş. “Benim en güccük gızımnan gazanca gedsin bahim” demiş. “Bis senede ne getiriciler bahim” demiş.

Cık, adamın zoruna gedmiş lan. Eve varmış demiş ki:

“Durum böyle böyle.”

Yedi oğlandan birisi demiş kine:

“Ben” demiş, “gederim onun gızıinen gazanca baba” demiş. “O, gız başiinen ne gazancak, getirecek?” demiş.

“Tamam” demişler.

Bütün köyün ileri gelenleri, köyün büyükleri birikmişler. Bunları yollamışlar. Ama bis sene sonra aynı gün gelecekler, ikisi de. Bir sene. Kim, ne kazanç getirirse getirecek.

Bunlar yola çıkmışlar. Epey bir gedişin yol ikiye ayrılmış. Oğlan bi yoldan gedmiş, gız da bir yoldan gedmiş. Ama bu arada gız da tabi erkek elbisesi, gıyafeti geymiş gendine.

Gız gedmiş, oğlan da gedmiş. Gız biş şehire varmış. Oğlan da bir başka şehire varmış. Oğlanın gediği şehirde de tusbağaya (kablumbağa) çok değer verirlermiş. Yani tusbağa; gablumbağa.

Orda bir gablumbağa çobanı olmuş bu oğlan. Her aylığına bit tene gablumbağa verirlermiş. Her aylığına bit tene gablumbağa verirlermiş.

Bu orda dura dursun. Gız da varmış, bir gül bahçesine yadmış, uyumuş. Padişahın oğlu da gezerken bu gızı görmüş, hoşuna gedmiş.

“Nediin arhadaş burda?” demiş, uyanışın.

“Heç öyle uzandımdı, uyudum” demiş.

“Yörü bize gedek. Missafirim ol” demiş. Padişahın oğlu bunu götürmüş.

Ordan, niise varmış bunlar yemişler, içmişler.

Anasına demiş ki:

“Ana” demiş.

Ha,

“Adın ney oğlum?” demişler.

“Adım Ali” demiş.

“Ana” demiş, “bu Ali gız” demiş, gizlice.

Anası demiş ki:

“Oğlum” demiş, “Ali gız olur mu?” demiş.

Ama erkek gıyafeti ama padişahın oğlunun göynü (gönlü) düşmüş buna.

“İlle Ali gız” diimiş.

“Oğlum” demiş, “Ali gız olur mu?” anası.

“Ana” demiş, “golları bilenzik yeri. Parmakları yüssük yeri. Gulakları küpe yeri. İlle Ali gız ana. İlle Ali gız ana” demiş.

“Aman oğlum” demiş, “hele” demiş “gedin gül bahçesine de” demiş “gül toplan” demiş. “Gülleri başucunuza goyun, yatın” demiş. “Gızın gülü tez solar” demiş. “Erkeğin gülü geç solar” demiş. “Onun gülü seninden evel solarsa” demiş “demek ki gızdır” demiş.

Gızın da bir güccük köpeği varmış. Heerşeyi annarmış, gıza da annatırmış. Yatmış bunlar. Gıza demiş köpek:

“Bugün” demiş “işte, gül bahçesine gedek padişahın oğlu, sennen gül toplayecek. Böyle, böyle. Başucuna goyacak. Senin gülün evel solarsa gız olduğunu bilecek.”

Padişahın oğliinen gül toplamışlar birer top, başüçlerine goymuşlar, yadmışlar. Bitii (biraz) gül toplayıp dolanışın:

“Gel yatak Ali” demiş padişahın oğlu.

Şöyle uzanmışlar ağaçların altına. Hemen padişahın oğlu essehten (essahtan = sahiden = gerçekten) uyumuş. Ali uyur mu? Uyumamış. Hemen Ali kalkmış, o gülleri toprağa kömmüş. Bir tutam gül yolmuş. Başucuna goymuş, yadmış.

Padişahın oğlu uyanmış ki, güneşden gendinin gülleri solmuş. Daha Ali'nin gülleri şindi goparılık gimi durii.

“Ana” demiş, “benim güller evel solmuş amma” demiş “ille Ali gız.”

“Oğlum, Ali gız olur mu?” demiş. “Hele” demiş “sabah” demiş “Ali bir güleşek (güreşelim) hele, de” demiş. “Elini bacağının arasına atıverir” demiş. “Erkekse eline bi şeyler değer. Gızsa bi şey yok” demiş.

Hemen gene Joli bunu, güccük köpek yetiştirmiş gıza.

“Böyle, böyle” demiş.

Köpeğe demiş ki:

“Çabuk bir guş yahalai bana getir” demiş.

Gız hemen, köpek guşu getirmiş, gız guşu yolmuş. Guşu, bacağının arasına bağlamış gız, ipinen.

Bunlar güleşi dudarken şöyle, gazara değmiş gimi elini bacağının arasına atıvermiş.

Ordan:

“Ana” demiş, “valla beninden büyük amma illâ Ali gız anaa. İllâ Ali gız ana” demiş.

“E, oğlum” demiş, “Ali gız olur mu?” demiş. “Ana, beninden büyük amma Ali gız, diisin. Öyle şey olur mu?” demiş. “Erkekdir” demiş.

“Yook anaa, Ali gız” demiş.

“E, oğlum hamama gedin” demiş.

Ama, tabii bu arada galan bir sene...

Haa, bir gün demiş ki:

“İnci dağına gedek gezmeye” demiş Ali’ye, hamamdan önce. Bunlar inci dağına gedmişler. İnci dağında incilernen gülle (misket) oynarken incinin birini şöyle yuharı atıvermiş. Masus gızın dişini gırmış. Gızın dişi gırılışın yerine bir inci oturtturmuş.

Gıza bellik yapii yani: “İlle Ali gız. İlle Ali gız” dii ya. Gızın, inci oturtturmuş dişinin yerine bir tene.

Ondan sonra niise, eve gelmişler.

“İlle Ali gız. İlle Ali gız.” Oğlan, deli olii.

“Oğlum” demiş. “Hamama gedin” demiş. “Hamama gedin” demiş. “Orda da” demiş “gendini sakleyemez ya. Gızısa meydana çıkar” demiş.

Bunlar:

“Yörü Ali” demiş, “hamama gedek.”

Haa,

“Çarşii gezin” demiş “hamamdan önce. Altınlara, elbiselere, geyeceklere baharsa” demiş “Ali gızdır. Yok” demiş, “altın, guyumculara götür; altınlara bakmazsa” demiş. “Elbisecilere götür; elbiselere bakmazsa” demiş “gız diyel. Gızısa illa ki bahar” demiş.

Gedmiş, gene bunu Joli haber vermiş ya. Gene, padişahın oğlu şöyle bir dönüp bahiimiş. Bu gız heeç bakmiimiş. Dönmiimiş bile.

“Yok ana” diimiş. “Ne altınlara baktı ne elbiselere baktı amma ille Ali gız” diimiş.

“Oğlum, hamama götür” demiş.

Artık bir sene de tamam olmuuş. Bu, hamama gedecek. Bunlar hamama gedmişler. Tam hamamın gapısına varışın:

“Amaan” demiş “kese galdı evde” demiş, “sabun bezi galdı evde” demiş. “Sen” demiş “dur burda da” demiş “Ben” demiş “hemen alım da gelim” demiş Ali.

“Hele tesbihini ver de belki bana inanmazlar” demiş. “Aha padişahın oğlu tesbihini gönderdi. Kesitynen, sabun bezi verecekmişiniz. Beni beklili, aha da tesbih, derim” demiş. “Alır, gellim” demiş.

Tesbihini vermiş padişahın oğlu. Bu gız gelmiş. Kuyumcuya gedmiş:

“İşte, bana şu gadar altın vereceksin. Aha padişahın oğlunun tesbihi.”

Bezirgana gedmiş:

“Bana şu gadar elbiselik vericin. Aha padişahın oğlunun tesbihi.”

İşte, yiyecek, geyecek. Çarşıda, bazarda satın alacak ne varsaa, bu gırg deve yüküü öteberi almış.

Devecilerden de deve almış.

“Aha” demiş “işte, padişahın oğlunun tesbihi, selamı var. Bu gadar öteberi vericin. Deve vericin.”

Gırg deve yükünü yükletmiş. Köyüne gedmiş, bir sene sonra.

Emmisinin oğlu da on iki tene tusbağa almış bis senede.

“Çoo! Çüü! Çoo! Çüü!” tusbağaları süre süre köye varmışlaar.

Gız, gırg deve yükü mal getirmiş. Şey de on iki tene tusbağa getirmiş emmisinin oğlu.

Köylüler gülüşmüşler. Alay edmişler oğlanı. Oğlanın babası da utanmış.

“Tuh senin yüzüne!” demiş “Bir gız gadar olamadınız! Beni irezil ediin! Mahcup ediin!” diinii, adamın dili çekilmiş artık.

Eh, o öyle dursun helee. Gız da hediyeleri köylülere hediye edmiş, dağıtmış. Şindi padişahın oğlundan alak haberii.

Padişahın oğlu bunun peşine düşmüş. Padişahın oğlunun maldan mülkden gözü yok amma gızı areyecek.

Padişahın oğlu bir çerçi olmuş. Biraz cıncık, boncuk, inci-boncuk goymuş. Bu, çerçi. Köy köy, köy köy, köy köy bu oğlan gezmeye başlamış. Gezdiği yerde derimiş ki:

“Gülüşün gızlar gülüşün!

Yılışın gızlar yılışın!” der der gezermiş.

“Gülüşün gızlar gülüşün!

Yılışın gızlar yılışın! İşte cıncık var, boncuk var. Yüsük var, bilenzik var!” Satarmış bu.

Anca bir gün gızın köyüne varmış, vara vara. Gız da heç tanımamış ne bilsin. Farkına varmamış. Elbisesi değişik, gılığı değişik.

Gızın köyüne varışın, gızlar da hepsi bir araya oturmuşlar, nahış (nakış) işlerlermiş. Oğlan gene çerçi olmuş ya, dolanii.

“Gülüşün gızlar gülüşün!

Yılışın gızlar yılışın! İnci var, boncuk var! Cıncık var, boncuk var!” derken. Gızlar, “Haha hahaha!” gülüşün; gızın inci dağında dişini gırıp da yerine inci oturttuğu inciye görüşün gızı tanımış.

Gızı tanımış, bu gıza düğürcü göndermiş. Bu gızı almış.

Demiş kine:

“Ben bunun bir avuç ganını içerim.” Gızı öldürücü. Gendine öyle eddi diini.

Bu oğlan, bu gızı alii amma terziye gedmiş, bir sürü ağır elbiselikler diktirii. Guyumcuya gedmiş, altın kemerler, bilenzikler, setler neler yapıdii. Hepisine. İşte, değirmene gedii, un tenbeh (tenbih) edii. Tam biteceği gün, padişahın oğlu gelmeden bir gün evel kız gelii.

Terziye gedii, dii ki:

“Bunların hepsini kesicin.” Padişahın oğlunun gılığına girii.

Teri dii ki:

“Aman efendim, işte” dii “dünya gadar emek eddik. Dünya gadar para verdin. Gumaşını verek bari elbiseler galsın.

“Yok” dii. Terziye hepsini mahasınan gıyım gıyım kestirii.

Guyumcuya gedii:

“Geri” dii “bunun hepsini eriticin” dii, “ben sana iki mislini veririm” dii kız.

Değirmene gedii. Hepsini unun savurtturii:

“Dağın başına çık” dii, “bu unun hepsini savur gedsin, yeke ver” dii.

“Aman beyim, edme, dudma. Bir fakire verek, fuharaya verek.”

“Yok” dii.

Padişahın oğlu terziye gelii:

“Elbiseler dikildi mi?” dii.

“Aman beyim” dii, “işte, biraz önce geldin. Hepsini kestirdin” dii. “Aha” dii, “ortada yığılı durii” dii. “Daha admadım bile” dii.

“Haa, tamam” dii, “unuttum kestirdiğimi” dii. Heç bişey demii.

Guyumcuya gedii:

“Setler çıktı mı? Altınlar, kemerler?”

“Amanın” dii, “beyim” dii, “geldin biraz önce hepsini erittin. Etme, dudma dedim.”

“Ya, tamam. Zararı yok” dii.

Değirmene gedi:

“Un öğündü mü?” dii.

“Aman beyim” dii, “unun hepsini dağın başından aşşaağa savırttırdın. Her yer bembeyaz oldu. Etme beyim, dudma beyim, bir fakire verek dedim” dii, “heç” dii “yok dedin” dii.

“Tamam” dii

Gıza dii kine:

“Senin bir avuç ganını içerim!” dii. Bu gızı illâ ki alii. Gene geri terziye gumaş verii. Guyumciye geri altın ısmarlıi. Değirmenciye buyday eletii. Bu gıza, gırk gece gırk günüz düğün edii, alii.

Gız dii ki:

“Ana” dii “bana heeç çehiz goyma” dii. “Benim” dii, “çehiz sandığının içine” dii “bir tuluk bal goy, bir tane de ip goy. Başka heç bişey goma” dii.

Bu gızın çehiz sandığının içine goca bir tuluk bal goyii anası. Bi tane de ip goyii. Bu gız gelin varii. İçeri goyiiler gelini. Gelini içeri goyuşun bu gız, gelinlik asbablarının (elbiselerinin) hepsini çıharii, tuluğa geydirii. Tuluğun da bağazına bir ip bağlii. Sari, sarmalii. Ağaca bağlii. Şöyle köylerde ağaç olurmuş işte evlerde direk (ağaç direk). Evin direğine bağlii. Gendi de tuluğun arkasına saklanii. İpi de eline alii. Gelindir, duvağı da örtük.

Padişahın oğlu içeriye girii.

İşte dii:

“Sen” dii, “benim adıma böyle böyle, işte gırk deve yük köy eşyaları alır getirirsin hı!” dii.

İpi ordan çekii (gız). Bal tuluğu gafasını sallii.

Ordan işte:

“Sen” dii, “guyumcudan altınları geri erittirirsin diyel mi?” dii “Hı!”

Gafasını sallii tuluk. İpi ordan çekii.

“Unu savırttırısın geri!” dii.

Gafasını çekii. İpi çekii. Tuluk gafasını sallii. Yüzünde duvak örtülü. Gız sanii.

“İşte, elbiseleri kestittirirsin!” dii.

Gene bu, gafasını sallii.

“Vadettim” dii, “senin bir pençe” dii “ganını içeceem” dii. Bunun garnına bıçağı yarii. Ama oğlan da gızı çok sevii. Ama yemin edmiş:

“İllem” dii “senin bir avuç ganını içerim” dii. Gızın garnına bıçağı sohuşun, hemen bal ahışın bu, bir pençe doldurii, içii. Doldurii, içii. Gızı öldürdüm, ganı aktı sanii. Bir pençe bal içişin anca dii kine:

“Senin” dii “ganın bu gadar datliimiş. Sen ne gadar datliidin!” dii. Bıçağı gendine vuracak zaman gız dii ki:

“Ben ölmedim. Aha burdayım” dii. Padişahın oğluna sarilii.

Bu padişahın oğlunun da vaadi yerine gelmiş olii. O, öylece yani vaadini yerine getirmiş olii. Geri yeniden kırk gece kırk günüz düğün edii. Onlar evlenii, muradına erii. Darısı muradına ermeyenlere.

Gökden üç elma düşmüş. Biri annatana, biri dinneyene, biri hikâye sahibine.

5.68. İfrit⁸³

Bir varmış, bir yağmuş. Yok demesi günahmış. Allah’ın gulu çokmuş. Bir padişahın gırg tane oğlu varmış.

Bir padişahın gırg tane oğlu varmış. Bunlar büyümüşleer. Evlenme çağına gelmişleer. Babalarına demişler ki:

“Baba” demişler “biz, bir anadan, bir babadan gırg tane gız isterik” demişler.

Padişah dellal çağirttırmış. Ne yapıdise bir anadan, bir babadan gırg tane gız bulamamış.

“Oğlum” demiş “her anadan” demiş, “her babadan işte, üç beş gız olsun, altı yedi gız olsun. Hepinizin gelinini bir günde getitdirim, gırhını birden” demiş.

“Yok” demişler “biz, bir anadan bir babadan gırg gız isterik. Biz gırg gardaşık, gırg da gız isterik. Gırhı da bacı olacak.”

Yok, bulamamış.

“O zaman bize izin ver, gedek” demişler.

⁸³ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Padişah bunlara izin vermiş. Bunlar gedmiş. En güccüğü de, İfrit güccükmüş, onu da götürmemişler:

“Sen güccüksün” demişler. “Sen gedme” demişler.

İfrit de arhalarından gedmeye başlamış. Bakmişlar ki, epey bir şehirden uzaklaşışın İfrit de gelii arhadan.

“Gelmeye geliin” demişler, “gel sen de bize garış” demişler.

Bunlar giderken, giderkeen yolda bir tarla süren, yaşlı bir adama rastlamışlar.

Adam demiş ki bunlara:

“Selâmu aleyküm gırg gardeē. Güccüğünün adı da İfrit” demiş.

Demişler ki:

“Sen bizim gırg gardeē olduğumuzu bildin. Güccüğümüzün adının da İfrit olduğunu bildin. Bizim nere geddiğimizi de bil?” demişler.

“Siz” demiş, “bir anadan, bir babadan gırg gız ariiniz. Benim tane gızım var. Verrim size” demiş.

“İyi” demişler.

Akşama gadar orda durmuşlar. Akşam bu çiftçiinen barabaar çiftçinin evine gedmişler. Akşam oluşun yemişleer, içmişleer. Adamın da essehden gırg tane gızı varımış. Bunlara birer tene vermiş.

Bunlar yatakları sermişler. Herkeş, birer tene, yadmişlar. İfrit de een kenara, gapının yanına düşmüş.

Gece yatışın biraz durduktan sonra demiş kine güccük gız, İfrit’e verdiği gız. Güccük gız:

“Benim” demiş “babam dev” demiş. “Uyursanız, sizin hepinizi de yer” demiş.

Öyle diişin hepisi yadmiş uyumuş. İfrit de uyumamış.

İlk dev çağırırımış:

“Güccük güvam İfriit!” dermiş. Yanı gapının ağzında, o uyudiise ordan başliici. Hepsini öldürücü, yiici.

“Güccük güvam İfriit!” demiş.

“Buyur babaa!” demiş.

“Niye uyumiin oğlum?” demiş.

“Garnım aç” demiş.

“Ne yiicin?” demiş.

“Bir guzu gızartması” demiş.

Aşşaa gedmiş. Bir guzu varmış. Dev kesmiş, getirmiş.

Biraz sonra gene çağırmiş:

“Güccük güvaam İfriit!” demiş.

“Buyur baba!” demiş.

“Oğlum, niye uyumiin?” demiş.

“Garnım aç baba” demiş.

“Ne yiicin?” demiş.

“Valla, bir horuz gızartması getirirsen yerim” demiş.

Hemen dev aşşaa inmiş. Horozu kesmiş, gızartmış, getirmiş. Onu da yemiş. Yemii ha. Yuvarliimmiş merdivandan aşşaa, dev görmeden. Aşşaa atiimmiş. Yer mi? Nasıl yesin. Dev de, gendi doymadığı için o da essehden yer, saniimmiş.

Bu sefer biraz gene durmuş:

“Güccük güvaam İfriit!”

“Buyur baba” demiş.

“Niye uyumiin oğlum?” demiş.

“E, baba, bu gadar yedim. Susadım, su içicim” demiş.

“Gedim ben sana da” demiş denizden saradınan su getirim oğlum” demiş.

Bu gedmiş, denizden saradınan su getirir. Saradın içinde su galır mı? Bir fincan su galmiimmiş. Yanında, köşesinde. İfrit’e goyiimmiş, tasın dibine goyiimmiş. İfrit içmiimmiş, dōkiimmiş.

Ordan bu İfrit öyle öyle derken, bir sefer iki sefer ged. Sahate bakmış. Sahate bakmış ki, suya gedip gelmesi bayağı bir zaman sürüi. Hemen gardeşlerinin hepsini uyandırmış.

“Kahın!” demiş “Bu” demiş “dev” demiş. “Bizi yiici. Suye saldım. Şimdi gelir” demiş. “Şapgaları kızların başına goyun. Gızların boğazındaki beşibirlikleri alın, gedek” demiş.

Şapgaları kızların başına goymuşlar. Gızların boğazından beşibirlikleri almışlar. Bunlar kaçmışlar.

Gelmiş:

“Güccük güvaam İfriit!” demiş.

Ses yok.

“Siktim senin ananı” demiş.

Başını ellemiş. Şapgalı olanın boynunu kesmiş. Şapgalı olanın boynunu kesmiş. Şapgalı olanın boynunu kesmiş garanlıkta. Gırkını da öldürmüş, şapgalı olanın.

Sabahtan bakmış kine, erkekler yok. Öldürdüğü hepsi gızlar. Gendi gızlarını öldürmüş. Beşibirlikler de gedmiş.

“Sen” demiş “gızlarımı öldürdün. Beşibirlikleri de aldın” demiş. “Seni yedimse yedim. Yemedimse vara vara ged” demiş.

Ordan gedmişler, bu gırg gardeş, bir padişahın evine varmışlar.

“Durum böyle böyle.”

Padişah demiş ki:

“Bende gırg gız var amma” demiş “o devde benim bit tane” demiş “atım var. İnsanoğlu gibi gonuşur. Atımı getirirseniz, size gızları veririm” demiş.

Otuz dohuzundan ses çıkmamış. Gırkını İfriit, en son demiş ki:

“Ben getiririm” demiş.

İfriit gedmiş, varmış, ahıra girmiş. Tam atı çözecek.

At demiş ki:

“İfriit beni çezii!” demiş.

Dev, seğırtmiş gelmiş. İfriit bir garanlık yere saklanmış. Dev, bulamamış.

“Beni mi oynatiin sen?” demiş.

Biti (biraz) maraklanmış (kızmış) gedmiş.

Gene dev gedişin İfriit gene varmış çözerken:

“İfrit beni çezii!” demiş.

Dev gene seyirtmiş gelmiş. İfrit gene yok. Garanlıkda görememiş. Gene ata maraklanmış biraz.

Üçüncü sefer gene:

“İfrit beni çezii!” dii.

Dev gelmiş. Gine İfrit’i bulamışın atın suratına dev iki sille (tokat) atmış:

“Sen, beni mi oynadiin!” demiş.

At da demiş ki deve:

“İfrit de gelir de beni çezerse (çözerse) de demem ya” demiş.

“Demezsene deme” demiş dev, maraklanmış.

İfrit gelmiş demiş ki:

“Bu dev” demiş “seni bak yer” demiş. “Bak, maraklanışın sana iki sille attı. Sonra canı sıhılırsa, maraklanırsa seni yer. Ben seni padişaha götürüm. Essehden sahibinin yanına götürüm” demiş.

At demiş ki:

“Sen beni çez. Üstüme bin” demiş.

İfrit atı çezmiş, üstüne binmiş. Dışarı çıhlışın:

“Oh!” demiş “İfrit de beni çezdi, götürü ya!” demiş.

At, bir kaçmış amma dev yetişememiş. At gedmiş. Götürmüş padişaha vermiş atı.

Eh, padişah bu sefer demiş ki:

“Benim” demiş “avradımın beşibirlikleri, mücevherleri, güzel elbiseleri, hepsi o devde” demiş. “Bunları da getirirseniz veririm” demiş.

Gene otuz dohuzundan ses çıkmamış.

İfrit demiş ki:

“Ben” demiş “alır, gellim” demiş.

İfrit gedmiş. Bir tolu (dolu) kestireceği varmış devin de. Tolu yağdı miidi atarmış, onda da tolu kesilirmiş. Artık neyse, hikâye ya bu.

İfrit gedmiş, damdan, tık, bir daş atarmış. Tık, bir daş atarmış aşşaa. Tık, bir daş atarmış.

Dev de tolu yağii sanmış. Tolu kestireceğini dama atışın İfrit'in bağazına geçmiş. İfrit, devin gucağına düşmüş.

İfrit, devin gucağına düşüşün dev demiş ki:
 “Haah! Şimdi ayağınnan geldin mi?” demiş.

İfrit'i sara, sara, sara, sara, sara bağlamış diraa (direğe). Gazanı da, goca gazanı da ocağa goymuş. Altını da yakmış.

Avrada demiş ki:

Sen bunun altını biraz daha yak. Bu suy gaynarsa bunu içine at. İyice bişsin” demiş.
 “Ben” demiş “gedim, gardeşimi çağırım” demiş. Gardeşini çağırmaya gedmiş.

Bu, gardeşini çağırmaya gedişin, avrad gısmısı odunu gıramii, altı söğünmüş.

İfrit demiş ki:

“Benim” demiş “bir elimi çeez. Ben sana odunu gırım” demiş.

Avrad akılı eksik olurmuş. Öyle derler, şindiki avradlar daha erkeklerden akıllı ya. Esgiden öyle dellermiş. Şindi neçe avrad var kii, erkeği parmağında oynatii. Akıl erkekde avradda mı? Akıl baştadır.

Nüise, avrad bunu, çözmiş elini. Avrad elini çezişin. Vurmuş, odunu bir eliinen gırmış.

“Şo parçasını da getir.” Vurmuş, gırmış.

“Şo parçasını da getir.” Bi de avradın boynuna vurmuş. Devin avradını öldürmüş. Kendi kendini iyice çözmiş. Avradın asbalarını geymiş. Avradı da gazana admış, bişirmiş. Avradın da döşlerini kesmiş, selenin altına goymuş. Gene geri de avradın sandığını açmış. Padişahın avradının neyi varsa altınını, mücevherini, elbiselerini, hepsini padişahın avradının, bir goca bohça etmiş. Şöyle iredde (ileride) de bir tuvaletleri varmış, onun geri arhasına saklamış, bohçayı. Yüzünü, gözünü de örtmüüş. İyice bişirmiş avradın etini.

Öteki dev gedmiş, gardaşını da almış gelmiş.

“Bişirdin mi?” demiş.

“Bişirdim” demiş.

“Getir de yiyek” demiş.

Bunların önüne goymuş eti. O avradın herifine, deve demiş kine gulağına usulca:

“İfrit’in döşü” demiş “selenin altında” demiş. “Al da ye” demiş.

Ordan gedmiş dev, avradın herifi olan. Avradının döşünü almış eline. Gendi de ta tuvaletin oraya öte gedmiş. Saklanmış, kaçacak ya ata da binecek.

“İfrit’in döşü de avrad döşüü miimiş” demiş. Admış birini ağzına. Öbürünü de eline almış.

“Lan” demiş “İfrit’in döşleri de avrad döşüü miimiş” demiş.

“Avradının döşünü de yedi!” demiş, ordan bağırılmış.

“Ananı, avradını sikim!” demiş dev de.

Bunun peşine düşmüş amma atınan gene bu, bi geçmiş amma tozlu yol gibi. Dev yetişememiş.

Gedmiş bu.

Ordan gedmiş padişahın yanına. Onu da eletişin, padişah mecbur sözünde duracak. Galan (Artık), gırg gızı bunlara vermiş. Heer birine bir gız vermiş.

Heer birine bir gız verişin bunlar şehrin dışına çıkmışlar, giderken İfrit demiş ki:

“Siz şurda beklen beni bir iki sahat” demiş. “Aha ben geliim” demiş.

İfrit, addan enmiş gedmiş. Devler de, İfrit geddikten sonra, İfrit’in gittiğini görmemişler. Devler, bunlara birisi dua edmiş, birisi beddua edmiş. İşte nedmişlerse, bir beddua edmişler. Biri beddua edmiş. Biri “Amin!” demiş. Bunların hepsi daş olmuş. Adlar da, oğlanlar da, gızlar da. Heepsi daş olmuş. İfrit de yokmuş orda. İfrit gedmiş ya. İfrit daş olmamış.

İfrit de gedmiş, gedmiş, gedmiş. Bid denizin kenarına varmış. Denizin kenarına varmış, bir aygır çıkmış. Bu, aygırın bunnunun üstüne bir yumruk vurmuş. Aygırın üstüne binmiş.

Aygır demiş ki:

“Bırak beni” demiş. “Seni balıklara yem ederim. Seni suya bunaldırım.”

Hiiç seslenmemiş İfrit.

Ordan aygır demiş ki:

“Nere gediin?” demiş. “Doğru söyle” demiş. “Doğru söylersen belki sana bir eyiliğim tohanır (dokunur)” demiş. Demiş ki:

“Küp devnen işte, bilmem ney dev” demiş. Biri Küp devmiş, biri Put devmiş. “Onların” demiş “canını arameye gediim” demiş.

“Dur o zaman” demiş aygır.

Bunu, denizin dibine endirmiş. Orda bir bahçe varmış. Bahçeye eletmiş aygır.

“Burdan ged” demiş. “Aha bu bahçeye ged” demiş.

İki tene de gıl vermiş.

“Bunu birbirine değdirirsen ben geri gellim (gelirim)” demiş aygır. “Seni yeryüzüne çıkartırım” demiş. “İreliye doğru ged” demiş “bu bahçede. Orda bir tane punar var” demiş. “O punarın başına var” demiş. “O punarın başına vardın mı” demiş “orda bit tane balık var, suyun içinde” demiş, “punarın” demiş. “O balığı dud” demiş. “O balığı kes” demiş. “Onun garnında bit tane grem yağı gutusu var” demiş. “Onun içinde iki tene gurt var” demiş. “Birisi birinin canı, biri de birinin canı” demiş.

Oğlan gedmiş. Denizin dibindeki bahçeye varmış. Punarın başına varmış, bakmış. Punarın önünde, gölde bit tene balık var. O balığı dutmuş. Hemen öldürmüş, garnını yarmış. Grem yağı gutusunun içini açmış. İki tene gurt. Gapağı geri gapatmış, cöbüne goymuş.

Amma, bu gedişde beş altı sene geçmiş aradan. Areye, areye, areye; sora, sora, sora. Ordan çıkmış. Gene geri gelirkeen, yoldan, abisigile yaklaşışın. Küp devinen Put dev mi işte böyle bis sallanmışlar.

“Eyvaah!” demişler. “Canımız insanoğlunun eline geçik!” demişler. “Hele bahak İfrit durii mi? Durmii mi?” diye bi daşların yanına bi kaçmış gedmişler ki İfrit yok.

Biri dua okumuş, biri “Amin!” demiş. Bunlar gene geri insan olmuşlar.

İnsan olmuşlaar. Bu arada da İfrit gelmiş. Bu da “İki üç sahat sonra gellim” demiş, çıkmış ımiş ya. Bu arada bunların uyumasiinen uyanması iki gün mü sürmüş, beş altı sahat mi sürmüş. İşte beş altı sahat sürmüş herhal.

Demişler ki:

“Sen” demişler “aha bir iki sahat sonra gellim, dedin. Beş altı sahattir nerdesin? Burda seni beklik, falan, filan”

Bu da demiş ki:

“Ben gedeli” demiş “altı sene oldu. Yedi sene oldu. Ben şimdiye, siz çoluğa çocuğa garışdınız saniidim” demiş.

Uyuduklarından bilmiilermiş vahıtın geçdiğini.

Niyse, bu da binmiş ata. Bunlar gediimiş. Bu devler arkasından köpek gibi gıvraniimiş.

“Canımızı ver, sana bir şey etmek! Canımızı ver, ne dersen onu dutarık!”

Demiş:

“Yok, yaklaşmayın. Yaklaşırsaz öldürürüm.”

Devler gerideen, geriden bunnarnan gelmiş. Bunnar babasının şehrine varmışlaar. Babasının gonağının garşısına, babasının gonağından gırg tabaha (tabaka) yüksek gonak yaptırmışlar.

Ordan. Bunlar ordan künde ava gederler, avdan gelirlermiş.

Birgün birisi, elde münafık mı yok?

“Padişahım” demişler. “Senin gonayin garşına, senin gonağından gırg tabaha yüksek gonak.”

Devler yapıvermişler bir gecede.

“Bu ne demek? Ben, senden yüksağım demek.”

Padışah demiş ki:

“Savaşım var. Otuz dohuz gün izin. Gırhıncı gün harbim var onnarnan.”

Oğulları olduğunu bilmi. Ama onlar babası olduğunu biliiler, demiiler.

Bu, şindik otuz dohuz gün durmuş. Gırhıncı gün padişahın asgerleri lip lip çıkmeye, gelmeye başlamışlar. Savaşa geliiler ya. Bunlar da sandeleyeleri admışlar, oturmuşlar avradlar. Gırg avrad, gırg da oğlan. Sandeleyeye oturmuşlar. Ayak ayak üstüne admışlar.

İfrit demiş ki devlere:

“Gelen asgerleri, ağzınızdan yutup götünüzden dökeceksiiz” demiş.

Bunlar, gelen asgeri ağzından yutup götünden dökiilermiş. Bunların hepisini esir almışlar.

Padişah gelmiş. Demiş:

“Padişahım say bahim asgerini noksan var mı?” demiş İfrit.

“İki tenesi yok” demiş. “İhının lan!” demiş.

Bunlar bir ihınmış, iki tenesi daha çıkmış. O da gışımış, hava da soğukmuş.

“Aboov!” demişler “Bizim yerimiz bir ısıcaktı, bir güzeldi ki” demişler. Devın midesinde, sıcacık yerde.

Niise, padişah gedmiş.

Birgün, her gün bu ava gedip gelirken, ava gedip gelirken, cöbünde geder gelirmiş bu devlerin canı. İfrit’in cöbünde. Heer gün geder gelirmiş. Bunlar da dış gapıda yatallarmış. Hiç bişiye garıp seslenmezlermiş. En ufak bir şeyde İfrit gendilerini öldürür diye gorphularından kedi gimi olmuşlar.

Anca birgün nasıl eddiyse, ava gederkene evde unutmuş devlerin canını.

Devın biri bis sallanmış:

“Aha!” demiş “İfrit, canımızı götürmiik. Gendinde diyel!” demişler. “Can” demişler “evde” demişler. “Çıhak da alak!” İkisi bir.

İfrit de gırg gat bina. En üst gatta İfrit oturmuş. Bunlar, birisi o evel gedim, o evel gedim. Sen arhada, ben önde, dii. Tahur tukur, gepir güpür, şakur şukur. Bi ses, bi

cangama (gürültü). İfrit'in avradı bir bahii ki, devler bir çhiiler ki amma merduvandan, evi yihacaklar. Bilii ki can orda galmış, onların.

Hemmen İfrit'in avradı, camları merduvanın başına dökii, depelii gurtları. Depeliişin, ikisi bir merduvanlardan aşşaa yuvarlanii. İkisi de ölii.

İfrit avda bir şöyle cöbüne elini atii ki:

“Eyvaah!” dii “Devlerin canını evde unutmuşum!” dii. “Şindi” dii, “avradların gırhını da yedi!” dii. “Gardaşlarımı da yedi!” dii.

İfrit ata binii, bi gelii. Bi gelii amma atı şaha galdırrii. Bi gelii, bahii ki devlerin ikisi dee dış gapının ağzında ölmüş, yatii.

“Ooh!” dii “Çok şükür! Biz bunlardan gurtulmuşuk!” dii.

Onlar muradına erii. Darısı ermeyenlere.

Tabi bu arada babasına da artık gendileri tanitiiler. Sahip çhiiler: “Biz senin oğullarınık” diini.

Bu da burda bitmiş.

Gökden üç elma düşmüş. Biri annatana. Biri dinneyene. Biri hikâye sahibine.

5.69. Keloğlan ile Köse⁸⁴

Bir varmış, bir yokmuş. Yok demesi günahmış. Allah'ın gulu çokmuş. O yalaan, bu yalaan devii yuddu bi yılaan. Hardaa, hurdaa, eşşaa yedirdik gurda. Altmış iki tarla firik buyday yedik doymadık. Ya bu da mı yalan?

Az geddiik, uz geddiik. Dere depe düz geddiik. Altı ay, bir güz geddik. Döndük baktık ki bir arpa boyu yol gedmişik. Ya bu da mı yalan?

Top gülesini ağzımıza addık darı diyee. Minareyi belimize sokduk boru dii. Denizi depeledik guru dii. Ya bu da mı yalan?

Niise, biz alalım, hikâyemize başleyeliim.

Bir varmış, bir yokmuş. Bir Keloğlan'lan anası varmış.

⁸⁴ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Anası demiş:

“Oğlum” demiş “get” demiş “şu horuzumuzu sad da ekmek paramız galmadı” demiş.

Keloğlan, horuzunu almış gedmiş. Horuzunu almış getmiş. Gederkeen bir köse çıkmış garşısına.

“Keloğlan, bu cücüğü gaça veriin?” demiş.

“Aman ağam! Bu cücük değil, bu gosgoca horuz” dediyse de. Ne gadar eddiyse. Hangı sohakdan geddiyse, Keloğlan’ın garşısına çıkmış köse.

Horuzu cücük diye almış. Ee, bir cücüğün parası gaç guruş olacak? İki gün sonra bitmiş. Bu sefer de ne yapsın. Bir inekleri var ımış.

Anası demiş ki:

“Oğlum, gel” demiş “bu ineğimizi de götür” demiş. “İneğimizi de sat” demiş.

Gene Keloğlan ineği almış. Şehire giderken gene garşısına köse çıkmış.

“Bu piciciği gaça veriin?” demiş. Yani buzağı derler. İşte, picik dii.

“Aman” demiş “bu” demiş “picik diyel” demiş. “Gosgoca inek” demiş.

“Yok” demiş.

Hangı sohakdan geddiyse gene bu, Keloğlan’ın garşısına köse çıkmış.

“Bu piciciği gaça veriin?”

“Etme emmi, dutma emmi. Bu picik diyel, goca inek.”

“Yok.”

Niise, ineği de almış picik diyee.

Eh, Keloğlan gene getmiş. Bunun parası nolacak? Gene bir gaç gün sonra bitmiş.

“Ana” demiş “bu böyle olmi” demiş.

“Padişahın gızının yanına ged” demiş. “Gızım, bir oğlum var, düğürücü gedicim. Bana bir tene güzel elbise ver de geyim, de” demiş.

Gedmiş Keloğlan’ın anası, padişahın gızının yanına.

“Gızım” demiş, “benim bir oğlum var. Düğürücü gedicim” demiş. “Bana bir iki elbise, esgi elbisenden ver de geyim” demiş.

Padişahın gızı da vermiş. Keloğlan'ın anası götürmüş. Keloğlan'a vermiş. Keloğlan bunları geymiş, guşanmış, süslenmiş. Gendini gız gibi edmiş. Şöyle yüzünü gözünü de örtmüş, utangaç utangaç.

Köse, bunun gene yoluna çıkmış.

“Amaan gızım!” demiş “Burda ne geziin?” demiş. “Nediin?” demiş.

“Annemi beklim abla” demiş “annemi beklim” demiş.

“Aman gızım, gel gedek bize” demiş. “Biz de bekle” demiş. “Yolun içinde beklenir mi?” demiş.

“Yok abla” demiş, “anam gelir, maraklanır (kızır)” demiş. “Ben anamı beklim” demiş.

“Yok gızım” demiş, “yörü gedek” demiş. “Bişey olmaz. Anan gelirse bize gelir” demiş. “Güzel şeyler var bizde. Ben sana gösterim” demiş.

Halbuki kösenun için çıktı Keloğlan ore. Nazlanii yaani.

Niise, bunu almış köse evine götürmüüş.

Keloğlan demiş ki:

“Emmi bu ney?” demiş. “Emmi bu ney?” demiş “Çok marak eddim” demiş.

“Gızım” demiş, “bu ed makinasi” demiş.

“Bu heyle olii amca” demiş. “Bu nasıl olii emmi.”

Şaşii (şaşıyor) Keloğlan. Ama bilmii tabi Keloğlan olduğunu. Gız sanii.

“Gel” demiş “beni içine goy da biç çek hele emmi.”

“Amman gızım, incirsin” demiş.

“Yok emmi, incimem. İncirsem incidim, incidim, derim” demiş.

Köse, Keloğlan'ı içine goymuş. İki sefer gıvırışın, Keloğlan:

“İndidim, incidim emmi. İncidim, incidim emmi” demiş.

Hemen köse çıkartmış gızı.

“Ben de seni goyim hele emmi” demiş.

Kösii içine goymuş Keloğlan.

“İncidim” dedikçe golunu gıvırmış. “İncidim” dedikçe makinanın golunu gıvırmış. Köseyi iyice yara, pere etmiş. Köseyi oreye goymuş. Gendi gedmiş.

Köse yaralanmış. Bu, sabah erkendeen anasına demiş kine:

“Ana” demiş, “ged de” demiş “doktorun” demiş “eski elbisesini al da gel” demiş.

Anası gedmiş, doktorun esgi elbisesini almış, gelmiş. Keloğlan geymiş doktorun esgi elbisesini. Sabah erkenden, eline de bi çanta almış.

“Sıhhiye gedii! Sıhhiye gedii! Sıhhiye gedii! Doktor gedii! Sıhhiye gedii!”

Esgiden de sıhhiye derlermiş köylerde doktorlara.

Hemmen:

“Amman sıhhiye efendi! Gel hele gel! Hastamız var. Sıhhiye efendi gel hele gel, hastamız var!”

Kösenin avradı çağarmış.

“Siz” demiş, “gedin” demiş.

Gapii de içinden örtmüş.

“Buna” demiş “bir inne yapacağım. Çok teysirli” demiş. “Bu, bar bar barğırır amma” demiş “siz heç aldırış etmen. Sonra da ırahat eder” demiş. “Beni hastiinen beraber” demiş, “baş başa bırahın” demiş.

Şimdi hastaynen içeriye girmiş. Keloğlan şimdi gene köseye, yaralı yaralı deynaağı çekmiş.

“Horuzumu cücük diye alın hı!” demiş. “İneğimi picik diye alın hı!”

Vur Allah vur. Vur Allah vur. Köse bağardıkça, dışardan kösenin avradı, çocuğu diler ki:

“Aman doktorun innesi ne gadar guvvetliimiş. İnne, bar bar bağattirii kösii” diler.

Kösi susturana gadar dövii. Sesi çıkmaz olii. Kösi iyice dövii. Ordan gendi, doktor çihii, gedii. İçeri variiler ki kösenin gonuşur halı galmamış.

“Gene” dii “Keloğlan ımış” dii “beni dövüdü” dii.

Sabah erkenden, ışımadan hemen bir at arabası bulii.

“Arabacı gedii! Arabacı gedii!” dii.

“Aman arabacı gel!” diiler. “Aman arabacı gel!”

Binii, avradınan köse arabeye.

“Bizi” diiler “filan dağa götür.”

Keloğlan’dan kaçiler.

Onlar diiler ki:

“Yol şurdan geder.”

Keloğlan gene arabacı oldu, bu sefer bilmiiler Keloğlan olduğunu. Keloğlan dii ki:

“Yook! Ben o yolun gısasını biliim. O yol, şurdan geder” dii.

Bunları bir ıssız (ıssız) dağa çıkarıi. İssiz dağa çıkarıi. Avrada şöyle ireliden bir ağaç gösterii.

“Yörü bacım” dii, “ged de” dii “şo ağacın dibinde su var” dii. “Getir de içek” dii. “Susadık” dii.

Avrad oraya gedişin, bu gene köseye deyneği çekii.

“Horuzumu cücük diye alın hı! İneğimi picik diye alın hı!”

Vur Allah vur. Vur Allah vur.

Avrad gelmeden arabeye binii. Bunları ıssız dağın başında goyii.

Neyse, bir gün, iki gün ordan avcılardan, muvculardan, odunculardan gören biri oluşun. Haber ediiler. Bunları şehire endiiriler.

Bu, padişaha duyulii. Padişah dellal çağıttırii. Bit tene deli devenin üstüne altın yükletii.

“Kösii” dii “bu hâle getiren adam” dii “deli devenin üstündeki altını da assın!” dii.

Yook, hâşâ burasını yanıldım.

Asger gönderii. Keloğlan’ı yakalasin diini. Keloğlan’ı yakalasin diini asger gönderişin. Keloğlan şehirin dışından gendine bir dükkan açii. Bir dükkancıya dii ki:

“Emmi” dii, “bir iki gün senin dükkanına ben bahim de” dii “sen ıstirahat et” dii. Bid demirci dükkanını.

İhtiyarmış adam da:

“Tamam oğlum” dii adam. Bir iki gün ihtiyar istirahat etmeye gedii.
Keloğlan, demircinin elbisesini geyii. Asgerler de Keloğlan’ı ariiler.

Asgerlere dii kine:

“Ney ediiniz yavrım?” dii.

“Emmi” diiler, “Keloğlan’ı gördün mü?” diiler.

“Amaan, oğlum” dii “ben Keloğlan olsam size yakalanmam” dii. “Böyle Keloğlan yakalanır mı?” dii. “Siz” dii “o silahlarınızı veriin. Asbablarınızı (elbiselerinizi) çıkarın. Size şurdan kötü asbab veriim. Ben Keloğlan olsam, sizi böylee görüşün gaçarım” dii. “Kötü kötü asbablar geyin ki” dii “Keloğlan da sizin asger olduğunuzu bilmesin” dii. “Siz de Keloğlan’ı yakalan” dii.

“Haa” diiler, “haklı” diiler. “Doğru, bizi böyle silahnaan, asger elbisesiineen görürse Keloğlan, saklanır” diiler.

Asgerlerin elbisesini alii, silahını alii. Asgerlere kötü kötü elbise verii. Asgerler Keloğlan’ı arameye gedişin gendi, asgerlerin silahını, asbabını alii, dükkanı gapadık gedii.

Akşam olii, asgerler o yana gıvranii, bu yana gıvranii. Dolanii, gezii, yok. Dükkan gapalı. Kimse de yok. O kötü elbiselernen padişahın yanına variiler.

“Padişahım” diiler “Keloğlan’ı bulamadık. İşte, şehirin dışında filan yerde bir adam vardı. O da bize böyle böyle dedi. Biz de ona inandık. O da bizi soydu.”

Padişah dii:

“Hey serseriler işte Keloğlan oydu!” dii. “Sizi de soymuş!” dii.

Bu sefer padişah bir dellal çağattirii:

“Kösii bu hâle getiren adam!

Asgerleri soyan adam!

Deli devenin üstündeki altını da alsın!” dii

Bir yük, bir haabe (heybe) altın atii devenin üstüne. Bir haabe altın yükledii.

Eh, Keloğlan bunu duyar da durur mu?

Keloğlan, evin altına bit tane gocaman guyu deşii. Bir dutam ot alii eline. Deveye gösteri, ahıra gaçii. Deveye gösteri, ahıra gaçii. Deve de otu görüşün, ahıra girerken,

boynuna paltiinen vuruşun, devenin boynunu düşürüi. Üstündeki altınları alii. Deveyi guyuya atii. Bi de geçi kesii, üstüne atii.

Şimdi, iki tane garı çıkarii, iki tane adam çıkarii.

“İşte el gadar deve eti olana, bulana bir kese altın vereceğim.”

Keloğlan'ın anası duyii.

“Biz de dii deve eti var” dii.

Hemen geçiiler, gediiler. Padişaha haber veriler.

“Fılan evde” diiler “deve eti varımış” diiler.

Padişah iki tane asger gönderii. Geliiller.

Garıya diiler ki:

“Hani deve eti?”

“Deveniz” dii “boynuzlu muydu?” dii garı.

Geçii kesip üstüne atii ya.

“Ya bu garı deli” diiler. “Deve, boynuzlu olur mu?” diiler. Çekik gediiler.

Ordandan da öyle gurtulii.

Padişah bu sefer gene dellal çağaddirii:

“Kösii bu hâle getiren adam!

Asgerlerin elbisesini soyan adam!

Deli devenin üstünden altınları alan adam!” dii.

“Fılan” dii “köprüdeki” dii “altınları da alsın” dii.

Köprünün üstüne altın saçtırıi. Köprünün iki tarafına da candarma goyii.

Keloğlan, bit tene ayakgabı geyii ayağına. Bir çit (çift) ayakgabı ayağına geyii işte, bir çit de eline alii. Eline aldığı ayakgabının altına da zift çalii. Köprünün yanına gelişin ziftli ayakgabıyı geyii. Bir bu tarafa geçii. Altınlar altına yapışii, toplii. Bi de şu yana geçi. Altınlar altına yapışii, toplii. Heç eğilmii.

Asgerler bir bahiiler ki, heç kimse eğilip bir altını almadı. Ama köprünün üstünde de altın galmadı.

Gene padişah dellal çağıttirii:

“Köseyi bu hâle getiren adam!

Asgerlerin elbisesini soyan adam!

Deli devenin üstünden altını alan!

Köprüden altını soyan!

Bu zifin içindeki altını da assın!” dii.

Zift döktürü. Ortasına da altın goyii.

Bu arada da dayısı dii ki:

“Ya Keloğlan” dii “zenginidin (zenginledin = zengin oldun) geddin” dii. “Şu zenginliğinin sırrını bana öğretsene” dii.

“Gel gedek dayı” dii. “Beraber gedek” dii.

“E, yörü bahim.”

Dayısıinen gediiler. Dayısını zifin içine yatırıi, üstüne basıi. Altınları alıi. Geri de üstüne basıi, beri tarafa geçi.

“Kak dayı gedek” dii.

Dayısının golu kökünden çihii. Dayısı da ziftin içine kömülüp ölii.

Ondan sonra. Padişahın gızı dii ki bu arada:

“Baba” dii “bunu ben dutarım” dii. “Bu adamı ben dutarım” dii. “Bana” dii “dağın başına bir gonak yaptır. Yanıma gessin. Ben bunu orda yakalarım” dii.

Padişah gene dellal çıkarttırii:

“İşte, köseyi bu hâle getiren adam!

Asgerleri soyan adam!

Deli devenin üstünden altını alan adam!

Köprüdeki altınları alan adam!

Zifin içindeki altınları alan adam!

Dağda benim gızımın yanına da gelsin!” dii.

Eh, bu Keloğlan durur mu duyar da?

Dağa gedii. Padişahın gızının yanına varıi. Yiyiiler, içiler, otiriiler. Padişahın gızıinen de beraber olii. Sabah yaklaşıi. Ne dese, padişahın gızı seslenmii. Maksad onu dutucu ya güya.

Sabah yaklaşışın dii kine:

“Şurdan” dii “bir işiyelim geldi” dii. “Bir işiim” dii.

“Pencereden aşşaa işe” dii.

“Aha dut kolumu” dii. Dışarıya salmii. Gapı kitli.

“Tamam” dii “golundan dut iyice” dii. “Pencereden aşşa işiim” dii. “Altıma işiicim” dii.

Padişahın gızı, bunun golundan iki eliinen bileklerinden dutii, sağlamca. Bu da pencereden işiicim, dii hopliip kaçii.

Sabahtan oliiler, geliiler.

“Neddin gızım” diiler.

“Baba gendi gaçtı amma golunu goparttım” dii.

Bahiiler ki zifin içinde yatan adamın golu.

Cekattan dayısının golunu uzatmış. Padişahın gızı da onu dutmuş.

Eh, padişahın gızı da yakaleyemii.

Bu aradaa, dışardan buna bir haber gelii. Gavurlardan.

“Bir Türk padişahı” dii, “bir hırsıznan baş gelemedi” diiler. Bu da padişahın zoruna gedii. “Bir hırsızdı yakalayamadi” diiler.

Bu sefer bir dellal çağattirii kine:

“Köseyi bu hâle getiren adam!

Asgelerin sırtından elbiseyi alan adam!

Deli devenin üstünden altınları alan adam!

Köprüden altınları alan adam!

Zifin içinden altınları alan adam!

Gızımın yanına varan adam!

Getsin, gavurların süpürgesinin çöpünü bana getirsin!

Bütün suçunu bağışliiceem!

Gızımı da gendine verecem!” dii.

Eh, Keloğlan durur mu duyar da?

Varii çobanın yanına dii ki:

“Şu goç, gaça?”

“İşte” dii, “elli milyon.”

“Aha sana yüz milyon” dii. “Bu goçu kes. Tuluk çıkart. Derisini bana ver. Eti senin olsun” dii.

Alii derisini, gedii boyacıya:

“Bunun” dii “her tüyünü” dii “bir renge boyeyeceksin” dii.

Eh, verii bir pençe altın. O da boyii.

Gedii cıngırdakcının yanına:

“Bunun her t y ne” dii “bir renk cıngırdak dahacaksın” dii.

Dattirii (tarttırıyor), alii bunu geyii. Padişahın, gavurların gralının yazıhanesine varii. Oreye varii. He  kimse galmeyişin saklanii, bunu geyii, akşam üstü gapadıp gedecek zaman.

Bu bir sallanii:

“Cangır! Cangır! Cangır!”

Gral bir d nii kine, yüreği d şii:

“Aman!” dii “Sen kimsin?”

“Ben” dii “Ezrail'im” dii. “Canını almaya geldim” dii. “Sana iki saat izin” dii. “Get, eşinen, dostunnan haleleş” dii “sonra” dii “geri buraya gel” dii. “Kimseye dersin” dii “seni incidirim” dii. “Kimseye demezsen, incidmeden alırım canını” dii.

Gral evine gedii. Herkeşe haber salii. Herkeşi çağırtrii. Haleleşii.

“Aman gralım, noolii, nolmii?”

“D nyeye  l ml  d nyeye” dii. “Nolur nolmaz” dii. Kimseye demii.

Geri gelii. Yazıhanesine oturii. Keloğlan bunu sandığa goyii. Ağzını gapadii. Sırtına alii, gavurların gralını. Yola gelii. Afeden, itler  rii. Sandığa yumruuğunan vurii.

“İt gibi  r  haa! İt gimi  r  bahim!”

Bu it gimi  rii sandığın içinde.

Beri gelii horuzlar  tii.

“Horuz gimi  t bahim!” Vurii sandığa, horuz gimi  tii.

Beri gelii, eşekler anrii:

“Eşek gibi anır bahim!” Sandığa vurii.

Böyle, böyle getirii padişahın yanına.

Padişah dii ki:

“Aman Keloğlan!” dii “Sandığımı mı aldın geldin?” dii.

“Bu bir tene vurii:

“İt gimi ürü bahim!” dii.

İt gimi ürü.

“Aman Keloğlan!” dii “İtini mi aldın geldin?” dii.

Bir daha vurii. Dii ki:

“Horuz gimi öt bahim!”

“Aman Keloğlan! Horozunu da mı getirdin?”

Bir daha vurii:

“Eşşek gimi anır bahim!”

“Aman Keloğlan! Eşşegini de mi getirdiin?”

Sandığı açii kine gralı getirmiş.

“Aman!” dii. “Aha” dii “gendini” dii, “gralı mı getirdin?” dii.

Gıral çıışın dii ki padişah:

“Adam” dii “benim malımı çaliidi” dii. “Senin canını çalmış” dii. “Heç haberin yok” dii.

Gavurların da gıralını çalıp gelii.

Ondan sonra bu nedii?

Söz verdi ya. Gızını buna verii. Gırg gece gırg güntüz düğün edii. “

Keloğlan” dii “padişahlık sana layık, bana diyel” dii.

Gendi yerine de padişah edii. Onlar muradına erii. Darısı ermeyenlere.

Gökden uç elma düşii. Biri anlatana, biri dinleyene, biri hikâye sahibine.

5.70. Çimerçin Padişahı⁸⁵

Bir varmış, bir yoğumuuş. Yok demesi günahmış. Allah’ın gulu çokmuş. Harda, hurda, eşşaa yedirdik gurdaa. Atmış iki tarla firik buydaa (buğday). Yedik doymadık, bu da mı yalan?

Az gettik, uz gettik. Dere depe düz gettik. Altı ay, bir güz gettik. Döndük baktık kii, bir arpa boyu yol getmişik. Ya bu da mı yalan?

Top gülesini ağzımıza attık darı dii. Minareyi belimize saktuk boru dii. Ya bu da mı yalan?

⁸⁵ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Denizi depeledik guru dii. Neyse, neyse biz hikâyemize bakalım. Bunları boş verelim.

Bir padişahın üç oğlu varmış. Bir padişahın üç oğlu varmış. Padişahın da gözü kör olmuş. Padişah ne kadar doktorlara getmiş, hekimlere getmiş, hocalara getmiş:

“Çimerçin padişahının bülbülünü getirirseen gözün açılır yoksa açılmaz” demişler.

Üç oğlan yola çıkmış Çimerçin padişahını arameye. Bunlar getmişleer, getmişleer. Üç yol ayrılımı gelmiş. Üç yol ayrımı gelişin, demişler kine:

“Sen şu yoldan, ben şu yoldan, ben şu yoldan. Bir sene sooraa burda buluşak” demişler.

Üçü de heer biri bir ayrı yola getmişler.

Böyük oğlan getmiş bir yere bir aşçı yanına durmuş. Güccük oğlan da (ortancı oğlan) bir yere getmiş, bir ekmekçi yanına durmuş. Biri fırıncı olmuş, biri de lohantacı olmuş.

Güccük oğlan da getmiş, getmiş. Bir dağın başında bakmış ki bir gonak. Gonaga girmiş, kimse yok. Yemiş, içmiş, garnını doyurmuş. Bakmış kine yedi tane genç geli. Hemmen saklanmış. Oreya saklanışın, pencerenin dışına, bunu görmemişler.

Demişler kine:

“Eve birisi mi girik ne yapık?” demişler “Evin” demişler “ev garma garışık oluk. Birileri girmiştir buraya” demişler. “Bi şeyler oluk” demişler.

“Boş ver” demişler, biri de “Bişey olmaz” demiş. “Kimse bize bir şey yapamaz” demiş. “Kim gelirse gelsin” demiş “Kimse bize bişey demez” demiş. “Bizim” demiş “bacımız” demiş “Çimerçin şehrinde padişah” demiş. “Kim bilii bizim bacımızın padişah olduğunu?” demiş “Bacımız padişah” demiş. “Bizi gorur” demiş. “Kimse bize bişey demez” demiş.

Oğlan, bacısının padişah olduğunu duyusun, onların. Onlar yatmışlaar. Oğlan da ordan çıkmış, getmiş.

Getmiş, getmiş, getmiş. Çimerçin şehrine varmış. Çimerçin şehrine varmış. Amma, bu arada bir guş -İyi kibar anlatiik de biraz unutmuşum herhalde- Bir guş, gelii bunun yanına. Guş bunun, hemen guşun ayaklarından dutii. Guş diyor ki:

“Tut benim ayaklarımdan, seni götürüm” dii.

Pencereden, saklandığı yerde, guş bunu götürüyor. Guş bunu götürüoor. Bir yazıya bırakıoor. Diyor ki:

“Get. Orda” dii “bi gız var, o gonak da” diyor “sana söyler yerini” dii.

Oğlan gedii, bahii, çihii. Gız, nahış işli. Gıza diyor kine:

“Ben” dii “acıktım” dii.

Gız seslenmii.

“Gız,” dii “Çimerçin padişahının yanına nerden gedilir?” dii oğlan.

Gız seslenmii.

“Gız, ben acıktım” dii.

Gız seslenmii.

“Gız” dii “Çimerçin padişahının yanına nerden gedilir?” dii

Gız seslenmii.

Gız, gafasını galdirii, dii ki:

“Beni” dii “alırsan” dii “söylerim” dii.

Oğlan dii ki:

“Alırım” dii.

“Alırım” diyişin dii ki:

“Benden öte bir bacım daha var” dii. “Ben bilmem” dii. “Çimerçin padişahının yerini” dii “o bilir” dii.

Oğlan oreye gedii. Gene gız seslenmii, nahış işlii.

Dii kinee:

“Gız” dii “ben acıktım” dii.

Gız heç seslenmii.

“Gız” dii, “Çimerçin padişahının” dii “yerine nerden gedilir?” dii. “Şehrine?” dii.

Gız seslenmii.

Gene gıza sorii, sorii.

Gız gene dii kine:

“Beni” dii “alırsan” dii “derim” dii.

“Alırım” dii oğlan. “Alırım” dii.

Hemen niyet edii:

“Bunları alım, birer tene” dii “ gardaşlarıma verim, niyetiyle alırım” dii “ikisini de.”

Gız dii ki:

“Ben bilmem” dii. “Benden ötede bir güccük bacım var” dii. “O bilir” dii.

Öyle diişin, dii kine, gedii yemaanı yii, garnını doyurii. Güccük bacılarının yanına gedii.

“Gız” dii, “gannım aç” dii “bana yemek ver” dii.

Gız seslenmii.

“Çimerçin padişahına” dii “yol nerden geder?” dii.

Gız seslenmii.

Durii, durii oğlan sorii, sorii.

Gene gız dii ki:

“Beni” dii “alırsan derim” dii.

“Alırım” dii oğlan.

İçinden de dii ki:

“Böyük gızı büyük abime veririm. Ortacıl gızı ortancıl abime veririm. Güccüğü de ben alırım”, niyetiyle üçüne de “alırım” dii.

Güccük gız dii kine:

“Giit” dii “burdan get” dii. “Denizin kenarına var” dii. “Ordan bir aygır çıkar” dii. “Aygırın üstüne bin” dii. “Aygır sana der ki” dii “Bırak beni, der” dii “seni balıklara yem ederim. Bırak beni, seni sulara boğarım. Ne gadar” dii “aygır söyler” dii “söyler” dii, “sen heeç seslenme” dii. “En sonunda artık aygır der ki” dii “nereye gediin yiğit? der” dii. “Gedecağın yeri söyle de belki sana bir faydam olur, der” dii. “Öyle diişin” dii “sen de ki” dii “Çimerçin padişahının bülbülünü aramaya gediim, de” dii

Niyse, bu gedii gızın dediği gimi. Denizin kenarından gedii, gedii. Bahii, denizden bir aygır çihii. Bu, aygırın üstüne binii.

Aygır buna dii kine:

“Bırak beni” dii “seni balıklara yem ederim” dii. “Bırak beni” dii “seni” dii “işte, suya boğarım” dii.

Oğlan heç seslenmii.

En sonunda aygır dii kine:

“Nere gettiğini söyle de” dii “belki sana bir faydam olur” dii.

O da dii ki:

“Çimerçin padişahının” dii “bülbülünü aramaya gediim” dii.

Öyle diişin dii ki:

“Yiğit” dii, “tam vahtında geldin” dii. “Onlar da kırk gün” dii “uyuz uyhusuna yatarlar” dii. “Uyuz uyhusuna yattılar” dii. “Kırk gün” dii “heç gorkma” dii. “Asgerlerin elinde silah dineliiler amma uyiiler” dii. “Gırh (Kırk) ayak merduvandan çık yuharıya” dii. “Padişah da” dii “uyii” dii. “Heç gorkma. Gözleri açık amma uyiiler” dii. “Guş da” dii, Çimerçin padişahının bülbülü, “o da” dii “başucunda, gafeste kep kep düşii” dii. “Uyumii amma” dii “o da” dii “öyle” dii “gözünü yumup yumup açii” dii “yani uyuyecek, uyudu uyuyecek. O şekilde durii o da” dii.

Oğlanı gıyıya biraahii:

“Aha” dii “ben” dii “sana” dii “bit tane tüy verim.”

Aygır iki tene tüy çiharii gendinden.

“Gopart benden” dii. “Bir gıl gopart” dii. “Bunu yaharsan” dii “ben geri gelirim. Seni geri garşıya geçirrim” dii.

Aygırın gılını alii bu. Geçii garşı tarafa. Bahii, asgerlerin elinde silah, sıktım sıhicım, sıktım sıkıcım. Gözleri açık. Kimse seslenmii.

Gene de gorhalii (korkarak) gedii. Heç kimse bişey demii. Herkes uyiiler, herkes uyiiler. O şehirin halkının hepsi uyiiler. Gırg gün uyurlarmış senede bis sefer.

Gırh ayak merduvandaan çihii. Varii ki padişah da yatii. Gözleri açık. Guşu alii, geri merduvanların yarı yerine gelişin:

“Lan” dii, “bunların, bunun” dii “gardeşleri dediler ki” dii “bizim bacımız Çimerçin şehrinde padişah, dediler” dii. “Hele bi gedim gene geri” dii.

Geri dönii merduvandan. Gene geri dönii, varii. Cöbünden bıçağı çiharii. Gızın çatını, şeyini kesi, geydiği, o zamana göre işte, elbisesini kesii. Neyse öyle, elbisesini kesii, bir parça geydiği elbisenin bir parçasını kesiyoo, alıyoo. Cöbüne goyii, gelii.

Denizin yanına gelişin gılı yahii, aygır gelii. Aygır gelii. Bu, aygırın üstüne binii. Geri suyun öte yüzüne geçii.

Gederken güccük gızı alii ordan. Öteye varii, ortancıl gızı da alii. Öteye varii, büyük gızı da alii. Bunlar gediiler.

Gediileer, bunlar bir yere variiler. Bir yere variiler, oturiiler. Oğlan gedii, fırından ekmek alii. Lohantadan da yemek alii. Gızların önüne goyii. Gızlar yemağı yiyene gadar, üçü bir gonuşiiiler, sohbet ediiler. Birbirleriinen şurdan burdan gonuşurkan bahii kine, fırıncının çırağı gendinin gardeşi. Bir de gonuşiiiler ki, lohantacının çırağı da gendinin gardeşi.

Üçü bir tanışiiiler, sarılıiler, seviniiler. Ondan sonra bunlar diyolar ki:

“Tamam.”

Gızlara biç çadır guriiler. Orda bir kaç gece galiiler.

Bu iki gardeş diiler ki:

“Biz ne yapak? Bu Çimerçin padişahının bülbülünü getirdi. Üç gızı da getirdi. İşte, ne yapalım? Biz bunu öldürelim. Babamız der ki: ‘Hani siz geddiniz, lohantada fırında e, çırakçılık mı yaptınız?’ der” dii. “Bu da” dii “hepsini getirdi. Biz bunu öldürük. Gızları da, bülbülü de biz getirdik, derik. Ne biilii babam” diiler.

Bunlar bit tane guyu deşiiiler. Guyunun üstüne de bir minder atiiler. Hemen, oğlan gelişin diiler ki:

“Buyur, buyur. Otur, otur gardeşim” diiler. “Sen yoruldun” diiler. “Hem bülbülü getirdin hemi gızları getirdin.”

Guyunun içine düşii oğlan, minderin üstüne oturuşun. Yedi gat yerin ta zemmine enii. Yedi gat, hikâye ya bu, guyuya düşüşün yedi gat yerin zemmine enii.

Ordaann, yerin altında da bir şehir varmış. Oğlan oree gedii. Oğlan varii, bir garının evine otirii.

“Dezze (Teyze)” dii, “bana” dii “bir bardak su ver içim” dii. “Susumdan (Susuzluktan) öldüm” dii.

Garı bir bardak, hemen su verii. Bulanık, dadı yook, çamırlı.

“Dezze, bu ney?” dii.

“Oğlum” dii, “işte” dii “burda su yok” dii. “Senede bir kere” dii “suyun gözünde” dii “dev yatii. Senede bir kere” dii “bir ev yemek yapar, bi de kız gönderir. Dev onu yiyene gadar su ahar. Biz ne alabilirsek. Bugün de” dii “padişahın kızının günü” dii. “Padişah gızı gedecek” dii. “O da” dii “işte, onu yiyene gadar ne su aharsa, biz de ne alabilirsek. Sene de bir kere böyle su aliik” dii.

“Dezze” dii, “bu devi öldüremiin?”

“Yoh oğlum” dii. “Kimse öldüremii. Yanına gedeni yii” dii. “Herkeş devden gorhii” dii. “Köyün halkını öyle yiyeceğine” dii “eni sonu” dii “herkeş gendi arasında gararlaştırdı: Senede bir evden bir kız gedii” dii. “Bu sene de” dii “sıra padişaha geldi” dii. “Padişahın gızı gedecek” dii.

Oğlan gedii. Bir gavağın dibine yatii. Gavağın dibine... Yook, ha kızın yoluna gedii gavakdan önce. Yandırdım. Çokdan annatmiim. Eskiden televizyon yoktu. Günlük hikâye anlatırdık. Artık annetmiye annetmiye unutmuşuk.

Önce kızın yanına gedii.

“Nerden gedilir nene?” dii.

“Fılan yerden, yoldan” dii.

Bu, devin yanına giderken bahii ki padişahın gızı. Elinde bir satır yahni. Esgiden yahni bişirirlermiş işte. Gafasında da bir ilağan (leğen) pilav. Gedii.

“Gız” dii, “ver” dii “o yemeği ben yiyim” dii. Oğlan da acımış günlerden beri.

“Yok” dii kız “bu” dii “yemeği yiyecek. Beni yiyecek ki dev” dii “halk su alacak” dii. “Ben veremem bu yemeği” dii.

“Gız” dii “ver yiyim” dii “ben o devi öldürüm” dii.

“Yok” dii “bunca yiğitler öldüremedi bunca senedir” dii. “Bunca adamlar getti” dii.
“Sen tek başına devi nasıl öldürücün?” dii.

“Öldürüm” dii oğlan.

Niyse bu, gedii. Gızın elinden zorunan alii pilavnan yahniyi yii. Garnını doyurii.

Gıza dii ki:

“Sen” dii “bana devin yerini göster” dii.

Gızınan oğlan giderken, devin yanına varışın dev, her sene bir adım kahar beri gelirmiş.

“Bu sene gısmetim çifte gelii” dii iki adım beri gelii sevincinden. “İki tene geliiler” diini.

Gelişin oğlan:

“Ya Allah! Ya Bismillah!” dii.

Deve, gılncınan bir tene vurii.

Dev dii ki:

“Yiğit, bir daha vur” dii.

Bir daha vursaymış dirilirmiş, heç ölmezmiş.

O da dii kine:

“Ben bir kere vururum” dii.

Ama dev ölii. Dev ölii, gırmızı gan olii. Millet, heç ganı görmii. Suları aliiler,
“Şindi dev geri yatar da suyun gözüne, su alamak” dii.

Gız da hemen o arada devin ganına elini batirii. Oğlandan habersiz, oğlanın sırtına beş barnağını basii, iz yapii.

Gız, geri babasının evine gedii. Padişahın gızı. Oğlan da gedii, şöyle bir tehne (tenha) bir yerde, bir büyük gavak ağacının dibine yatii. Büyük bir gavak ağacının dibine yatii. Gavak mı, selvi söğüt mü, işte niise. Ağacın dibine yatii.

Ordan:

“Noldu gızım?” dii babası. “Gogdun mu?” dii “Niye geri geldin?” dii.

“Yok baba” dii, “bir yiğit beni gurtardı” dii. “Devi de öldürdü” dii. “İstersen bak” dii “bütün sular ahiler” dii.

Padişah bahii ki, sular ahii.

Oğlan bahii kine, ağacın dibinde uyii. Bis ses gelii:

“Cikir cikir cikir! cikir cikir cikir!”

Zümrüdü Angaa guşiimiş. Yuva yapmış ağacın başına. Heer sene yavrılamış. Heer sene yavrılarını yılan yer imiş.

Bu yılan, ağacın bedenine dolanii, yavrularını yemeğe gedii. Bu, guşların cikirtisine uyanii. Kahii, gılincınan bit tene vurii. Yılanı, goca evran, ortadan ikiye bölüü, yılan yere yığılıı.

Yılan yere yığılıı. Oğlan gene gerii, ağacın dibine yatıp uyii. Öteden Zümrüdü Angaa guşu gelii. Oğlanı orda görüşün, o guşun gorkusundan da o bölgeye hiç kimse gedemezmiş. Oğlan yabancı olduğu için geçip gedii. Bilmii ne vardığını (ne olduğunu).

Bir daş galdirii Zümrüdü Angaa guşu, oğlana vuracak, oğlanı öldürecek.

“Demek ki her sene benim yavrılarımı bu yermiş” diini.

Ordan, anca yuhardan guşlar cikir cikir ötiiler:

“Anne!” diler “O bizi gurtardı!” diiler. “Düşmanımızı öldürdü! Sen de onu mu öldürücün?” diiler.

Guş, bir yere bahii ki, goca bir evran. Bir yılan ortadan ikiye bölünmüş, yerde gıvrılıp yatii.

Guş, götürüü daşı şöyle, uzak bir yere yavaaşca yere endirii.

“Yere atarsam yer sallanır da genç uyanır, rahatsız olur” dii. O gadar büyük bir daş galdirmiş.

Oğlan güneşde galmış. Guş ganadlarını gerii, oğlana kökle yapii.

Oğlan uyanii kinee, başucunda gocca bir guş. Oğlan gorhii guşu görüşün. Çok büyük bir guş.

“Gogma insanoğlu!” dii “Sen benim yavrularımı gurtamışın” dii. “Dile benden ne dilersen!” dii.

Oğlan dii ki:

“Sen” dii “bir Allah’ımın guşusun” dii. “Ben senden ne diliim?” dii. Oğlan çekii, gedii.

Gedii. Bu arada da padişah dellal çağartirii:

“Herkees benim gapımın önünden geçsin” dii.

Gıza dii ki:

“Bilir misin” dii “seni gurtaran yiğidi?” dii.

“Bilirim baba” dii.

O dii ki:

“Ben gurtardım.”

O dii ki:

“Ben gurtardım.”

O dii ki:

“Ben gurtardım.”

Gız dii ki:

“Yok baba” dii, “bunların heç biri diyel” dii.

Oğlan ordan geçerken, oğlan ordan geçerken bahii kine, ne baksın, gendi gendini gurtaran oğlan. Gana basmış, sırtına bellik (işaret) yapmış ya.

“Aha baba, bu yiğit!” dii.

Padişah dii kine:

“Söyle” dii “dile benden ne dilersen!” dii.

“Ben senden ne diliim padişahım” dii.

Seslenmii, gedii gene.

Gedii, ağacın dibine yatii gene. Ağacın dibine yatii. Gene guş, oğlan güneşde galmış, guş geli gene ganatlarını açii, buna gölge edii. Oğlan gafasını galdırrii ki guş, gene başucünder, gene buna gölge yapii.

Gene guş dii ki:

“Söyle insanoğlu” dii “dile benden ne dilersen” dii. “Sana verecaam” dii.

Bu sefer oğlan dii ki:

“Ne diliim ben senden?” dii “Yeryüzüne” dii “çıkılmak dilerim” dii.

“Yeryüzüne çıkılmak dilerim” diişin guş dii kine:

“Eski gençliğim olsaydı” dii “seni” dii “bir seferde hemen” dii “bir hamlede çıkarırdım yeryüzüne de” dii “yiğit” dii. “İhtiyarladım, yaşlandım” dii “şimdi öyle çıkaramam” dii. “Bana” dii “gıg (kırk) tuluk (tulum) su, gıg tuluk da goyun guyrugu getirirsen ben seni gene de çıkarrım” dii. “Esgiden olsa” dii “öyle bis seferde çıkarırdım seni” dii. “Şimdi” dii “aç, susuz çıkaramam” dii.

Padişahın oğlu:

“Tamam” dii.

Padişahın evinin önünden, gızın gapısının yanından geçii çocuk, genç.

Ordan geçerkene padişah görüi gene:

“Gel gel gel gel! sen nerdesin? Ben seni aradiim, bulamiim!” dii. “Dile benden ne dilersen!” dii.

“Padişahım” dii “ne dilim senden” dii. “Bana” dii “gıg tane goyun guyrugu, gıg tuluk da su verirsen ben” dii “kendi şehrimde getirmek dilerim” dii.

“Ondan kolay ne var” dii padişah. “Çabuk” dii “hemen gıg tuluk su doldurun. Gıg tane goyun kesin” dii “guyruklarını verin” dii.

Gıg tuluk suu, gıg tane de goyun guyruguu. Oğlana veriiler.

Elatip (İletip = Götürüp) ganadına goyii gıg tane goyun guyrugunu, guşun. Gıg tuluk da suyu ganadına yükledi. Hikâye ya, bu. Olur mu olur. Gıg tuluk suyu götürür mü götürür guş. Zümrüdü Angaa guşu büyük olurmuş. Bi de hikâye oluşun olur işte.

Gıg tane goyun guyruguu, gıg tuluk da suu, bu gederken gendi de ortasına binii. Ganadının üstüne de onları goyii.

“Yiğit” dii “hüp, dedikçe su ver; hep, dedikçe et ver” dii.

Oğlan, “hüp” dedikçe su verii. “Hep” dedikçe goyunun guyruğunu verii. “Hüp” dedikçe su; “hep” dedikçe goyunun guyruğu derken:

“Hüp” dii, su verii.

“Hep” dii, et galmii.

Oğlan, hemen gaba baldırından kesii. Tek, gene geri düşmiim aşşaya diini guşa verii.

Guş bili insan eti olduğunu. Dilinin altına saklii. Ondan sonra:

“Hüp” dii, “hüp” dii, “hüp” dii, heç et istemii guş. Yuharı çıhiiler.

Yuharı çıhişim dii ki:

“Yiğit” dii “şöyle bir yörü de” dii, “boyuna bahim bahim” dii.

“Sen” dii, “get” dii. “Sağol” dii, “benim” dii “ayaklarım uyuşmuş. Sonra gederim” dii.

“Yok” dii, “yörü” dii.

Ee, oğlan ayağının etini kesmiş, yörüyemii.

“Aç bacağını, bahim” dii.

Açii öbür sağlam bacağını.

“Yok” dii, “öbür bacağını aç” dii.

Öbür bacağını açışın; guş, labba da tükürüşün, bi de yalii. Geri yerine yapıştırii. Esgikinden eyi olii. Sağlam olii.

Oğlan kahii gedii. Guş da geri enii yavrularının yanına.

Oğlan da gedii. Yolda bir Keloğlan görüi. Keloğlan görüi bu. Keloğlan’ın elbisesini geyii, gendi elbisesini de Keloğlan’a verii. Padişahın sarayına varii.

Hizmetçi durii. Orda hizmetçilik edii. Azabcılık yapii işte, hizmetçilik yapii padişaha. Uşakcılık yapii işte, her neyse. Orda çalışii.

Oğlanlar içeriye girdi miidii padişahın yanına, padişahın gözü açılmii. Bülbül varii, kızlar varii. Amma padişahın gözü açılmii. Ne bülbül ötii ne kızlar gonişii.

“Aldık, geldik baba” diiler amma.

Keloğlan içeriye girdi miidii; guşlar ötii, kızlar gonişii.

Bu arada daa bunlar burda dura dursun. Çimerçin padişahından alalım haberi.
Çimerçin padişahı bir uyanı kii, guş getmiş, elbisesinin eteği de kesilmiş.

“Benim” dii “guşumu kim aldı?”

“İşte, filan padişah aldı.”

“Hadin bahim, oraye savaşa” dii.

Çimerçin padişahı gelii. Bu padişahın melmeketinin, işte şehirinin bir kenarına.
Çadırlarını açii.

“Benim” dii “bülbülümü nasıl adılarsa söylesinler. Savaş etmiiceem. Yoosa savaş açacağım” dii.

Böyük oğlan dii ki.

“Ben” dii “gederim” dii “şimdi” dii “onun cevabını verir gellim baba” dii. “Sen heç marah (merak) etme” dii.

Ondan sonra gedii.

Padişah diyor kine:

“Sen” dii “guşumu nasıl aldın oğlum?” dii.

“Aldım işte” dii, “geddim” dii “aldım” dii “geldim” dii.

“Sen” dii “siktir ol get” dii. Onu siktir edii padişah “Sen almadın guşu” dii. “Başga” dii “kim aldiise” dii “o getirsin” dii.

Ortancıl oğlan dii ki:

“Baba” dii, “ben gederim” dii. “Onun cevabını verir gellim” dii.

Ortacıl oğlan gedii.

Padişah otirii masanın başında:

“Oğlum” dii, “nasıl aldın guşumu?” dii.

“Aldım işte” dii, “geddim” dii “aldım, geldim” dii.

“Siktir ol da get” dii padişah, onu da govii.

“Guşumu” dii “kim aldiise” dii “o gessin cevap versin.”

Keloğlan olan diyor ki:

“Baba” dii.

Savaş açarım, dii padişah.

Keloğlan dii ki:

“Baba” dii “ben senin güccük oğlunum” dii. “Durum böyle, böyle, böyle, böyle” dii. İşte, başdaan hikâyeyi, olanlarını, güccük oğlan hepisini anlatıyor.

“Sen” diyor “canını sıkma. Ben gider” diyor “onun cevabını verir gellim” dii. “Ben onun cevabını verir gellim” dii. Gedii.

Tabi gadın olduğunu da bilii ya bir gaaliye almii gadın oluşun. Esgiden böyle gadınlara önem vermezlermiş. Gadınlardan büyük adam olmazmış. İşte, gadını bir esir gibi, bir hizmetçi gibi gördükleri için eski zamanlarda. Şimdiyse gadından cumhurbaşkanı da olii. Her şey olii. Gadın, erkek eşittir.

Varii bu, otirii maseye.

Gadın diyor ki:

“Oğlum” diyor “kuşumu nasıl aldın?”

Oğlan tabi erkektir, o da kadın ya:

“Guşin” dii “geçmişini bilmem nettirme” dii. “Doldursunlar bir çay da içek” dii.

Öyle diişin gadın bilii, guşu onun getirdiğini.

“Hemen” dii: “işte, çay mı gahve mi? Getirin” dii. Geitiriiler.

Orda bir çay gahve içiler.

Padişah dii kine:

“Oğlum” dii “benim” dii “gız olduğumu, kimseye söyleme gadın olduğumu. Benim gadın olduğumu bilillerse, asgerelerim benim sözümü tutmazlar. Benim emrimi tutmazlar.” Esgiden gadının dediğini, gadının emrini tutmazlarmış ya erkekler. “Amman” dii “gözünü severim. Ben sabahtan çadırlarımı söktürür gederim. Guş da senin olsun” dii. “Amman benim” dii “gadın olduğumu asgerlerime söyleme” dii.

Çocuk dii ki:

“Tamam” dii.

Savaş etmii padişah. Guşu da onlara verii. Çadırlarını söküp gedii Çimerçin padişahı.

Oğlan da gelii.

Babası dii ki:

“Ben” dii “bunları öldüttürüm” dii. İki gardeşini. “Sana” dii “bu gadar kötülük etmişler, bunlar” dii. “Sen” dii, “bu gadar eyilik etmişin. Gendiler de böyle kötülük etmiş. İkisini de” dii “ıdam ettiririm” dii.

“Yok baba” dii, “onlar benim gardeşlerim” dii. “Onlar bir cahillik eddiler” dii. “Onlar, eddiğinden gendi utansın” dii. “Ben, büyük gızı” dii “onu büyük gardeşime getirdim” dii. “Ortancıl gızı da ortancıl gardeşime getirdim” dii. “Güccük gızı da bana getirdim” dii.

Babası da affedii, çocuk affedişin. Gıg gece Gırg günüz düğün çalii. Gözleri de açilii, bülbül de ötii. Oğlan da gendini tamdii, padişahın da gözü açilii.

Gıg gecee gıg günüz düğün çaldırii. Üçünü de everii.

“Oğlum” dii, “ben yaşlandım galan” dii. “Padişahlık da sana hak” dii. Böyük oğlanı sağ vezir edii. Ortancıl oğlanı sol vezir edii. Güccük oğlanı da padişah edii. Onlar hep beraber muradına erii. Darısı ermeyenlere.

Gökden üç elma düşmüüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri hikâye sahibine.

5.71. Allah’a İbadet⁸⁶

Bir gün ihtiyarın biri torununu almış, balık tutmaya gedmiş. İhtiyar balığı tutiimiş. govanın içine atiimiş.

Torunu demiş ki:

“Dede” demiş, “bunları niye tutiisin? Günah değil mi?” demiş.

“Oğlum” demiş, “bunlar Allah’ın ibadetini unuturlaar. Avcının duzağına düşerler” demiş.

Dedesinin duttuğunu çocuk da eline alırmış govadan. Balığın gulağına derimiş ki:

“Allahın ibadetini unutmaa. Bir daha avcının duzağına düşme” der. Geri suyın içine atarmış.

⁸⁶ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Ihtiyar dönmüş ki, govada heç balık yok.

“Oğlum” demiş, “bu duttuğum balıklara noldular?” demiş.

“Amman dede” demiş, “sen dedin ki” demiş, “Allah’ın ibadetini unuttular. Avcının duzağına düştiler, dedin” demiş. “Ben de gulaklarına” demiş, “Allah’ın ibadetini unutman. Avcının duzağına düşmen, dedim dedim geri suye bıraktım” demiş.

“Afferim! Oğlum” demiş, “ben de senden bunu beklerdim. Yörü evimize gedek” demiş.

5.72. Anlarsın Ya⁸⁷

Bir gün adamın birinin bir papağan guşu varmış. Ordan, dükkanın önünden geçerken adamın birine devamlı küfredermiş papağan guş.

Bir gün iki gün, bir gün iki gün, artık adam iyice sıkılmaya başlamış.

“Ya” demiş sahibine, “şu guşuna tembeh ed. Ben burdan geçerken her gün benim avradıma küfredii” demiş.

Dükkancı demiş ki:

“Ayıp” demiş, “sen burdan geçerken” demiş “flian adamın” demiş “avradına küfrediimişin. Ayıp. Niye böyle ediin? Bi daha duymiim” demiş, “deme” demiş.

Guş da:

“Tamam” demiş.

Adam ordan geçerken guş derimiş ki:

“Anlarsın yaa” derimiş.

⁸⁷ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

5.73. Papağan Guşu⁸⁸

Bir gün de bir bekarın bir guşu varımış, papağan guşu. Bekar da eve gadın getiririmiş. İşte, eğlence yaparmış.

Guş demiş ki:

“Sen her gün eve” demiş “gadın getiriin, eğleniin” demiş. “Bana da bit tene dişi papağan bulacaksın” demiş.

Bi de gadının bid dişi papağanı varmış, başka bir yabancı gadının. Rica edmiş, demiş ki:

“Bir gece gessin” demiş “bu da” demiş “bizim guşun yanında gassın” demiş. “O da guş, o da guş. Nolacak” demiş.

Gadıncağız ırazı olmamış amma adam birez para felan vermiş ırazı edmiş.

Guşu goymuş guşun yanına. Sabaha gadar galmış ikisi bir odada. Sabahdan gelmiş ki, gagasiinen erkek guş, gadının guşunu, dişi guşunu, tüyelerinin hepsini tek, tek, tek yolmuş. Guşu cascavlak edmiş, papğan guşunu.

Gızmış. Gadın döğüşmüüş.

“Benim bu guşum ney? Heç tüysü galmamışş, cıscılbak olmuuş.”

Gendi de guşa gızmış.

“Sen” demiş “niye” demiş “guşu” demiş “öyle yoldun” demiş, “soydun? Cıscıblak edmişin elin guşunu” demiş, “soymuşun. Aha gadın bana gızii” demiş.

“Niye” demiş “sen getirdiğin gadınları soymii misin?” demiş.

Ondan sonra, adam buna ceza vermiş. Bir odeye goymuş bunu. Gapısını kitlemiş. Bir hafta orda ceza vermiş buna. Sonra bir gün de çıharmış, cezası bitişin. Adamın partisi varmış, parti veriimiş. Bunu gapiye dineltmiş.

“Baylar bu yana, bayanlar bu yana. Baylar bu yana, bayanlar bu yana.” Papağan guşu yer gösteriimiş.

⁸⁸ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

“Baylar bu yana, bayanlar bu yana” derken bakmış, gafası kel bir adam gelmiş.

“Dişisine kötülük edenler şu yana” demiş.

Kel adamı, gendini adamın hapseddiği odaye goymuş. Öbürlerinin yanına almamış.

5.74. Söylemem Komutanım⁸⁹

Bir gün gumutan, asgerleri düzmüş. Yoklama alii. İsimleri sorii. Sıra asgerin birine gelmiş.

“İsmin ney?” diişin.

“Söylemem gomutanım” demiş.

“İsmin ney?” demiş.

“Söylemem gomutanım” demiş.

“Söyle!” demiş “İsminin ney?”

“Söylemem gomutanım” demiş.

Gomutan iyice sinirlenmiş. Buna bir iki tokat admış.

“İsmin ney?” demiş.

“Söylemem gomutanım” dii.

Bunu iyice bir dövmüş.

“Söylemem gomutanım” diimiş.

Ordan bir asger çıkmış. Barmak galdırmış demiş ki:

“Gomutanım” demiş, “onun ismi Süleyman, gendi de kekeç söyleyemii” demiş.

“Sabah beri neye adama kötek yediriin de söylemiin” dii bu sefer de o adamı dövmüş.

5.75. Portakal⁹⁰

Asgerin birini yüzbaşı göndermiş.

“Ged” demiş “çarşıye portakal al, gel” demiş.

Adam da annamamış.

“Çarşıya ged de kör topal al, dii” sanmış.

Caminin yanına gedmiş. Bir kör, bir topal almış, gelmiş.

“Lan oğlum bu ney?” demiş yüzbaşı.

⁸⁹ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

⁹⁰ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Kumutanım” demiş “sen, kör topal istemedin mi?” demiş.

“Lan oğlum, ben portakal istedim, portakal” demiş. “Körü, topalı ben nedim?” demiş. “Bunları geri götür de” demiş “caminin yanına koy da bana portakal al, gel” demiş.

5.76. İyilik Yapmak⁹¹

Bir gün de öğretmen demiş kine:

“Herkes” demiş “bir iyilik yapsın” demiş. “Yazsın, getirsin” demiş. “Mesela, garşidan garşıya bir ihtiyarın geçmesine yardım edin falan.” İşte, böyle bir örnek vermiş öğretmen.

Sabahtan çocuklar gelmişler ki, hepsi demiş ki:

“Öğretmenim! Garşidan garşıye bir ihtiyar geçirdim! Garşidan garşıye bir ihtiyar geçirdim!”

Herkes öyle yazmış.

Demiş:

“Oğlum, siz başka heç bir eyilik edmediniz mi? Hepiniz mi garşidan garşıye ihtiyar geçirdiniz?” demiş.

“Ee, öğretmenim. Geçmek istemiidi. Zornan hepimiz bir zornan sürüye sürüye geçirdik” demişler.

Yani, güya eyelik edmiş olmuş çocuklar.

5.77. Fıstık⁹²

Bir gün de Ali'ye sormuş öğretmeni:

“Antep'in” demiş “en meşhur yiyecağı ney?” demiş.

O arada da Ali pencerenin yanında oturiimiş. Yoldan güzel bir gız gediimiş. Ali de öğretmenin dediğine heç gulak vermiimiş.

⁹¹ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

⁹² Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Fıstık!” demiş.

“Beş!” demiş öğretmen. “Gazandın” demiş.

5.78. Ekmek Parası⁹³

Bir gün de Ali dermiş ki anasına:

“Ana” demiş “babam niye çalışii?”

“Ekmek parasına.”

“E, bu insanların hepsi niye çalışii?”

“Ekmek parasına çalışiiler oğlum” demiş. “Ekmek parasına çalışiiler.”

“E” demiş, “fırıncıların bis sürü ekmeği var. Onlar niye çalışiiler?” demiş.

5.79. Dışarı Çıkmak⁹⁴

Bir gün anası çocuğa demiş ki:

“Oğlum” demiş, “gapıdan dışarı çıkma” demiş. Annesi de yadmış, uyumuş.

Annesi uyanmış ki, çocuk sohakta.

“Oğlum” demiş, “ben sana gapıdan dışarı çıkma, demedim mi?” demiş.

“Anne! Vallah, pencereden çıktım” demiş.

5.80. Uyku⁹⁵

Bir gün de annesi yatıyormuş, çocuğu uyutmeye.

“Gel” demiş “oğlum yatalım. Seni uyutalım” demiş. “Uyuyelim beraber.”

Yatmışlar çocukla. Çocuk da küççükmüş daha.

Annesi uymuş, çocuk uyumamış. Sohağa çıkmış oynemeye.

Gomşunun hanımı da annesinin yanına gelecekmiş.

Demiş ki:

“Oğlum” demiş, “annen nerde?” demiş.

“Annem” demiş, “beni uyutii” demiş.

“E, oğlum annen seni uyutii de sen burda ne gezin?” demiş.

“Annem uyudu ben de sokağa çıktım” demiş.

⁹³ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

⁹⁴ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

⁹⁵ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

5.81. Sanane-Banane-Terbiye⁹⁶

Bir gün de, üç tane gardeş varmış. Dükkana gedmişler.

Dükkancı demiş ki:

“Adın ney oğlum?” demiş.

“Sanane” demiş.

“Senin adın ney oğlum?” demiş.

“Banane” demiş.

“Oğlum, sizde hiç terbiye yok mu?” demiş.

“Terbiye evde uyii” demiş.

5.82. Para⁹⁷

Yoldan iki tane çocuk gediimiş, ağleyerekden.

“Niye ağliin oğlum” demiş.

“Boğazıma para geddi” demiş.

Boğazıma para geddi, diişin adam dutmuş para vermiş çocuğa. Ağlamasın diye.

Öteki çocuğa demiş ki:

“Oğlum, sen niye ağliin?” demiş. “Bunun boğazına para gedmiş, ağlii” demiş. “Sen niye ağliin?” demiş.

“Emmi” demiş, “onun boğazına geden para benimidi” demiş. “Onun için ağliim” demiş.

Adam, dudmuş ona da para vermiş. Onu da susturmuş artık. Ne yapsın?

5.83. Şah İsmail ile Gülizar⁹⁸

Bir varmış. Bir yokmuş. Yok demesi günahmış. Allahın kulu çokmuş. Bir padişah varmış. Bu padişahın çocuğu olmazmış. Bir gün veziriyen dağa çıkmış. Gezerken, gezerken bir ihtiyara rastlamış. İhtiyar demiş ki:

“ Ne geziniz.” Padişah:

⁹⁶ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

⁹⁷ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

⁹⁸ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“ Çocuk aririz. Çocuğumuz olmuyı.” demiş. İhtiyar:

“ Dağda çocuk olur mu? Çocuk aranır mı? Çocuk, yorgannan döşeğin arasında olur. Al sana bir elma. Gabuğunu soy, Kamer Tay’a ver. Elmayı da ortadan böl. Yarısını sultan hanıma ver. Yarısını da sen ye. On beş yaşayana gadar da adını vurmayın. On beş yaşadımıydı adını ben vuracağım. On beş yaşına varana gadar da gün ışığına çıkarmaan.” demiş. Ondan sonra padişah gene geri gelmiş. Elmayı soymuş. Gabuğunu Kamer Tay’a yedirmiş. Elmayı da ortadan gesmiş. Yarısını gendi yemiş. Yarısını sultan hanıma vermiş. Neyse bunların dokuz ay sonra bir oğlu olmuş. Buna on beş yaşayana gadar gün ışığı göstermemişler, dışarıya çıkarmamışlar. Goca gelmiş bir gün. Bunun adını Şah İsmail vurmuş, getmiş. Sonra padişah bunun yanına birgaç dane atlı gatmış. Padişah, İşte on iki, on üç dane on beş dane atlı gatmış yanına. Bunu dağa ava göndermiş. Bunlar da dağa getmişler. Kamer Tay’ın yavrısına. Tabii, o da doğurmuş. Kamer Tay’ın yavrısını da Şah İsmail’e hediye etmişler. Onlan beraber yaşadı o da. Bunlar bir suyun yanına varmışlar. Orda yemeklerini yemişler; gahvaltılarını yapmışlar.

“ Her birimiz bir tarafa dağılak, akşam vakti da herkes ne vurursa – keklik , ceylan, geyik- getirsin suyun başına, sonra da toplanır giderik.” demişler. Herkes atını bir tarafa sürmüş. Şah İsmail de bir tarafa sürmüş. Herkes bir yana gedmiş. Şah İsmail bir dane ceylan görmüş. Ceylan getmiş. Şah İsmail getmiş. Ceylan getmiş. Şah İsmail getmiş... Ceylanı govalıyımış. Ceylan kehil kehil, bir çadıra girmiş. Ceylan çarda girişin, çadırdan bir gız çıkmış. Çadırdan gız çıkışın, Şah İsmail görüşün, bayılmış atın üstünden düşmüş. Gız gelmiş; Şah İsmail’i sürümüş. Çadırın içine götürmüş. Yüzüne su serpmiş, uyandırmış. Gız da Şah İsmail’e aşık olmuş. Şah İsmail de gıza aşık olmuş. Şah İsmail bir darak vermiş. Kız da bir dane yüzük vermiş. Sonra Şah İsmail getmiş. Varmış suyun başına. Herkeş, kimi ceylan vurmuş; kimi tavşan vurmuş; kimi keklik vurmuş.

“ Hani senin avın Şah İsmail?” demişler. Şah İsmail hiç seslenmemiş. Padişah oğludur. Ne desinler? Şah İsmail hiç seslenmemiş. Eve gelmiş, yatmış. Yatmış amma ne yiye, ne içiyi, ne kimseyen gonuşuyi, ne sesleniyi. Kim ne soruyosa cevap vermiyi. Garının biri demiş ki:

“ Ben, oğlunu gonuşturunurum. Hele bana müsaade edin, yanına varyım.”

“ E get gonuşturunur bahyım.” demişler. Garı cıngıllı bingıllı giyinmiş. Geyinmiş, kuşanmış, süslenmiş. Şah İsmail’in yanına varmış.

“ Oğlum, niye yeyip, içmiyorsun? Niye konuşmuyorsun? Birine mi sevdalandın? Birine mi gönöl verdin? Senin baban goca padişahdır. Gimin gızını istesen alır.” demiş. Şah İsmail:

“Ben filan yerde, yörüklerin gızına, Gülizar’a aşık oldum.” demiş. Öyle diyişin, padişah bunu istemeye getmiş. Gızın babası:

“ Tamam.” demiş. Hemen vermiş. Babası vermiş amma... Eve varmışlar. Sabahtan arvad:

“ Bizim yerlilere vercek gızımız yok. Biz bir yörüğüz. Bugün burada yarın şuorda. Yrlilere gız vermeyiz. Çadırlar sökülsün.” demiş. Çadırlar sökülmüş. Gız bir mektup yazmış. Ocak daşının altına goymuş. Getmişler. Şah İsmail sabaanan varmışkine, çadrların yerine yel esiyi. Kimseler yok. Şah İsmail türkü söylemiş. Ağlamış. Türkü söylemiş. Ocak daşı dile gelmiş:

“ Galdır beni.” demiş. Şah İsmail, ocak daşını galdırmışkine bir kağıt yazılı.

“ Biz Hint memleketine gedyoruz. Beni aramak istersen oraya gel.” diye yazılı. Oğlan gelmiş, gene eve yatmış. Ne yiyi, ne içiyi, ne konuşuyi. Bu sefer babası demişgine:

“ Ne kadar gız varsa aylarnan yatmış onlan.” Şah İsmail yemiyi,içmiyi. Sararıp solmuş. Della çağırttırmış.

“ Ne kadar güzel, evlenme çağında gız varsa; geyinsin, guşansın, süslensin. Gül bahçesine gelsinler.” Gül bahçesine gelmişler. Allı, yeşilli geyinmişler. Şah İsmail de oturmuş. Gızlar yanından geçiyilermiş. Gül topliiler, nergis topliiler. Yanından gelip geçiler. Padişahın oğlu bakmış, bakmış ama hiçbirini hoşuna getmemiş.

“Kimi gül toplar, kimi nergizi. Kimi vezirin gızı, kimi zengin gızı.” Orda bir türkü söylemiş. Hiçbiri de benzemez Gülizar deyişin; gızlar, gül bahçesini boşaltmışlar. Hepsi getmiş evlerine. Babası Şah İsmail’in gaçacağını bilmiş. Şehrin dört bir yanına surlar çevirttirmiş. Her gapıya da iki dane begçi goymuş. Bir gece yarısı oluşun Şah İsmail ata binmiş. Surun bir tarafını parçalamış geçmiş. Getmiş, getmiş.... Epey bir gettikten sonra, bir yazının yüzünde gonak ama etrafı sur çevrili. Atıynan suru parçalamış. İçeriye girmiş. Hırk ayaklı merdivenden yukarı çıkmış. Bir gız içerde oturmuş. Gergafda nağış işliyi.

Padışahın oğlu bahmış, bahmış. Gız gafasını galdırmıyor ki padışahın oğlunu gorsun. Padışah'n oğlu demiş ki:

“ Gız, benim garnım a.” Oyle deyişin gız gafasını bir galdırmış, bakmış.

“ Yiğit,sen buraya nasıl geldin? Benim yedi dane gardeşim var. şimdi gelillerse, seni öldürürler.” demiş. Gız bir bakmış ki, surun da bir tarafı yihılmış.” Ga da canını gurtar.” demiş.şah İsmail:

“ Benim karnım a. Bana bir yemek ver. Gardeşlerin de ne taraftaysa bana tarif et.” demiş. Gızı da devler istermiş. Gırk tane dev ille gızı alacaklar. Günlük yedi gardeş, o devlerden, harp ederlermiş. Kardeşleri de çok yiğidimiş. Ne gardeşleri devleri öldürebilirmiş ne devler gardeşlerini. Künde akşama gadar harp eder; gelillermiş. şah İsmail, yemeği yiği, garnını doyuruydu. Gız gardeşlerinin gettiği tarafı tarif ediydi. şah İsmail ata biniti gediği. Bir taraftan gardaşları devinen dövüşiği, bir taraftan da şah İsmail başlıği. şah İsmail gırkını da öldürüydi. Gılcını eline alıği.şöyle belini bir gayaya dayıği; dingeliği. Yorulıği iyice artık. Gardeşleri korkuydu.

“ Bu gırk dane dev öldürdü. şimdi bizi de öldürür.” diyiler . Cesaret edip de yanına varamiyiler. En güççük diyikine:

“ Düşmanımı öldüren adam beni de öldürsün. Ganım ona helal olsun. Ben gideceğim. O adamı eve teklif edecem. Bacımı da gendine vereceem alırsa. şah İsmail'in yanına variği. Öbür altı tanesi de eve gediğiler. Eve variler. O gızın ismi de Gülizarımış.

“ Gülizaaaar.” deyi ağırılıler. “ Kim yıktı bu duvarı? diler.

“ Yanınıza giden yiğit yıktı.” dii. Neyse bir şey demiler. Güççük oğlan şah İsmail'in yanına varıyor.

“ Buyur. Eve gidek.” diyor. Alıyor, bunu götürüyor. Variler; güzel bir yemek yiyiler. Yedi gardeş de birbiriynden gonuşiler.

“ Biz bacımızı sana vereceğiz.” diler. şah İsmail:

“ Benim bir nişanlım vardı. Adı Gülizar. Hint memleketinde. Onu aramaya gediğim. Onu bulursam, gelir bacınızı da alırım. Onu bulamazsam, bacınızı da almam. Dursun burada ben gelene gadar.” diği. Bu gediği amma git, git... Acıkıği, susuydu. Hiç

böyle, acında yürüyecek hali kalmıy. Bahıy ki yollarda dolma, sarma,içli köfte, börek, çeşit çeşit yemekler tabaklarda. Yollarda dolu. Şah İsmail köfteden bir tane alıyor. Bir ok geliy. Aldırış etmiy. Bir tane daha alıy. Bir ok daha geliy. Gene aldırış etmiy. Bir tane daha alıy. Bir ok daha geliy. Şah İsmail gorkıy. Ata binyiki kaçacak; ordan bir ses geliy:

“ Uzaktan bir guş geldi de düştü tuzağa gorkusundan dudakları çatladı.” diyi. Şah İsmail gafasını bir galdırıy, yuharı bahıyikine bir Arap. Bir dudağı yerde, bir dudağı göğde. Adam gafasından gale yaptırmış Galenin ucunda oturuy. Arap atıy, Şah İsmail atıy. Arap atıy, Şah İsmail atıy. İki birbirine ok atıy. Arap attan düşüy. Şah İsmail gılcını çekiy ki Arabı öldürecek, Arap yüzünü açıveriy. Açıyiki, aya güne sen doğma ben doğuyum. Arap daha güzel bir gız. Şah İsmail oraya bayılıyor. Arabın kırk dane cariyesi var. Gızlara diyi ki:

“ Şu adamı yuharı daşıyın.” Gızlar bir iniyorlar ki bir baba yiğit. Bunu yuharı çıkariler. Arabın odasına goyiler. Gece oluşun Arap bir yatak seriy. Şah İsmail’e :

“ Beraber yatacağız.” diyi. Şah İsmail gılcını gıncınan çıkariy. Arab ilen gendisinin arasına goyuy. Benim bir nişanlım var. Adı Gülizar. Hint memleketine gediym Onu bulursan seni de alırım. Onu bulamazsam seni de almam. Gılcını araya goyuyor. Öyle yatıy. Arab diyikine:

“ Nişanlını bulurum. Sana da varırım.” Şah İsmail de:

“ Eyi. Hadi gedek bahıym.” diyi. Sabah gahyiler. Bir araba altın Arap alıy. Bir araba altını Şah İsmail’in atına atıy. Arap Şah İsmail’in atına atlıy. Gızlara da diyi ki:

“ Bu malları kırk gardeş kimi bölüşeceksiniz. Çıt diye sesiniz çıkmıyecek. En ufak bir tartışmanız olursa; sizi öldürürüm.” Arap da irenbil atarmış. Kim ne yaparsa bilirmiş. Bunlar ata biniler,gediler. Gediler, gediler.... Gızın memleketine variler. Gızın memleketinde bir suyun başına variler. Garının birisi su dolduruy.

“ Nene, bizi misafir alır mısın?” diler. Garı diyi ki:

“Atınız yiyecek, arpam yok. Siz yatacak, yatağım yok. Aha düğün evi. Gedin, yeyin, için. Orda da yatın.” Onlar da:

“ Nene düğün kimin düğünü? diler.

“ Gülizar’ın düğünü. Bir haftadır düğün çalıy. Babası verim diyi; Gülizar da varmam diyi. Bekliler” diyi. Bir pençe altın veriler garıya. Garı:

“ Atınız yisin çakır arpa. Osuruk deymedik yorganım var. Gelin yavrularım gelin.” Şah İsmail de:

“ Nene, Gülizar’la durum böyle böyle. Beni yavuklumdur. Nişanlımdır. Sözlümdür. Onlan bizim aramızı nasıl bulursun?” diyi. Garı:

“ Aman oğlum! Aman oğlum biz eskiden birbirimize bişiy alıp verirdik. Senin onda, onun da sende hiçbir şeyin yok mu?” diyi. Şah İsmail:

“ Bir darak verdim. O da bana bir yüsük verdi. Onun bende bir yüsüğü var.” diyi. Garı:

“ Sen o yüsüğü banga ver yavrum. Ben onu söyletirim. Onlan arangızı bulurum. Yetiştiririm onga.” Buna bir pençe altın daha veriler. Garı keyfinden deli oliyi iki pençe altın alışın. Bir ineği varmış. Hemen bir tas süt sağıy. Sevincinden kimini içine, kimini dışına sıçratıy. Yüsüğü de içine atıy. Eline alıy, gızın evine gediye. Gız da gimseye gapı açmıy. Gapıyı içinden gapatmış. Kimseyi içeriye goymıy. Yemiye, içmiye.

“ Düğünü siz çalıng, siz dinleying. Ben, varmam emmimin oğluna.” diyi. Garı gapıya vuruy.

“ Aç gızım gapıy.” diyi. Gız da:

“Gaçın, gedin ordan . ” diyi. Gapıda da bekçiler varımış.

“Ben söyledirim gızımı. Ben gonuşturunum gızımı. Ben gızımın göynünü ederim.” demiş garı. Gız içerden sinirleniye:

“ Gelsin, gelsin de benim göynümü etsin garı. Onu öldürüyüm; bağıyım. Açın gapıyı gelsin içeri.” diyi. Gapıyı açiler. Garı içeriye geliye. Gıza diyikine:

“ Gızım, sevdiğinin başı için şu süttten iki yudum alsana.” böyle diyişin gızın aklına Şah İsmail geliye. Tası gafasına dikiyi gız. Süt içerken bağıy ki içinde yüsük var.

“ Nene , bu yüsüğün sahibı nerde?” diyi.. Nene:

“ Bizde.” diyi. Gız da:

“ E nene nasıl kaçarık?” diyi. Nene:

“ Nasıl kaçacık gızım. Sen anana babana dersin ki, ‘Şimdiye kadar siz çalıp siz dinledingiz. Benim göynüm oldu. Emmimin oğluna varıcam. Şimdiden sonra da siz çalın ben dinlicem.’ dersin. Zaten bir haftadır yoruldular Usandılar seni beklemekten. Herkeş yatar, uyur. Uyuşun, babayın havlusundan bir atı alırsın. Binersin. Bize gelirsın. Gidersingiz.” diyi. Gız:

“ Tamam. Benim göynüm oldu. Emmimin oğluna varacağım. Şimdiye kadar siz çaldingiz, siz dinledingiz. Şimdiden sonra da siz çalıng ben dinleyim.” Garı gızın göynünü etti diyi bir seviniler. Millet bütün oynuyup, gülüşün; her biri bir yere yatıy. Mest oliyiler; uyuyiler. Gızın göynü oldu diye. Beklemiiler. Gız hemen babasının havlusundan bir at alıy. Üstüne biniy. Garının evine varıy. Üçü bir gediiler. Bunlar, üçü bir gidişin; sabah yaklaşıpta biraz gün ışımaya başlayışın Arap bir irembil atıy. Küçük eşeği olan da binmiş. Bunları öldürmeye geliy. Köy sökün etmiş. Hepsi düşmüş yola geliy. Bunları öldürecekler.Arap:

“ Siz yorgunsunuz. Çoktan da birbirinize hasretsiniz. Siz çimenlerin üstüne biraz yatın. Bir iki saat uyuyun. Ben de biraz davşan, keklik vuruyim. Ceylan vuruyim. Ne bulursam vuriim de yemek yiyek. Acıkırık biraz sonra. Yirik. Bunlar yatiiler. El ele tutiler. Çimenlerin üstüne yatiiler. Öyle uyuyiler. Arap geleni öldürüyi, geleni öldürüyi... Gaçan gurtuliyi. Ondan sonra gaçan gaçıy; gaçmayanları öldürüyii. Sonra bunların başına geliy; dingeliy.

“ Kahın, görün neler oldu. Derya deniz ganla doldu. Ben keklik vurdum. Davşan vurdum. Siz de çalı toplang da Pişirek de yiyek.” diyi. Bunları türküylen uyandırıy.

“ Hadi bayım. Ben keklik vurdum.” Bir iki tane de keklik davşan vuruy. Şah İsmali Gülizar el ele tutuy çalı toplamaya diyi. Şöyle , biraz bir iki adım gediler ki adım başına bir leş. Geleni öldürmüş Arap. Artık biliiler bunlar Arap’ın neye yat dediğini. Onların geldiğini bildiği için yatın demiş. Onlara zarar gelmesin diye. Neyse kekliği, davşanı , yimeklerini yiiler. Yola çikiiler. Öteki Gülizar’ın yanına geliiler. Yedi gardeşin bacısı olan Gülizar yok mu? Onun yanına geliy. Onu da alıy. Üçü bir oluyiler. Üç gız bir de Şah İsmail bunlar biniiler ata. Gidiiler. Gel, gel, gel. Maraş Altı’na geliiler. Maraş Altı’na gelişin, ordan köylünün birisi Maraş’a odun satmaya gelirmiş. Şah İsamil diyikine:

“ Aha sana bir kese altın. Get babama dekine, ‘ Şah İsmail geliyi. Üç dane güzel getiriyi. Üçü de birbirinden güzel’ .” Arap da bir irenbil atıykine babasının niyeti kötü.

“Bize ayrı bir ev dutun. Bizi ayrı bir eve getirsin baban.” diyi. Şah İsmail:

“ Babam bize ayrı bir ev dutsun. Üç dane güzel getiriyim.” diyi. Adam:

“ Ya eşşeğim?” Şah İsmail:

“ Lan oğlum, eşeğin bizimle gediye.” diyi. Adam:

“ Ya odunum?” diyi. Şah İsmail:

“ Lan oğlum ben sana bir kese altın verdim. Get haber ver. Babam da sana bir kese altın verir. Eşşeğinde biznen getsin. Odunu gene sat.” diyi. Köylü eki adım gedi; geri döniyi:

“ Ya odunum? Ya eşşeğim?” diyi. Şah İsmail:

“ Yaav, tamam oğlum get.” diyi. Neyse bunun odununu, eşeğini götürüiler Maraş’a gadar. Adam bie gese altın da padişahın alıy. Padişah bunlara ayrı bir ev tutuy. Bunlar direk padişahın duttuğu ayrı eve eniyiler.

Gırk gün oluy bunlar geleli. gırk günden sonra padişahın avradı gelinleri görmeye gediye. Bir bahıyorkine pencereden; gaynanası geliy. Üç gelin, aşşağa eniler. Gaynanasının ayağını yire deydirmeden gırk ayak merdivenden çhariiler. Guş tüyü döşeğin üstüne oturturiler. O dolaniyi, o dolaniyi hizmet ediler. Padişahın avradı ona bahıy, ona bahıy birbirinden güzeller. Eve gediye padişaha diyi ki:

“ Sen de mi avrad aldım sanyin. Get. Şah İsmail’in getiridği avradlara bak. Üç dane güzel getirmiş ki hayran oldum. Ağzım açık kaldı. Her biri birbirinden güzel.” diyi. Padişah gediye; üçü de birbirinden güzel. Padişah aşık oluy. Şah İsmail’i eve davet ediy. Bunun yemeğine zehir atıy. Arap bir irenbil atıykine; önüne gelen yemek zehirli olacak. Şah İsmail’in barmağına bir yüsük takıy.

“Önüne gelen yemeğe şöyle dolandır al.” diyi. O dolandırıp yiy. Şah İsmail ölmiyi. Oturiiler, sohbet ediler, üstüne meyva yiyiler. Şah İsmail gahıp gedişin; padişah singirileniyi.

“Ben yemeğine zehir atın dedim. Siz zehir atmadınız mı?” diyi. Onlar da:

“ Attık padişahım.” diler. Kediye veriler bir gaşık. Kedi daha ağzını deydirmeden gıvrılıp, öliyi.

“ Padişahım Allah’ın öldürmediğinin sen mi öldürücün? Biz zehir attık ölmedi.” diler. Ondan sonra aradan biraz gün geçiyi. bi daha çağırıyı padişah. Arap da evde yokmuş. Ava getmiş. Şah İsmail varıyı. Babası soruyi:

“ Oğlum, sen gettin; bu üç güzeli getirdin; bu gadar zorlukları aştın. Seni ne yener? Seni ne zapteder?? Sen bu gadar güçlü müsün?” diyi. Şah İsmail de:

“ Beni, bir top kendir zapteder.” diyi. Bileklerini bir top kendirlen sara sara bağıyiler.

“ Çekin bahyim.” diyi. Oğlan ellerini çekinişin; çatır çatır gırılıyi. Padişah:

“ Oğlum, beni mi oynatıyın? Sen ne zapteder?” diyi. Şah İsmail:

“ Beni bir top zincir zapteder.” diyi. Bir top zincir ilen bağıyi. Gene bu zinciri de gırıyı. Padişah:

“ Oğlum, benlen mi eyleniyin; beni mi oynatıyın? Seni ne zapteder?” diyi. Şah İsmail:

“ Baba, saçımdan iki tel gopar. Birbirine de bağla. Beni o zapteder.” diyi. Saçımdan iki dane tel goparıyı. Birbirine bağıyi. Şah İsmail’in bileğini bağıyi.

“ Çekin bahyim oğlum.” diyi. Çekini. Çekindikçe gemiğin içine oturiyi. Padişah:

“ Götürün. Bunun gözlerini oyun. Gendini de öldürtün.” diyi. Şah İsmail orda epey bir türkü söylüyi.

“Baba, ben sana naptım. Ben senin bir tek oğlunum.” diyi. Ne gadar türkü söylüyi, ne gadar yalvarısa da:

“ Götürün şunu. Sesini gulağım duymasın.” diyi padişah. Bunun gözlerini oyduruyi. Sağ gözünü sağ cebine, sol gözünü sol cebine goyuyi.

“ Bunu götürün öldürün.” diyi. Bunu götürüiler amma öldürmeye gıyamiiler. Götürüiler bir dağa. Elini, ayağını da çiziler. Bir ağacın dibine otutturup, geliler. Orda aç, susuz. Bu arada Arap eve geliyi. Bir irenbil atıyi. Şah İsmail’in başına geleni öğreniyi.

“ Bunun başında, büyük bir iş var amma ölü diyil; sağ diyil.” diyi. Bu arada da padişah, gızlara düyürçü gönderiyi. Gendinge istediyei. Arap diyi ki:

“ Siz hiç karışman. Ben ne yaparsam siz onu yapın.” diyi. Arap diyikine:

“ Bize kırk dane harmanda, kırk dane gucağı çocuklu gadın, kırk dane de sandık yüklü hayvan göndersin. Çeyizimiz çok. anca geder.” diyi. Padişah kırk dane sandık yüklü hayvan gönderiyi, kırk dane harmanda gönderiyi, kırk dane kucağı çocuklu gadın gönderiyi. Arap bunları kesiyi. Hramadaları, çocukları, avradları, sandıklara dolduruyi; padişaha geri yolluyi. Padişah bahıyiki olacağı yok . Arabınan savaş açıyi. Bu iki tas zehir eziyi. Pencerinin yanına goyuyi.

“ Burda, pencerenin önünde duracaksınız. Bana bakacaksınız. Ben attan düşüp de ölürsem; siz de bu zehirleri içip öleceksiniz.” diyi iki Gülizar’a. Bu her gün savaşa gediyei. Hergün padişahın bir tabur askerini gırıyi.

Bu arada da Şah İsmail’den alalım haberi. Şah İsmail zayıflıyi. Heç halı galmıyi. Yiyecek yok, içecek yok. Göz kör. Ağacın başında bir çift guş birbirlerine diyorlar ki:

“ Şu adamcağız bizim dilimizden anlasa da sağ sağ cebinde, sol gözü sol cebinde. Biz uçuşun; iki dane yeşil yaprak düşer. Birer dane alsa da gözlerini yerine goyup, yaprakları da çalsa gözleri geri açılır amma biraz yeşil olur.” diyiler.

“Olsun.” diyi Şah İsmail. Guşlar hemen kişeliyi. Anlıyi guşların dilinden . Elini çala çala yaprakları buluyi. Gözlerini yerine goyuyi. Yaprakları sürüyi. Gözleri açılıyi amma gözleri yeşil oluyi.

Şah İsmail padişahın yanına varıyor.

“ Padişahım, ben de savaş yapacağım. Bana da bir at, bir gılıç ver.” diyi. Padişah bahıyi buna gülüyi. Kötü, zayıf bir at varmış; buna veriyi. Bi de kötü gılıç veriyi. Kötü gılıçlan bu ahşama gadar savaşıyi Arabınan. Devliküsü gün oluşun:

“ Get, istediğın atı al.” diye padişah. Ahıra gediye ki daha gendinin atı kimseyi yanına goymamış. Kimsenin eli deymemiş. Semetrini bir galdırıyı ki derisi beraber galkıyı.

“ Bismillah.” diye. Geri goyuyı. Üstüne biniyi. Gılcını da alıyı. Arabınan işaretleşiyiler. Danışiyiler. Arab biliyi şah İsmail olduunu. Arap atıyı, Şah İsmail’i vurmuyı; Şah İsmail atıyı, Arab’ı vurmuyı. Üç gün böyle savaştıktan sonra Arap:

“ Sen beni düşür. Babana da dekine, ‘ ben düşmanını düşürdüm. Sen de gel öldür.’ Senin babandır. Elin varmaz. Onu ben öldürececem.” diye.

Üç gün savaştıktan sonra Şah İsmail Arap’ı attan düşürüyi.

“ Padişahım, ben düşmanını düşürdüm. Sen de gel öldür.” diye. Padişah Arap’ı öldürmeye varışın Arap gakiyi padişahı öldürüyi. Padişahı öldürtükten sonra gendi babasının yerine Şah İsmail paışah oluyı. Gırk gün, gırk gece düğün ediyiler. Onlar muradına eriyi. Darısı ermeyenlere. Gökten üç elma düşmüş. Biri anlatana, biri dinleyene, biri de hikâye sahibine.

5.84. Aç Gözlülüğün Sonu⁹⁹

Garpuzcunun birinin, bir gün tarlada bir garpuz hoşuna getmiş, çok güzel bir garpuzmuş almış padişaha hediye götürmüş. Gapıdan garpuzu vermiş; gapıdaki görevliler garpuzu almış padişaha götürmüş.

Padişah:

”Kim gönderdi bunu?” demiş.

Görevliler demiş ki:

“İşte filan gomşun getirdi” demişler.

“Gedin sorun, garşılığına benden ne istiyi?” demiş.

Gitmiş Sormuşlar. Adam demiş ki :

“Hiçbir şey istemiim fakat garpuz çok güzel çekirdani geri verirsiniz memnun olurum” demiş.

Getmişler. Padişaha demişler ki:

⁹⁹ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

“Hiçbir şey istemii çekirdeni verirseniz memnun olurum.” diyi. “Tekrar ekecekmiş.” diyeler.

Padışah demiş ki:

“Garpuzun gafasını kesin iyice oyun aldığı gadar içine altın doldurun. ekirdani de bir tene bile heder etmeden, içine altın doldurduğunuz garpuzla birlikte adama geri verin” demiş. Gevliler garpuzu gesmişler iyice oymuşlar iini altın doldurmuşlar ekirdani de tek tek ayıtlamışlar adama geri vermişler.Bunu goren bir dul gadın ,adamin gomşusu, hemen bir gou varmış almış padışaha götürmüş.

Padışah demiş ki:

“Kim bunu getirdi?” demiş.

Gevliler demiş ki:

“İşte bunu da filan gomşun getirdi padışahım” demişler.

Padışah:

“Gedin sorun bahim, karşılığına benden ne istii?” demiş.

Sormuşlar. Gadın demiş ki:

“Bir kötü garpuza, garpuz dolusu altın verdi; ben de goumun derisinin dolusunca, altın istiiim” demiş.

Padışah:

“Tamam. Gou kesin tuluk çıkarın, ,dağa gedin içine eşek arısı doldurun” demiş. Kesmişler tuluk çıkar mışlar, tuluğun içine eşek arısı doldurmuşlar, Gadının evine götürmüş goymuşlar. Gadın da gapıyi, penceri, her tarafi gapatmış ki kimse altınları görmesin dii derinin ağzını açıp da boşaltana gadar içinden eşek arıları dökülmüş, gariyi sokmuş öldürmüş. Gevliler demişler ki:

“Padışahım niye böyle yaptın?”

Padışah:

“A gözlülüğün, yaptığı işten garşılık bekleyeninin sonu budur; başka n’ olacak” demiş.

5.85. Sandığın Sırrı¹⁰⁰

Bir gün, ihtiyar bir adam varmış. Hanımı ölmüş. Üç tane de oğlu varmış. Adamcağıza bakmazlarmış. Adamda ne yapsın? Kendi kendine, bir plan düzenlemiş. Bir sandık yaptırmış. Üç tane de anahtar yaptırmış. Büyük oğlana gizlice demiş ki:

“Oğlum, ötekiler duymadan neyim var, neyim yok; varım yogum, bu sandığın içinde. Seni çok seviyim. Bu anahtar, sende dursun. Kimsiye söyleme. Büyük oğlan demiş ki:

“Babam beni çok sevi. Sandın anahtarını bana verdi.” Ötekilerin haberi olmadan,

“Oğlum, şu anahtarı al. Neyim var, neyim yok; varım yoğum, bu sandıkta. Kimsiye deme. Bu anahtar, sende dursun.” demiş. Küççüğe demiş ki:

“Oğlum, şu anahtarı al. Sende dursun. Varım, yoğum, neyim var; neyim yok bu sandıkta.” Bir de vasiyet etmiş:

“Ben ölmüşün; bu sandığı açman. Ben ölüşün, mevlidimi yapışın; her şeyim bittikten sonra bu sandığı aç.” dii. Üçüne de ayrı ayrı tembih etmiş. Niyse bunlar, biri birinden habersiz, ‘babam beni çok sevi, sandın anahtarı bende’; o demiş, ‘babam beni çok sevi, sandın anahtarı bende’. Üçü, birbirinden habersiz. Sandın anahtarını alışın; bu adama el bebek gül bebek bir bakmışlar, bir bakmışlar. Bir hörmet etmişler. Adam, son günlerini öyle bir keyifli, öyle bir rahat yaşamış ki ömrü de tamam olup da adam ölüşün; adamın cenazesini kaldırmışlar. Mevlidini yapmışlar. Gerekenini yapmışlar. Sandığı ortaya getirmişler. Büyük oğlan demiş ki:

“Sandığın anahtarı bende. Babam beni çok sevi. Anahtarı bana verdi.” Ortanca demiş ki:

“Anahtar bende.” Küççük demiş ki:

“Anahtar bende.” demiş.

“Yaa üçümüze de vermiş. Bunun içindekini, üçümüz bölüşek. Ne varsa kadere, üçümüz bir olak; bölüşek. Çare yok üçümüze de anahtar vermiş. Neyse ya Allah ya

¹⁰⁰ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

bismillah!’ demişler. Açmışlar sandığı. Açmışlar ki sandığın içinde, boynuz dolu. Adam sandığın içine davar, keçi, koyun boynuzları doldurmuş. Başka heç bişe yok. Bir de mektup yazmış. Öyle bir mektup yazmış ki:

“Afeden, hangi evlaaat aniye, babiye mal için bakarsa; bu buynuzlar kışına gitsin. Aniye, babiye mal için bakılmaz. Allah için bakılır. Ana, baba olduğu için bakılır.” demiş.

5.86. Bir Sepet Yumurta¹⁰¹

Adamın birisi, vahtı zamanında çok fakirmiş. Çocu çoluğu var. Rezil, perişan. Bunun çevreden, kendini seven arkadaşları, eş dost, yüre acıyan, beş, on kuruş aralarında topliler. Buna, büyük bir sepet yumurta alıyler.

“ Bunu diler sata. Çocuk çoluna, ekmek parası et.” diler. Adam, bir odanın içinde de oturiler. Yerleri dar. Bir sepet yumurti, yataan ayücüne koyii. Yati. Sabah oli, kahi. Bu bir sepet yumurti sati. İki sepet oli. Devlikisi gün (ertesı gün) yati, kahi. Dört sepet oli. Devlikisi gün, sekiz sepet derken; derken... Adam, bu bir sepet yumurtadan alii; yörüü. Zengini adam zenginşin; birtane daha evleni. Evlenişin adam:

“ Ben İstanbul’a gidecem.” dii. Avrat diy ki:

“ Aman herif, etme; dutma. Öyle olur mu? Biz burada, çocuk çolukla ne yapacağız? Yok. Biz de gedek bizi de götür.” dii. Adam:

“ Yok.” diyi. Aldığı avradı, koluna takii. “İstanbul’a gidecem.” dii. Büyük avrat dii ki:

“ Sen gidersen ben de giderim.” Peşine düşii. Gelirdin, gelmezdin; gederdin, getmezdin derken; büyük avrada bir tepik vurii. Uyani ki aşamdan milletin topladı parinen aldı yumurta sepetini, vuruşun kırmış. Hepepsini, hış etmiş.

¹⁰¹ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

5.87. Misafire Hizmet¹⁰²

Bir gün, köyün birinden üç tane adam, bir köyde, bir eve misafir gelmişler. Üç tane atlı gelmiş. Sabanan gelmişler. Öğlen sonu olmuş. Eee adamlar da acıkmışlar. Sabahtan da yemek yememişler. Bir mutfak. Mutfakla da oda, birbirine yakınmış. Ev sahibi adam, mutfağa getmiş.

“ Yav, hanım misafirler gedecekler. Öğlen sonu oldu. Bunlar, sabah geldi. Kahvaltı yapmadılar. Bişeyler hazırla. Şunlar yesin. Nettin? Daha bir yeme hazırlıyemedin mi? demiş. Kadın ordaan barmış:

“ Eeee, elimi içine mi sohim? Bişii işte yilerse, yesinler. Yemilerse, zıkkımın kökünü yesinler.” Misafirler dumuş.

“Arkadaş, bize müsaade. Biz kahak.” demişler. Kalkmışlar. Oturacakları mı kalmış? Zaten öyle dedikten sonra, kalkmışlar. Aynı köyde, bir başka eve getmişler. Evin kapısını, dövmüşler. Kadın, kapıyı açmış. Hemen bir çul (kilim) sermiş. Üstüne bir minder sermiş. Yastık koymuş.

“ Buyurun ağam.” demiş. Üç tane adam. 12 yaşında bir oğlu varmış. Hemen oğlunun elinden tutmuş. Bir kuzu kesmiş. Bir ateş kaymış (yakmış). Ekmeği sulamış. Bir yandan, derisini yüzmüş. Kuzunun bir yandan etini, közün üstüne atmış; pişirmiş. Ayran yapmış. Yedirmiş hemen. Çarçabucak(alel acele) yemeklerini yemişler. Çaylarını içmişler. Tam kapıdan çıkacaklar; evin adamı gelmiş. Kadının kocası gelmiş.

“ Ne oldu? Nere gediniz ya?” demiş.

“ İşte yedik; içtik. Sağolun. Allah razı olsun. Köyümüze gedik.” Adam:

“ Yoook. Böyle olmaz. Avradın misafiri, olmuşsunuz. Bir küçük kuzu kesmiş. Yedirmiş. Burda kalacaksınız. Benim misafirim, olacaksınız. Akşama, size bir koç kesecem. Sacda, kavurma yapacam. Yiyeceksiniz. Benim misafirim, olacaksınız.” demiş. Adamlar:

¹⁰² Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

“ Eh çare yok. Ev sahibi izin vermezse, misafir gidemez. Misafir, ev sahibinin kuzusudur.” demiş. Bunlar, oturmuşlar. Adam, bir koç kesmiş. Kavurma yapmış. Yemişler, içmişler. Orda da yatmışlar. Adam, bırakmamış. Sabah da güzel bir teze yağineen, balınan güzel bir kahvaltı yapmış. Bunlar, getmişler. Bunlar da başka köylerin, ağalarıymış. Her biri, bir köyün ağasıymış. Getmişler, azapla da haber salmışlar.

“O, ilk vardıkları evdeki adam kadını boşasın. O kadın onda oldukça, o adamın heeç bir yerde hatırı olmaz.” demişler. O da demiş ki:

“ Zaten gendiler getti; ben de boşadım.” demiş. Ötekine de bir haber salmışlar. Avradının kıymetini bilsin. O avrat onda olursa, nere giderse, onun döşe bir karış olur. O da demiş ki:

“ Ben de zaten avradımın kıymetini, biliym. Avrat, adamı indirir. Avrat adamı kaldırı. Güler yüz, tatlı dil.

5.88. Ayrık Otu¹⁰³

Ayrık otu demiş ki güle, nergize , şöyle köksüz otlara:

“ Yav , şurdan güzün bir ayak yeri de bana verin; dışarıda kaldım.”

Çiçekler de yer vermişler. Neyse; ayağını sokmuş. Bahar zamanı gelip de gövdesi gızışın(ısınınca), hepsinin bedenine sarılmış. Ayrık otunu bilirsiniz.

Çiçekler de demiş ki:

“ Yav sen n’ettin.” demişler. “Sen bir ayak yer istedin, yerimizi dar ettin. Bizi sıkıştırın.”

Ayrık otu da:

“ Valla benim yerim rahat. Yeri dar olan çıksın çıksın, gitsin.” demiş.

¹⁰³ Bu masalın ismi anlatici tarafından verilmiştir.

5.89. Elliye Altmışı Bilmem Kırtan Aşağı İnmem¹⁰⁴

Bir gün köyün birinden garının birisi şehre erik satmiye gedimiş. Çocukları tembih etmiş:

“Ana, 40 kuruşa ver ha! 40 kuruştan aşşa verme.” demişler. Eskiden kuruş olurmuş lira olmazmış. Kadın, köyden erikleri Maraşa getirmiş. Erikleri de güzelimiş, Maraşa gelişin.

Oradaki satıcılar:

“Nene, elliye mi vererek? Altmışa mı vererek?” demişler.

Kadın:

“Oğlum, elliye altmışı bilmem, kırtan aşşa vermem.” demiş. Kadının pariye (paraya) akli yetmezmiş.

5.90. Bedava Olsun da¹⁰⁵

Bi tane kör, her gün bi köşede oturmuş. Her gün, somuncu giderken bir somun atarımış. Günah, yazık! Allah rızası için, künde (günde) bir somun atarımış. Kör, gucaklarımış her gün. Bir somun atarımış, kör kucaklarımış.

Bir gün de, Aydınllılar giderken; köre, deve bir depik (tekme) vurmuş. Kör devenin tekmesini kucaklamış.

Sağdan soldan görenler demişler ki:

“Somun diyel(değil), deve depik vurdu.” Kör de demiş ki:

“Aman, beleş olsun da deve depi olsun.”

¹⁰⁴ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

¹⁰⁵ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

5.91. Yılan ile Kız¹⁰⁶

Bir gün, bir kız varmış. Yedi tane de kardeşi varmış. Kız, uyuduğu yerde, ağzı açık uyumuş. Karnına bir yılan yavrusu girmiş. Güngünü, güngünü... Kızın karnı, büyümeye başlamış. Yılan karnında büyüdükçe, kardeşleri de

“ Birisi kıza kötülük eddik.” diye düşünmüşler. Hamile zannetmişler kızını. Na kadar sıkıştırdılarsa da -iyilikle kötülükle söylemişler- kız:

“ Yok, kimse bana bişey etmedi. Ben, kimseyi görmedim.” demiş. Yaşlı bir garı varmış. Ona götürmüşler. Garı demiş ki:

“ Oğlum, bacınız hamile diyel. Bacınızın karnında, koca bir yılan var. Koca bir kazanın içine süt koyu; kaynatın. Kızı da ayaklarından bir ağaca asın. Ağzını iyice açsın. Süt kaynayıp da buharı gızın azına gettikçe, o sütün kokusuna saalır; iner.” demiş. Bacılarını ayaandan bir ağaca asmışlar. Ağacın altına da koca bir kazan süt koymuşlar. Süt kaynayıp da buharlaştıkça; kız ağzını açtıkça; buharı karnına gettikçe; kocaman yılaan kızın karnından salmış. Sütün içine inmiş. Kızın karnı, enmiş. Kız, rahat olmuş. Kardeşleri de kızını öldürmediklerine sevinmişler.

5.92. Padişah ile Vezir¹⁰⁷

Bir gün, padişahnan vezir gezmeye çıkmışlar. Nasıl ettilerse, geç galmışlar. Havada soğuk, garanlık. Bir ışık görmüşler, oraya getmişler. Varmışlar bi gar.

"Dezze." demişler. "Nene, burda yatabilir miyik, kaç para?"

"Bi guruş." demiş. "Yemeniz, içmeniz, yatmanız bir guruş." demiş.

"Tamam." demişler.

Bunları içeri almış garı. Köşeye oturmuş padişah.

“ Sıcacık ısınmış ateş de.” demiş: “Bu ateş bin guruş değer." demiş.

Nise, sabah olmuş. Gederken "Borcumuz ne gadar nene." demişler.

“Binbir guruş.” demiş.

¹⁰⁶ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

¹⁰⁷ Bu masalın ismi kahramanlarından yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Padişah demiş ki: “Nene!” demiş. “Akşam bir guruş dedin, sabahdan binbir guruş diyin.” demiş.

“Ee padişahım.” demiş. “Ateşin fiyatını da sen kestir.” demiş. “Akşam gızınırken, bu ateş bin guruş deyer, demedin mi?” demiş.

Ordan galmış işte, bir şey bahalı olursa, ‘Abov, ateş pahasına.’ derler.

5.93. Magrup ile Maşrup¹⁰⁸

Bir varmış, bir yokmuş bi kadın varmış, hamileymiş. Gocası ölmüş. Kadın doğum yapmış ekiz. Bir gün, çocuğun birini sırtına almış. Suyun garşısına geçirecekmiş, geçirmiş. Birin de beri tarafa goymuş. Onu da geçirmiye geliken, kadın suya agmış, getmiş, ölmüş. Biri, suyun bu kenarında galmış, biri de bu kenarında galmış. Cenabı Allah demiş ki Ezraile:

“Bu gadar can aldın, kimseye acımadın mı?” demiş. Ezrail demiş ki:

“O çocuklara acıdım.” demiş. Önce, babalarının canını aldım, sonra da annelerinin canını aldım. Biri suyun bu yanda galdı, biri de o yanda galdı.” demiş. Cenab-ı Allah demiş ki:

“Sen gullarımı benden çok mu düşünüyün?” demiş. “ Ben, onu hemen sen analarının canına alır almaz, eyi kimselerden gönderdim. Birini biri aldı, birini de biri aldı. Biri magruba padişah oldu, biri de maşruba padişah oldu.”

Bunlar da birbirlerine küskünlermiş, gonuşmazlarmış. Bilillermiş, iki gardeş olduklarını da. Bir gün, bir kevran giderken yedi küp altın buluyor. İşte götürüyor, magruptaki padişaha diyor ki:

“ Bunu maşruptaki padişah sana hediye gönderdi.” O da diykine:

“ Ne gönderdi, ne göndermedi getiren açsın.”

Sarayın önünde açtırıy ki yedi küp altın.

“ Gendi benden çok mu zengin?” diy. O, daha değerli şeyler gönderiy. O diy ki:

“ O, benden çok mu zengin. O daha eyi, değerli şeyler gönderiy.”

¹⁰⁸ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Derken, iki gardeş birbirine barışiyler artık. Yani, kevrancı arada bir barıştırma yapıyo kardeşlere. Ondan sonra da eyi oluyorlar işte.

5.94. Kısmet¹⁰⁹

Bir gün de adamın biri, ekinini biçerken iki buyda başşa, birbirine deymiş. Biri demiş ki:

“ Ben, marupdana gısmet olacam.” Biri demiş ki:

“ Ben, maşrupdana gısmet olacam.” Adam da o iki başşak buydaları ayrıyaten, bi torbiye goymuş, azını bağlamış. Bir gün fırtanalı bir günde, arvada demiş:

“Getir şu buydayı da gaynatım yim.” demiş. Buydaa yarı bişmiş, yarı bişmemiş. Gapı dövülmüş ama bir soğuk, bir fırtana. Bakmış, bir atlı gelmiş.

“Otur, otur.” Onu köşeye otutturmuş. “ Daha nerden geliyn? Nereye gediyn?” demeden gapı bir daha dövülmüş.

Hemen açmış ki bir atlı daha gelmiş. Onu da bir köşeye otutturmuş. Fırtana, soğuk, kar... Hemen yarı bişmiş, yarı bişmemiş buydayı iki tabaa goymuşlar. Birini birinin önüne, birini birinin önüne goymuşlar. Sıcak sıcak, yesin. Hoşbeş ederken,

“ Nerden geliniz? Nereye gediniz bu havada?” derken biri demiş:

“ Marupdan geliym, maşruba gidiym.” Biri demiş:“Maşrupdan geliym, maruba gediym.” Adam demiş:

“Hey İlahi Yarabbi, demek ki senin hikmetinden sual olmaz. Kimse kimsenin gısmetini yiyemez.” Adamların gısmetiymiş, gene adam bir tene bile dadına bahamamış.

¹⁰⁹ Masalının ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

5.95. Vaaz¹¹⁰

Bir varmış, bir yokmuş. Bir gün, köyün birine bir hoca gelmiş. Demişler ki:

“ Çok güzel bir vaaz verecek.” Başka köylerden de gelmiş. Hoca, demiş ki:

“ Güzel bir yemekle garnımı doyurursanız, sırtıma da güzel bir urba geydirirseniz, (eskiden takım demezlermiş uruba derlermiş) cöbüme de bir milyar gadar para gorsanız, anlatırım yosa anlatmam.” demiş.

Olur mu, olmaz mı? Neyse, belki güzel bir şeyler anlatır, bir şeyler öğreniriz. Adama, güzel bir yemek yedirmişler. Hocaya, ecer, güzel de bir urba geydirmişler. Cöbüne de bir milyar gadar para goymuşlar. Hoca da hutbeye çıkmış, vaaz vermiş. Gerçekten de güzel de iyi, güzel de bir vaaz vermiş millete. Ondan sonra da enmiş, elbiselerini çıhartmış. Geri vermiş, paraların da geri vermiş.

“Yedirdiiniz yemaa de helal edin.” demiş.

“ Noldu Hoca Efendi böyle?” demişler. “Nolsun.” demiş. “ İnsanın sırtında güzel elbisesi olur, cöbünde de çok parası olursa, gonusması çok güzel oli.” demiş.

5.96. Nasreddin¹¹¹

Bir gün, adamın biri demişkine:

“ Ya Nasreddin, diye biri varmış, söz yarışına gedilmez imiş. Ben gedip onnan söz yarışına gedecem.” demiş.

Adam Nasreddin'in köyüne getmiş bağmış ki gencin biri, iki el arkasında duvara yaslanmış; orda dingeli.

“Oğlum.” demiş. “ Burda, Nasreddin diye biri varmış. Onnan, söz yarışına gedilmezmiş. Ben onan, söz yarışına girmeye geldim. Tanır mısın onu?” demiş.

“ Tanırım emmi ama ben, bu duvarı dutuyorum.” demiş. “ Gel, sen bu duvarı dut. Yıkılmasında, ben geder onu çağırır, gellim.” demiş. Adam iki eline arhaya etmiş, duvara

¹¹⁰ Masalın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

¹¹¹ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

yaslanmış,yıhılmasın diye. Nasreddin de getmiş, orda digelen de Nasreddin imiş zaten. Köyde ne kadar erkek var, ne kadar genç erkek çocuğu var, hepsini toplamış. Bir iki saat sonra gelmiş. Önünde de gendi gelii. Adam demiş:

“De oğlum gel de, gel belim gırıldı. Buldun mu Nasreddini?” demiş. “Ben, onla söz yarışına gedecaam.” Oğlan demiş ki:

“ Amca, Nasreddin benim.” demiş. Önce sen, doğru duvarın yıkılmıcağını öğren de sonra gel bennen. Söz yarışına git. Hiç doğru duvar, yihılır mı?” demiş.

5.97. Nasreddin’in Gençliği¹¹²

Bir varmış, bir yokmuş bir gün Nasrettin daha okurkan, hocasının da bir kuzusu varmış. Et canları isterse hoca kesermiş, yerlermiş, gemiklerini birleştirirlermiş. Hoca da bir dua okurmuş, geri dirilirmiş. Bir gün de hoca yokmuş, bunu kesmişler. Biri kesmiş, biri yüzmüş. Nasrettin Hoca da demiş ki:

“Geri dirildemezsiniz.”demiş.

“ Dirildirik.” demişler. Nasrettin de gülmüş.Hoca gelmiş, bi daha dirilmemiş guzu dirilir mi?

“Kim kesti?” demiş. Biri demiş ki:

“ Ben kestim.” Biri demiş ki:

“ Ben yüzdüm.”Nasrettin demiş ki:

“ Ben de dirildemezsiz diye güldüm.”demiş. Hoca da beddaa etmiş, kesene. Demiş ki:

“Sen de kesilesin.” Derisini yüzene demiş ki:

“ Sen de yüzülesin.” Hocaya da demiş ki, Nasrettin'e:

“Sana da kıyamete kadar, gülsünler.”demiş. Ondan, Nasrettin Hoca ne dese gülerlermiş. O bağızlanasın dediğini bağızlamışlar, derisini yüzülesicenin dediğinin de derisini yüzmüşler, sırtına vermişler, Mısır'ın yedi gapısından getmiş. Nere gettiğini kimse görememiş, bilememiş.

¹¹² Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

5.98. Memetçik¹¹³

Bir varmış, bir yokmuş bir padişah varmış. Padişahın da üç tane oğlu varmış. Babası vasiyet etmiş:

“Oğlum ben ölürsem filan şehire gediin, filan şehire gediin, filan şehire getmen.” demiş. Babası ölüşün büyük oğlan, merak etmiş insanoğlu illaki meraklı olur ya.

“ Hele, bir gediim, geziim, gelim. Bu şehirde ne varmış, babam getme dedi.” Getmiş, gelmemiş. Ortancıl oğlan demiş ki:

“ Hele gardeşim gelmedi, bir de ben gedim, bahim, noldu nolmadı.” Getmiş o da gelmemiş. Güccük demiş ki:

“ Yav bunlar niye gelmediler, nere gettiler.” Getmiş o da getmiş, güccük de getmiş. Bir gahveye oturmuş, bakmış bir cenaze geçmiş, demiş ki:

“ Bu neci?”

“ Bu, işte padişahın gızı, nişanlısından ayrıldı, kimseyi de beyenmii, kimsinin de evlenmii, burdan geçene de gendini işte kimsi beyenmii, boynunu vurduri geçenin.” demiş ki:

“Hele, bir de ben geçim.” Yok, geçmeden önce bunun bir Memmetcii varmış. Oğlan bunun Memmetçi'ynen arhadaş olmuş, dost olmuş. Bir tane, padişahın gızının evinin karşısına, bir şarapçı dükkanı açmış. Memetçaa demişkine:

“Ben sana bir şişe yıllanık şarap verim, bir şişe de yıllanmik şarap verim de ki ben doldurum sen iç; sen doldur ben içim de.” Padişahın gızıynen Memmetçik, bir yıllanık şarabı gendi almış, taze şarabı da padişahın gızına vermiş. Padişahın gızı doldurmuş. Memmeçik içmiş, Memmetçik doldurmuş, padişahın gızı içmiş. İce zerhoş oluşun.

“Sor bahim, bu yiğitleri, bu gadar deliganlıları niye öldütdüri? Sebebi nedir?” demiş. Memetçik demiş ki:

“Hatın, bu gadar yiğitleri, bu gadar gençleri niye öldütdürün.” demiş. Gız demiş ki:

¹¹³ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Cellat!" Hemen cellatlar gelmiş. Memetçii öldürecekler. Memetçik demiş ki:

“Zerhoştur, beni öldürmeyin, beni öldürürseniz sizi de başka cellatlar öldürür. Beni saklayın, ayıhır ayıkamaz beni sormassa, sorarsa öldürdük deen bahim.” Cellatlar:

“ Ne dici öldürdük dişin?” demiş. Mehmetçik:

“ Bi şey demezse gelin öldürün.” demiş. Nise, padişahın gızı ayıhır ayıkamaz daha Memetçik, Memetçik... Cellatlar demişler ki:

“Öldür dedin, öldürdük.” Padişahın gızı:

“ Cellat!” Onları da başka cellatlar öldürücü.

“Aman aman öldürmedik!” demişler. Padişahın gızı:

“ Geri getir Memetçee cellat!” Bir iki defa böyle demiş. Padişahın gızı önce söylememiş. Eni sonu bir gün anlatmış başından geçeni, gız zerhoş oluşun.

“Ben, güccüken hociye gederdim. Hociye gederdim, bir gün de geç galdım. Hocam da bana beddaa etti. ‘Ceylan ola da dağlarda yayılasın.’ dedi. Ben de ceylan oldum. Dağlarda yayılırken bir erkek ceylan, beni guvaladı. O guvaladı, ben kaçdım. Ben de bir susuzlukdan öldüm. İyice dilim dışına çıktı. Bir gayanın govunda su buldum. Ben onu içim derken, erkek ceylan da geldi bana kötülük etti. Ben de onun için evlenmiyorum. Bundan sonra da bennen evlenmek istiyen erkeklerin hepsini öldürürüm.” demiş.

Ordan oğlan -padişahın güccük oğlu- şarapçı dükkanını gapatmış. Bir hamam yaptırmış. Hamama da bir böyle oyun yeri yaptırmış. İşte bi dağın etrafında yol var, işte gaçi dişi ceylan, gaçi erkek ceylan govalı, bir gaya da su bulı erkek, dişi ceylan içerken erkek ceylan gelip ona şey yapı, işte kötülük edi, bunu herkeşler seyrediler.

Bu padişahın gızının gulana duyuli. Gendi de gedi işte di:

“Şuna bir de biz bakalım. Güzel bir yani işte şey yapmışın, herkeş bunu seyredii.”

“ Yav, çok basit bir şey işte falan.”

“Yok, görmek istiyorum.” demiş. Gız bunu seyretmiş, etmiş. Sanki gızın hayatını anlatii. Padişahın oğluna demişkine:

“Sen bunu neden böyle yaptırdın?” demiş. Padişahın oğlu da demiş ki:

“ Ben güccüken işte hociye gederdim. Bir gün geç galdım. Hoca bana dedi ki: ‘ Ceylan ola, dağda yayılasın.’ dedi bedda etti. Ben de bir dişi ceylan gördüm. Böyle böyle, ondan sonra da o ceylanı bulamadım bi daha da evlenmem.” demiş. Gız demiş ki:

“O ceylan benim.” demiş. Tamam, bunnan evlenmişler. Ordan demişkine:

“ Bizim ülkemize gedek, bende padişah oğluyum.” Ülkesine götürmüş gızı.

“ Sen bu gadar gençlere, yiğitlere gıydın. İki tene gardaşıma da gıydın. Gatır mı istiyn, satır mı istiyn.” Gız demişkine:

“Satır nediym? Bir gatır ver de benim memleketime gidiym.” demiş . Gızı iki tene deli gatırın guyruna bağlamış. Biri bir yana çekmiş, biri bir yana çekmiş gız ölmüş. Oğlan da bir başkasiyenen evlenmiş, çoluk çocaa garışmış. Onlar muradına ermiş, darısı ermiyenlere gökten üç elma düşmüş biri anlatana, biri dinleyene biri hikaye sahibine.

5.99. Ahçı Sinan¹¹⁴

Bir varmış, bir yokmuş yok demesi günahmış. Bunu da anam rahmetlik anlatırdı. Ahçı Sinan derler, bir adam varmış. Adam bir gün arvadını almış, oğlunu almış. Kabe’ye gedecekmiş. Bir de gızı varmış, çok güzelmiş. Emmisine bıraksak oğlu var, dayısına bıraksak oğlu var, ne yapak demişler evde galsın. Köyünde hocasına tembih etmişler, tükenenini(tükenince), işte gerek olanını alırsın. Köyün hocası da almış, çocuk ohudurmuş. Ohuttuu çocukların biriynen gönderirmiş, ney gerekirse çocuklar sorarlarmış, ne alınacaksa hoca almış, çocuklarnan gönderirmiş. Bir gün bir ciyer almış, asmış. Çocukların hepsi getmiş. Hoca demiş:

“ Nasıl edek? Kimse galmadı. Nise, gederken ben verim.” demiş. Gızın penceresini dövmüş, gız camı açmış, ciyeri almış. -Ordan hocadan- Hoca da gıza aşık olmuş. Gızı heç görmemişmiş, gız çok güzelmiş. Hoca ne yapacanı şaşmış. Bir yaşlı kadın dutmuş, para vermiş. Bunu demiş:

“ Neet et dışarı çihart. Hamama, -hoca bir de hamam kiralamış bir iki saatliğine- garı gızı gandırmış.

¹¹⁴ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“ Anan baban gedeli –işte- aha bir iki ay oldu kirlendin. Bit düşer, şöyle olur, böyle olur. Gızım, hamama gedek.” falan demiş. Ne gadar olsa cahildir garı bunu gandırmış. Hamama götürmüş, gızı hamamın gapısından içeri yitmiş, garı kaçmış. Gız bakmış ki hoca orda gurtulaca da yok demiş ki:

“ Gel hoca efendi, önce seni bir güzel çimdiriim. Zaten bir yere kaçamam. Hocayı, yüzünü, gözünü iice sabunlamış. Suları da kesmiş; saçına, sahalına, gaşına, kipriine de hamam otu sürtmüş. Gız ordan kaçmış, eve gelmiş, kapi kitlemiş. Daha gız kimseye gapı açar mı? Açmaz. Ondan sonra hoca bir uyanmış, kakmış, saatler geçmiş hamamcı kapiya vura vura vura bu nerde galdı bir iki saatline diyeni. Hoca bir iki tas su dökünmüş. Ne saç, ne sahal, ne bıyık, ne gaş, ne kirpik; heç galmamış. Gasgavlak olmuş. Hoca gafasını, gözünü sarmış; hasdiym diye yatmış. Dışarı çıhamamış, insanların yüzüne bakamamış. Bir mektup yazmış anasına, babasına. Zehir zihim gelin gızınıza sahip olun. Yanna giren çıhan bellisiz. Ben gızınıznan baş gelemim. Babası demiş ki:

“ Get oğlum, bunu öldür. Ganlı gömleeni bize getir.” Gardeşi gelmiş, gapiyi dövmüş, pencereyi dövmüş, gız açmamış.

“Ben senin gardeşinim.” demiş açmamış. Kız da:

“ Benim gardeşim burda diyel.” demiş.

“ Burdayım geldim, aç.” demiş.

“ Gardeşimsen, gapının altından barmanı sok. Ben gardeşimi yüsünden tanırım. Yüsüğü var.” demiş. Oğlan, gapının altından barmaanı uzatmış. Yüssünü görüşün, gapiyi açmış. Gız da durumu anlatmış. Gardeşi:

“ Hoca böyle böyle diyeni bacı, sende bi şey olmadını anladım zaten. Zaten kötü bi ayakta ossaydan, gapı pencere tık dışın açardın.” demiş. Gızı daya götürmüş. Gendi gömleeni gıza vermiş, gızın gömleeni de gendi almış. Gızı dizine uyutmuş, gız uyuşın yavaşça dizini çekmiş, getmiş. Oğlan uyanık bira hamamış. Ondan sonra, bi tene ceylan öldürmüş. Ganını bulamış, gızın gömleeni götürmüş. Babasının üstüne atmış.

“ Aha, düşmanın ömrü de bu gadar olsun. Öldürdüm gızını.” demiş. Gız uyanmış ki gardeşi getmiş. Kimse yok suyun başında. Yüksek bir ağacın başına çıkmış, oraya oturmuş. Padişahın oğlu da her gün gelir, orda atını sularmış. Padişahın oğlunun atı su içmimiş. Allahallah, her gün burda su içen at niye içmi? Padişahın oğlu eğilmiş, bakmış ki içinde bir

gızın resmi görünü. Aya güne sen doğma, ben doğum diy. Öyle bir güzel ki gafasını bir galdirii ki gız ağacın başında oturii. Gıza dii ki:

“ İsmisin cismisin kimsin? İs de, diyelim. Cis de diyelim.” dii. Gız:

“ Ben de senin gibi bir insanoğluyum.”dii. Gızı ağacın başından endirii. Atın terkisine bindirip götürüü.

“ Ben bunnan evlenicim.”dii. Anası, babası razı olmiyeler amma

“ Dağda buldun gızınan evlenilir mi? falan dii. Oğlana da güç yetiremiiler, söz geçiremiiler. Oğlan aşık olii gıza. Evlenii amma hiç gonusmii. Tek orda, ağacın başında ‘İs de diyelim cis de diyelim; ben de senin gibi bir insanoğluyum.’dii gonusmuş. Padişahın oğlu sesini duymuş amma üç tane çocu olmuş. Kimse sesini duymamış, ne anası ne babası ne padişahın oğlu. Birgün, en güccük çocaa nen çalarkan; -ahçı sinan derler-

“ Nenen vardı ahçı sinan derler, deden varıdı.”diye. Padişahın oğlu duymuş demişkine:

“ Ailen varsa, yerini bilisen, gedebilirsen, seni gönderim. Get, gör.” Bilirim, eskiden harmanda olurmuş. Gızı harmandaya gatmış, üç çocuknan yollamış. İleriye varışın, şehirden çıkışın, harmanda demiş ki:

“ Bennen bir olacaksın.” Gız demiş ki:

“ Olmam.”

“ Öldürürüm çocuyin birini.”demiş.

“ Öldür.” demiş. Çocuun birini öldürmüş. Biraz getmişler, gene:

“ Bennen bir olacaksın, çocuunu öldürürüm.”

“ Öldür.” demiş. Öyle, neyse üç çocu da öldürmüş. Arvada demiş:

“ Bennen bir olacaksın, seni de öldürürüm.” Arvat demiş ki:

“ Tamam, bir ırbık su ver, belime de ipi bağla. Ben gidiyim bir istinç ediyim, bir abdest alim. Senden gurtuluş yok.” demiş. Gadının beline ipi bağlamış. Harmanda ırbığı da doldurmuş, vermiş. Gız hemen dolu ırbığın gulpuna, ipi bağlamış. Belinden çekmiş, gendi de pusa pusa kaçmış, getmiş. Harmanda bir beklemiş, iki beklemiş, gızın gelecee yok. Çekmiş, ırbık gendinin yanına gelmiş tangır tungur. Geri dönmüş, getmiş, demiş ki:

“ Yolda çocuklarını bağazladı, bağazladı; öldürdü. Beni de bağızlıciydi; gorktum, kaçtım.” demiş. Padişahın oğlunun da anası babası demiş ki:

“ Dağdan getirdiin nolucu, anca öyle olur işte.” İnanmamış padişahın oğlu:

“ Hadi bahiyim, hangi yoldan gettiyse bana göster nerden kaçtıysa. O ordan gele dursun, gızdan alak haberi. Gız bir değirmenciye raslamış. Bakmış ki değirmenci bazlami yiye yiye boynu gıpgırmızı olmuş, gözler faldır fuldur, gıza hemen çökecek.

“ Aman değirmenci dayı, uzak yoldan geliym. Çok acıktım, bana bir bazlama yapaman mı?” demiş oraya oturmuş.

“Yaparım, güzel otur da.” demiş. Hemen değirmenci:

“ Çanaa bulum, çömlee bulum, unu bulum.” derken ordan gız kaçmış. Değirmenci bir bakmış ki gız yok. Ordan bir çobana raslamış, bakmış çoban gendine çökecek, gözler faldır fuldur ediy, boyun gıpgırmızı olmuş telemi yiye yiye.

“ Aman çoban gardeş, uzak yoldan geliym. Bana bir teleme yapaman mı?” demiş.

“ Yaparım güzel, sen otur da.” demiş oraya oturmuş. Çoban hemen malın içine dalmış. Sürünün içine geçinin; memaa, tekenin daşşa derken, bir bakmış ki güzel getmiş. Nere getti bilememiş. Öte getmiş, bir keloğlana raslamış. Keloğlana demiş ki:

“ Benim elbiselerimi sen al, sen elbiselerini bana ver.” demiş. Keloğlan demiş ki:

“ Yok banane, banane. Senin elbiselerin ince ince, yırtılır. Beniiler galın, sağlam.”

“ Get, kel bok!” demiş. Oğlanı, keloğlanı soymuş. Sırtının asbablarını almış. Bir çalının arhasına varmış. Keloğlanın asbaplarını geymiş, gendi asbabını da çıharmış. Keloğlana demiş:

“ Ala ister gey, ister cılbak gez.” demiş, getmiş. Saçında toplamış, bi deri bulmuş, gafasına takmış. Babasının dükkanına varmış, babası da helva yaparmış. Yaşlanmış da.

“Amca, burda çalışiim. Kimsem yok.” demiş. Amca da:

“ Oğlum, benim verecek param yok .”demiş.

“ Yok amca, para falan istemem. Bir yatacak yer verirseniz yeter. Hemi ablaya da yardım ederim. Evde hem sana da yardım ederim. Garın dokluuna çalışırım, şurda yatırırcaaz para falan istemem.” demiş.

“ Tamam.” demiş ama babası bilmii gızı odluunu, keloğlan saniimiş. Bu, dükkanı temizlimiş, helvayı yapımı, eve gedip annesine yemeklere yardım edimiş. Tabi dükkan temiz oluşun, iş daha güzel oluşun, daha çok müşteri gelimiş. Ne güzel, bir gün bakmışkine, üç tene misafir gelmiş, dört tene. Dört tene misafir gelmiş, yabancı. Biri padişahın oğlu, biri harmanda, biri değirmenci, biri çoban. Gederken de değirmenciye raslamışlar.

“ Burdan bir güzel getti mi? Gördün mü?”

“ Dişin getti.” demiş değirmenci. Beni gandırdı getti. Bana dedi ki: ‘ Hemen çökücüydüm, uzak yoldan geliyim, acımdan öldüm. Bir bazlama yapaman mı? dedi.’ demiş. Ben çanaa bulum, çömlle bulum, unu bulum diyene gadar güzel getmiş.” demiş.

“ Değirmen sahibini bilmem nediym. Ben o güzeli bir daha görürsem yeter.” demiş. Öte getmiş, aynı çobana raslamış, o da öyle demiş. Gız demişkine:

“ Usta, bunlar yabancıdır, bunları eve davet edelim. Köyün hocasını da çağıralım, bir Kur’an ohutak.” Bunları eve davet etmişler. Gız, güzel güzel yemekler yapmış. Yemaa yemişler, hocayı da çağırılmışlar. Hocanın da saçı, sahalı epiy bitmiş galan. Keloğlan yemekler yenmiş iş bitmiş. Gız demişkine:

“ Ben bir hikaye anlatacam amma tuvalete getmeç yok, konuşmaç yok, dışarı çıkmaç yok. Herkeş ehdiyecini görsün, otursun.” demiş.

“ Tamam.” demişler. Gız demiş:

“ Bir varmış, bir yokmuş, vahtı zamanında Ahçı Sinan derler bir adam varmış. Onun da çok güzel bir gızı varmış. Bir gün de Kabe'ye giderken, işte emmisinin oğlu var, dayısının oğlu var, işte eve bırakmışlar.” demiş.

“ Hep köyün hocasına da tembeh etmişler. Hoca da her gün çocuklarnan yiyecek, içecek gönderirmiş. Bir gün de bir ciğer almış, unutmuş çocuklar da gedişin, hoca gendi getirmiş. Hoca demiş ki:

“ Ben bir tuvalete gediym.” Gızın gardeşi gızı da öldürmedi ya, belki bu keloğlan bir yerde gördü mü duydu mu haberi var mı ola diye eline deyne almış gapiye digelmiş.

“ Dışarı çıkmaç yok, aha buraya yap tuvaletini.” demiş. İşte hoca böyle böyle yaptı, dışarı çiharttırdı, gız da böyle işte hocanın sahalına, hamam otu attı. O hoca da işte zehir zihim bir mektup babasına yazmış, gardeşini göndermiş. Gardeşinin barnan da yüsü görmişin inanmamış gız gapiyi açmamış. Ordan işte, bir padişahın oğlu işte at sulamaya gelmiş. Gardeşi uyutmuş, dağda ceylan işte çok uzatmiyek. İki sefer anlatılı. Padişahın oğlu evlenmiş, üç tane çocu olmuş. Hiç gonuşmamış. Gız bir gün nenni çalarkan, çocaa padişahın oğlu duymuş. ‘Ahçı Sinan derler nenen vardı, Ahçı Sinan derler deden vardı.’ demiş. Padişahın oğlu ‘Bilirsen seni gönderim.’ demiş. Harmandaynan göndermiş işte. Yolda gelirken, harmanda: ‘ Bennen bir olucun.’ demiş. Çocuun birini öldürmüş, işte ikisini öldürmüş. Harmanda demiş ki: ‘ Bi tuvalete gediym de geliym.’ Padişahın oğlu da deyne eline almış, o da digelmiş oraya, ‘ Kimse bir yere getmicek.’ demiş. O da gene ‘Gördü mü ola, duydu mu ola.’ dii. İşte çocuun üçünde öldürmüş, gıza kötülük edecekmış. Kendiri beline bağlamış, gız demiş: ‘ Bir abdest aliyim, bir istinç ediyim.’ Gaçmış ordan pusa pusa dereden. Harmanda bir iki beklemiş, çekmiş ki ırbık gelmiş yanna getmiş. Ordan getmiş, bir değirmenciye raslamış. Bakmış değirmenci gendine çökecek. ‘Aman değirmenci gardeş, bir bazlama yapaman mı? demiş. Değirmenci demiş ki: ‘ O benim, ben gördüm o güzeli. Güzeli bir daha görürsem yeter.” demiş. İşte ordan bir çobana raslamış. Çoban demiş: ‘ Hemen tekenin daşşa, geçinin mema...’ derken ordan da gaçmış. Çoban demiş: ‘ O çoban benim, o güzeli bir daha görürsem yeter.’ demiş. Ordan bir keloğlana raslamış. İşte böyle böyle olmuş, ordan gelmiş. Babasının yana, çırak olarakdan durmuş.” demiş.

Başından deriyi çihartmış, “ Ya o da ben diyel miyim?” demiş. Perdenin arhasına gaçmış. Gardeşi köyün hocasını öldürmüş, padişahın oğlu da harmandayı öldürmüş. Yeniden kırk gece kırk günüz düğün etmişler. Padişahın oğliyen, Ahçı Sinan'ın gızını evlendirmişler. Yeniden çoluk çoca garışmış. Onlar muradına ermiş, darısı ermiyenlere.

5.100. Bebek¹¹⁵

Bir varmış, bir yomuş, yok demesi günahmış, Allah'ın gulu çokmuş.O yalan, bu yalan, deveyi yuttu bi yılan.Ya bu da mı yalan? Har da hur da, eşşeği yedirdik gurda. Atmış iki tarla firik buyda yedik, doymadık. Ya bu da mı yalan? Az gettik, uz gettik, dere depe düz gettik, altı ay bir güz gettik, döndük, baktık ki bir arpa boyu yol getmişik. Ya bu da mı yalan? Top güllesini ağzımıza attık darı diye, minareyi belimize soktuk boru diye, denizi depeledik guru diye. Geçtik denizi, garşıya baktık. Bir garpız tarlası, goca bir garpız kestik. Garpızın gafasını girdik, içine baktık ki orda bir ev var. Vardık, misafir olduk. Missafir olduk, ev sahibi dedi ki: “İki tane odamız var. Bizim oda da mı yatarsınız, bebeğin odasında mı yatarsınız?” Adam dedikine: “Bebeen odasında yatarsam, sabaha gadar ağlar; rahatsız eder. Ben sizin odanız da yatıim.”dedi. Yattı; sabah kalktı; baktikine, salonda bir tene on beş on altı yaşında dünya güzeli bir gız var. Gıza dedikine:

“Adın ney.”dedi.

“Bebek. Senin adın ney emmi?”dedi.

“Ah gızım, ah, benim adım eşşek eşşek.”dedi. Hikaye de bitti.Gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri hikaye sahibine.

5.101. Karpuz¹¹⁶

Adamın biri birgün, bir dükkanda garpızı görmüş. Adam da o zamana gadar heç garpız görmemiş. Ne olduunu bilememiş. Dükkancıya demişkine:

“Bu ney.”demiş. Dükkancı da demişki:

“Gatır yumurtası.”demiş.

“ Versene bana bir tane.”demiş. Almış adam. Habeyi omuzuna atmış, garpızıda goltuna almış. Yohuş yuharı çiharkan, garpız goltuundan yuvarlanmış. Çalının dibinde de bir davşan varmış, kaçmış. Adam eve varmış demişkine:

“ Bu gün bir gatır yumurtası aldım. Gelirken goltuumdan düştü, yuvarlandı. İçinden bir sıpa çıktı. Ha bu gadardı.”demiş. Arvat da demiş ki:

¹¹⁵ Masalın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

¹¹⁶ Masalın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Eve getirseydin, tarlaya giderken habeyi üstüne atardık. Çocukları da bindirirdik.” demiş.

“Sen oncacık sıpanın belini mi gırcıydı?” diye arvada köta çekmiş. Ortada ne sıpa var ne bir şey var.

5.102. Padişahın Üç Oğlu Dokuz Eşegi¹¹⁷

Bir varımış, bir yohmuş, yok demesi günahımış. Vakti zamanında ülkenin birinde, bir padişah varmış. Padişahın da üç tane oğlu, dokuz tane de eşsee varmış. Bir gün padişah ölmüş, vadesi tamam olmuş. Üç oğlan, dokuz eşsee üçer tane bölüşmüş. Güccük oğlan demiş ki:

“ Babam da öldü, ben burdan gediğim.” Eşşegin birine binmiş, ikisini de önüne gatmış, getmiş. Biraz gedişin, geri dönmüş; gelmiş.

“ Yav, gardeşim eşşen siz üçer tane aldınız. Bağa da iki verdiniz. Birin de satıp parasını mı bölüşeceksiniz?” demiş.

“ Kardeşim, biri de altında seninki de üç.” demişler.

“Altımdahından heç haberim yok, unutmuşum.” demiş geri dönmüş. Biraz gedişin bakmış ki bir gara böcük, pis yuvarliyip duriy, demiş ki:

“ Sen öyle pis yuvarlamıyıp, kışa zarha dutaman. Al bu eşsee de yüklet yüklet, götür.” demiş. Eşşeen birini, oraya bırakmış. Gara böcük eşşegi ne yapsın? Biraz getmiş, bir fare o deligden o deliğe giriy, o deligten o deliğe.

“ Sen de benden bu eşsee isticin de utaniyn demi, al bu da senin olsun.” Onu da oraya bırakmış. Fare eşsee neynesin? Öylenin ısıcağı yokuş yuharı gederkene, eşşeen üstünde öyle bir uykusu gelmiş, gözü gabağı açılmaz olmuş. Demiş ki:

“ Uyku gardeş, sen de bunu isticii de utaniyn. Al senin olsun, ben yürüyerek gederim.” demiş. Üçüncü eşsee de uyhuya vermiş. Oğlan getmiş, bir gahveye oturmuş. Bir cenaze geçmiş demiş ki:

¹¹⁷ Masalın ismi anlatıcının masalı hatırlaması için derlemeci tarafından söylenen sözcüklerden oluşturulmuştur.

“ Bu neci?”

“İşte böyle böyle, padişahın kızı nişanlısından gerilendi. Kim güldürürse, ona varacak. Üç defa kimse de güldüremiy, kimseye de varmiy. Herkeşin boynunu vurduru.” Genç demiş:

“ Varım bir de ben gedy.” demiş. Varmış, padişahın kızının garşısındahı boş sandalyeye oturmuş. Tabi, padişah orda, halk orda, hepsi dinniler.

“ Ey padişah gızı, ben de senin gibi bir padişah oğluydum. Babamın üç oğlu, dokuz eşşee varıdı.” demiş. Padişahın gızı, hahiynen gülmüş. Padişahın dokuz eşşeeği olur mu, diye.

“ Babam öldü, üçer tane bölüştü. Birine bindim, ikisini de önüme gattım, beri doğru geldim ki eşşek iki tane, biri yok. Gettim, gardeşlerime dedim ki:

“ Yav gardeşim, üçer tane aldınız; birinide satıp parasını mı bölüşeceksiniz? Bana iki tane vermişiniz. Yav gardeşim, senii de üç tane. Biri altında.”

“ Altımdakından heç haberim yok, unutmuşum ben.” Adamın altında eşşekten haberi olmaz mı diy, gene gülmüş padişahın gızı.

“ Beri geldim, bir gara böcük pis yuvarliyip duriy. Öyle gışa zarha mı tutulur? Eşşeen birin de ona verdim. Gara böcük eşşeeği netsin?” demiş. Gız gene gülmüş, olmuş üç.

“Birini fareye verdim.” demiş olmuş dört.

“ Birini uykuya verdim.” gene gülmüş, olmuş beş. Bunu buna vermişler. El bir kere, iki kere güldüremezken bu üç defa güldürmüş ama eski nişanlısı demişkine:

“ Sen, buranın usulunu bilmen. Burda işte, abanı omzuna çekersin. Gapının ağzında yatarsın, eşşiklikte gelinin yanına varmazsın kırk gün.” demiş. Günlük gelir; gapının ağzında abasını omzuna, kafasına çeker yatarmış. Kırk gün sonra, anası babası gelmiş. kırk gün sonra gızım işte nasıl, eyi mi? demiş ki:

“Ana, baba valla eşşiklikte yatiy, her tarafı pisliy.” Gara böcük de götünden pislik çekermiş, her tarafı pislermiş. Yok onun diyel, ikincinin. Burda yanıldık. Neyse, orda yatarmış; sabah kahar gedermiş.

“Aman gızım, bundan alak da geri nişanlına verek.” demişler. Ondan almışlar nişanlısına vermişler. Hemen uykunun haberi olmuş. Fareye haber etmişler; fare, gara böcüğe derken; üçü bir toplanmışlar.

“ Ne yapak?” Uykü demiş ki:

“ Ben onun eşiklikte yattığı yerde, gözünün gabağına dolarım. Bir adım bile öte salmam, benim vazifem bu.” Gara böcükte demiş:

“ Ben de gıçın da ne gadar büyük varsa, içerisinde pislik varısa, gıçından çeker her yere suvarım.” Fare de demiş ki:

“ Bana ne düşerse, ben de onu yaparım.” demiş. Gırk gün sonra gelmişler.

“ Gızım, nasıl eyi mi bu.” demişler. Demiş ki:

“ Valla, gene aynı onun yattığı yerde yatıy. O heç olmazsa yatıidi, kahiydi, tertemizdi. Bu bir de yattığı yerde her tarafı pisliy. Nasıl edek? Bundan da alır, başgasına verirsek, padişahın gızı gırk günde bir gişi değışiyi derler. Ne edek?”

“ Gel, gıçına bir gazzıg sohak.”

Gıçına gazzığı sokmuşlar. Gız da eğilmiş, bahim nasıl olucu? Nerden, nasıl pislici dini, bahimiş. Gara böcük gelmiş, bir gedecek yer bulamamış, getmiş fareye demiş ki:

“ Valla delig gapalı. Ben bulamiym, pis çekemiym.” Fare hemen mutfağına getmiş. Guyruğunu suya batırmış. Bi de garabibere batırmış. Adamın iki barnağına, iki burnuna da sohuşun, adam hepcirene gadar gazzıg götünden çıktığıynan gızın arnının çatına yapışmış, gızın gafası ganamış. Gara böcük de bildiğı gibi her yere pislemiş. Sabahtan gelmişler.

“Nasıl ettin gızım.” demişler.

"Aman, nasıl edicim? Bundan alın beni, eski gocama verin. Heç olmazsa tertemizdi.” demiş. Bundan geri almışlar. Padişahın gızını, padişahın oğluna vermişler. Onlar muradına ermiş, darısı ermiyenlere.

5.103. Tilkiden Korkan Adam¹¹⁸

Bir varmış, bir yokmuş. Köyün birinde, bir adam varmış. Dilkiden gorharmış. Garardimidi, dışarıya bir su dökmeye gidemezmiş.

“Aman avrat, dilki var beni götür. Aman avrat, dilki gelii. Şöyle, aman avrat; dilki gelii.” Birgün avrat, osanmış. Bunu dışarı çihışın, kapiyi örtmüş; dışarda goymuş adamı. Adam da enmiş aşşadan, follukdan bi tene yumurta almış. Çuvaldan da bir pençe un almış. Yumurtii bir cebine goymuş, unu da bir cebine goymuş, adam getmiş. Getmiş, getmiş bi tene deveye raslamış. Dev demiş ki:

“ Ben seni yicim.” demiş. Adam demiş ki:

“ Sen daşı un edersen, gözüne üfürüm ha.” demiş. Yerden bir daş alıvermiş, daşı dev görmeden şöyle atmış, cöbündeki unu çiharmış.

“ Gözüne üfürüm mü?” demiş. Dev gorkmuş:

“ Abov, daşı un etti. Bu nasıl etti.” demiş.

“ Ben, yerin beynini çihartırım vurursam. Sen de çiharabilin mi?” demiş deve. Dev vurmuş, vurmuş yerin beyni olur mu? Yerin beyni çihar mı? Adam hemen dev görmeden yumurti ayanın altına almış. Bir vurmuş, dev gorkmuş demiş:

“ Yerin beynini çiharttı bu adam. Nasıl edek?” Almış, götürmüş demiş:

“ Benim altı tane daha gardeşim var. Biz yedi gardeşik. Get, anamın sağ memanden em, yoksa seni yerler.” demiş. Hemen varmış, anasının sağ memanden emmiş. Süt gardeşleri olmuş. Bunu kimse yiyememiş. Bu orda yer, ißer, yatarmış. Demişlerkine:

“ Bunu nasıl edek, öldürek.” Bu da damda yatarmış, demişlerki işte: “Bunun üstüne su dökek; gaynar su, yedi gulplu gazannan.” Gaynar sui dökmüşler, dökmüşler. Sabaha gadar gendi de lov goymuş yata, gendi de bir köşeye yatmış garanlık da. Sabaanan kakmış, yatak, yorgan su gibi. Ben demiş:

“ Bu gün bi terlemişim; bir terlemişim; yatak, yorgan su gibi olmuş.” demiş.

¹¹⁸ Bu masalın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

“Lan, o gadar döktümüz gaynar suyu, bi ter gadar şey etmedi.” Yedi tane nar çıbu kesmişler.

“ Bunu, çıbıklar gırılana gadar, dövek.” Gene dövmüşler. Bu da gene lov goymuş yatan içine. Gendi bir köşesine saklanmış. Çıbu gırılan getmiş. Gene sabaanan kakmış, demiş:

“ Ben bugün bir düş gördüm. Düşümde, beni şip şip birileri sevdi mi, dövdü mü; şip şip sesler duydum.” demiş.

"Lan, o gadar üstünde çıbıkları gırdık, gene de bir şip şip sevme gibi geldi." demişler. "Boon(bugün) gurşunliyek bunu." demişler. Gene gendi, lovu yatırmış yataa. Gendi bir köşee saklanmış. Gurşunlamışlar, gurşunlamışlar sabahdan kakmış demiş ki: “Beni bir bire yedi, beni bir bire yedi, bugün heç yatamadım.” demiş.

“ La, bir bire gadar teysir etmemiş.” demişler. Evlerinin önünde bir gavak varmış.

“ Gel bunu, -bunlar gendiler, dutar ucunu yere deydirelirmiş- ucunu yere deydiremezse bahane edek öldürek.”

“ Benim boyum yetmez, siz dutuverin.” demiş. Dutmuşlar, vermişler. Devler birahışın, gendiyini ya güppe de gavaan üstünden, ötüyüze geçmiş.

“ Herkes ucundan tutuşun, yere deydire. Maksat üstünden ötüze hopliyeceksiniz.” E devler hopliyemez.

“ Oduna gedek.” demişler bir gün. Tüm ormanın bedenine ipi sarmış, galdırın goca goca ağaçlar kahar mı? Galdıramamışlar, geri gelmiş.

“ Siz galdıramadız, bende götürmim.” demiş.

“ Suya get.” demişler. İki tene tuluk almış. Devler bir tulukla gedermiş. Diblerine, birer tas su koymuş; üfürmüş, üfürmüş, şişirmiş. İkisini bir omzuna almış; birini yolda içmiş; birin de gelişin, evin önünde içmiş. Nise, bu her gün düş görri. Şey olii, demişler ki:

“ Senin evini, çocunu, göresin gelik; gel seni götürük.” Buna biraz yiyecek falan yükletmişler. Topal Dev'in üstüne bindirmişler. Bunu yollamışlar. Topal Dev, bunu evine götürmüş; yorulmuş. Gendi enmiş; yiyecekleri de endirişin; şöyle bir Topal Dev:

“ Uufff !” diyip de bir nefes alışın; devin nefesinden tavana, yuharı uğmuş adam.

“ O ne gezi orda.” demiş dev. Avrat da demiş ki:

“ Babasından galma bir gılcı var; herhal onu arii. Seni öldürücü gaç.” demiş. Dev gaçmış. Dilkiye raslamış, dilki demiş ki:

“ Nerden geliyn dev gardaş?”

“ Böyle böyle filan, adamı götürdüm.”

“ Lan o benden gorhar.” demiş.

“ Yav senden nasıl gorhar?”

“ Gorhar işte, gel ikimiz bir gedek de bak.” demiş. Dilki hemen gelirken, adam gene başlamış:

“ Arvat dilki geliy.” diye. Arvat demiş ki:

“ Ne gorhin, işte fırsat bu fırsat. Evin hemen suyun ucuna çıhıver. De ki, sen gedeli yedi sene oldu. Yedi dev borcun vardı. Bana gücele bir total dev mi getiriin. Dev de onu öldürür sen de gurtulun.” demiş. Arvattan biraz cesaret almış, hemen şöyle suyun ucuna çıkmış, dilkiye demişkine:

“ Sen gedeli yedi sene oldu. Yedi dev borcun vardı, gücele bir total dev mi getirin bana?” demiş. Dev demiş ki:

“ Sen beni mi öldüttürücün?” demiş dikliye. Bir bacaana basmış, bir bacaanı ayırmış. Adam da dilkiden gurtulmuş, onlar muradına ermiş.

6. SONUÇ

Günümüzde özellikle icra olaylarının ele alındığı halk bilim çalışmalarında sadece metni merkeze alarak diğer unsurların görmezden gelindiği bir anlayışla çalışmaların yapılamayacağı ortaya çıkmıştır. Bağlamsal kuram sadece metni değil metnin yanında diğer unsurları da ele alarak değerlendirme yapılmasını önermektedir. Bu nedenle özellikle icra olaylarının ele alındığı çalışmalarda bağlamsal kuramın önemi daha belirgin hale gelmektedir. Son dönemde icra olayları ele alınırken bağlamsal kuramın kuralları gözetilerek incelemeler yapılmaktadır. Bu çalışma da bağlamsal kuramın kurallarına uygun bir şekilde hazırlanmıştır.

Halk bilim çalışmalarında derleme çalışmalarıyla başlayan süreç günümüzde tüm unsurları içinde barındıran bütüncül bir yapıya doğru ilerlediği söylenebilir. Bu çalışmada bağlamsal kuram hakkında bilgi verilerek kuramın halk bilim çalışmalarındaki yeri sorgulanmıştır. Öncelikle birçok alanda kendini gösteren performans ve bağlam terimi ele alınmış, ardından halk biliminde ortaya çıkmadan önce diğer disiplinlerden halk biliminde kullanılan bağlamsal kurama nelerin zemin hazırladığı incelenmiştir. Ayrıca metni esas alan kuramlar ile bağlamsal kuram araştırmacıların eleştirileri göz önünde bulundurularak karşılaştırılmış ve bağlamsal kuramın halk bilim çalışmalarında nasıl kullanılması gerektiği değerlendirilmiştir.

Tezin ana konusunu Fatma Önkol'dan beş farklı ortamda derlenen masalların bağlamsal kuramla incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma anlatıcı, anlatım ortamı ve Fatma Önkol'un masallarının yapı-dil ve içerik özelliklerinin üzerine şekillendirilmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak öncelikle grubun özelliklerine göre meydana gelen değişikliklerin tespiti için her gruba anlatılacak masallardan iki tanesi "pilot masal" olarak seçilmiştir. Pilot masal olarak seçilen "Hayatın Tadı Tuz" ve "Padişahın Oğlu ile Çobanın Kızı" masalları tüm gruplara anlatılmıştır. Anlatıcının bütün ortamlarda anlatacağı pilot masallar rastgele seçilmiştir. Bu pilot masalarda anlatıcı zaman zaman değişiklikler yapmıştır. Bazen metni uzatıp kısaltırken bazen de formel kullanmamayı tercih etmiştir. Bunun dışında anlatıcı repertuarındaki masallardan kendisinin belirlediği dört masal daha anlatarak her gruba toplamda altı masal anlatmıştır. Anlatıcı genellikle masal seçimini dinleyicinin durumuna göre belirlemiştir. Erkeklerin bulunduğu ortamda argo, küfür vb. gibi unsurları fazla içermeyen masallar seçerken bu konuda kadın ortamında daha rahat

olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca çocuk ortamında genellikle hayvan masalları anlatmıştır. Aile ortamlarında ise hem çocukları dikkate alarak hayvan masallarına yer vermiş hem de yetişkinleri dikkate alarak onların sevebileceği tarzda masallar seçmiştir.

Çalışmada kullanılan ortamlar ‘doğal ortamda hazırlanmış yapay ortam’ şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda kaynak kişi, öncelikle İstanbul’da kadın, erkek ve çocukların bulunduğu aile ortamında masal anlatmıştır. Daha sonra bu masalları dinlediği Kahramanmaraş’ın Hartlap Köyü’nde masal anlatması sağlanmıştır. Burada ise kaynak kişinin kadın, erkek ve çocuk akrabalarından oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Kaynak kişi üçüncü olarak Kahramanmaraş’ta sadece erkeklerden oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Bu gruptaki bireyler kaynak kişinin akrabalarından oluşmaktadır. Dördüncü olarak Kahramanmaraş’ta sadece çocuklardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Beşinci olarak İkamet ettiği Gaziantep’te sadece kadınlardan oluşan bir gruba masal anlatmıştır. Bu grupta yer alan bireyler, kaynak kişinin komşularından oluşmaktadır. Bu ortamlarda görüşme, gözlem ve anket yöntemi kullanılarak inceleme yapılmıştır. Ancak anket sonuçları analiz edilirken yalnızca Kahramanmaraş’ta erkeklerden oluşan bir gruba uygulanan anket ile Gaziantep’te kadınlardan oluşan gruba uygulanan anket metinleri dikkate alınmıştır. Çünkü diğerler anket metinleri incelemeye değer bulunmamıştır. Çocuklar anketi uygulama konusunda pek başarılı olamamışlardır. Onun dışındaki diğer iki ortamda ise uyarılara rağmen gelişi güzel bütün seçenekler ‘Çok iyi’ şeklinde işaretlendiği tespit edilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini düşürecek düşünülerek o anket metinlerine analiz ve yorumlama da yer verilmemiştir. Ama kadın ve erkek ortamında yapılan anketler çalışmaya katkı sağlamıştır.

Araştırmanın sonuçları anlatıcı, anlatım ortamı ve masallarda yapı, dil ve içerik özellikleri bakımından üç boyutta değerlendirilmiştir.

Birinci boyutta, anlatıcının kişisel ve fiziksel özellikleri, yetiştiği kültürel ortamın anlatımına etkisi incelenmiştir. Anlatıcının dini inancı, eğitimi, cesaret, yardımseverlik, misafirperverlik gibi kişisel özellikleriyle; giyimi, beden dilini kullanımı ve anlatım ortamlarındaki oturuş şeklinin masal anlatımına etkisi olduğu görülmüştür.

Halk bilim çalışmalarında ihmal edilen bir unsur olan anlatım ortamı ve bu ortam içerisinde yer alan dinleyiciler, derlemeci, derleme araçları gibi unsurlara birçok çalışma

yer vermemiştir. İkinci boyut bu unsurlar üzerinden şekillenmiştir. Sydow'un deyimiyle 'pasif gelenek taşıyıcıları' yani dinleyiciler değerlendirilmeye alınmayarak daha da pasifleştirilmiştir. Bu çalışmada dinleyicilerin aktif katılımı sağlanmaya çalışarak onların da düşüncelerine yer verilmiştir.

Son aşamada ise anlatıcının, dinleyicilerin, derlemecinin masalın anlatıldığı yer ve zaman gibi unsurların masalların yapı, dil ve içeriğinde ne gibi değişikliklere yol açtığından söz edilmiştir. Masalların anlatımı sonucu elde edilen veriler sonucunda uygulamalı halk bilim yöntemleriyle masalın yeniden canlanabileceği fikri ortaya atılmıştır.

Metne etki eden diğer unsurların göz önünde bulundurulmasının önemi bu çalışmayla birlikte bir kez daha anlaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda Fatma Önkol'dan derlenen 103 adet masal, 10 adet atasözü, 35 adet bilmece, 11 adet mani, 11 adet fıkra, 9 adet efsane, 12 adet tekerleme, 4 adet sayışmaca, 2 adet çocuk oyunu ve 6 adet köy seyirlik oyunu derlenmiştir. Buradan yola çıkılarak Fatma Önkol'un repertuarının hem çok geniş hem de çok çeşitli olduğu sonucuna varılmaktadır.

Bağlamsal kuram, halk bilim çalışmalarının tamamında uygulanabilecek bir yaklaşım değildir. Ama icra olaylarının gerçekleşebildiği ya da eskiden derlenen çalışmalarda icra bilgisine ulaşabildiğimiz çalışmalara uygulanabilmekte ve bu çalışmalar açısından önem taşımaktadır. Bu yöntemle icra olayları bütüncül ve dinamik bir inceleme alanına kavuşmuştur. Halk biliminin uygulama alanını ve bakış açısını genişleten performans çalışmaları, halk bilimin icrası var oldukça varlığını koruyarak halk bilimi çalışmalarına büyük bir destek verecektir.

KAYNAKLAR

- Abrahams, R.D. (2010) Halkbiliminin Retorikal Teorisi İçin Giriş Sözleri (Çev. Ayşe Yavuz, Nilgül Aytuzlar, Emine Aydoğan) *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar* 2, 97-110 Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1968)
- Akpınar, B. (2007). *Sivas Fıkraları (Yapı, İşlev, Bağlam)*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Amos, D.B. (2006) Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru (Çev. Metin Ekici) *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar (İkinci Baskı)*, 37-57 (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1972)
- Arslan, M. ve M. Köktürk, (1999). Halk Biliminde Teori ve Yöntem Arayışları, *Milli Folklor Dergisi*, (41): 14-28
- Artun, E. (2009). *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri (Dördüncü Baskı)*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Aslan, F. (2011). İstanbul’da Bir Sene Birinci Ay Tandırbaşı Adlı Kitapta Yer Alan Masalın Performans Teoriye Göre İncelenmesi Üzerine Bir Deneme. *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi*, 44(44): 83-140.
- Assmann, J. (1997). Kültürel Bellek (*Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlatma Ve Politik Kimlik*) (Çev: Ayşe Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Aydemir, U. (2007). Meclis Kürsüsünden Temel Fıkraları: Bağlam Merkezli Halkbilimi Kuramlarıyla Bir Kültürel Analiz Denemesi, *Milli Folklor*, (75): 76-87.
- Azadovsky, M. (2002). *Sibirya’dan Bir Masal Anası* (Çev. İ. Başgöz). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bascom, W. R.(2006). Foklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar (Çev. R.Nur Aktaş Vd.) *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar* (1): 171-202 (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1984).
- Başgöz, İ. (2002). “Giriş”. *Sibirya’dan Bir Masal Anası*, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başgöz, İ. (2006). Sözlü Anlatımda Arasöz: Türk Hikâye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi (Çev. M. Ekici). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar* (1): 320-348. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1986a).
- Başgöz, İ. (2012). *Türkölü Aşk Hikâyeleri Bir Gösterim Olarak* (Birinci Baskı). İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Bayat, F. (2011). “Haşiye Metnin(Ara Söz Ve Cümlelerin) Masal Anlatımında Rolü”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. (2):5-14.
- Ben-Amos, B. (2010). Halk Bilgisinin (Folklorun) Bağlamı: İmlar ve Beklentiler (Çev. M. Ekici). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar* 3, 235-248. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1977).

- Benjamin, W. (2006) *Son Bakışta Aşk Walter Benjamin'den Seçme Yazılar* (Sunuş ve Hazırlayan: N. Gürbilek Ve Sabir Yücesoy). (Dördüncü Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Boratav, P. N.(1997). *Az Gittik Uz Gittik*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Carlson, M. (2013). *Performans(Eleştirel Bir Giriş)* (Çev: Beliz Güçbilmez) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Çıblak Coşkun, N.(2014). *Alevi Cemlerinde Nefesler*, İstanbul: Otorite Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2000a). *Aşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2000b). "Bilim Felsefesi Bağlamında Halk Bilimi Ve Halkbilimsel Bilginin Teolojik Serüveni", *Folklor Ve Edebiyat Dergisi*, (24): 27-42.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş* (Üçüncü Baskı). Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Dégh, L. (2006). Halk Anlatısı (Çev. Zerrin Karagülle). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar*,(2.Baskı) 203-234. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1972).
- Dégh, L. (2010). Hikâye Anlatıcılar (Çev. A. Koç). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar 2*, 211-223. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1989).
- Değer, M.B. (2014). *Hatay Efsanelerinin Bağlam Merkezli Halk Bilimi Yöntemleri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Dorson, R.M. (2011). *Günümüz Folklor Kuramları* (İkinci Baskı). (Çev: Selcan Gürçayır) Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Dundes, A. (2006a). Doku, Metin Ve Konteks(Çev. M. Ekici). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*(İkinci Baskı),58-77. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1980).
- Dundes, A. (2006b). Halk Kimdir? (Çev. Metin Ekici) *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, (İkinci Baskı) 11-36. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1971).
- Dundes, A. (2010). Halk Bilimi Çalışma Yöntemleri (2. Baskı) (Çev. Ayşenur Nazlı) *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, 55-70. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1859).
- Dündar H. (2002). Âşık Ali Cemali Repertuarından Parçaların Performans Teorisi Kapsamında Değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, (55): 81-94.
- Ekici, M. (2011). "Kuramlar ve Yöntemler", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*(8. Baskı), Ankara: Grafiker Yayınları, S. 57-92.
- Ekici, M. (2011). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, (4. Baskı). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

- Enninger, W. (2006). Giyim (Çev. Nebi Özdemir) *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, 418-424 . (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1992).
- Ersoy R. (2004). Performans Teori” Bağlamında Sözlü Kültür Ürünleri’nin Müzelenmesi Sorunu Üzerine Bazı Görüş ve Düşünceler. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu Bildirileri, Gazi Üniversitesi Thbmer Yayını, Ankara, Ss. 84-90.
- Ersoy, R.(2011). *Anlatıcı Ve Dinleyici Arasında, Anlatım Ortamı İçinde, İletişim Araçları ve Yolları Baraklı Âşık Mahgül Örneği*. Somut Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyumu Bildirileri, Gazi Üniversitesi Thbmer Yayını, Ankara, Ss. 345-351.
- Fıratlıgil, Z.İ. (2012). Performans Teoriye Göre Mersin Fıkralarının İcrasında Anlatıcı, Dinleyici ve Bağlamın Önemi. *International Journal Of Social Science* 5(1), 115-130.
- Fidan, S. (2008). *Anadolu Folklorunda Askerlik (Adana, Gaziantep, Kayseri Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Gabbert, L. (2014). Metin/Bağlam Anlaşmazlığı ve Halk Biliminde Davranışsal Yaklaşımların Ortaya Çıkışı. (Çev. M. Kösemek, G. Tekin). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar 4*, 110-116. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1999).
- Güleç, H. (2002). *Halk Edebiyatı*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Günay, U. (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*. (İkinci Baskı). Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Halıcı, F. (1985). *Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler I*. Ankara:Konya Kültür Ve Turizm Derneği Yayını.
- Honko, L. (2006). Ağıtlar: Yeniden Yaratma, Yapı Ve Tür Problemleri (Çev. İsmail Görkem) *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1* (İkinci Basım) 139-150. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1979-1980).
- İşler, Abdulkadir (2001) “Hartlap Güreşleri”, *Geçmişten Günümüze Hartlap Dergisi*, S.1, S.55-57.
- Karataş, P. (2005). Performans Teori Doğrultusunda Bir Türkünün İncelenmesi: Elimi Sundum Astara, *Folklor- Edebiyat Dergisi(Türk Halk Müziği Özel Sayısı)*,11(42):205-215.
- Kısa, Hasan (2001) “Sosyal ve Kültürel Yapısı”, *Geçmişten Günümüze Hartlap Dergisi*, (1): 39-52.
- Magoulıck, M. (2014). Halk Bilimi Tarihi. (Çev. S. Teyek). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar 4*, 31-43. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, ?).
- Moran, B. (2012). *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi* (Yirmi İkinci Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Oğuz, M.Ö. (2000a). *Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Oğuz, M.Ö. ve Gürçayır, S. (Editörler). (2010). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2 (İkinci Baskı)*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Oğuz, M.Ö., Eker, G.Ö., Ekici, M., Özdemir, N. ve Gürçayır, S. (Editörler). (2006). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1 (İkinci Baskı)*, Ankara: Milli Folklor Yayınları.
- Oğuz, M.Ö.,Baki, Z.S. ve Tekin G., (Editörler). (2014). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 4*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Oğuz, M.Ö.,Gürçayır, S. ve Çalış, S. (Editörler). (2009). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Oğuz, Ö. (2000b). Metin ve Anlatım Ortamı Merkezli Kuramların Türk Halkbilimi Çalışmalarına Uygulanması Üzerine Bazı Dikkatler. *Uluslar Arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultay Bildirileri*, 549-553. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Ong, W. J. (2010). Sözlü ve Yazılı Kültür (Sözün Teknolojileşmesi). İstanbul: Metis Yayınları.
- Oruç Ş. (2010). Avrupa Masallarının Üslup Özelliklerini İnceleyen Bir Masal Araştırmacı (İkinci Baskı) *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, (251-256).
- Ölçer-Özünel, E. (2006). *Masal Mekânında Kadın Olmak* (Birinci Baskı). Ankara: Geleneksel Yayınevi.
- Ölçer-Özünel, E. (2011). Yazının İzinde Masal Haritalarını Okuma Denemesi: Masal Tarihine Yeniden Bakmak. *Milli Folklor*, (91): 60-71.
- Önkol, A. (2011). *Kahramanmaraş ili Hartlap Köyü Anlatı Geleneği*, Mersin Üniversitesi, Yayınlanmamış Lisans Tezi.
- Öztürk, S. (2006). “İletişim Bilimi ile Halkbilimini Buluşturan Bir Bilim İnsanı: İlhan Başgöz”, *Folklor Edebiyat Dergisi*. 12(48):45-59.
- Radloff, W. and I. Kunos (1988). *Proben (Der Volksliteratur Der Türkischen Stamme Vuu)* (Çev. Saim Sakaoğlu, Metin Ergun). Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Matbaası.
- Randall, W. L. (1999). *Bizi ‘Biz’ Yapan Hikâyeler Kendimizi Yaratmak Üzerine Bir Deneme*(Çev. Ş.S.Kaya). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi. (Eserin Orijinali 1995 Yılında Yayınlandı).
- Reichl, K. (2002). *Türk Boylarının Destanları* (Çev. M. Ekici). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları No:805.
- Saçkesen, A. (2003). *İzmir’de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Sakaoğlu, S. (2007). Masal Araştırmaları (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sarıtaş, S. (2009). Halk Anlatılarında Hayat Hikâyesi Unsuru. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (40), 171-178.
- Sokolov, Y.M. (2009). Folklor: Tarih ve Kuram (Çev: Yerke Özer). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Sydow, C.W.V. (2010). Coğrafya ve Masal Ekotipleri(Çev. T. Işıkhani). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar 2*, 61-70. (Orijinal Makalenin Yayın Tarihi, 1934).
- Şimşek, E. (2002). “Malatyalı Bir Masal Anası: Suzan Geniş”, *Milli Folklor Dergisi*, S.56, S.109-120
- Taşdemir H. (2007). *Hacı Murat Utar’ın Anlatılarının Performans Teoriye Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türk, S. (2001) “Tarihçesi”, *Geçmişten Günümüze Hartlap Dergisi*, (1): 1-7.
- Yolcu, M.A. (2012). Kadın İcracılar Bağlamında Balıkesir Düğün Törenlerinde Mani İcrası. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(22): 113-132.

EKLER

EK-1. Anlatıcının Masal Dışındaki Anlatı Metinleri

Atasözleri

1. “Meylis de arif ol, kelemi dinle; el iki söylerse, sen bir söyle; bilersen güzel bir şey anlat, ibret alsınlar; bilmezsen sus da seslenme, seni bir adam sansınlar.”
2. “Yazın daşa, gışın daşa, yazın yaşa, meylis de başa oturma; çünkü sorumluluk almak zor bir şey. Başa oturdun mu hahını vereceksin; yaşa daşa da oturdun mu hasta olacaksın.”
3. “El yumruunu görmiyen, gendi yumrunu gantar sanar.”
4. “Öküz öküzün buynuzun da gan görmezse, gorkmaz.”
5. “Öd(od) düştüü yeri yakar.”
6. “Altın gapılımin, ağaç gapiliye dilaa düşer.”
7. “El elden üstündür.”
8. “Çocuum temiz diyen, erim eyi diyen, sözünden utanır.”
9. “Komşu komşunun külüne möhteç.”
10. “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.”

Bilmeceler

1. “Tükenmezden doldurdum, töremeze yüklettim, sallanmazdan geçdim, satılmaza mal ettim.”
1. **Cevabı:** “Tükenmez: toprak, töremez: katır, sallanmaz: köprü, satılmaz: camii.”
2. “Babası küm küm goca, anası gazel gözel, gızı da ondan güzel, oğlu meylis de gezer.”
2. **Cevabı:** “Babası: üzümün yani tiyeği ağacı, anası da: gazeli yaprağı gazel güzel, gızı da: üzümü, oğlu da: şiresi pekmezi.”
3. “Bir oda, bomboş geniş bir oda ve yüksek bir oda, ortada bir tane ip asılı. Bir adam asılmış, içerden kapı kitli. Bir garış boyunda su var, başka bi şey yok. Bu adam buraya nasıl asılmış. Boyu yetecek gibi değil, üstüne basacak bi şey de yok. Nasıl asılmış?”
3. **Cevabı:** “Galıp galıp buzları üst üste goymuş. Asılmış buzlar da eriyşin su olmuş.”
4. “İçi yeşil, dışı beyaz ganeler. Akli olan akıl verip bileler, akli olmiyen mangevinde galalar.”
4. **Cevabı:** “Antep fıstı.”
5. “Ay gibi eyri duz gibi acı bunu bilmeyen guzlacı nedir?”

5. Cevabı: “Sarımsak.”

6. “Sabahtan kaktım, dağ gördüm. Et sakallı adam gördüm, köpük gusan daş gördüm, duzsuz pişen aş gördüm. Neymiş?”

6. Cevabı: “Sabahtan kaktım dağ gördüm: şafak, et sakallı adam gördüm: horuz, köpük gusan daş gördüm: sabın, tuzsuz pişen aş gördüm: hapısa pekmezle yapılan şey.”

7. “Anan ağzını açar, baban içine sokar.”

7. Cevabı: “Çorapla ayak.”

8. “Pencereden baktım ki aniin başına, bir goca çökmüş.”

8. Cevabı: “Yorgan.”

9. Gıllı ağzını açar, cılbak içine gaçar.

9.Cevabı: Kaşıkla sakal, bıyık

10. “Başı sallanır, dibi gıllanır.”

10. Cevabı: “Kirmen, eskiden iplik eğirirlermiş.”

11. “Gelin yatar, güva dürter.”

11. Cevabı: Çıtpıt.

12. “Topalaam yarına.”

12. Cevabı: “Düğme, ilik.”

13. “Çarşıdan alınmaz, mendile goyulmaz, dadına doyulmaz.”

13. Cevabı: “Uyku.”

14. “Kahın yatak, gılliyi gılliyeye gatak.”

14. Cevabı: “Kiprik.”

15. “Gırmızı duvar üstünde, ağ kuş oturur.”

15. Cevabı: “Diş.”

16. “Yedi delikli tokmak, bunu bilmiyen ahmak.”

16. Cevabı: “Gafa kulak, göz, ağız, burun.”

17. “Gıysıra gittim; çay sıra geldim; azzım belimde, acımdan öldüm.”

17. Cevabı: “Oruç.”

18. “Yeraltında gümüş düğme.”

18. Cevabı: “Çiğdem.”

19. “Yeraltında burgur gaynar.”

19.Cevabı: “Garinça.”

20. “Yeraltında yağlı gayış.”

20. Cevabı: “Yılan.”

21. “Suya düşer ıslanmaz, yere düşer paslanmaz, etini kessen seslenmez.”

- 21. Cevabı:** “Etini kessen seslenmez: ölü, suya düşer ıslanmaz: güneş, yere düşer paslanmaz: altın.”
- 22.** “Öteçe hendek, beriçe hendek, içinde bir gundak.”
- 22. Cevabı:** Ölü, mezar.
- 23.** “Birgün bir araba gidermiş. Polis, trafik pulisi: “ Dur.” demiş, durmamış. İşaret etmiş, durmamış. Yetişmiş peşinden demiş: “ Ben işaret ettim. Niye durmadın?”
- “ Ağır hastam var.” demiş.
- “ Hasta senin neyin?” demiş.
- “ Hasta benim babam amma ben babamın oğlu değilim.” demiş.”
- 23. Cevabı:** Gızıymış şöfer.
- 24.** “Bir kadınla bir erkek, beraber yemek yiyolarmış. Dışarda bir adam ordan geçerken demişkine: “ Şuna bak, şuna, utanmazlar barabar yemek yiyolar.” demiş. Kadın demişkine: “ Bu adam yabancı değil ki, bunun anası benim anamın gaynanası.” demiş.”
- 24. Cevabı:** “Babasıymış.”
- 25.** “Azı aşşa teke daşşa bunu bilmiyen mazman eşşaa.”
- 25. Cevabı:** “Patlıcan.”
- 26.** “Albay gızıyenen, yarbay avradiyenen, üç elmayı nasıl paylaştılar?”
- 26. Cevabı:** “Zaten üç taneler. O, albayın gızı, yarbayın avradı.”
- 27.** “Şekere benzer tadı yok; gökte uçar, ganadı yok.”
- 27. Cevabı:** “Gar (kar).”
- 28.** “Benim bir oğlum var, babasından uzun.”
- 28. Cevabı:** “Ateşle, duman. Oğlu duman, ateş de babası.”
- 29.** “Benim bir oğlum var, dama çıkar, aşşa işer.”
- 29. Cevabı:** “Oluk, akan su; damdan akan, yağmur suyu.”
- 30.** “Zenginin, cöbüne goyduu; fakirin, dışarı attı.”
- 30. Cevabı:** “Sümük.”
- 31.** “Salladım, sekiye attım.”
- 31. Cevabı:** “Sümük.”
- 32.** “Garanlık da gadı oturur.”
- 32. Cevabı:** “Bok.”
- 33.** “Ben gederim, gendi geder. Ardısıma tin tin eder.”
- 33. Cevabı:** “Kölge.”
- 34.** “Çarşıdan aldım bir tane, eve getirdim bin tane.”
- 34. Cevabı:** “Nar.”
- 35.** “Allah yapar yapısını, demir açar gapısını.”
- 35. Cevabı:** “Garpız.”

Maniler

1. Maydanuz ot değil mi?
Yaprağı dört değil mi?
Yarim gresim geldi?
Bu bana dert değil mi?
2. Gara gara gazanlar,
Gara yazı yazanlar,
yüzü görmesin,
Aramızı bozanlar.
3. Gaynana gazan garası,
Görüm yürek yarası,
İkisinde Allah alası,
Oğlu da bana galası.
4. Gaynanayı netmeli,
Merduvandan atmalı,
Gaynar gazana atmalı,
Yandım gelin dedikçe,
Altına odun atmalı.
5. Patlıcanı haşladım,
Doldurmaya başladım,
Yarim aklıma düştü,
Ağlamaya başladım.
6. Merduvanım kırk ayak,
Kırkına vurdum dayak,
Yarim şordan gelirken,
Goşarım yalın ayak.

7. Köşe başında maşa,
Gel gişi beni boşa,
Boşamazsan boşama,
Bende varrım zerhoşa.
8. Garpuz kestim gan çıktı,
Benim sevdiğim oğlan,
İçinden yılan çıktı.
9. Vur hançeri kalbime,
Kalbim ganasın,
Fazla derine enme,
Orda sen varsın.
10. İstanbul'un yollarına,
Altın saat oğlumun gollarına.
11. Bahçelerde pırasa,
Dallarına gar yağsa,
Gızlar gocasız galsa,
Oğlanlara yalvarsa.

Fıkralar

Pekmez¹¹⁹

Bizim Hartlap'tan, başka yere pekmez satmiye getmişler. Öteberi satmiye getmişler. Oruya varışın bir eve varmışlar. Ev sabi kadında evde yokmuş. Eskiden öteberi satanlara çerçi derlermiş. İşte varmışlar eve kimse yok. Şöyle dokuz on yaşlarında bi kız var.

Adamlar:

“Kızım, yiyecek bişe yok mu? Acıktık.” demişler.

¹¹⁹Fıkranın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Kız:

“Pekmez yer misiniz emmi?” demiş. Adamlar: “Yerik kızım.” demişler. Bizim köyün hocası birde Emeksiz derler adama ikisi bir getmişler çerçiliğe.

Adamlar:

“Getir kızım yerik.” demişler. Köyde zaten her zaman yumşak ekmeğin sofranın arasında dolu olur. Gız ekme getirmiş. Bir de eskiden öyle kap kaşık çok olmazmış çanak çömlek olurmuş, bir çanak pekmez koymuş getirmiş. Bunlar yemişler.

Gız:

“Bir çanak daha getirim mi emmi?” demiş.

Adamlar:

“Getir gızım.” demişler. Gız, getmiş bir çanak pekmez daha doldurmuş getirmiş. Onda yemişler. Eee iki çanak pekmezi yişin epey olmuş karnıları. Kız demiş ki:

“Emmi bir çanak bekmez daha getirim mi?” demiş.

Adamlar:

“Kızım anan maraklanmaz mı (kızmazmı)?” demiş.

Gız:

“Yok emmi yok. Anam niye maraklansın ona sıçan (büyük fare) düşük. Zaten anam dökücü.” demiş. Adamlar: “Sen bize sıçan düşük pekmezi mi yedirdin?” demişler. Çana yere çalmışlar. Yere çalışın çana kırmışlar

Gız: “Aman emmi! İtin çananı kırdınız. Biz ite neyden yemek vericik?” demiş.

Bir Bizden Bir Vızdan¹²⁰

İmirballılar giderken uyuları gelii.

Adam diy ki (diyor ki):

“Birimiz yatak, birimiz bekliye” diy.

¹²⁰ Fıkranın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

Adamın biri yatıı, uyıı. Öbürü de silah elinde adamın başında bekli. Bir sinek geliı, adamın arnına(alnına) gonıı(konuyor). Adam, sineği ‘tak!’ diye çekip vurıı. Ee adam da öliı, bu arada adamın arnındaki sinekte kaçıp gedıı halbuki. Vuran adam diy ki:

“Bir bizden bir vızdan” diy. Sinaa de(sineği de) öldürdüm sanıı.

Zehirli Baklava¹²¹

Şimdi bir gün bu, Nasrettin Hoca’nın hocası namaza gidiyo. Namaza tam giderken gapıdan bir tepsi baklava geliyor.

Hoca diyor ki:

“Çocuklar, bu baklava zehirlidir; ellemeyin kaldırın dursun.” diyor.

Hoca namaza gedişin, baklava tepsisini kaldırıyorlar. Tabi hoca getmese, namaz geçecek; getse, çocuklar baklava yiyecek. Onun için hoca giderken baklava zehirli diyor.

Hoca gidince hemen Nasrettin diyor ki:

“Baklavayı yeyin.”

Çocuklar:

“Yav! Hoca bişey der.” diyorlar.

“Yok. Ben yedim derim; siz yeyin” dii.

Çocuklar baklavanın hepsini yiyorlar. Nasrettin de, hocanın deyneni kırıyor, oturuyor.

“Yav! Ne yaptın? Hem bize baklavayı yedirdin, hem de hocanın deyneni gırdın. Hoca bizi dövecek.” diyorlar.

Hoca geliyor:

“Baklavayı, kim yedi? dii. Nasrettin diyor ki:

“Hoca efendi, deyneni gırdım gazara. Sen gelmeden ölüm diye de baklavanın hepsini yedim.” diyor.

¹²¹ Fıkranın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Nasrettin Hoca¹²²

Birgün, hocanın bir kadına göönü düşmüş. Göönü düşüşün, gendi de minarenin başiindiymiş. Minarenin dibinden de gariinen goca giderkene hoca:

“ Notiisiz(ne yapıyorsunuz) lan öyle?” diye çarmış.

Onlar da:

“ Bişe yapmiik.” demiş.

Hoca:

“ Nasıl bişe yapmisiz? Ayıp sizin yaptınız.” demiş.

Onlar da:

“ Bişe yapmadık hoca efendi.”

Hoca:

“ Gel buraya bahim. Ben enmiym aşşa” demiş. Adamı yoharı çihartmış.

Hoca:

“ Gel bahım. Gariin yanna ben durum bahim, nasıl görükii. Ayıp diye bişee olimii, olmimii bahım. O zaman görün.” demiş.

Adamda safımiş. Çıkmış minarenin başına. Gendi de minarenin dibinde avrada tecavüz etmiş. “ Gariin yanna azcık yaklaşşın nasıl görünü? demiş.

Adam da:

“ Amaa aynaan (gerçekten) tecavüz edii gibi görünüii.” demiş.

Hoca:

“ Hah! İşte bende sizi öyle gördüm de ondan sinirlendim. Yaa, nasıl görükimiş üceden?” demiş.

Adam da:

“ Vallaa, aynı tecavüz edii gibi görükii hocam.” demiş.

¹²² Fıkranın ismi fıkra tipinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Sulu Götürüp Susuz Getiririm¹²³

Maraş'ta bir gün, sokak başında kahvede otururken; Maraşlıların, Hartlaplılar demişler ki:

“Hartlaplıların gözü açık. Hartlaplılar, Maraşlıları ağ suya götürür; susuz getirir.”

Olur olmaz derken; bir Maraşlı, bir de Hartlaplı yörün bahim (yürü bakayım) getmişler. Ağ suya, oruya varışın; Hartlaplı demiş ki:

“Oğlum, ağ suyun kenarına varışın. Ben içtim, diyecem; sen içirmedim, diyen. Kim inanacak. Yörü gedek. Maraştan iki adam alak(alıp), gelek(gelelim). Ben bu suyu sana içirmicam.” demiş.

Hartlaplı, Maraşlı'ya içirmiycek ya suyu, içirmemiş. Geri gelmişler. Maraşlı'ya demişler ki:

“İçtin mi?”

Maraşlı:

“Yok. İki adam götürecez işte. Bu içirmicek; bende içecem.”

Kahvedeki Maraşlılar da demiş ki:

“Lan oğlum, Maraşlılar'ı yere batırdın. İçeydin de, gene geleydin. Ağ suya gadar varmışın; içmemişin. Adam seni dövecek mi? İşte böyle içirmeyecek.

Değirmenci ile Derviş¹²⁴

Adamın biri değirmene un öğütmeye getmiş.

Değirmenci demiş ki:

“Söz, söz açaar; Söz bilmeyen sözden kaçar. Bir gırat un üğünene gadar, abaradan na gadar su geçer” demiş.

Değirmene buyday getiren adam da demiş ki:

“Devrişim(dervişim), derteriim(dert eriyim), Yerleri yırtarım. Sen suyu harala doldu; Ben sabahleyin gelir dartarım” demiş.

¹²³ Fıkranın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

¹²⁴ Fıkranın ismi kahramanlarından yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

Ökkeş¹²⁵

Bir gün, dolmuş geliyormuş. Maraş'tan başka yere giderken asker yolda durduruyor. Asker diyor ki:

“ Adı Ökkeş olanların hepsi insin.”

Dolmuşun içindekinin hepsi inii. Bitanesi kalıyor.

Asker diyor kine:

“ Senin adın ney?”

Kalan adam da:

“ Benim adım Ökkeş oğlu Ökkeş.” dii.

Dokuz Metresi de Evde¹²⁶

Eskiden uzun fistan(elbise) giyerlermiş. Tuman (pijama-don) bilmezlermiş, gencin biri de nişanlanmış, nişanlanışın getmiş, 10 metre bez almış, 1 metresini kesmiş tuman dikmiş. 9 metresini de evde bırakmış. Tumanı geymiş, nişanlısının getmiş. Nişanlısının yanna giderken. Yolda tuvalete gidesi gelmiş, tumanı çıkarmış, yolun kenarına koymuş, tuvaletini yapışında tumanı orda unutmuş, öyle getmiş nişanlısının da yanına varıp oturuşun şöyle biraz fistanını yukarı çekmiş. Çömelmış. Güya (yani) tumanını gıza gösterecek amma ayanda (ayağında) tuman yok. Heç haberi yok. Kız da şöyle gözünün ucinen, (ucuyla) kenarinen şöyle bakışın.

Adam:

“Ne bakın kız dokuz metresi evde durii.” demiş. Kız:

“Abov! ben buna varmam.” demiş.

Maraş'ın Konuşması¹²⁷

Adamın biri bir gün Maraş'a gidiyor, diyor ki:

“Bu Maraş'ın konuşmalarının hepsini öğreneceğim.” diyor. Gidiyor üç ay maraşta kalıyor. Üç aydan sonra tren istasyonuna geliyor. Adam:

¹²⁵ Fıkranın ismi anlatıcı tarafından verilmiştir.

¹²⁶ Fıkranın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

¹²⁷ Fıkranın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Tren gitti mi?” diyor.

Adamın biri:

“Hoho!” diyor. O geçii bir adam daha geliyu.

Adam biraz bekli diyor ki:

“Arkadaş, tren getti mi?” diyo.

O adam da:

“Hoohoo!” dii. Adam gene bişey anlami biraz durii. Bi adam daha gelii.

Adam yine: “Arkadaş, tren getti mi?” diy.

Adam:

“Hooohoo!” diyu. Gene (yine) adam bişey anlami. Biraz daha duri. Bi adam daha rastli adam geliy:

“Arkadaş, tren getti mi?” diy.

O adam da:

“Üfüüüfff (ıslık çalıyor) diyor.

Adam:

Allah Allah, adam anlamıyo. Gene bir adam geliyo soruyor. Adamı tutuyor: “arkadaş tren getti mi? Birine sordum: “Ohoo!” dedi. Birine sordum: “Ohooo!” dedi. Birine sordum: “Ohoooohooo!” dedi. Birine sordum: “üfüffft!” dedi.

Adam:

“Arkadaş, işte ilk diyen, tren yeni getti. İkinci gideli biraz oldu. Üçüncü, gidende çoktan getti. O ıslık çalanda, yerine çoktan vardı.” demiş.

Adam:

“Aman! üç ayda boşa burda para harcamışım, bir maraşın hohosunu bile belliyememişim.” diyor.

Mezarda Yumurta Pişiren Adam¹²⁸

Derabazında (Dereboğazı) köyünün kahvesinde otururken köylüler demişler ki:

“Kim mezara gidebilir, bir yumurta pişirip yiyebilir?”

Adamın bitanesi demiş:

“Ben gedip pişirip yiyebilirim.” Yatsın, namazdan sonra gece karanlıktır. Adam yumurtayı yağı tavayı almış. Getmiş. Bitanesi de genninden önce varmış oraya.

Köylüler:

“İşte filan mezarın daşının, dibinde bişireceksin.” demişler. O gendinden önce geden adam oruya yatmış. Saklanmış. Adam ateşi yakmış. Yağı goymuş oruya.

Orda yatan adam:

“Ordan elini uzatıyomuş. Bana da ver.” diyomuş.

Adam da:

“Dur, yavaş beraber yiyelim.” demiş. Adam, yağı iyce yakmış yakmış yağı adamın, avucunun ortasına biraz yağ dökmüş. Adam avucunu çekmiş. Elini çekişin adam da yumurtayı pişirmiş. Orda yemiş. Kahveye gelmiş. Eli yanan adam ondan önce gelmiş.

Yumurtayı pişiren adam demiş ki:

“Arkadaş biriniz benden önce yediniz yumurtayı. Herkes elini uzatsın.” demiş. Adamın eli yanmış tabi adam 3-4 ay işe gidememiş. Bu adam pişman olmuş. Tabi diğer adam da cesaretliymiş korkmamış.

Mezardaki Kazık¹²⁹

Bir gün de gene Dereboğazı'nda köylüler demişler ki:

“ Mezarlağ gedip bir kazzık çakıp gelebilir misiniz?” demişler.

Adamın biri:

¹²⁸ Fıkranın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

¹²⁹ Fıkranın ismi içeriğinden yola çıkılarak derlemeci tarafından verilmiştir.

“Ben giderim. Korkmam.” demiş. Adam getmiş. Tabi ötekiler de orda saklanı essehten oraya gidecek mi? Gedemeycek mi? diye. Eskiden de uzun fistan giyerlermiş. Fistanını da beraber çakmış. Kahim de gelim. Derkene ölü gendini duttu, zannetmiş. Adam orda bayılmış. Adam bayılışın.

Köylüler:

“Korkma korkma! Eteni de (eteğini de) kazzıknan beraber çakdın. Ölü falan tutmadı. Bizde buradayız.” demişler. Ondan sonrada bu şakayı bırakmışlar.

Efsaneler

1. Eskiden biz ebe derdik şimdikiler nene, babanne diyeler. Ebem, benimle yaşıt olan ve benden bir buçuk yaş büyük olan emmilerimin oğullarıyla, babamın oğlu olmadığı için beni götürü. Bizi alır götürür; öbür köylere falan gider. Sabah ezanı kalktımı, bizi de galdırır. Rahmetlik şimdi galdırmasın. Çabuk gidin, elinizi yüzünü yıhayın, buradan bahim üç defa yihiciniz derdi. Giderdik. Onlar oğlan çocuğu hemen yüzlerine suyu çarpar gaçarlar ben elimi yüzümü üç kere yihim ebem ordan bahi diye. Baktım, şapkalı bir adam “Gel gel, gel gel.” diy. arada da su var. Ben diyimki:

“Ebem bahi, döver.” diyim. Gaçtım gittim ebemin yanına. Buysa, beni orda çağırın cinmiş. Sonra büyüklerden duydum.

2. Bir gün de babam, davar güdi. beni de götürdü. Bir başka köyde güleş (güreş) varmış. Babam, güleşe geddi. Geç galdık. Davarlar da köye yaklaşşın mezarlığın yandan davarlar, goşa goşa gedişin. Ben tek galdım. Gene böyle bir dere var, ufak bir su var. Gene şapkalı bir adam: “Gel gel, gel gel.” diy. Mezarlığın o zaman etrafında duvar falan yok, boşluk. Bende mezarlıktan falan gorkmam. Doğru gettim; mezarlığın içine öte ben mezarlığın içine gedişin gayboldu. Ben de adam geddi sanim. Buysa, cinmiş. Sonra anam, babamla gonusurkan duydum. Beni çağırın cinmiş, mezarlıktan geldiğim için peşime düşememiş. Böyle birkaç kez gördüm.

3. Bir kere de böyle ecer gelinidim. Evin arkasında punar var. Kayın babam dedi ki:

“Get. Su getir; abdest alacağım.” dedi.

Akşam ile yatsı arasıydı. Böyle yaşlı, beyaz sakallı bir ihtiyar:

“Bana su ver de içim.” diy. Ben de:

“Gayın babam maraklanır. Şimdi abdest alıcı. Gedim. Bunu verim de gelim.” dedim.

Yaşlı adam:

“ Get ver de gel.” diy. Suyu gayın babama verdim. Merdivenlerden inidim.

Gayınnam dedi ki:

“ Nere gedin?” dedi. Dedim ki:

“Tutun dibindağ çalılarının yanında bir ihtiyar oturi. Su istedi.” dedim. Gayınnam:

“De! getmesuyun başında oturise alsın. İçsin.” dedi. Rahmetlik beni Salmadı. Sonra içerde gayın babama derken duydum. Cinimiş orda herkes görmüş. Beni çarpacakmış getsem. Böyle iki üç kere de ben gördüm.

4. Anam rahmetlik anlatırdı. Bizim köyde iki gomşu birbirlerine derlerdi. Hasan dere derlerdi ismine dere vardı. Köyde çok su olmadığı için oraya gider çamaşır yıharlardı. Ben hatırlıyorum. Anam rahmetlik bizi de götürürdü. Şimdi götürmesin. Bizi de yıhardı; çamaşıruları da. İki gomşu gelin birbirlerine diyler ki: “yarın gedip çamaşır yıhayak” diyler. Erkenden kahiler gomşunun biri diğerini çağrı gediler. Buysa, çağıran cinmiş gelin oraya varışın anlı. İki gelin gediler. Bili cin olduğunuda heç oralı olmi cin de diy ki beni tanımadı. Çamaşıruları yihiler bitiriler. Cin:

“Gel eşim seni çimdirim.” diy. Gelin de cinden daha üstün çıhi:

“Yok eşim. Ben seni çimdirim de sonra da sen beni çimdir.” diy. Cin diy ki:

“Nasıl olsa beni tanımadı. Bu bana iki tas su döküverir. Gendide yıhanırken gendini çarparım ben diy.”

Gelin cini soyi saçlarını toplu üstünde toplu iğne varmış. Toplu iğneyi saçlarına vuri. Üstünde toplu iğne olursa sana yaklaşılamazmış. Toplu iğneyi saçlarına vuruşun heç kımıldeyemi orda hödük gibi oturi. Köye gedi gelin gayın babasını, gocasını hepsini galdırı. Köylüler de geli. Geliler ki cin orda oturi. Cini vura vura öldüriler.

5. Bizim Hartlap'ta bir hoca bir gün anlatı böyle bir mecliste. Biz o zamanlar gencik, çocuğ daha. Hoca yaşlı, diy ki:

“Bir adamı cin çarpmış. Ne yi ne içi öyle yati. Biz, üç tene hocayık. Üçümüz birden elimizde Kur’an bunu ohik. Ben, eve geldim şöyle oturdum. Kur’an ohidim. Kur’an ohuduğum yerde uyuklamışım.” diy.

Beş altı tana adam, goca traktör tekeri gibi bir tekeri galdırdılar: “Bunu boynuna geçirek; ama arhadaşları var.” diyeler. Sonra tekrar: “Bunu boynuna geçirek; ama arhadaşları var.” diyeler. “Öyle derlerken. Bir uyandım ki Kur’an-ı Kerim elimde bir şehadet kelimesi çektim. O tekeri boynuma geçirselerdi. Beni o dertten kimse ayıktıramazdı. Gene ki tek ohumamışım. birkaç arhadaşım la ohuduğum için beni o dertten gurtardılar. Yani ona rağmen bırakmadık. Biz o adamı ohuya ohuya eyi ettik.” diy.

6. Bizim orda, Büyük Nacar, Küçük Nacar derler; iki tane köy var. Gayın babam da oralardan hoca ya ohunmaya gelirler. Ordan bir gadın, geldi. Gadın, gendi anlatii:

“ Benim oğlum yedi yaşındaydı. Herkesin çocuğu gendine güzel. Ama benim oğlum, güzeldi. Hele gözleri, bir güzel. Allah’ım övmüş yaratmış. Bir dilençi geldi. Bir sahen bulgur, verdim. Ağacın dibine, oturdu. Çocuk da yanımızdaydı. Dilenci:

“ Anam oğluyun da gözleri, nagdar gözelmäş. Ben daha böyle göz, görmedim.” dedi. Ben heç görmedim. Çocuk, yanımızdan kalkmış; ağaca çıkmış. Bir de baktık ki paaat! Çocuk yere düştü. Gözüne, daş çakıldı. Gözünün biri, hemen çıktı. İşte buna böyle nazar değdi hoca efendi.” diye gayın babama anlatii.

7. Bizim, bir gomşumuz vardı. Maraştan, yıraktan bir tanıdık. Öyle akraba falan değil, gomşu. Gadın, gocasından ayrılmış. Biz de gendilere, misafirliğe vardık; oturduk. Gadın, bir darak yazdırmış. Gadın diy ki:

“ Aha şimdi ben, bu darağ yazdırdım. Bayağı, saç taradığın darak. Ben, bunu sobanın altına goyim. Bu darak ısındıkça, o adama bir ateş düşer. Ben bu darağı, ohuttum; yazdırdım.” dedi.

Gözümüzün önünde, gış günü, sobanın altına darağ goydu. Onbeş yirmi dakika gadar sonra, dışarıdan bir ses gelii.

“ Nolur, gurbanım. Afeden; b...h, s...ç yiyim. İstersen, beni künde döv. Ben, senin için öliim. Ben, seni seviim.” Adam, bar bar baari. Gadın da içerde gülüi.

“ Bak, nasıl köpek gibi üriy. Yani, bu gonu gomşuya garşı, her gün ürdürüm bunu. Eyi ettim, gendine. Gendi, beni bırakır mı?” Yani böyle gördüm bunu da.

8. Anam rahmetlik vefat etti. Acık ağlık. Canım sıhili ağlim. Bir gün rüyamda gördüm. Rahmetlik dedi ki:

“ Gel kızım gedek.” dedi. Kalktım onla gettim. Şöyle yol ayrımına vardık. Büyükçe bir ağaç ağacın dibinden de nasıl güzel su ahi. Benim de beş tene güççük çocuğum var. Baktım rahmetlik dedi ki:

“Gel sen gene geri dön. Gocan, çocuklara bahamaz rezil, perişan olurlar.” dedi. Anam, orda gayboldu. Ben de ordan eve geldim. Uyandım ki yataktayım. Anamı, rüyamda görmüşüm.

9. Nerden baksan, bir elli sene oldu. Ben, o zaman çocuktum. Bizim Hartlap köyünde, bir hoca vardı. ‘Hafız hoca’ derlerdi. Bir de sıhiye derlerdi. Eskiden, köylerde doktor olmazdı. Hoca’nın gızı da sıhiyeye evliydi. Kızın kocası da sonra çocuğu olmiy diyni, üstene başka bir avrat aldı. Bu sefer eski garısı da hamile olmuş. Bu avrat, hocanın gızından olan çocuğun, ay hali oluşun; kırkliyken, o çocuğun bezini tutunmuş. Çocuğun kırhı çıkmadan, bezini ay hali gören bir gadın dutunursa, o çocuğu kırkbasarmış.

O da adamın heç oğlu yok. Bir, iki tane gızı var; bir tek bir oğlu var. Bu çocuk, eridi eridii. Köyün avratları, diyeler ki:

“ Bu çocuğu, kırk basmış.”

Eskiden, falcıya, cinciye inanırlarmış. Fala bahıdırkan, demişler ki:

“ Evdeki öbür avradın, bunun bezini dutunuk. Hasta oluşun.” demişler. Sonra, adam bunu dövmüş; sıkıştırmış. Gadın:

“ He, dutundum. Onu da yaktım.” demiş.

Adam, doktorlara, hocalara gitti. Hocalar demiş ki:

“Sadece dutunsaydı, yakmasydı, gurtarırdık.” Amma yaktığı için, gurtaramamışlar. Çocuk, çöp gibi oldu; öyle de öldü.

Tekerlemeler

1. “Endim guyu dibine; sildim, süpürdüm, silkindim, çıktım, endim guyu dibine; sildim, süpürdüm, silkindim, çıktım. Acele acele, çabuk çabuk, bunu on defa dicesiniz.”
2. “Damdan bir damla düştü şip, anamın arnına şip, bacımın arnına şip, anamın arnına şip, bacımın arnına. On defa da bunu dicesiniz.”
3. “Gevre ekmek bekmezsemiş, bekmez gevre ekmeksemiş, gevre ekmek bekmezsemese, bekmez gevre ekmeksemezdi. On defa da bunu dicesiniz.”
4. “Birim gavak dibinde, ikim gavak dibinde, üçüm gavak dibinde. Ona kadar da bunu sayacaksınız.”
5. “Yumşak ekmek etsemiş, et yumşak ekmeksemiş, yumşak ekmek etsemese, et yumşak ekmeksemezdi.”
6. “Şu duvarı badanulasak mı, badanalamasak mı?”
7. “Get oğlum, şu takatukaları takalattır; takatukalattır. Takatukacı yoksa başka takatukacıya get. Orda tukulattır. Başka takatukacı da yoksa, başka takatukacıya get orda takatukalattır.”
8. “Şu köşe yaz köşesi, şu köşe gış köşesi, içinde, ortada su şişesi.”
9. “Gralın gızı, gırmızı gavanuzu gırdı; gral da gızının gafasını gırdı; graliçe geldi; grala gızdı.”
10. “Şu yoğurdu, sarımsaklasak da mı saklasak; sarımlamasak da mı saklasak?”
11. “Bir berber, bir berbere, gel birader, beraber berber dükkanı açak demiş.”
12. “Gızım, gızım, gızmana; gızımı veririm, mazmana; mazman çalışır, getirir, gızım da yer, oturur.”

Sayısmaca

1. “Elim elim öpelek, yer goz topalak, topalağın sarısı, cıkcikenin karısı, ördek sudan gelmeden, ganadını gırmadan, halbur hulbur, şunu şurdan öp de kaldır.”
2. “İnci minci, kim birinci.”
3. “Çıktım erik dalına, baktım gemi yoluna, üç gemi geliyor. Biri ağa, biri gara, ortancılı Kemal Paşa. Kim vuruldu, kim vuruldu? Eldüvanlı gız vuruldu.”

4. “Şu dere de nem var, uzun uzun çam var, Ali öküze yem ver, ben veremem sen ver, ben anama gedim, yedi deve güdücüm, yedi deve saçağı, İsmail'in buçağı, Ali tağdan bakıyor, Hüsin gıyma çekiyor, Hüsin kellen kesile, minareye asıla, minare bucak bucak, içinde demir ocak, demir ocak filfili, içinde urum dili, urumdan gelen atlılar, başı çotma çitliler, çotma çotma kayalar, altında keklik yayarlar, birini vursam öldürsem, kanını bana sayarlar.”

Çocuk Oyunları

1. Eskiden, bizim bir oyunlarımız vardı. Oyun alanına giderdik mesele, on tane gız. Beşi bu tarafa, beşi bu tarafa. Beşi bu tarafa durur, bi tanesi oyunu başlatır:

-Üşüdüm, üşüdüm ebedim canım üşüdüm.

(karşı taraf söyler)

-Kürkün gey, kürkün gey, ebedim canım kürkün gey.

(geri karşı taraf söyler)

-Kürküm yok, kürküm yok, ebedim canım kürküm yok.

(karşı taraf söyler)

-Alsana, alsana, ebedim canım alsana.

(karşı taraf söyler)

-Param yok, param yok, ebedim canım param yok.

(karşı taraf söyler)

-Çalsana, çalsana, ebedim canım çalsana.

-Çalanı ekerler, biçerler, en güzelini seçerler.

(Karşıdan istediği kızın birini, gendi tarafına geçirir. Bu sefer de öbür taraf, böyle başlar. O gendi istediği gızı, karşı tarafa geçirir. Öyle, uzar; oyun gider işte).

2. Bir de:

- Değirmenci dayı, değirmenci dayı ügüt buydayları.

-Olmaz gızım, olmaz. Oluk, suyla dolmaz. Benim dediğim olmasa, senin buyday un olmaz.

-Değirmenci dayı, değirmenci dayı, elma yanak senin olsun ügüt buydayları.

-Olmaz gızım, olmaz. Oluk, suyla dolmaz. Benim dediğim olmasa, senin buyday un olmaz.

-Değirmenci dayı, değirmenci dayı, kiraz dudak senin olsun. Üğüt buydayları
-Olmaz gızım, olmaz. Oluk, suyla dolmaz. Benim dediğim olmasa, senin buyday un
olmaz.

-Değirmenci dayı, değirmenci dayı, beyaz gerdan senin olsun. Üğüt buydayları.
-Oldu gızım, oldu. Oluk, suyla doldu. Beyaz gerdan benim oldu; senin buyday un
oldu.

Köy Seyirlik Oyunları

1. Şimdik düğünlerde, bir gelin, bir de kaynana oluyor. Gelinnen ganyana, küsüyolar birbirlerine; gelin küsüyor daha doğrusu. Gaynanası şimdik geline yalvarıyo:

“ Tarkana gaynıyor, yüreğim oynuyor, eller bizi gınıyor, gelinim gel barışalım.”Şindi gelin söyli:

“ Tarkana gaynasın, yüreğin oynasın, eller bizi gınasın, hey cazı garısı küstüm; barışmam. Ölsem gonusmam.” Şimdi gaynana söyli:

“ Tarhana bişiyor, yüreğim şişiyor, eller bize gülüşüyor, gelinim gel barışalım.

“ Tarhana bişsin, yüreğin şişsin, eller bize gülüşsün, ölsem barışmam. Küstüm, barışmam hey cazı garısı.”

“ İneği sağdım, yoğurdu çaldım, dolaba goydum, gelinim gel barışalım.

“ İnek benimdir, yoğurt benimdir, hey cazı garısı küstüm. Barışmam, ölsem gonusmam.

“ Akşam olmadan, oğlum eve gelmeden, gambır belimi gırmadan, gelinim gel barışalım.”

“ Akşam olsun, oğlun eve gelsin, gambır belini gırsın, küstüm. Barışmam, ölsem gonusmam, hey cazı garısı.

2. Şindi gelin, kirliler varmış, biraz çamaşır varmış. Eskiden, çamaşır makinesi yokmuş. Gaynanası demiş ki:

“ Gızım, şu kayınbabiin çamaşırlarını yıka, şu çamaşırları yıka.” demiş.

“ Bu kimin donu?”

“ Kayınbabanın donu.”

“ Ben yumam bunu. Soyha, çıksın donu.”

“ Bu kimin donu?”

“ Gaynananın donu.”

“ Soyha, çıksın donu. Ben yumam bunu.”

“ Bu kimin donu?”

“ Benim herifin donu.”

“ Ben yuurum bunu. Yuurum, yuurum, asarım gül dalına basarım. Ben herifimi çok severim, gül dalında gurudurum.”

3. Eskiden, düğünlerde oynanırdı. İşte, bir tenesi çıkar ortiye, oyun oyni:

“ Bacım, benim herifim kasabıdı eve iç yağını gönderdi, gönderdi, gönderdi. Biriktirdim, biriktirdim, biriktirdim. Birgün hasta olmuş, eve geldi.

‘ Bana yatak hazırla.’ dedi. İç yağları döşedim. Yumşak yumşak olsun diini. Herifi yatırdım üstünü örttüm. Biriktirdiim yağlar da gurtlanmış. Herifin üstüne başına çıkmış. Herif de beni dövdü, dövdü, boşadı bacım. Ben mi haklıyım, herif mi?

“ Bacım herifin haklı.”

“ Senin benim herifimde gözün mü var? Ben seni parçalarım.”

“ Başka bir herife vardım bacım. Düğüne gediciydim. Bir tene de geçimiz vardı.

‘ Mee!’ dedi. Sen mi gedicin? (kadın)

‘ Mee!’ dedi. E baktım, göönü isti. Parayı verdim, asbaplarımı da gendine geydirdim. Altınlarımı falan da boynuna dakdım. Yörü get.” dedim.

“ Getti, gelmedi; getti, gelmedi. Herif akşam eve geldi dedi ki:

“ Avrat, sen altınları ne yapmışın?” dedim ki:

“ Herif düğün vardı, gedecaktım. E yazık, geçi: ‘ Mee mee!’ dedi.

“ Sen mi gedecen?”

‘ Mee!’ E, canı istemiş fakircaziin. Ecer elbiselerimi geydirdim. Altınlarımın hepsini taktım. Düğüne yolladım amma daha gelmedi. Herif dedi:

“ Geçi düğüne gider mi? Dövdü, dövdü boşadı beni. Ben mi haklıyım, herifim mi?
 “ Herifin haklı.”

“ Senin benim herifimde gözün mü var? Seni parçalarım.”

4. Gızın birisi evde galmış. Bi de çıkırık eğirirlermiş eskiden, çıkırığı da goymuş.
 Anası da gomşuya gezmeye gedii. İki tene düğürçü geliy. Tabii bu düğünlerde
 oyun oluyo. Böyle iki tene düğürçü geliy. Böyle

“ Tık tık.” dii. Gız dii ki:

“ Kimoo?”

“ Düğürçü geldi.” dii. Gız dii:

“ Gelin gelin dezze, oturun, anamı çariim.” dii. Oturiiler. Dizlerine vurii;

“ Ana, ana, ana!” O yana, bu yana bağri. Anası yok.

“ Oturun oturun da size bir köfte yoğrim teze.” dii oturi. Gız bir

“ Hıh!” dii bunnunu eliyenen sümküri. Köftii geri yurii. Bir

“ Hıh!” dii gasıundan bitleri girii, gene geri yoorii. Bir

“ Hıh!” dii boynundan bitleri dutii girii. Köfte yoori bahükine düğürçüler getmiş
 kimse yok. Çıkırığın götünü yere çalmiye başlii.

“ Sen beni evde goydun.” dii oturi türkü söyli:

“ Babam beni kahvelerde överdi.

Anam gelen düğürçümü govardı.

Gınaman gomşular,

Ben evde galdım.

Bahçeciler dikecini götürür.

Gabalcılar kölgesinde oturur.

Benim yaşıtılarım çocuk götürür.

Gınaman gomşular,

Ben evde galdım.

Nedecek de anam beni nedecek?

Nedecek de babam beni nedecek?

Südümü sağıp da yoğurt mu edecek?

Şimdiye benden beş on çocuk doğardı oğlak güdecek.

Gınaman gomşular,

Ben evde galdım.

Duz torbasını astım üceye,

Sallanır sallanır deyer pacaya,

Gayıl oldum gırk yaşında gocaya,

Gınaman gomşular,

Ben evde galdım.

5. Eskiden, düğünlerde hemen sahenin birinin içine, azıcek un goyarlar. Sahenin altını da mumun garasiynen iyice garalarlar. İki tene de gız çıkarırlar düğün sahibinden.

“ Gızım, şunu şöyle süslenimiş gibi yap. Una çaliimiş gibi çal da bannanı una çalma. Sahenin altına çal çal bananı, yüzüne çal süslenimiş gibi.” derler. Çalar gız da . Görmii ya garayı acele acele çalii. Çabuk çabuk undan çaliimiş gibi. Ordan aynı verir. “ Bak bahiim gızım güzel olmuşun mu?” dii gız yüzüne bir bahar ki oo simsiyah olmuşlar. Gız:

“ Ayy!” der. Gaçar ordan, sonra oynarlar.

6. Birisi erkek elbisesi giyer, birisi gadın elbisesi geyer. Gelin güva olurlar. Oynarlar işte. Biz de erkek kadın beraber olmadığı için, ayrı oynadıkları için, oyun çıkarırlar öyle çeşit çeşit.

EK-2. Anket Metni (Dinleyiciler)

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ANKETİ

Bu anket, yüksek lisans tez çalışması kapsamında, anlatıcı ve dinleyiciler arasındaki iletişimi incelemek ve değerlendirmek amacıyla dinleyiciler tarafından cevaplandırılmak için hazırlanmıştır.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Abdulkadir ÖNKOL

Yaş:	
Cinsiyet	Bayan () Erkek ()
Eğitim durumu:	
Medeni durum:	
Meslek:	
Anlatı mekanı:	

1. Anlatıcının masal anlatma performansını değerlendiriniz.

A. ÇOK KÖTÜ B. KÖTÜ C. ORTA D. İYİ E. ÇOK İYİ

2. Anlatıcının yüz ve beden hareketlerinin anlatılan masallarla uyumunu değerlendiriniz.

A. ÇOK KÖTÜ B. KÖTÜ C. ORTA D. İYİ E. ÇOK İYİ

3. Anlatıcının Ses tonu, vurgu ve tonlamalarının anlatılan masallarla uyumunu değerlendiriniz.

A. ÇOK KÖTÜ B. KÖTÜ C. ORTA D. İYİ E. ÇOK İYİ

4. Anlatıcının masallardaki Türkçeyi kullanma gücünü değerlendiriniz.

A. ÇOK KÖTÜ B. KÖTÜ C. ORTA D. İYİ E. ÇOK İYİ

5. Dinlediğiniz masallardaki olağanüstü öğelerin anlatıcı tarafından inandırıcılığını değerlendiriniz.

A. ÇOK KÖTÜ B. KÖTÜ C. ORTA D. İYİ E. ÇOK İYİ

6. Dinlediğiniz masallardan yola çıkarak masalların size katkısını değerlendiriniz

A. ÇOK KÖTÜ B. KÖTÜ C. ORTA D. İYİ E. ÇOK İYİ

7. Anlatıcının anlattığı masallara hakimiyetini değerlendiriniz.

A. ÇOK KÖTÜ B. KÖTÜ C. ORTA D. İYİ E. ÇOK İYİ

8. Daha önce masal dinlediğiniz mekanlar nerelerdir? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)

- Ev
- Okul
- Kahvehane
- Diğer:

9. Dinlediğiniz masalların işlevleri nelerdir? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)

- Eğlence - Hoşça vakit geçirme
- Öğreticilik
- İşi kolay kılmak
- Diğer:

10. Anlatıcıda sizi etkileyen özellikler nelerdir? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)

- Samimiyet
- İnanırcılık
- Anlatım şekli
- Diğer:

11. En çok sevdiğiniz masal ve ilk aklınıza gelen masal kahramanı hangisidir?

12. Daha önce masal dinlediyseniz, dinlediğiniz masal anlatıcılarının cinsiyeti neydi?

13. Anlatıyla ve anlatıcının cinsiyeti arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?

14. Anlatılan masallardan hangisi sizi daha fazla etkiledi? Neden?

15. Daha önce hiç böyle bir anlatı ortamında buldunuz mu? Bulduysanız şu an bulunduğunuz ortamla benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?

EK-3. Yönlendirilmiş Görüşme Soruları (Kaynak Kişi)

1. Masalı nasıl tanımlarsınız?
2. Masal yerine kullandığınız başka terimler var mı?
3. Masal anlatıcılara özel isim verilir mi?
4. En çok hangi masalı anlatmayı seviyorsunuz? Neden?
5. Dinleyiciler en çok hangi masalı anlatmanızı istemektedirler?
6. Masallar en çok hangi zamanlarda anlatılır? Neden?
7. Anlatılacak masalın seçimine siz mi yoksa dinleyiciler mi karar vermektedir?
8. Hayvanlarla ilgili hangi masalları bilmektesiniz?
9. Keloğlanla ilgili hangi masalları bilmektesiniz?
10. Padişah, vezir, tüccar gibi gerçek dünyadan alınma kişiler üzerine anlattığınız masallar var mıdır? Varsa nelerdir?
11. Olağanüstü varlıklar üzerine anlattığınız hangi masal vardır?
12. Devamı sonraki günlerde anlatılan bildiğiniz uzun masallar var mı? Bunlara özel bir ad veriliyor mu?
13. Masallar, sadece kadınların ya da sadece erkeklerin bulunduğu ortamlarda mı yoksa, her ikisinde bulunduğu ortamlarda mı anlatılır?
14. Eskiden erkeklerin ve kadınların bir arada olduğu ya da ayrı ayrı olduğu ortamlarda hangi masallar anlatılmaktadır?
15. Masal anlatımınız ne kadar zaman alıyor?
16. Anlattığınız masallarınızı kim ya da kimlerden nasıl öğrendiniz?
17. Masal anlatımınız karşılığında para veya armağan veriliyor mu?
18. Masal anlatımına geçmeden önce dinleyiciyi masala nasıl hazırlarsınız?
19. Masalları hangi işlevlerde anlatmaktasınız?
20. Masal anlatılırken yaş grubu ve cinsiyeti göz önünde bulundurur musunuz?
21. Masal kimlere, ne zaman, nerelerde anlatılmaktadır?
22. Masallarda anlatılanlara halk inanıyor mu?
23. Anlatı sırasında kendi arasında konuşanlara veya ortamda dikkati bozan davranışlarda bulunanlara ceza verir misiniz? Veriliyorsa ne tür cezalar veriliyor?
24. İcra ortamında bir şeyler yiyip içiliyor mu?
25. Anlatıya başlamadan önce herhangi bir uyarı yapılıyor mu?
26. Anlatı başladıktan sonra ortama girip çıkılabiliyor mu?

27. İcra ortamında dinleyiciler sizi teşvik edici şeyler yapıyorlar mı? Yapıyorlarsa ne tarz teşvikler yapılmakta?
28. Anlatılan masallarda dinleyicilerin tasvip ettikleri ya da karşı çıktıkları durumlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?
29. Derlemecinin ses kayıt cihazı ya da kamerayla anlatımın gerçekleştirildiği ortamda bulunması anlatımınızı etkiliyor mu? Etkiliyorsa ne tarz etkiler oluyor?
30. İcra ortamında oturma düzeni?
31. Masal anlatacağınız zaman özel bir kıyafet vb. Kullanır mısınız?
32. Masal anlatımı için özel bir davet yapılır mı?
33. Masal anlatımının yapıldığı zaman başka türler de anlatılır mı? Anlatılırsa neler anlatılırdı?
34. Anlatımınızı daha etkili kılmak için kullandığınız araç-gereç var mı?

EK-4. Derleme Bilgileri

Kaynak kişi genel bilgileri: Adı- soyadı: Fatma ÖNKOL Doğum yeri-tarihi:
Kahramanmaraş (Hartlap Köyü) -01.01.1949

Derleme yerleri ve tarihleri:

Kadın Ortamı: Gaziantep / Şehitkamil – 21 /11/ 2014

Erkek Ortamı: Kahramanmaraş / Merkez –01 /09/ 2014

Çocuk Ortamı: Kahramanmaraş / Merkez – 01 /09/ 2014

Aile Ortamı: Kahramanmaraş / Hartlap Köyü – 31 /08/ 2014

Aile Ortamı: İstanbul / Avcılar – 18 /08/ 2014

Stüdyo Tipi Yapay Ortam (Sadece anlatıcı ve derlemeciden oluşan ortam): Gaziantep /
Şehitkamil – 03-04-05 /02/ 2015

EK-5. Sözlük**A****Adlı:** atlı**Afeden:** affedersin**Ahraz:** dilsiz**Aleyi:** hepsi**Amanat:** emanet**Annamak:** anlamak**Annetmiye Annetmiye:** anlatmaya anlatmaya**Arıdiiler:** temizliyorlar**Arın:** alın**Asallarmış:** asarlarmış**Asbap:** giysi, elbise**Âsı:** âsi**Aşaaam:** akşam**Aşşa:** aşağı**Avrat:** kadın, eş**Azap:** ağanın köleleri**Azu:** ağzı**B****Baa:** bana**Bahım:** bakayım**Bannak:** parmak**Barat:** berat**Barmak:** parmak**Başga:** başka**Batman:** değirmenci**Bellik:** işaret**Bezirgan:** tüccar**Bilenzik:** Bilezik**Binek daşı:** at veya arabaya binmek için üstüne çıkılan yüksekçe taş**Bire:** pire

Bişirmek: pişirmek

Bit: bir

Böcük: böcek

Börk: kafalarına giydikleri takke

Böyük: büyük

C

Cahır cahır: cayır cayır(sor)

Candarme: jandarma

Canğala: canını ala

Caşar: taşar

Cıncık: cam

Cingan: çingene

Cömaat: cemaat

Cücük: civciv

Ç

Çat: yolların buluştuğu yer

Çerçi: köy, pazar vb. yerlerde dolaşarak çeşitli tuhafiyeye eşyası satan kişi

Çezii: çözüyor

Çıhın: çıkın

Çit: çift

Çomça: çömçe

Çul: kilim

D

Dattirii: tarttırıyor

Dellal: tellal

Depik: tekme

Devlikisi gün: ertesi gün

Deynek: baston

Dezze: teyze

Dii: diye

Diyel: değil

Dohu-: doku-

Döyüş: dövüş

Düğürçü: kız istemeye giden kişilerin arasında hem erkek hem de kız tarafını tanıyan hatırı sayılır büyük

E

Emaam: emeğim

Epii: epey

Esgiden: eskiden

Essehten: essahtan, sahiden, gerçekten

Evel: Önce

Eyilmek: eğilmek

F

Farg: fark

G

Gab: kap

Gadar: kadar

Gader : kader

Gadı: kadı, eski hâkim

Gadın: kadın

Gafa: kafa

Gal-: kal-

Galan: kalan, artık

Galanfir: karanfil

Galaycı: bakır ve demir kapkacağa kalaydan bir cilâ çekip beyazlatan adam, kalay süren esnaf:

Galdı: kaldı

Gamış: kamış

Gan: kan

Gannı: karnı

Gargı: kargı

Garı: yaşlı kadın

Garpuz: karpuz

Gavak: kavak

- Gaval:** kaval
Geceohtu: gece vakti
Gelii: geliyor
Gendi: kendi
Gene: yine
Geraadi: gerekti
Gessin: gelsin
Gey-: giy-
Gıg- Gırg-Gırh: kırk
Gılbe: kible
Gılıç: kılıç
Gına: kına
Gır-: kır-
Gıran Girmiş: kökü kurumak, birden kesilmek
Gısmet: kısmet
Gış: kış
Gıymat: kıymet
Gız: kız
Gimi: gibi
Golan: yün halat
Goley: kolay
Goltuk: koltuk
Gonuş-: konuş-
Gorhak: korkak
Gorhmak: korkmak
Govucun: kovalayacaksın
Goy-: koy-
Gönüü: gönlü
Görükmez: görünmez
Göv: gök
Göynü: gönlü
Gulak: kulak
Gumutan: komutan
Gup: kulp

Guran: Kuran'ı Kerim

Gurbaa: kurbağa

Gurna: kurna

Gurt: kurt

Gurtul-: kurtul-

Gurulu: gururlu

Gusur: kusur

Guş: kuş

Gutu: kutu

guyruk: kuyruk

Güccük: küçük

Gülle: bilye

Günüz: gündüz

Güva: damat

Güya: yani

H

Haabe: heybe

Habar: haber

Halbur: kalbur

Halel: helal

Hatın: hatun kadın

Hayma: gölgelik

Heç: hiç

Hetif: tane

Hış etmek: ezmek ufalamak

Hilalanmış: kuşkulanmış

Horanta: Aile

Horuz: horoz

Hökümet: hükümet

Hörmet: hürmet

Humara: kumar

I

Irbık: ibrik

İ**İlaan:** leğen**İlçi:** elçi**İrenbil:** fal türü**irezil edii:** rezil ediyor**K****kaaye:** kahya**Kahmak:** kalkmak**Kehil kehil:** tembel tembel**Kelemi:** kelâmı**Kendir:** halat**Kenger:** dağ yamaçlarında ve yol kenarlarında bulunan dikensi bitki**Kömbe:** bir börek çeşidi**Kün:** gün**L****Lohante:** lokanta**Lov:** toprak damlarda, yollarda toprağı ezmek için kullanılan taş silindir**M****Marahınan:** meraknan**Maraklanmak:** kızmak**Melmeket:** memleket**Meras :** miras**Mesere Gazanı:** düğün veya cenaze gibi büyük toplantılarda yemeklerinin yapıldığı kazan**N****Namazlaanın:** seccadenin**Neçe:** ne kadar**Nenin:** neyin**Neyniicin:** ne yapacaksın**Nise:** neyse**Nolii:** ne oluyor**Nottun:** ne yaptın

O**Ohumiye:** okumaya**Ohunrukaan:** okunurken**Ore:** ora**Ossun:** olsun**Oynaş:** Aralarında toplumca hoş karşılanmayacak münasebet bulunan kadın veya erkekten her birine verilen isim**Ö****Öylene:** öğle**P****Patla:** balta**Pendir:** peynir**Picik:** inek yavrusu**Punar:** pınar**Püsük:** kedi**R****Rehen:** rehin**S****Sağyarmış:** sağarmış**Satır:** kulplu su kabı**Sohak:** sokak**Sufra:** sofrası**Suva- :** Sıvamak**Ş****Şeer:** şehir**Şipşimşek:** sipsirvri**Şire:** yörede üzüm ve cevizle yapılan yiyecekler**Şuriye:** şuraya**T****Tandır:** toprak içine yapılmış fırın

Tangrı: Tanrı

Telem: keçi sütünden yapılmış bir süt mamülü

Tenbeh: tenbih

Tergemek: terk etmek

Terlik: beyaz takke

Teş: leğen

Teşt: içinde çamaşır

Timaar: tımar

Tohanmak: dokunmak

Tolu: dolu

Tuluk: pekmez, peynir, yağ vb. şeyler koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri, tulum

Tusbağaya: kablumbağa

Tut: dut ağacı

Tüyümünü: düğümünü

U

Urup: çeyrek altın

Ü

Üveli: ovalıyor

V

Vahıt: vakit

Y

Yaalız: yalnız

Yahmak: yakmak

Yemaa: yemeği

Yuhanii: yıkanıyor

Yırak: irak = uzak

Yiini: hafif

Yit-: it-

Yörümek: yürümek

Yuhardağı: yukardaki

Yurallı: yularlı

Yüraa: yüreği

Z

Zahar: kuşkusuz

Zebil: hasırdan örülmüş tutacak yeri, sapı olan torbaya denir

Zenginidin: zenginledin = zengin oldun

Zif: zift

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı,adı : ÖNKOL, Abdulkadir
 Uyuğu : TC
 Doğumtarhiveyeri :20/12/1988 Suruç
 Medenihali :Evli
 Telefon :0212 520 70 62
 Faks : -
 e-mail : akadironkol@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi / Türk Halk Bilimi Bölümü	Devam ediyor
Lisans	Mersin Üniversitesi / Türk Dili ve Edebiyatı	2011
Lise	Abdulkadir Konukoğlu Lisesi	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2013 Eylül-devam ediyor	Cibali Erkek Anadolu İ.H.L.	Öğretmen
2012-2013	Ankara Somut Olmayan K.M.M. Saha Çalışması	Müze Araştırma Ekibi
2011 -2012	Gazi Üniversitesi Somut Olmayan K. M. M.	Müze Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

- I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu, “Kahramanmaraş İli Hartlap Köyü Anlatı Geleneği İçerisinde Memoratların Yeri” 21-23 Nisan 2011, Mersin.

- I. Uluslar arası Türkçe Konuşan Öğrenciler Kongresi, “Üniversite Gençlerinin Romanlardan Uyarılma Dizilere Bakışı” 12-14 Mayıs 2011, Karaman. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi International Journal of Social and Economic Sciences 1 (2): 81-86, 2011 (ISSN: 2146-5843, E-ISSN: 2146-0078, www.nobel.gen.tr)*
- II. Disiplinlerarası Medya Çalışmaları Lisansüstü Öğrenci Konferansı, “Eski Köye Yeni Âdet: Köy Odalarından Facebook Odalarına Âşık Kahvehaneleri ve Kültürel Dönüşüm”, 5-6 Mayıs 2012, İstanbul.
- IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK), “Facebook Âşıklar Kahvehanesinden Aşık Ömer Kul”, 27-28 Ağustos 2012, İstanbul.
- Vignini Grottanelli, (2014). “İtalya’da Etnoloji ve Kültürel Antropoloji: Gelenekler ve Gelişmeler” (çev. Abdulkadir Önkol, Demet Şafak Aydın, Gözde Tekin), *Halk Biliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar 4,317-335*. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1977)

GAZİ GELECEKTİR...

Göttinger

